

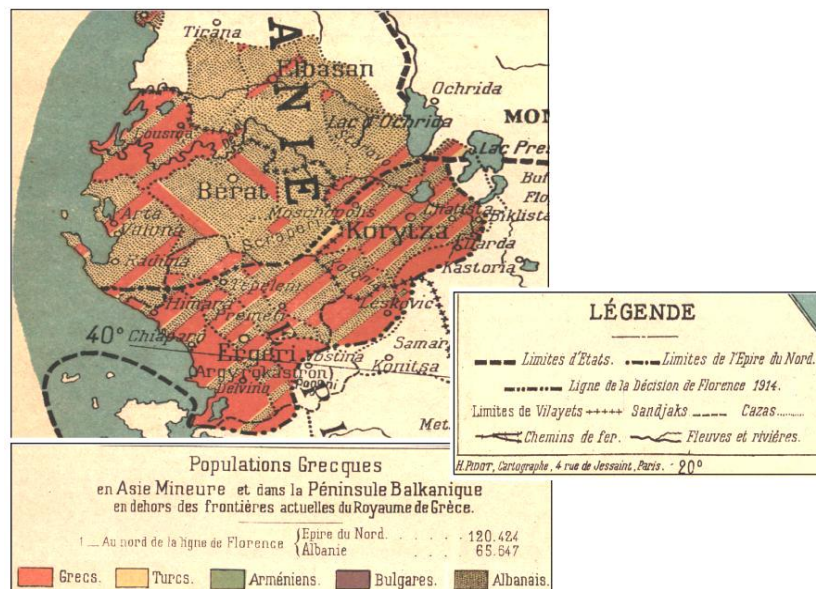

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ:
ΝΕΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ
ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
(Α.Μ.: 1012201803021)

Θέμα: «Η πολιτική του αλβανικού κράτους ως προς την Εθνική Ελληνική
Βορειοηπειρωτική Κοινότητα (1920-2020)»

Επιβλέπων Καθηγητής: Θανάσης Χρήστου
Συνεπιβλέπων Καθηγητής: Ιάκωβος Μιχαηλίδης
Συνεπιβλέπων Καθηγητής: Σωτήριος Ριζάς

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2020

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	4
Εισαγωγή.....	6

Α΄ Κεφάλαιο

Η δημιουργία του αλβανικού κράτους και οι βόρειες επαρχίες της Ηπείρου

1.1. Η διαμόρφωση αλβανικού έθνους.....	8
1.2. Η δημιουργία του αλβανικού κράτους	10
1.3. Η Ήπειρος και ο όρος <i>Βόρειος Ήπειρος</i>	11
1.4. Η Επανάσταση των Ηπειρωτών και η <i>Αυτόνομος Ήπειρος</i>	12
1.5. Η Βόρειος Ήπειρος την περίοδο 1914 -1920	14

Β΄ Κεφάλαιο

Συνοπτική κατάσταση της Αλβανίας την πρώτη εκατονταετία (1920-2020)

2.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920-1945).....	18
2.1.1. Οι δεσμεύσεις της Αλβανίας για τον ελληνικό πληθυσμό	19
2.2. Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990).....	20
2.2.1. Η επικοινωνία των Βορειοηπειρωτών με συγγενείς τους στο εξωτερικό	22
2.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991-2020).....	23

Γ΄ Κεφάλαιο

Η Εθνική Ελληνική Βορειοηπειρωτική Κοινότητα στο αλβανικό κράτος (1920-2020)

3.1. Μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο του ελληνικού στοιχείου.....	26
3.2. Η Ε.Ε.Β.Κ. την περίοδο 1920 – 1945	28
3.3. Η Ε.Ε.Β.Κ. την περίοδο 1946-1990	29
3.3.1. Δολοφονίες, εκτελέσεις, φυλακίσεις, διώξεις, εξορίες	30
3.3.2. Απαγόρευση της θρησκείας	32
3.3.3. Ανθελληνική προπαγάνδα	33
3.4. Η Ε.Ε.Β.Κ. μετά το 1991	35
3.4.1. Η οργάνωση της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας.....	36

3.4.2. Καλλιέργεια κλίματος τρομοκράτησης του ελληνικού στοιχείου	38
---	----

Δ΄ Κεφάλαιο

Οι τρόποι αφελληνισμού και εξαλβανισμού

4.1. Γενικά.....	41
4.2. Εδαφικός αφελληνισμός και εξαλβανισμός	
4.2.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920-1945)	41
4.2.2. Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990)	44
4.2.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991- 2020).....	45
4.3. Πληθυσμιακός αφελληνισμός και εξαλβανισμός	
4.3.1. Περίοδος Δημοκρατίας – Μοναρχίας (1920-1945)	46
4.3.2. Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990).....	50
4.3.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991- 2020)	54
4.4. Ληξιαρχικός αφελληνισμός και εξαλβανισμός	
4.4.1. Περίοδος Δημοκρατίας – Μοναρχίας (1920-1945)	56
4.4.2. Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990).....	56
4.4.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991- 2020).....	58
4.5. Απογραφικός αφελληνισμός και εξαλβανισμός	
4.5.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920-1945)	59
4.5.2. Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990)	60
4.5.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991- 2020).....	62
4.6. Ονοματοδοτικός αφελληνισμός και εξαλβανισμός	
4.6.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920-1945)	63
4.6.2. Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990).....	65
4.6.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991- 2020).....	67
4.7. Τοπωνυμικός αφελληνισμός και εξαλβανισμός	
4.7.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920-1945)	67
4.7.2. Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990)	70
4.7.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991- 2020).....	71
4.8. Γλωσσικός – εκπαιδευτικός αφελληνισμός και εξαλβανισμός	
4.8.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920-1945)	72
4.8.2. Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990)	75

4.8.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991- 2020).....	76
Επίλογος	81
Πηγές και Βιβλιογραφία	83
Παράρτημα	93
Περίληψη.....	145

Πρόλογος

Η ιδέα για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας στο πλαίσιο του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «*Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία: Νέες Θεωρήσεις και Προοπτικές*» του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, προέκυψε μετά από διαπιστώσεις ορισμένων ομοιοτήτων στην πολιτική του αλβανικού κράτους έναντι των Βορειοηπειρωτών την τρέχουσα περίοδο με την περίοδο του δικτατορικού καθεστώτος (1946-1990), τα τελευταία χρόνια του οποίου βίωσα ως μαθητής. Στη συνέχεια το ενδιαφέρον μου επεκτάθηκε και για όλο το χρονικό διάστημα από τη δημιουργία του αλβανικού κράτους μέχρι σήμερα. Τα στοιχεία που προέκυψαν από την έρευνα επιβεβαίωσαν τις αρχικές μου εκτιμήσεις για την διαχρονική πολιτική της Αλβανίας έναντι του ελληνικού στοιχείου. Άλλοι ερευνητές στο μέλλον πιθανόν να φέρουν στο φως νέα στοιχεία και να αναλύσουν πληρέστερα το συγκεκριμένο θέμα.

Όταν ξεκινάς μία έρευνα για διπλωματική εργασία, ζεις και αντιμετωπίζεις δύο πραγματικότητες: την αφοσίωση στην επιστημονική έρευνα και τις ανάγκες της καθημερινής ζωής. Ενίοτε, χρειάζεται να αντιμετωπίσεις και άλλα απρόοπτα γεγονότα: προβλήματα υγείας ή απώλεια αγαπημένων προσώπων ή πρωτόγνωρες καταστάσεις, όπως η πρόσφατη δίμηνη περίοδος απομόνωσης (λόγω Covid-19).

Η συλλογή υλικού για μια τέτοια εργασία δεν είναι εύκολη υπόθεση και διότι εξετάζεται μακρά χρονική περίοδος ενός αιώνα, και διότι η πρόσβαση στα αλβανικά αρχεία είναι εξαιρετικά δύσκολη έως αδύνατη.

Στο σημείο αυτό θέλω ευχαριστήσω τη σύζυγο και τα παιδιά μας για την κατανόηση που επέδειξαν όλο αυτό το διάστημα και για τον χρόνο που τους στέρησα από την καθημερινή οικογενειακή ζωή.

Ιδιαίτερες και θερμότερες οφείλω ευχαριστίες στον Καθηγητή μου κ. Θ. Χρήστου για τις πολύτιμες συμβουλές και υποδείξεις καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας και της συγγραφής του πονήματος.

Ευχαριστώ τον κ. Κώστα Βλάχο, Πρόεδρο της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών (ΕΗΜ) και τον κ. Κώστα Μπίλη, βιβλιοθηκάριο της, τους κ.κ. Ξενοφώντα Κοντούρη και Αριστοτέλη Φίλη, πρώην Πρόεδρο και νυν Γενικό Γραμματέα αντίστοιχα του Ιδρύματος Βορειοηπειρωτικών Ερευνών (ΙΒΕ), καθώς και το προσωπικό της Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων και του ΕΛΙΑ, για τις διευκολύνσεις που μου παρείχαν στην έρευνα.

Ιδιαίτερα ευχαριστώ τον κ. Κώστα Μάρη και για τη βοήθεια και για το αρχειακό υλικό που έθεσε στη διάθεσή μου από το προσωπικό του αρχείο. Ευχαριστώ, τέλος, όσους γνωστούς και φίλους βοήθησαν την έρευνα με τις προσωπικές μαρτυρίες τους, ορισμένοι εκ των οποίων επέλεξαν την ανωνυμία για ευνόητους λόγους.

Εισαγωγή

Ο ελληνικός πληθυσμός των βορείων επαρχιών της Ηπείρου, ως *Ηπειρώτες* μέχρι το 1913 και ως *Βορειοηπειρώτες* μετά τη διάθεσή τους στο νεοσύστατο αλβανικό κράτος, συμμετείχε σε όλους τους αγώνες του ελληνικού έθνους, σε όλα τα προεπαναστατικά κινήματα, στον Αγώνα του 1821 και στις μετέπειτα εξεγέρσεις για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού και την ένωση με την Ελλάδα. Από τη Βόρειο Ηπειρο καταγόταν και οι σημαντικότεροι μεγάλοι εθνικοί ευεργέτες, που ενίσχυσαν οικονομικά και τον Εθνικό Αγώνα και το νεοσύστατο ελληνικό κράτος. Αυτό το βόρειο τμήμα της Ηπείρου, παρά την ποικιλοτρόπως εκπεφρασμένη βούληση των κατοίκων του, οι ευρωπαϊκές Μεγάλες Δυνάμεις διέθεσαν για να καταστεί βιώσιμη η Αλβανία που δημιούργησαν το 1913.

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η πολιτική του αλβανικού κράτους έναντι των Ελλήνων υπηκόων του, από την οργάνωση και λειτουργία του (1920) έως σήμερα. Στην εργασία εξετάζεται μόνο ο ελληνικός πληθυσμός που κατάγεται και κατοικεί στην «μειονοτική ζώνη», την οποία μονομερώς και αυθαίρετα καθόρισε (1922) το αλβανικό κράτος, και, συνεπώς, δεν αποτελεί αντικείμενο της μελέτης το ελληνικό (ελληνόφωνο, αλβανόφωνο και βλαχόφωνο) στοιχείο των υπόλοιπων επαρχιών της αλβανικής επικράτειας.

Σκοπός της εργασίας είναι, μέσω της παράθεσης και ανάλυσης των τεκμηρίων που προέκυψαν από την έρευνα, να εντοπιστούν και να προβληθούν οι ομοιότητες της πολιτικής της αποεθνικοποίησης - αφελληνισμού - που το αλβανικό κράτος - ανεξαρτήτως πολιτεύματος, συστήματος και προσανατολισμού - εφαρμόζει διαχρονικά, από την ίδρυσή του, και συστηματικά με επιμονή, συνέπεια και μεθοδικότητα.

Στην εργασία παρατίθενται, εξετάζονται και αναλύονται στοιχεία από επίσημα ελληνικά και αλβανικά έγγραφα. Χρησιμοποιούνται στοιχεία και πληροφορίες από παλαιούς χάρτες, την ελληνόγλωσση και ξενόγλωσση βιβλιογραφία, καθώς και μαρτυρίες προσώπων που έζησαν και βίωσαν γεγονότα και καταστάσεις. Μέσω αυτών, επιχειρείται η σφαιρική ανάλυση του θέματος και η τεκμηρίωση της διαχρονικής αλβανικής πολιτικής αφελληνισμού της Βορειοηπειρωτικής Κοινότητας.

Για την καλύτερη ανάδειξη των πτυχών αυτής της πολιτικής, η εξεταζόμενη χρονική περίοδος (1920-2020) χωρίζεται σε τρεις υποπεριόδους: α) *Δημοκρατίας – Μοναρχίας* (1920-1945), β) *Κομμουνιστική* (1946-1990) και γ) *Κοινοβουλευτική* (1991-2020).

Στο πρώτο κεφάλαιο, εξετάζεται η διαμόρφωση αλβανικού έθνους, η δημιουργία του αλβανικού κράτους, η Επανάσταση των Ηπειρωτών και η σύσταση της Αυτονόμου Ηπείρου, καθώς και η δημιουργία του Βορειοηπειρωτικού Ζητήματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο καταγράφεται συνοπτικά η πολιτική, οικονομική και κοινωνική κατάσταση του αλβανικού κράτους και για τις τρεις χρονικές υποπεριόδους λειτουργίας του, καθώς και η δέσμευση του στην ΚτΕ για την Εθνική Ελληνική Βορειοηπειρωτική Κοινότητα.

Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφεται, επίσης, συνοπτικά το νομικό καθεστώς και το μορφωτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, καθώς και οι συνθήκες διαβίωσης της Εθνικής Ελληνικής Βορειοηπειρωτικής Κοινότητας (στο εξής ΕΕΒΚ) στο αλβανικό κράτος και για τις τρεις προαναφερόμενες χρονικές υποπεριόδους.

Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο παρατίθενται, εξετάζονται, αναλύονται και τεκμηριώνονται μόνον 7 εκ των 13 τρόπων αφελληνισμού που εφάρμοσε το αλβανικό κράτος σε βάρος των υπηκόων του, που το ίδιο αναγνώρισε ως ελληνικής εθνικότητας και δεσμεύθηκε να σεβαστεί τα δικαιώματά τους. Οι τρόποι αυτοί είναι οι εξής: *εδαφικός, πληθυσμιακός, ληξιαρχικός, στατιστικός, ονοματοδοτικός, τοπωνυμικός και γλωσσικός*. Οι υπόλοιποι 6 τρόποι: *ιστορικός, θρησκευτικός, πολιτισμικός, πολιτικός, ιδεολογικός και ιδιοκτησιακός*, λόγω στενότητας του χώρου, δεν εξετάζονται στην παρούσα εργασία.

Ένεκα της σοβαρότητας του θέματος, απαιτείται βαθύτερη μελέτη και περαιτέρω έρευνα σε αρχεία, καθώς και λεπτομερής ανάλυση όλων των πτυχών, γεωπολιτικών, κοινωνικών, ιστορικών, πολιτισμικών κ.ά. της ερευνώμενης χρονικής περιόδου.

Α΄ Κεφάλαιο

Η δημιουργία του αλβανικού κράτους και οι βόρειες επαρχίες της Ηπείρου

1.1. Η διαμόρφωση αλβανικού έθνους

Το δεύτερο ήμισυ του 19^{ου} αι., το οθωμανικό κράτος αντιμετώπιζε σοβαρό κίνδυνο διάλυσης και εξαιτίας της σύρραξης με τη Ρωσία, που βρίσκονταν σε εξέλιξη από τον Απρίλιο του 1877, και εξαιτίας των επαναστατικών κινημάτων που ξεσπούσαν στα εδάφη του¹. Στα δυτικά εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, την εξουσία ασκούσαν, αποκλειστικά και μόνο, γηγενείς αξιωματούχοι, οι οποίοι, εξισλαμισθέντες μετά την οθωμανική κατάκτηση, ταυτίστηκαν πλήρως και ολοκληρωτικά με τους Τούρκους και αποτέλεσαν τον βραχίονα του οθωμανικού κράτους στην περιοχή, απολαμβάνοντας τα προνόμια της εξουσίας και ικανοποιώντας συγχρόνως την οικονομική τους απληστία².

Για να διατηρήσει τα εδάφη αυτά ο Σουλτάνος, και ενόψει του Συνεδρίου του Βερολίνου (1878) και την αναμενόμενη απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων για παραχώρηση οθωμανικών εδαφών στα χριστιανικά κράτη της Βαλκανικής, χρησιμοποίησε συντηρητικούς μουσουλμάνους³, δηλαδή *Τουρκαλβανούς*⁴ αξιωματούχους της οθωμανικής διοίκησης⁵, οι οποίοι, τρεις μόνο ημέρες πριν την έναρξη του Συνεδρίου του Βερολίνου (13.6.1878), συγκάλεσαν την Λίγκα της Πριζρένης (10.6.1878). Οι σύνεδροι της Πριζρένης, αποκαλούμενοι Αλβανοί πατριώτες *Rilindas* (=Αναγεννητές)⁶, μέσω Υπομνήματος προς το Συνέδριο του Βερολίνου ζήτησαν να μη παραχωρηθεί έδαφος με αλβανικό πληθυσμό σε άλλο κράτος, στηρίζοντας με αυτόν τον τρόπο την εδαφική ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Παράλληλα, από συνέδρους προτάθηκε να εισηγηθεί προς την

¹ Ζ. Καστελάν, *Η Ιστορία των Βαλκανίων*, (μετάφραση Β. Αλιφέρη), χ.τ. 1991, σ. 444.

² Κ. Μάρης, «Το Ελληνικό Προξενείο Κορυτσάς», στο: *Λαϊκό Βήμα*, αρ. φ. 498, 20.9.2017, σ. 1.

³ Ζ. Καστελάν, *ό. π.*, σ. 502.

⁴ Ο όρος *Τουρκαλβανοί*, που χρησιμοποιεί η ελληνική ιστοριογραφία, προσδιορίζει τους εξισλαμισθέντες - βίαια ή εκούσια - μετά την οθωμανική κατάκτηση κατοίκους της σημερινής Αλβανίας, οι οποίοι, επειδή δεν είχαν διαμορφωμένη εθνική συνείδηση, ταυτίστηκαν συνειδησιακά με τους Τούρκους κατακτητές και υπηρέτησαν ευσυνείδητα την πολιτική του οθωμανικού κράτους.

⁵ Ν. Αργυροκαστρίτης, *Οι υιοί των μισθοφόρων, Ο Σλαβοκομμουνισμός εις την Αλβανίαν (Βόρειος Ηπειρος-Κόσσοβον) 1877-1946*, Αθήνα 1956, τ. 1, σ. 5.

⁶ Th. Toleva, *La influencia del Imperio austro-húngaro en la construcción nacional albanesa*, 1896-1908, Δ. Δ., Βαρκελώνη 2008, ελληνική μετάφραση: *Η επιρροή της Αυστροουγγαρίας στη διαμόρφωση του αλβανικού έθνους 1896-1908*, Αθήνα 2018, σ. 483-484.

Υψηλή Πύλη η ίδρυση Αυτόνομου Ενωμένου Αλβανικού Βιλαετίου⁷, το οποίο θα περιλάμβανε τα εδάφη που σήμερα σε σχολικούς αλβανικούς χάρτες απεικονίζονται ως Μεγάλη Αλβανία⁸.

Το αίτημα των συνέδρων της Λίγκας για ίδρυση Αυτόνομου Αλβανικού Βιλαετίου υποτελούς στην Υψηλή Πύλη, αναιρεί τους ισχυρισμούς της αλβανικής ιστοριογραφίας περί αιτήματος της Λίγκας για ίδρυση ανεξάρτητου αλβανικού κράτους. Το γεγονός ότι οι σημαντικότεροι σύνεδροι της Λίγκας της Πριζρένης ήταν υψηλόβαθμα στελέχη του οθωμανικού κράτους, θέτει ζήτημα αμφισβήτησης αν πράγματι η Λίγκα αποτέλεσε πρωτοβουλία Αλβανών πατριωτών και όχι μια χειραγωγημένη ενέργεια της Υψηλής Πύλης που αποσκοπούσε: α) στην αποτροπή πιθανής απόφασης από το Συνέδριο του Βερολίνου για εδαφικές παραχωρήσεις υπέρ των κρατών της Χερσονήσου του Αίμου (π.χ. της Ηπείρου στο Βασίλειο της Ελλάδος), και β) στην εισαγωγή νέου θέματος στο Συνέδριο του Βερολίνου, από το οποίο προέκυψε και το «Αλβανικό Ζήτημα».

Την αλβανική εθνική κίνηση συγκροτούσε μία μικρή ομάδα, η οποία δρούσε στο εξωτερικό χωρίς σαφή εθνικό στόχο ή σε συνεργασία με ευρωπαϊκές δυνάμεις της εποχής.⁹ Συνεπώς, ο όρος “*Rilindas*” (=Αναγεννητές), χρησιμοποιείται αυθαίρετα, αφού δεν πρόκειται για αναγέννηση προϋπάρχοντος έθνους, αλλά για δημιουργία νέου, δηλαδή για *εθνογένεση*.

Μέχρι το 1908 ο αλβανικός πληθυσμός στην περιοχή δε συνιστούσε έθνος και συνεπώς αλβανική εθνική συνείδηση δεν υφίστατο¹⁰. Αφετηρία για την διαμόρφωση αλβανικής εθνικής συνείδησης αποτελεί το 1877 όταν, λόγω των γεωπολιτικών συμφερόντων τους στη Βαλκανική, η Αυστροουγγαρία, η Ιταλία και η Μεγάλη Βρετανία ανακάλυψαν ύπαρξη αλβανικού έθνους¹¹. Τον σημαντικότερο ρόλο στην όλη διαδικασία διαδραμάτισε η Αυστροουγγαρία. Τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο του 1896 στο Υπουργείο Εξωτερικών της Αυστρίας έλαβαν χώρα τρεις συνεδριάσεις υπηρεσιακών παραγόντων με θέμα την έναρξη μιας «ενεργητικής

⁷ Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Historisë, (στο εξής ASHSH, IH), *Historia e Popullit Shqiptar*, (v.) II, *Rilindja Kombëtare Vitet 30 të sh. XIX - 1912* / (= Ακαδημία Επιστημών Αλβανίας, Ινστιτούτο Ιστορίας, *Ιστορία του Αλβανικού λαού, Η Εθνική Αναγέννηση, δεκαετία του 1830 -1912*), Tiranë 2002, τ. 2, σ. 153-157.

⁸ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 43, σ. 144.

⁹ Th. Toleva, *ό. π.*, σ. 483.

¹⁰ Th. Toleva, *ό. π.*, σ. 483.

¹¹ N. Αργυροκαστρίτης, *ό. π.*, σ. 5.

δράσης» στην Αλβανία. Αφορμή για την πρωτοβουλία αυτή αποτέλεσε η διαφανιόμενη διάλυση του οθωμανικού κράτους¹².

Η Αυστροουγγαρία και η Ιταλία, αν και ανταγωνιστές, εργάστηκαν με μέσο την προπαγάνδα προς την ίδια κατεύθυνση η καθεμιά για τα δικά της συμφέροντα¹³. Η στάση της Αγγλίας στη διαδικασία αυτή χαρακτηρίζεται από φιλική ουδετερότητα, η Γερμανία δε μετείχε σημαντικά, ενώ η Ρωσία δεν είχε δυνατότητα ανάμειξης. Όπως αποδείχτηκε αργότερα, στόχος της Αυστροουγγαρίας ήταν να εμποδιστεί μια πιθανή έξοδος της Σερβίας προς την Αδριατική¹⁴.

1.2. Η δημιουργία του αλβανικού κράτους

Τον Νοέμβριο του 1912, και ενώ ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος συνεχιζόταν, ο Ισμαήλ Κεμάλ μπέης Βλιώρα, αξιωματούχος του οθωμανικού κράτους και βουλευτής Βερατίου στην οθωμανική Βουλή, αναχώρησε από την Κωνσταντινούπολη και αφού επισκέφτηκε διάφορες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, όπου είχε επαφές και συναντήσεις, επιβιβάστηκε στην Τεργέστη¹⁵ σε πλοίο που του διέθεσε η Αυστροουγγαρία, έφτασε στο Δυρράχιο και κατέληξε στον Αυλώνα, όπου και διακήρυξε (28.11.1912) την ανεξαρτησία της Αλβανίας από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, χωρίς πόλεμο και χωρίς σαφή εδαφικό προσδιορισμό.

Ως κρατική οντότητα η Αλβανία ιδρύθηκε με τη Συνθήκη του Λονδίνου¹⁶ (17/30.5.1913), ενώ με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας (4/17.12.1913)¹⁷ καθορίστηκαν τα νότια σύνορά της¹⁸. Με την τελευταία αυτή απόφασή τους οι Μεγάλες Δυνάμεις διέθεσαν στο δημιουργημά τους και τις βόρειες επαρχίες της Ηπείρου, που είχαν απελευθερωθεί από τον Ελληνικό Στρατό κατά τη διάρκεια του Α΄ Βαλκανικού Πολέμου (1912-1913), αγνοώντας τόσο την εθνική ταυτότητα των

¹² Th. Toleva, *ό. π.*, σ. 53-56.

¹³ Th. Toleva, *ό. π.*, σ. 484-487.

¹⁴ Β. Κόντης, *Ο Βενιζέλος και το ζήτημα της Κορυτσάς*, Θεσσαλονίκη, 2018, σ. 33-35.

¹⁵ Β. Κόντης, *ό. π.*, σ. 33-35.

¹⁶ ASHSH, IH, *Historia e Popullit Shqiptar, (v.) III, Periudha e Pavarësisë 28 Nëntor 1912 - 7 Prill 1939* / (=Ακαδημία Επιστημών Αλβανίας, *Ιστορία του Αλβανικού Λαού, Η περίοδος της Ανεξαρτησίας, 28 Νοέμβριου 1912 - 7 Απριλίου 1939*), Tiranë 2007, τ. 3, σ. 18-29.

¹⁷ Β. Κόντης, *ό. π.*, σ. 48.

¹⁸ Θ. Χρήστου, «Απόπειρα του Νικολάου Βοΐλα για ελληνοαλβανική συνεννόηση στις παραμονές του πρώτου παγκοσμίου πολέμου», στα: *Πρακτικά του ΙΒ΄ Πανελλήνιου Ιστορικού Συνεδρίου (Μάιος 1991) της Ελληνικής Ιστορικής Εταιρείας*, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 434.

κατοίκων της περιοχής, όσο και τη βούλησή τους για ένωση με την Ελλάδα¹⁹. Για τον Βορειοηπειρωτικό Ελληνισμό η απόφαση αυτή σηματοδότησε την έναρξη μίας περιόδου παρακμής²⁰.

1.3. Η Ήπειρος και ο όρος *Βόρειος Ήπειρος*

Τα γεωφυσικά όρια της Ηπείρου εκτείνονται από τον Αμβρακικό κόλπο νότια έως τον Γενούσιο (Σκουμπίνι) ποταμό βόρεια, στα μέσα της σημερινής Αλβανίας, που χόριζε την Ήπειρο από την Ιλλυρία και από το Ιόνιο δυτικά μέχρι την οροσειρά της Πίνδου ανατολικά²¹. Ο Αριστοτέλης αποκαλεί την Ήπειρο «*Ελλάδα η αρχαία*»²², ο Κλαύδιος Πτολεμαίος «*Αρχέγονον Ελλάδα*», ενώ σύμφωνα με τον Αλεξανδρινό γεωγράφο Διονύσιο τον Περιηγητή (2ος αι. μ.Χ) «*Ωρικήν υπέρ αίαν ερείδεται Ελλάδος αρχή*», δηλαδή «*Η Ελλάδα αρχίζει από τη γη του Ωρικού*», όπου Ωρικός δεν είναι άλλος από την αρχαία ευβοϊκή αποικία στον κόλπο του Αυλώνα, που υπάρχει ακόμη σήμερα με το όνομα Orikum.

Μέχρι το 1912 η Ήπειρος αποτελούσε ενιαία γεωοικονομική οντότητα. Η ίδρυση του αλβανικού κράτους, εντός του οποίου οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής συμπεριέλαβαν και τις βόρειες επαρχίες της Ηπείρου, προκάλεσε την εμφάνιση του όρου *Βόρειος Ήπειρος*²³, ως έννοια που προσδιόριζε τα εδάφη εκείνα της Ηπείρου που διατέθηκαν στον νεοσύστατο αλβανικό κράτος. Ο όρος αρχικά είχε καθαρά διπλωματική και πολιτική έννοια. Στη συνέχεια εκτός από τον γεωγραφικό, απέκτησε και έναν έντονα πολιτικό και εθνικό χρωματισμό: παρέπεμπε ακριβώς στο κομμάτι εκείνο της Ηπείρου και στους Έλληνες κατοίκους του που βρέθηκαν εκτός του εθνικού κορμού με τη χάραξη των συνόρων του αλβανικού κράτους, καθώς και με τις προσπάθειες επανένταξής του στον ελληνικό εθνικό κορμό. Ο Καθηγητής του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου Κωνσταντίνος Ευσταθιάδης, στο βιβλίο του «*Μελέτες Διεθνούς Δικαίου 1929-1959*», (τ. Β', 1959) για τον όρο *Βόρειος Ήπειρος* αναφέρει ότι καθιερώθηκε το 1913 για να προσδιοριστεί εκείνο το εδαφικό τμήμα της Ηπείρου που έμεινε εκτός της καθορισμένης συνοριακής γραμμής των Ελληνοαλβανικών

¹⁹ Κ. Μάρης, «Ο αφελληνισμός διαχρονική πολιτική της Αλβανίας» στο: ένθετο «Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις και το Βορειοηπειρωτικό», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, αρ. φ. 7 (2232), 13.2.1997, Αθήνα, σ. 104.

²⁰ Ν. Αργυροκαστρίτης, *ό. π.*, σ. 4.

²¹ Γενικό Επιτελείο Στρατού / Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού (στο εξής ΓΕΣ / ΔΙΣ), *Ο Βορειοηπειρωτικός Αγώνας*, Αθήνα 1997, σ. 1-3.

²² Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, *Ήπειρος Θεών Ανθρώπων και Ηρώων*, Αθήνα 2001, σ. 25.

²³ ΓΕΣ / ΔΙΣ, *ό. π.*, σ. 1-3.

συνόρων με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας του 1913. Ο όρος *Νότιος Αλβανία* για πρώτη φορά αναφέρθηκε από την Αυστροουγγαρία αντί του όρου *Ήπειρος* και στερείται ιστορικής βάσης²⁴.

Η εξέλιξη αυτή γέννησε και το *Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα*, το οποίο κατέχει σημαντικό μέρος στην Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία της Ελλάδας, αφού από την εμφάνισή του αποτέλεσε ένα από τα εθνικά θέματα και σήμερα έχει υποβιβαστεί σε ζήτημα μειονοτικών δικαιωμάτων.

1.4. Η Επανάσταση των Ηπειρωτών και η *Αυτόνομος Ήπειρος*

Κατά τη διάρκεια του Α΄ Βαλκανικού Πολέμου ο Ελληνικός Στρατός μετά την άλωση (21.2.1913) των Ιωαννίνων, συνέχισε την νικηφόρο προέλασή του και μέχρι στις 5.3.1913 είχε απελευθερώσει τις Επαρχίες (*καζάδες*) Κορυτσάς, Σταρόβου, Κολώνιας, Λεσκοβικίου, Πωγωνίου, Πρεμετής, Αργυροκάστρου, Δελβίνου, Χειμάρρας και Τεπελενίου²⁵, δηλαδή ολόκληρους τους οθωμανικούς Νομούς (*σαντζάκια*) Κορυτσάς και Αργυροκάστρου.

Όταν οι Ηπειρώτες πληροφορήθηκαν τις διατάξεις του Πρωτοκόλλου της Φλωρεντίας και την αποδοχή τους από την Ελληνική Κυβέρνηση, αντέδρασαν δυναμικά στην απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων να υπαχθούν στο αλβανικό κράτος²⁶. Κατόπιν πρόσκλησης του Μητροπολίτη Δρυϊνουπόλεως Βασιλείου - και παρά την απαγόρευση της Κυβέρνησης των Αθηνών - νομίμως εξουσιοδοτημένοι εκπρόσωποι από όλες τις μόλις απελευθερωθείσες επαρχίες της Ηπείρου, συνήλθαν στο Αργυρόκαστρο σε Πανηπειρωτική Συνέλευση²⁷ (30/1 - 6/2/1914) και, αφού μελέτησαν και αξιολόγησαν την κατάσταση, αποφάσισαν (5.2.1914):

α) την σύσταση ανεξάρτητου κράτους με την επωνυμία *Αυτόνομος Ήπειρος*, για να μη αποκτήσει η Αλβανία «*έγκυρον και σεβαστόν τίτλον κυριαρχίας επί της χώρας*»²⁸, και

β) τη συγκρότηση Προσωρινής Κυβέρνησης.

²⁴ Γ. Παπαδόπουλος, *Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα εις την Αλβανίαν και το σχολικόν αυτής ζήτημα*, *Ιστορικόν Αρχεῖον 1921-1979*, Ιωάννινα 1981, σ. 38.

²⁵ ΓΕΣ / ΔΙΣ, *ό. π.*, σ. 64-69.

²⁶ ΓΕΣ / ΔΙΣ, *ό. π.*, σ. 133.

²⁷ Γ. Α. Δρίνος, *Χρονικά του Βορειοηπειρωτικού Αγώνος 1914*, Αθήνα 1966, σ. 105-106.

²⁸ Απόσπασμα από την Προκήρυξη της Προσωρινής Κυβέρνησης της Αυτόνομου Ηπείρου (15.2.1914) στο: Γ.Α. Δρίνος, *ό. π.*, σ. 122-123.

Η προσωρινή κυβέρνηση, η οποία ανέλαβε να διοικήσει το υπό σύσταση κράτος, συγκροτήθηκε από εξέχοντες Ηπειρώτες και τους 3 μητροπολίτες της περιοχής, με Πρόεδρο τον Γεώργιο Ζωγράφο, πρώην Υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδας, από το Κεστοράτι Αργυροκάστρου. Σε πρώτη φάση, οργάνωσε τα υπουργεία που είναι αναγκαία και απαραίτητα για τη λειτουργία κάθε πολιτικώς οργανωμένης κοινωνίας: Οικονομικών, Εξωτερικών και Στρατιωτικών, δίδοντας προτεραιότητα και βάρος, όπως ήταν φυσικό, στο τελευταίο για να καλύψει το κενό²⁹ που δημιουργήθηκε μετά την αποχώρηση του Ελληνικού Στρατού (ΕΣ) από την περιοχή.

Ο Υπουργός Στρατιωτικών Δημήτριος Ν. Δούλης, αντισυνταγματάρχης του Ελληνικού Στρατού από την Νίβιτσα της Χειμάρρας, οργάνωσε και διοίκησε τον Στρατό της Αυτονόμου Ηπείρου που συγκροτήθηκε από Βορειοηπειρώτες, εθελοντές από τον ελεύθερο, τον υπόδουλο και τον απόδημο Ελληνισμό και από αξιωματικούς και οπλίτες του ΕΣ³⁰ (τους οποίους η Ελλάδα χαρακτήρισε λιποτάκτες³¹) και ο οποίος υπολογίζεται³² ότι ανήλθε σε 12.000 άνδρες.

Παρά τους προβληματισμούς και τις δυσοίονες προβλέψεις της Κυβέρνησης της Ελλάδας, η μεν Επανάσταση των Ηπειρωτών ανέτρεψε τον σχεδιασμό των ευρωπαϊκών δυνάμεων, ο δε Αυτονομιακός Στρατός αφού κατατρόπωσε τα τουρκαλβανικά στίφη που διοικούσαν ευρωπαίοι αξιωματικοί και αποτελούσαν τον στρατό της νεοπαγούς Αλβανίας, διασφάλισε την εδαφική ακεραιότητα της Αυτονόμου Ηπείρου.

Η εξέλιξη αυτή ανάγκασε τη Διεθνή Επιτροπή Ελέγχου (στο εξής ΔΕΕ), η οποία εκπροσωπούσε τις μεγάλες Δυνάμεις που δημιούργησαν την Αλβανία και ασκούσε την εξουσία στο νεοπαγές κράτος, να ζητήσει εκεχειρία και να προσέλθει σε διαπραγματεύσεις, αποτέλεσμα των οποίων υπήρξε το *Πρωτόκολλο της Κέρκυρας*, που υπεγράφη (17.5.1914)³³ από τα μέλη της ΔΕΕ και τους Πρόεδρο και Υπουργό Εξωτερικών της Αυτονόμου Ηπείρου και παραχωρούσε καθεστώς πλήρους

²⁹ ΓΕΣ / ΔΙΣ, ό. π., σ. 135-153.

³⁰ Γ. Α. Δρίνος, ό. π., σ. 151-160.

³¹ E. Pierpont Stickney, *Southern Albania or Northern Epirus in European International Affairs 1912-1923*, Standford University Press, USA 1926, μετάφραση στην Αλβανική: *Shqipëria e Jugut ose Epiri i Veriut në Cëshjetet Europiane Ndërkombëtare 1912-1923*, (=Η Νότια Αλβανία ή Βόρειος Ήπειρος στις Διεθνείς Ευρωπαϊκές Υποθέσεις 1912-1923), Universiteti Standford, Kaliforni 1998, σ. 78-79.

³² R. Ruaux, *Δυστυχισμένη Βόρειος Ήπειρος (La malheureuse Épire)*, Οδοιπορικό 1913-Απελευθέρωση-Αυτονομία, Μετάφραση Α. Αχ. Λαζάρου, Αθήνα χ.χ., σ. 199 και ΓΕΣ / ΔΙΣ, ό. π., σ. 135-153.

³³ Κ.Χ. Σκενδέρης, *Βορειοηπειρωτικός Αγών (1914)*, Αθήνα 1929, σ. 141.

Αυτονομίας (διοικητικής, δικαστικής, θρησκευτικής, εκπαιδευτικής) και στους δύο Νομούς (πρώην Σαντζάκια) *Αργυροκάστρου* και *Κορυτσάς*³⁴, που αποτελούσαν και το έδαφος της Αυτονόμου Ηπείρου.

Στη συνέχεια, το Πρωτόκολλο επικυρώθηκε *άνευ όρων*³⁵ (23.6.1914) και από την αλβανική Κυβέρνηση³⁶, και από τους πληρεξούσιους των Βορειοηπειρωτών στη Συνέλευση του Δελβίνου, κατόπιν πιέσεων του ελληνικού κράτους³⁷, και οι διατάξεις του εξακολουθούν να ισχύουν, αφού δεν καταργήθηκε, ούτε τροποποιήθηκε με μεταγενέστερη συνθήκη³⁸.

1.5. Η Βόρειος Ήπειρος την περίοδο 1914 - 1920

Μετά την αποχώρηση (3.9.1914) του Γερμανού Πρίγκιπα Wilhelm Wied³⁹, στην Αλβανία επικράτησε χαώδης κατάσταση⁴⁰. Οι διαφορετικοί πληθυσμοί που είχαν συμπεριληφθεί στο νεοπαγές αλβανικό κράτος, μη έχοντες κοινή ιστορική πορεία, γλώσσα, θρησκεία και πολιτισμό, μη συγκροτούντες δηλαδή έθνος, εκδήλωσαν φυγόκεντρες τάσεις μέχρι του σημείου οι σκληροί τουρκαλβανοί και το μουσουλμανικό ιερατείο να υψώσουν την οθωμανική σημαία και να επιδιώκουν την επαναπροσάρτηση της χώρας στο οθωμανικό κράτος⁴¹. Σ' αυτή την κατάσταση βρήκε την Αλβανία ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος: χωρίς Ανώτατο Άρχοντα, χωρίς νόμιμη κυβέρνηση, χωρίς κρατικές δομές και με τον πληθυσμό πενόμενο. Υπ' αυτές τις αρνητικές συνθήκες, ήταν αδύνατο να εφαρμοστεί το Πρωτόκολλο της Κέρκυρας.

Από το 1914 έως το 1918 οι δυνάμεις των εμπολέμων κρατών Αυστροουγγαρίας, Σερβίας, Μαυροβουνίου, Βουλγαρίας, Ιταλίας και Γαλλίας παρέλασαν από τη χώρα και, επικαλούμενες στρατιωτικούς λόγους, κατέλαβαν⁴² περιοχές της, με τους τουρκαλβανούς να ζητωκραυγάζουν και να προσφέρονται ως

³⁴ Κ. Μάρης, «Ο αφελληνισμός διαχρονική πολιτική της Αλβανίας», στο: ένθετο αφιέρωμα «Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις και το Βορειοηπειρωτικό», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, αρ. φ. 7 (2232), 13.2.1997, Αθήνα, σ. 104.

³⁵ Χρηστίδης, *Τα κομμουνιστικά Βαλκάνια - Εισαγωγή στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική στην Αλβανία, Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία και Ρουμανία την περίοδο 1945-1989*, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 29.

³⁶ ASHSH, ΙΗ, τ. 3, ό. π., σ. 63.

³⁷ Θ. Χρήστου, ό. π., σ. 435 και 446.

³⁸ Liberal, Κ. Ζιαζιάς, «Τα Πρωτόκολλα και οι Συμφωνίες που καθορίζουν τα Ελληνοαλβανικά Σύνορα!», στο: <https://www.liberal.gr/arthro/232565/amyna--diplomatia/2018/ta-protokolla-kai-oi-sumfonies-pou-kathorizoun-ta-ellinoalbanika-sunora-.html> (πρόσβαση: 8.5.2020).

³⁹ Ν. Αργυροκαστρίτης, ό.π., σ. 9.

⁴⁰ Θ. Χρήστου, ό. π., σ. 446.

⁴¹ ASHSH, ΙΗ, τ. 3, ό. π., σ. 65.

⁴² Ν. Αργυροκαστρίτης, ό.π., σ. 5-18.

μισθοφόροι τους. Τότε και η Ιταλία κατέλαβε τον Οκτώβριο 1914 την νήσο Σάσσωνα και τον Δεκέμβριο του ιδίου έτους τον Αυλώνα, επεκτείνοντας συνεχώς την κατοχή προς το εσωτερικό της χώρας.

Τελείως διαφορετική κατάσταση επικρατούσε στον βορειοηπειρωτικό χώρο. Ο Αυτονομιακός Στρατός είχε διασφαλίσει την εδαφική ακεραιότητα της Αυτονόμου Ηπείρου, στην οποία επικρατούσε ησυχία και τάξη. Παρ' όλα αυτά, οι Δυνάμεις της Αντάντ (α) για να εξασφαλίσουν ότι ο Αυστριακός Στρατός δεν θα επεκταθεί νοτιότερα, και (β) για να παρασύρουν στον πόλεμο με την πλευρά τους την ουδέτερη έως τότε Ελλάδα, της επέτρεψαν να ανακαταλάβει προσωρινά την Βόρειο Ήπειρο για να την διαφυλάξει από την εντεινόμενη δράση των επιτιθέμενων τουρκαλβανικών ληστοσυμμοριών. Μετά από αυτήν την εξέλιξη, η κυβέρνηση της Αυτονόμου Ηπείρου, αφού παρέδωσε (18.10.1914) την Βόρειο Ήπειρο ακεραία και αβλαβή και τους κατοίκους σώους στον Ελληνικό Στρατό, παραιτήθηκε. Στην τελευταία Προκήρυξή της μεταξύ των άλλων σημείωνε: *«Ο Αγών ημών έληξε διά θριάμβου. Οι πόθοι μας εκπληρώθηκαν όλοι...Συν τη απελευθερωτική ανακαταλήψει της Βορείου Ηπείρου ακραδάντως πιστεύομεν ότι οριστικώς λήγει η ημετέρα αποστολή. Καταθέτοντες την εξουσίαν ημών, δεόμεθα τω Υψίστω, όστις ευλόγησε τον Αγώνα ημών, να τηρήση υπό την Αγίαν του Σκέπην την Ήπειρόν μας, την προσφιλήν εν τοις κόλποις της Ελλάδος, της Μητρός Ελλάδος...»*⁴³. Η επάνοδος του Ελληνικού Στρατού εορτάστηκε από τους κατοίκους με δοξολογίες και παραδοσιακά γλέντια⁴⁴.

Στις 5.12.1915 στην Ελλάδα διενεργήθηκαν βουλευτικές εκλογές. Σε αυτές έλαβαν μέρος και οι Βορειοηπειρώτες που εξέλεξαν 16 βουλευτές, οι οποίοι και αντιπροσώπευσαν τη Βόρειο Ήπειρο για πρώτη και μοναδική φορά στη Βουλή των Ελλήνων. Τον Απρίλιο του 1916 η Ελλάδα με Βασιλικό Διάταγμα προχώρησε (5.4.1916)⁴⁵ στην ένωση της Βορείου Ηπείρου. Διορίστηκαν Έλληνες Νομάρχες στους Νομούς Αργυροκάστρου και Κορυτσάς και Έπαρχοι στις επαρχίες τους, επεκτάθηκε η ελληνική νομοθεσία, λειτούργησαν ελληνικά Πρωτοδικεία και Ειρηνοδικεία, συνενώθηκαν οι δημόσιες υπηρεσίες και οι κάτοικοι των δύο Νομών αυτοδικαίως πολιτογραφήθηκαν πολίτες του Βασιλείου της Ελλάδος. Κατόπιν

⁴³ Α. Διαμαντής, «Η στάση των Μεγάλων Δυνάμεων και της Ελλάδας στο Ζήτημα της Αυτονομίας της Βορείου Ηπείρου το 1914» στο: ένθετο «1914: Η Αυτονομία της Βορείου Ηπείρου», *Ελευθεροτυπία*, Αθήνα (Ιούνιος 2011), σ. 142.

⁴⁴ Κ. Χ. Σκενδέρης, *ό. π.*, σ. 262.

⁴⁵ *ΕτΚ*, τχ. Α', αρ. φ. 70, 7.4.1916.

αυτών, οι Βορειοηπειρώτες πίστεψαν ότι οι αγώνες τους για ενσωμάτωση με τον εθνικό κορμό είχαν ευοδωθεί και είχε αναστραφεί η προδιαγεγραμμένη πορεία των εξελίξεων. Δυστυχώς όμως, οι εσωτερικές πολιτικές αντιπαλότητες στην Ελλάδα, οδήγησαν στον εθνικό διχασμό, με συνέπεια την εξασθένηση της θέσης της στο διεθνές επίπεδο με απρόβλεπτες και αρνητικές συνέπειες για την Βόρειο Ήπειρο.

Επωφελούμενη από αυτήν την κατάσταση, η Ιταλία προωθήθηκε νοτιότερα καταλαμβάνοντας το Καλοκαίρι του 1916⁴⁶ τον Νομό Αργυροκάστρου με συνέπεια να πάψει έκτοτε η Βόρειος Ήπειρος να αποτελεί τμήμα του Βασιλείου της Ελλάδος. Μετά την κατάληψη των Νομών Αυλώνας και Αργυρόκαστρου, η Ιταλία, προσεταιρίστηκε τους τουρκαλβανούς και προσπάθησε να εξαλείψει κάθε ελληνικό στοιχείο των δύο περιοχών και να αλλοιώσει⁴⁷ το εθνικό φρόνημα του ελληνικού πληθυσμού. Έκλεισε⁴⁸ τα λειτουργούντα από αιώνων ελληνικά σχολεία και τα αντικατέστησε με αλβανικά, με συνέπεια να παραλύσει η εκπαίδευση αφού οι Βορειοηπειρώτες αρνήθηκαν, παρά τις ιταλικές πιέσεις, να στέλνουν τα παιδιά τους σε αλβανικά σχολεία.

Ήδη σε ορισμένα τμήματα του νεοπαγούς αλβανικού κράτους η λειτουργία των ελληνικών σχολείων είχε απαγορευτεί αμέσως μετά την ανακήρυξή του (28.11.1912) από τον Ισμαήλ Κεμάλ (Ismail Kemal) στον Αυλώνα. Ενδεικτική περίπτωση είναι το χωριό Άρτα του Νομού Αυλώνας, του οποίου οι κάτοικοι αρνήθηκαν να στείλουν τα παιδιά τους στο αλβανικό σχολείο που αντικατέστησε το ελληνικό⁴⁹, όπως περιγράφεται στον ελληνικό τύπο της εποχής:

«... Την παρελθούσαν εβδομάδα αυθαιρέτως εκλείσθη και το Ελληνικόν σχολείον της Παλαιάς Άρτης.....» και, «....οι κάτοικοι της Παλαιάς Άρτης ευρίσκονται υπό αληθή πολιορκίαν. Κανείς ούτε εξέρχεται εκείθε, ούτε έρχεται εις Αυλώνα, φόβος και τρόμος συνέχει τους πάντας εκ της αναρχίας. Η κλοπή οργιάζει»⁵⁰.

« Οι Αλβανοί επιθετικοί.... Τα εν Αυλώνι σχολεία της Ελληνικής κοινότητος κατελήφθησαν υπό της Αλβανικής Κυβερνήσεως, η οποία εγκαθίδρυσεν εν αυτοίς

⁴⁶ Liberal, Κ. Ζιαζιάς, «Τα Πρωτόκολλα και οι Συμφωνίες που καθορίζουν τα Ελληνοαλβανικά Σύνορα!», στο: <https://www.liberal.gr/arthro/232565/amyna--diplomatia/2018/ta-protokolla-kai-oi-sumfonies-pou-kathorizoun-ta-ellinoalbanika-sunora-.html> (πρόσβαση: 8.5.2020).

⁴⁷ ΓΕΣ / ΔΙΣ, ό. π., σ. 399.

⁴⁸ Ε. Μαντά, *Όψεις της Ιταλικής Επίδρασης στη Διαμόρφωση των Ελληνοαλβανικών Σχέσεων κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου*, Δ. Δ., Θεσσαλονίκη 2005, σ. 16.

⁴⁹ «Αυλών», στην: *Ήπειρος*, αρ. φ. 52, 2.10.1913, σ. 3.

⁵⁰ «Εξ Αυλώνας» στην: *Ήπειρος*, αρ. φ. 40, 18.9.1913, σ. 2. και βλ. Παράρτημα, εικόνα 11, σ. 112.

Αλβανόπαιδας. Παρομοία απόπειρα πρόκειται να γίνη και εις το μίαν ώραν απέχον της Αυλώνος Ελληνικότατον χωρίον Άρτα...»⁵¹.

Παράλληλα με τους Ιταλούς που είχαν καταλάβει το Αργυρόκαστρο και επεκτείνονταν, τον Νοέμβριο του 2016 οι Γάλλοι κατέλαβαν τον Νομό Κορυτσάς για καθαρά στρατιωτικούς λόγους⁵². Η ιταλική κατοχή διήρκησε μέχρι τον Αύγουστο του 1920, όταν, εξαιτίας των εσωτερικών εξελίξεων στην Ιταλία, ο ιταλικός Στρατός αναγκάστηκε να αποχωρήσει (17.8.1920)⁵³ από τον Αυλώνα, αφού ήδη είχε παραχωρήσει την εξουσία σε ιταλόφιλους Αλβανούς. Με την αποχώρηση της Ιταλίας από την Αλβανία άρχισε και ο ανεξάρτητος βίος του αλβανικού κράτους που θεωρητικά δημιουργήθηκε στις 29.7.1913 και μέχρι τότε τελούσε υπό την διαδοχική κατοχή διαφόρων δυνάμεων⁵⁴. Η ίδια ημερομηνία σήμανε και την έναρξη της μακράς περιόδου παρακμής των βορείων επαρχιών της Ηπείρου εντός του αλβανικού κράτους.

⁵¹ «Εξ Αυλώνος - Οι Αλβανοί επιθετικοί», στην: *Ηπειρος*, αρ. φ. 41, 19.9.1913, σ. 2. και βλ. Παράρτημα, εικόνα 12, σ. 113.

⁵² Β. Κόντης, *Ο Βενιζέλος και το ζήτημα της Κορυτσάς*, Θεσσαλονίκη 2018, σ. 78-79.

⁵³ Ν. Αργυροκαστρίτης, *ό. π.*, σ. 16.

⁵⁴ Ν. Αργυροκαστρίτης, *ό. π.*, σ. 16-17.

Β' Κεφάλαιο

Συνοπτική κατάσταση της Αλβανίας την πρώτη εκατονταετία (1920-2020)

2.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920-1945)

Η αποχώρηση της Ιταλίας (1920) σηματοδότησε την έναρξη των διαδικασιών για την οργάνωση και τη λειτουργία του αλβανικού κράτους, οι βάσεις του οποίου τέθηκαν (1920) με το Συνέδριο της Λιούσνιας (Lushnjë)⁵⁵. Στις 17 Δεκεμβρίου του 1920 η Αλβανία έγινε δεκτή στην Κοινωνία των Εθνών⁵⁶. Η ένταξη σήμανε και την κατοχύρωση των δικαιωμάτων του ελληνικού πληθυσμού. Οι βουλευτικές εκλογές του 1921 σηματοδότησαν το πρώτο βήμα προς τη συγκρότηση κρατικών θεσμών⁵⁷, η σταθερότητα των οποίων, όπως αποδείχθηκε στην πορεία, παρέμεινε εύθραυστη μέχρι το 1925, χαρακτηριζόμενη από πολιτική αστάθεια και συνεχείς ταραχές⁵⁸.

Μετά την εγκαθίδρυση της Προεδρικής Δημοκρατίας και την ανάδειξη του Αχμέτ Ζώγου στην Προεδρία (31.1.1925), επικράτησε πολιτική σταθερότητα, η οποία και παγιώθηκε μετά την μεταλλαγή του πολιτεύματος σε Μοναρχία και την ανάρρησή του (1928) στον βασιλικό θρόνο με το όνομα *Zog A' (Zog i I)* και υπό τον τίτλο *Βασιλεύς των Αλβανών (Mbret i Shqiptarëve)*.

Παρ' όλα αυτά η Αλβανία δεν εκσυγχρονίστηκε, διότι δε μεταβλήθηκε η κοινωνική δομή της χώρας⁵⁹. Το χάσμα (μορφωτικό, κοινωνικό, οικονομικό) μεταξύ μουσουλμανικού βορρά και ορθόδοξου νότου ήταν τεράστιο⁶⁰. Ο αναλφαβητισμός⁶¹ και η θεσμική συντηρητική παράδοση δυσκόλευε τον μουσουλμανικό πληθυσμό να οργανωθεί σε ένα σύγχρονο κράτος.

Η Ιταλία, που διαδραμάτιζε ρόλο εγγυητή της σταθερότητας, διείσδυε οικονομικά στους σημαντικότερους τομείς και σταδιακά κατηύθυνε και την πολιτική ζωή της χώρας⁶². Η ιταλική επέμβαση (7.4.1939) και η *προσωπική ένωση Ιταλίας - Αλβανίας* (16.4.1939), αποτέλεσαν την αφετηρία της 50ετούς τραγωδίας της χώρας

⁵⁵ ASHSH, ΙΗ, τ. 3, ό. π., σ. 139-147.

⁵⁶ ASHSH, ΙΗ, τ. 3, ό. π., σ. 171.

⁵⁷ ASHSH, ΙΗ, 3, ό. π., σ. 177-180.

⁵⁸ ASHSH, ΙΗ, τ. 3, ό. π., σ. 177-246.

⁵⁹ Σ. Σφέτας, *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία από τον Μεσοπόλεμο στη λήξη του Ψυχρού Πολέμου (1919-1989)*, Θεσσαλονίκη 2011, τ. 2, σ. 160.

⁶⁰ Βλ. Παράρτημα, πίνακας 4, σ. 99.

⁶¹ Ν. Αργυροκαστρίτης, ό. π., σ. 44.

⁶² ASHSH, ΙΗ, τ. 3, ό. π., σ. 256-270.

και συντέλεσαν στην υποβάθμιση του μορφωτικού, κοινωνικού και οικονομικού ρόλου του ελληνικού στοιχείου⁶³.

2.1.1. Οι δεσμεύσεις της Αλβανίας για τον ελληνικό πληθυσμό

Η αλβανική κυβέρνηση, με δήλωση (2.10.1921) του αντιπροσώπου της στην ΚτΕ Φαν Νόλι, δεσμεύτηκε να σεβαστεί τα δικαιώματα του ελληνικού πληθυσμού, επικύρωσε (17.2.1922) τη δήλωση δέσμευσης και κατέθεσε (22.3.1922) το επικυρωμένο έγγραφο στην Γραμματεία της ΚτΕ⁶⁴. Οι κυριότερες δεσμεύσεις της αλβανικής πλευράς, όπως τις περιέγραψε (22.7.1922) συνοπτικά στην ΚτΕ ο Αλβανός Υπουργός Εξωτερικών Τζαφέρ Ούπι (Xhafer Ypi), συνοψίζονταν στα εξής σημεία:

α) πλήρης ισότητα ως προς τα πολιτικά, αστικά και κοινωνικά δικαιώματα, χωρίς διάκριση φυλής, γλώσσας ή θρησκείας,

β) ελευθερία στη θρησκεία και την άσκηση της θρησκευτικής λατρείας, περιλαμβανόμενης και της ελευθερίας αλλαγής θρησκεύματος,

γ) εκπαιδευτικά δικαιώματα⁶⁵.

Οι δεσμεύσεις της Αλβανίας, όμως, δεν κάλυπταν το σύνολο του ελληνικού πληθυσμού, διότι ως «ελληνόφωνη» (όπως την χαρακτήριζε) μειονότητα στο αλβανικό κράτος αναγνώρισε μόνον τους «ελληνόφωνους ορθόδοξους» και συγκεκριμένα τμήματος του Νομού Αργυροκάστρου και τριών κοινοτήτων της επαρχίας Χειμάρρας (Χειμάρρα, Δρυμάδες και Παλάσσα) του Νομού Αυλώνα, εξαιρώντας τους ελληνικούς πληθυσμούς της υπόλοιπης επικράτειας. Την ύπαρξη Ελλήνων και σε άλλες περιοχές πέραν της «μειονοτικής ζώνης», που μονομερώς και αυθαίρετα καθόρισε το αλβανικό κράτος, παραδέχτηκε και ο Βασιλιάς των Αλβανών Ζώγου σε συνέντευξη που παραχώρησε τον Φεβρουάριο του 1931 σε Έλληνα δημοσιογράφο και η οποία δημοσιεύτηκε σε εφημερίδα των Αθηνών⁶⁶. Σ' αυτήν ο Ζώγου, μεταξύ άλλων, δήλωσε: «Ομολογώ, ότι πράγματι μέσα εις το βασίλειον των Αλβανών υπάρχουν και μέρη ελληνικά, όπως η Κορυτσά, η Χειμάρρα, η Δρόβιανη, το Αργυρόκαστρον εν μέρει και μερικά άλλα ακόμη. Αλλά αι διεθνείς συνθήκαι καθώρισαν τα σύνορά μας, ώστε... », δηλαδή παραδέχτηκε ότι το αλβανικό κράτος κατέχει

⁶³ Κ. Μάρης, «Το Ελληνικό Προξενείο Κορυτσάς», στο: *Λαϊκό Βήμα*, αρ. φ. 499, 24.10.2017, σ. 1.

⁶⁴ Γ. Χ. Παπαδόπουλος, *ό. π.*, σ. 110, 113.

⁶⁵ Β. Κόντης, «Εισαγωγικό σημείωμα» στο: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις*, (1922-1929), Αθήνα 1997, τ. 3, σ. 13.

⁶⁶ «Με τον βασιλέα Ζώγου. Διά την πολιτικήν της Αλβανίας και τας σχέσεις με την Ελλάδα...», στην: *Η Ελληνική*, αρ. φ. 2176, 15. 3. 1931, Αθήνα, σ. 1, και βλ. Παράρτημα, εικόνα 14, σ. 115.

ελληνικές περιοχές τις οποίες και προσδιόρισε με σαφήνεια. Η δημόσια αυτή δήλωση - ομολογία του Ανώτατου Αρχοντος του Κράτους δεν διαψεύστηκε ούτε από τον ίδιο, ούτε από την κυβέρνηση των Τιράνων, ούτε από την Αλβανική Πρεσβεία στην Αθήνα και ούτε προκάλεσε αντιδράσεις από τους πολιτικούς του αντιπάλους εντός ή εκτός της χώρας⁶⁷.

2.2. Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990)

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στην Αλβανία εγκαθιδρύθηκε το πιο απολυταρχικό καθεστώς παγκοσμίως. Η περίοδος 1945-1990 αποτέλεσε τη μελανότερη σελίδα στην ιστορία της χώρας, η οποία για 45 χρόνια βρισκόταν σε απόλυτη απομόνωση.

Η πληροφόρηση τόσο των κατοίκων για τα τεκταινόμενα στον υπόλοιπο κόσμο, όσο και του υπόλοιπου κόσμου για την Αλβανία ήταν ελλιπή⁶⁸. Όλες οι πτυχές της ζωής των πολιτών ελέγχονταν από το κράτος. Η αστυνόμευση ήταν συνεχής από την διαβόητη μυστική αστυνομία (Sigurim). Χιλιάδες εκτελέστηκαν και δεκάδες χιλιάδες καταδικάστηκαν σε εξοντωτικές ποινές φυλάκισης με συνοπτικές διαδικασίες από τα «λαϊκά δικαστήρια»⁶⁹.

Το κόμμα – κράτος προκειμένου να αποσπάσει την προσοχή του πληθυσμού από τις δυσκολίες της καθημερινότητας, διατηρούσε τους πολίτες σε συνεχή «εγρήγορηση», μέσω της διαρκούς «επιστράτευσης» για την αντιμετώπιση του «εξωτερικού εχθρού» και για τη βελτίωση της παραγωγής⁷⁰. Εκτός από την υποχρεωτική εβδομαδιαία εργασία των έξι ημερών, είχε καθιερωθεί και «εθελοντική» εργασία τις Κυριακές. Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις που κατά καιρούς εφαρμόζονταν, επειδή διέπονταν από ιδεολογικό υπόβαθρο, επιδείνωναν συνεχώς την οικονομική κατάσταση της χώρας με συνέπεια ο αγροτικός κόσμος να οδηγείται στην εξαθλίωση.

Κατά την 45ετή αυτή περίοδο η χώρα βρέθηκε διαδοχικά υπό την επιρροή και εξάρτηση των εξής κομμουνιστικών κρατών: α) Γιουγκοσλαβίας (1944-1948), β) Σοβιετικής Ένωσης (1948-1961) και γ) Κίνας (1962-1978). Μετά την ρήξη και με το

⁶⁷ Κ. Μάρης, «Ο Αχμέτ Ζώγου για την Ελληνικότητα της Βορείου Ηπείρου», στο: *Προβολή*, τχ. 11 (Ιανουάριος - Μάρτιος 2009), σ. 43-45.

⁶⁸ Β. Βλασιδής, *Τα Μέσα Ενημέρωσης στα Βαλκάνια*, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 1-31.

⁶⁹ Γ. Χρηστίδης, *ό. π.*, σ. 23-24.

⁷⁰ Κ. Δημητρόπουλος, *Κοινωνική και Πολιτική Συγκρότηση του Βορείου Ηπειρωτικού Ελληνισμού (Περίοδος Ραμίζ Αλία 1985-1990)*, Δ. Δ., Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2010, σ. 89.

Πεκίνο η χώρα διήλθε την 15ετή περίοδο της «ένδοξης» απομόνωσης και της «υπερήφανης» εξαθλίωσης (1976-1990). Οι ρήξεις με τα ανωτέρω ιδεολογικά αδελφά κράτη ήταν προϊόν των βαθιών ανασφαλειών⁷¹ της αλβανικής ηγεσίας.

Ο μακροβιότερος δικτάτορας (1945-1985) στην υφήλιο, Ενβέρ Χότζα, απεβίωσε τον Απρίλιο του 1985 και δύο μέρες μετά τον θάνατό του τον διαδέχθηκε ο Ραμίζ Αλία⁷². Ο πλήρης έλεγχος της κοινωνίας, η έντονη προπαγάνδα και η άσκηση βίας για την αντιμετώπιση κάθε ενέργειας που θεωρούνταν απαγορευτική για το καθεστώς συνεχίστηκε. Οι σχέσεις με τον εξωτερικό κόσμο συνέχιζαν να αντιμετωπίζονται ως πηγή φόβου και απειλής. Μετά το 1987 η δύναμη του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας (ΚΕΑ) εξασθένησε. Τα σημάδια της ανυπακοής και οι «ξενόφερτες» συμπεριφορές, κυρίως στη νεολαία, πλήθαιναν και η συχνότητά τους προσέδιδε μορφή αποδοκιμασίας προς το καθεστώς. Το φαινόμενο προκάλεσε προβληματισμό και αμηχανία στις κομματικές οργανώσεις και στις αρχές ασφαλείας, οι οποίες συνέχιζαν να αντιδρούν με τον γνωστό βίαιο τρόπο τους, παρ' ότι το κράτος προσπάθησε να χαλαρώσει την πίεση που ασκούσε στον πληθυσμό⁷³.

Οι κοσμοϊστορικές εξελίξεις του 1989 στο κομμουνιστικό μπλοκ απειλούσαν και το αλβανικό καθεστώς. Το 1990 το καθεστώς έδειχνε σοβαρά σημάδια αποσύνθεσης. Ο αριθμός των φυγάδων προς την Ελλάδα και προς άλλες χώρες αυξήθηκε. Πολλοί νέοι στην προσπάθειά τους να δραπετεύσουν, δολοφονήθηκαν στα σύνορα⁷⁴. Υπό την πίεση αυτών των εξελίξεων και της επιδείνωσης της οικονομίας το καθεστώς έγινε ακόμα πιο ελαστικό φοβούμενο μήπως η αυστηρή αντιμετώπιση των φαινομένων ανυπακοής θα έφερνε αντίθετα και δυσάρεστα για εκείνο αποτελέσματα⁷⁵. Υπ' αυτές τις συνθήκες ο Ραμίζ Αλία ανήγγειλε (7.11.1990) την αλλαγή των άρθρων του Συντάγματος που αφορούσαν τη θρησκευτική ελευθερία: *«...όπως είναι δικαίωμα παντός να είναι άθεος, ούτω πως είναι δικαίωμα παντός να πιστεύει. Δεν είναι δυνατόν να εναντιωθώμεν εις αυτούς που θέλουν να κλείσουν οι χώροι θρησκευτικής λατρείας, αλλά δεν είναι δυνατόν να αγνοήσωμεν και αυτούς που επιθυμούν την επαναλειτουργία των...»*⁷⁶.

⁷¹ Γ. Χρηστίδης, *ό. π.*, σ. 17-65.

⁷² Γ. Χρηστίδης, *ό. π.*, σ. 46-47.

⁷³ Μ. Δαλιάνης, *Οι μέρες της μεγάλης ανατροπής*, Τίρανα 2006, σ. 10-11.

⁷⁴ Μ. Δαλιάνης, *ό. π.*, σ. 10-11.

⁷⁵ Μ. Δαλιάνης, *ό. π.*, σ. 7.

⁷⁶ Κ. Δημητρόπουλος, *Κοινωνική και Πολιτική Συγκρότηση, ό. π.*, σ. 384

Η αλβανική ηγεσία πιεζόμενη και από τις διεθνείς εξελίξεις επιχείρησε την περίοδο αυτή να βελτιώσει τις διμερείς σχέσεις ειδικά με τους γείτονες⁷⁷ και υπό την πίεση και των εξελίξεων στο εσωτερικό αναγκάστηκε να δρομολογήσει τις πρώτες πολυκομματικές εκλογές (Μάρτιος 1991) με σχεδόν το σύνολο των νεοϊδρυθέντων πολιτικών κομμάτων να ελέγχεται από τον κομματικό-κρατικό μηχανισμό.

2.2.1. Η επικοινωνία των Βορειοηπειρωτών με συγγενείς τους στο εξωτερικό

Οι διπλωματικές σχέσεις Ελλάδας - Αλβανίας, οι οποίες είχαν διακοπεί ένεκα της ιταλο-αλβανικής εισβολής (28.10.1940) στην Ελλάδα, αποκαταστάθηκαν στις 6.5.1971 και στις 16.7.1977 ξεκίνησε η αεροπορική σύνδεση Αθηνών - Τιράνων, η πρώτη με πρωτεύουσα του δυτικού κόσμου⁷⁸. Κάθε επίσκεψη Έλληνα αξιωματούχου, μετά την αποκατάσταση των σχέσεων, όπως και κάθε άλλου ξένου αξιωματούχου, τελούσε υπό τον αυστηρό έλεγχο των αρμόδιων κρατικών οργάνων. Υπό έλεγχο τελούσαν και οι τοπικοί αξιωματούχοι που συμμετείχαν στις συναντήσεις, ως προς τη συμπεριφορά που θα έπρεπε να επιδεικνύουν έναντι των επισκεπτών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της κατάστασης είναι τα γεγονότα κατά την επίσημη επίσκεψη στην Αλβανία (Μάιος 1985) των Ελλήνων Υπουργών Καρόλου Παπούλια και Μελίνας Μερκούρη. Κατά την επίσκεψή τους στην ελληνική κοινότητα Λιβαδειά των Αγίων Σαράντα, η Υπουργός Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη πρόσφερε τους τόμους της «Ελληνικής Μυθολογίας» σε μια τυχαία Λιβαδειώτισα. Μετά την απομάκρυνση των επισκεπτών από τον χώρο, τα όργανα της «Sigurim» αφαίρεσαν από την άτυχη Λιβαδειώτισα τα βιβλία, τα οποία απέστειλαν στα Τίρανα για περαιτέρω εξέταση. Εκεί εκλήθη ο ελληνικής εθνικότητας βουλευτής του ΚΕΑ, Θανάσης Βάσος, για να διαβεβαιώσει ότι το περιεχόμενο των εν λόγω βιβλίων δεν ήταν προπαγανδιστικό και αντίθετο προς την ιδεολογία του καθεστώτος⁷⁹, όπως ο ίδιος ισχυρίζεται σήμερα.

Μετά το 1980 επιτράπηκε μόνο σε επιλεγμένους Βορειοηπειρώτες να επισκεφθούν ως τουρίστες συγγενείς τους, και μόνον στην Ελλάδα και το αντίστροφο, κατόπιν έγκρισης από τα αρμόδια αλβανικά όργανα. Πριν την

⁷⁷ Γ. Χρηστίδης, *ό. π.*, σ. 63.

⁷⁸ Η. Αντωνόπουλος, *Ελλάδα, Αλβανία, Κοσσυφοπέδιο, 1912-1998, Σύνομη Χρονολογική Ανασκόπηση*, Αθήνα 1999, σ. 106-110.

⁷⁹ Θ. Βάσος, «Συνοδεύοντας τον Ντένις Καραγιάννη στους Αγίους Σαράντα», στο: δίγλωσσο ένθετο «Νέα Χιλιετηρίδα Ελληνοαλβανικής Φιλίας», *Λαϊκό Βήμα*, Τίρανα 2004, σ. 234-236.

αναχώρηση για την Ελλάδα ο «τουρίστας» υποχρεωτικά επισκεπτόταν τα γραφεία της ασφάλειας για να λάβει τις απαραίτητες οδηγίες που έπρεπε ευλαβικά να τηρήσει κατά την επίσκεψη. Κατά την επιστροφή του περνούσε από το αρμόδιο γραφείο στο συνοριακό σημείο, όπου αξιωματούχοι σε απειλητικό ύφος αυτή τη φορά μεταξύ άλλων του διευκρίνιζαν ότι όσα είδε κατά την επίσκεψη έπρεπε να τα ξεχάσει. Ο «τουρίστας» για αρκετό διάστημα μετά την επιστροφή δέχονταν συχνά επισκέψεις από τους αρμόδιους τοπικούς αξιωματούχους της ασφάλειας ή του στρατού⁸⁰.

Οι επιστολές που οι συγγενείς έστελναν από τη μία πλευρά στην άλλη ελέγχονταν και τα δέματα που στέλνονταν από το εξωτερικό πολλές φορές δεν παραδίδονταν στον παραλήπτη. Η αποστολή συναλλάγματος από το εξωτερικό ήταν ευπρόσδεκτη από τις αλβανικές αρχές για ευνόητους οικονομικούς λόγους, διότι οι παραλήπτες εξαργύρωναν τις επιταγές με βάση την επίσημη ισοτιμία Λεκ - Δολλαρίου ΗΠΑ. Σε αντίθεση προς το συνάλλαγμα, δεν γινόταν δεκτά δέματα που περιείχαν βιβλία, ρουχισμό, τρόφιμα κ.ά., εκτός των φαρμάκων.

2.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991-2020)

Μετά την κατάρρευση της κομμουνιστικής δικτατορίας στο σύνολο σχεδόν των κρατών του πρώην ανατολικού μπλοκ παρατηρήθηκε έξαρση του εθνικισμού. Η εξέλιξη αποτελεί κατά κύριο λόγο επιλογή των πολιτικών ελίτ για να προσδώσουν νέα διάσταση στη εθνική ταυτότητα και να ασκήσουν μία συγκεκριμένη εθνική πολιτική⁸¹. Στην Αλβανία, η ύπαρξη της οποίας ως κρατικής οντότητας δοκιμάστηκε το 1997, το φαινόμενο ξεκίνησε να εμφανίζεται έντονα μετά το 1999 με αφετηρία την «Πλατφόρμα για την επίλυση του εθνικού αλβανικού ζητήματος» της Ακαδημίας Επιστημών της Αλβανίας⁸². Το φαινόμενο βρίσκεται σε εξέλιξη. Σήμερα Αλβανοί «ιστορικοί» κατασκευάζουν νέα ιστορία στην οποία, μεταξύ άλλων, συμπεριλαμβάνουν ως αδιάσπαστη ενότητα τους Αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου, του Μαυροβουνίου, των Σκοπίων⁸³, καθώς και περιοχών της Ελλάδας⁸⁴. Συνεχίζεται η

⁸⁰ Μαρτυρία του Χ. Θ.

⁸¹ Σ. Σφέτας, *ό.π.*, σ. 499-502.

⁸² Θ. Μαλκίδης, *Όψεις του αλβανικού εθνικού ζητήματος*, Ιωάννινα 2006, σ. 32-74.

⁸³ Σ. Σφέτας, *ό.π.*, σ. 501.

⁸⁴ Χάρτης *Shqipëria, Kosova dhe Trojet e tjera Etnike Shqiptare, Ndarje Administrative*, (=Αλβανία, Κοσσυφοπέδιο και λοιπά Εθνικά Αλβανικά Εδάφη-Διοικητική Διάρθρωση), (Gjoka) χ.τ. 2008. Ο χάρτης διανεμήθηκε από το Υπουργείο Εκπαίδευσης της Αλβανίας ως διδακτικό εποπτικό μέσο για τα μαθήματα της Ιστορίας και της Γεωγραφίας στα οκτατάξια σχολεία. Βλ. Παράρτημα, εικόνα 43, σ. 144.

παραποίηση ιστορικών γεγονότων που συνδέονται με τις παλιές ελληνικές επιγραφές σε ορθόδοξα μοναστήρια και εκκλησίες. Οι ανυπόστατοι ιστορικοί ισχυρισμοί και τα λοιπά αφηγήματα που κατασκευάστηκαν επί κομμουνιστικής δικτατορίας και αφορούν το ελληνικό στοιχείο, υιοθετήθηκαν από τους σημερινούς «ιστορικούς» και λοιπούς «αναλυτές». Αρχαίες τοποθεσίες, αρχαιολογικά ευρήματα, βυζαντινά κάστρα κ.ά. στην αλβανική επικράτεια, που συνδέονται με τον αρχαίο ελληνικό και βυζαντινό πολιτισμό συνεχίζουν να παρουσιάζονται ως ιλλυρικά⁸⁵ στην προσπάθεια παγίωσης του μύθου περί ιλλυρικής καταγωγής των Αλβανών, η οποία μέχρι σήμερα δεν τεκμηριώνεται επιστημονικά⁸⁶. Επιπλέον, οι αναπόδεικτοι αυτοί ισχυρισμοί έρχονται σε ευθεία αντίθεση και με τους πρωτεργάτες της δημιουργίας αλβανικού έθνους, όπως τον Σαμί Φράσσερι (Sami Frashëri), ο οποίος τα νότια όρια της αρχαίας Ιλλυρίας προσδιόριζε ως εξής: «*Η αρχαία Ιλλυρία δεν περιλάμβανε ολόκληρον την Αλβανία, καθόσον προς νότον δεν εξεστίνετο νοτιώτερον του Αώου...*».⁸⁷

Αφηγήματα και στερεότυπα του παρελθόντος και της κομμουνιστικής προπαγάνδας υιοθετήθηκαν σήμερα και από αλβανικές οργανώσεις που ασχολούνται με την προστασία των ασθενέστερων κοινωνικών και μειονοτικών ομάδων. Η Αλβανική Ομάδα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (GSHDNJ) σε ένθετο που κυκλοφόρησε το 2003 παρουσιάζει τους Έλληνες της Αλβανίας ως *εποίκους* που εγκαταστάθηκαν σε αλβανικό έδαφος τους τελευταίους αιώνες. Συγκριμένα αναφέρει: «... *Μερικοί ήρθαν στην Αλβανία κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αλλά η συντριπτική πλειοψηφία αυτών ήρθε νωρίτερα. Αρχικά εγκαταστάθηκαν στο αλβανικό έδαφος ως άτομα που αναζητούσαν εργασία, και αργότερα ίδρυσαν τις δικές τους κοινότητες....*»⁸⁸

Ο πολιτιστικός πλούτος της περιοχής, τα αρχαιολογικά μνημεία, οι ορθόδοξοι ναοί και μονές της βυζαντινής περιόδου, η συμμετοχή των Ελλήνων (ραγιάδων) στα επαναστατικά κινήματα πριν την Επανάσταση του 1821, τα ελληνικά σχολεία που λειτουργούσαν στην περιοχή αιώνες πριν την χρονική περίοδο που

⁸⁵ Universiteti Shtetëror i Tiranës, Instituti i Historisë dhe i Gjuhësisë, Sektori i Arkeologjisë, *Shqipëria Arkeologjike*, (=Κρατικό Πανεπιστήμιο Τιράνων, Ινστιτούτο Ιστορία και Γλωσσολογίας, Τμήμα Αρχαιολογίας, *Αρχαιολογική Αλβανία*), Tiranë 1971, σ. 1-11, και βλ. Παράρτημα, εικόνα 21, σ. 122.

⁸⁶ O. Schmitt, «Nuk ka vijimësi iliro-shqiptare, mungojnë faktet» (=Δεν υφίσταται ιλλυρο-αλβανική συνέχεια, απουσιάζουν τα τεκμήρια), στο: ένθετο *Milosao, Gazeta Shqiptare*, 10. 2. 2013.

⁸⁷ Σ. Φράσσερι, *Η Αλβανία τι ήτο, τι είχε και τι πρέπει να είναι*, μετενεχθείσα εκ του αλβανικού υπό του Γέροντος της Νεμέρτζκας, Σόφια 1907, σ. 8.

⁸⁸ «Raport i GSHDNJ mbi situatën e pakicave në Shqipëri» στο: *Minoritetet: E tashmja dhe e ardhmja*, (= «Έκθεση της Αλβανικής Ομάδας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την κατάσταση των μειονοτήτων στην Αλβανία» στο: *Μειονότητες: Το παρόν και το μέλλον*), Tiranë 2003, σ. 10-20.

προσδιορίζεται ως «εγκατάσταση», το υψηλό μορφωτικό – πνευματικό επίπεδο του πληθυσμού όταν οι βόρειες επαρχίες της Ηπείρου διατέθηκαν στο αλβανικό κράτος και πολλά άλλα αδιάψευστα τεκμήρια παρακάμπτονται και δεν λαμβάνονται υπόψη από τους Αλβανούς «ιστορικούς» που ανέλαβαν να στηρίξουν «επιστημονικά» μέσω της Ακαδημίας Επιστημών των Τιράνων το επίσημο αφήγημα.

Γ' Κεφάλαιο

Η Εθνική Ελληνική Βορειοηπειρωτική Κοινότητα στο αλβανικό κράτος (1920-2020)

3.1. Μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο του ελληνικού στοιχείου

Το μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο του ελληνικού πληθυσμού των επαρχιών της Ηπείρου, που διατέθηκαν στο νεοσύστατο αλβανικό κράτος, ήταν πολύ υψηλότερο από το αντίστοιχο του τουρκαλβανικού πληθυσμού και τούτο εξηγείται από το πυκνό δίκτυο ελληνικών εκπαιδευτηρίων που λειτουργούσαν⁸⁹ κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας στην περιοχή, οι δαπάνες λειτουργίας των οποίων καλυπτόταν από τις εισφορές των κατοίκων, από τα κληροδοτήματα και από χορηγίες των ξενιτεμένων⁹⁰. Εντελώς διαφορετική κατάσταση επικρατούσε στις επαρχίες με μουσουλμανικό πληθυσμό, διότι η αλβανική γλώσσα ήταν αδιαμόρφωτη και μόλις τα τελευταία χρόνια του 19ου αι. άρχισε ο εγγραμματισμός της με στοιχεία από διάφορες ευρωπαϊκές γλώσσες, γι' αυτό το πρώτο αλβανικό γραμματοδιδασκαλείο λειτούργησε στην Κορυτσά (μόλις το 1887⁹¹).

Ενδεικτικά παραδείγματα αυτού του χάσματος μεταξύ αλβανικών και ελληνικών πληθυσμών είναι και τα εξής:

α) Το 1877, ο πρωτεργάτης της δημιουργίας αλβανικού κράτους και εθνικός ήρωας των Αλβανών Αμπντούλ Φράσσερι (Abdyl Frashëri) παραδέχτηκε σε συνομιλία με εκπρόσωπο της ελληνικής κυβερνήσης *«Ημείς άνδρας πεπαιδευμένους και ικανούς να νομοθετώσι και μας κυβερνώσι δεν έχομεν. Ίσα - ίσα θέλομεν τους Ηπειρώτας, όπως μάς χειραγωγήσωσιν»*⁹².

β) Το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας 1920 οι πτυχιούχοι Πανεπιστημίων στην Αλβανία δεν υπερέβαιναν τους 400, οι απόφοιτοι Γυμνασίου τους 1.600 και οι παρακολουθήσαντες στοιχειώδη εκπαίδευση τους 60.000. Εξ αυτών το 80% προέρχονταν από τις βόρειες επαρχίες της Ηπείρου⁹³.

⁸⁹ Χάρτης των Χριστιανικών Σχολείων και Εκκλησιών του Βιλαετίου Ιωαννίνων, *Istituto Geografico de Agostini Roma* (περίπου 1908), και Χάρτης των Χριστιανικών Σχολείων του Βιλαετίου Μοναστηρίου, *Istituto Geografico de Agostini Roma* (περίπου το 1908). Βλ. Παράρτημα, εικόνες 2, 3 και 4, σ. 103-105.

⁹⁰ Κ. Μάρης, «Το Ελληνικό Προξενείο Κορυτσάς», στο: *Λαϊκό Βήμα*, αρ. φ. 498, 20. 9. 2017, σ. 1.

⁹¹ ASHSH,II, τ. 2, ό. π., σ. 391-396.

⁹² Στέφ. Σκουλούδης προς τον Υπουργό Εξωτερικών Χαρίλαο Τρικούπη, *Κων/πολις*, 7/19. 12. 1877, στο περιοδικό: *Ο Νέος Κουβαράς* (έτος 2), Αθήνα 1962, σ. 160.

⁹³ Ν. Αργυροκαστρίτης, ό. π., σ. 44.

γ) Το δεύτερο ήμισυ της ίδιας δεκαετίας το χάσμα αυτό εξακολουθεί να είναι τεράστιο. Από τα επίσημα στατιστικά στοιχεία του αλβανικού κράτους που δημοσίευσε ο T. Selenica⁹⁴ προκύπτουν τα εξής: Το σύνολο των πτυχιούχων και στους 9 Νομούς (Prefekturat) της Αλβανίας ανέρχονταν σε 446. Εξ αυτών στο Νομό Αργυροκάστρου καταγράφηκαν 246 (ήτοι το 55,16%), ποσοστό που αποτελεί παγκόσμια μοναδικότητα, στο Νομό Κορυτσάς 92 (ήτοι το 20,63%), όταν στο Νομό Δυρραχίου - Τιράνων καταμετρήθηκαν μόνο 18 (ποσοστό 4,04%), ενώ στους βόρειους Νομούς Ντίμπρας και Τροπόγιας η κατάσταση ήταν απελπιστική.

δ) Σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία ο Νομός Αργυροκάστρου παρουσίαζε τον χαμηλότερο δείκτη αναλφαβητισμού (μόνον 27%), όταν στο Νομό Δυρραχίου – Τιράνων ο αναλφαβητισμός ανερχόταν στο 85%, ενώ στους Νομούς Ντίμπρας και Τροπόγιας εκτοξευόταν στο 97% και 98% του πληθυσμού αντίστοιχα.

ε) Το 1938, το 80% των κατοίκων της Αλβανίας ήταν είτε αναλφάβητοι είτε με στοιχειώδη εκπαίδευση⁹⁵. Ο αναλφαβητισμός στον αλβανικό πληθυσμό ήταν πολύ μεγαλύτερος του 80%, εάν λάβουμε υπόψη ότι το 1945 ο αναλφαβητισμός στην Αλβανία ανερχόταν σε 90%, αλλά στους Έλληνες της «μειονοτικής ζώνης» σε 5%⁹⁶.

στ) Το 1962, πενήντα χρόνια μετά τη δημιουργία του κράτους, το 14,5% των μελών της Λαϊκής Βουλής της Αλβανίας δεν είχε ολοκληρώσει ούτε την υποχρεωτική εκπαίδευση⁹⁷, όταν οι 16 βουλευτές της Βορείου Ηπείρου, που αναδείχθηκαν από τις εκλογές της 6.12.1915 και μετείχαν στη ΚΑ΄ Περίοδο της Βουλής των Ελλήνων, διέθεταν υψηλό μορφωτικό επίπεδο: 8 δικηγόροι, 3 ιατροί, 2 αν. αξιωματικοί ε.α., 1 έμπορος, 1 εκδότης και 1 κτηματίας⁹⁸.

ζ) Ένδειξη της μορφωτικής και οικονομικής κυριαρχίας του ελληνικού στοιχείου αποτελούν και όσα ο Ιταλός Πρόξενος στους Αγίους Σαράντα αναφέρει σε

⁹⁴ T. Selenica, *Shqipria me 1927, L'Albanie en 1927*, (= Η Αλβανία το 1927), Tiranë 1928 και βλ. Παράρτημα, πίνακας 4, σ. 99.

⁹⁵ Akademia e Shkencave e RPS të Shqipërisë, Instituti i Historisë, *Historia e Shqipërisë (1912-1914)*, (=Ακαδημία Επιστημών της ΛΣΔ της Αλβανίας, Ινστιτούτο Ιστορίας, *Ιστορία της Αλβανίας (1912-1914)*, Tiranë 1984, τ. 3, σ. 470.

⁹⁶ *himara.gr*, Σταύρος Ντάγιος, «Τα μυθεύματα της προνομακικής μεταχείρισης της Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία (Ντοκουμέντα)», 29.7.2018, στο: <https://www.himara.gr/istoria/7678-to-mytheyma-tis-pronomiakis-metaxeirisis-tis-ellinikis-meionotitas-stin-alvania> (πρόσβαση: 30.5.2020).

⁹⁷ Republika Popullore Socialiste e Shqipërisë, Komisioni i Planit të Shtetit, Drejtoria e Statistikës, *Vjetari Statistikor i vitit 1983* (=Λαϊκή Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Αλβανίας, Επιτροπή Κρατικού Σχεδιασμού, Διεύθυνση Στατιστικής, *Στατιστική Επετηρίδα τους έτους 1983*), Tiranë 1983, σ. 40. Βλ. Παράρτημα, εικόνα 25, σ. 124.

⁹⁸ Κ. Μάρης, «6 Δεκεμβρίου 1915, Οι πρώτες και τελευταίες εκλογές στη Βόρειο Ήπειρο», στο: περιοδικό *Ηπειρωτική Εταιρεία*, τχ. 314, Αθήνα (Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2009), σ. 29-35.

Έκθεσή του (16.1.1931) προς την ιταλική Πρεσβεία στα Τίρανα: «...*Η Ελληνική Μειονότητα είναι ισχυρή στην επαρχία (Αργυροκάστρου) εξαιτίας της δυναμικότητας και της συνεχούς προόδου της. Έχει ανεπτυγμένες παραδόσεις, έχει ιστορία και συνορεύει με τη μητέρα - Ελλάδα. Αυτή η Μειονότητα ανθεί όχι μόνο στον οικονομικό τομέα, αλλά και σε αυτόν της παιδείας. Παρά τα εμπόδια που θέτει η αλβανική κυβέρνηση, έχει καλύτερα σχολεία. Η οικονομική της κατάσταση της επιτρέπει να στέλνει πολλούς νέους στις ελληνικές σχολές των Ιωαννίνων και της Κέρκυρας, στις οποίες φοιτούν και πολλοί ελληνόφωνοι Αλβανοί με ελληνικές υποτροφίες...*⁹⁹»

3.2. Η Ε.Ε.Β.Κ. την περίοδο 1920-1945

Πρώτη προτεραιότητα του αλβανικού κράτους αμέσως μετά την οργάνωση και λειτουργία του ήταν η εμπέδωση της εξουσίας του σε όλη την επικράτεια, καθώς και ο περιορισμός της επιρροής της Ελλάδας στις περιοχές με παραδοσιακό ελληνικό πληθυσμό.¹⁰⁰ Αμέσως ξεκίνησαν οι προσπάθειες για να περιοριστεί η ελληνική παιδεία, για να αποκοπεί η Ορθόδοξη Εκκλησία από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και να αποδυναμωθεί το ελληνικό στοιχείο, που εμφάνιζε υψηλό πνευματικό επίπεδο και ήταν οικονομικά ισχυρό εντός της επικράτειας¹⁰¹.

Η σταθερή πολιτική που ασκήθηκε σε βάρος του ελληνικού πληθυσμού ήταν κοινό χαρακτηριστικό όλων των κυβερνήσεων κατά τη συγκεκριμένη περίοδο παρά την αλλαγή πολιτεύματος. Η υλοποίηση των σχεδίων του αλβανικού κράτους καλύφθηκε με τον μανδύα των μεταρρυθμίσεων στην παιδεία και στον αγροτικό τομέα, καθώς και με άλλες ενέργειες, όπως: η διοικητική αναδιάρθρωση, η πραξικοπηματική και αντικανονική ίδρυση της Αυτοκέφαλής Εκκλησίας της Αλβανίας, η αλλαγή των τοπωνυμίων και η αλλοίωση των κύριων ονομάτων και επωνύμων των κατοίκων, που στόχευαν στην αποδυνάμωση της ελληνικής ταυτότητας του χώρου και του πληθυσμού σε πρώτη φάση και στον εξαλβανισμό τους στη συνέχεια, καθώς και στην απομείωση οποιουδήποτε στοιχείου συνδέονταν ή θύμιζε Ελλάδα.

⁹⁹ Ε. Μαντά, *Όψεις της Ιταλικής Επίδρασης στη Διαμόρφωση των Ελληνοαλβανικών Σχέσεων κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου*, Δ. Δ., Θεσσαλονίκη 2005, σ. 18-19.

¹⁰⁰ ΑΥΕ, 1920, Α/5, αρ. 4457, ΑΠΘ, στο: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, (1919-1921)*, (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1995, τ. 2, σ. 180-184.

¹⁰¹ Ε. Μαντά, *ό. π.*, σ. 18-19.

Αμέσως μετά την οργάνωσή του το αλβανικό κράτος επέβαλε πιεστικά μέτρα οικονομικού χαρακτήρα στα ελληνικά σχολεία¹⁰² και έδειχνε ανοχή στις συμμορίες Τουρκαλβανών που λεηλατούσαν και τρομοκρατούσαν, όπως και επί τουρκοκρατίας, τον βορειοηπειρωτικό χώρο¹⁰³. Όποιος τολμούσε να διαμαρτυρηθεί, στοχοποιούνταν και γίνονταν αποδέκτης κρατικής βίας και τρομοκρατίας. Τα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν κατά την επίσκεψη στην Αλβανία του Σουηδού αντιπροσώπου της ΚτΕ, Sederholm, τον Απρίλιο του 1923, για να εξετάσει και να συντάξει σχετική έκθεση για την εσωτερική κατάσταση, αποτελούν αδιάψευστη απόδειξη. Οι αλβανικές Αρχές απαγόρευσαν στους Έλληνες κατοίκους του Δελβίνου να συναντηθούν με τον αντιπρόσωπο της ΚτΕ προκειμένου να του εκθέσουν τα παράπονά τους. Παρά την απαγόρευση, οι πιο τολμηροί τον συνάντησαν και παρουσίασαν τα αιτήματά τους αλλά μετά την απομάκρυνση του Sederholm από το Δέλβινο συνελήφθησαν από τις αλβανικές Αρχές. Ο Sederholm αφού πληροφορήθηκε την εξέλιξη, επέστρεψε στο Δέλβινο για να διαπιστώσει ιδίως όμμασι την κατάσταση, αλλά πριν την επάνοδό του στην πόλη, οι αλβανικές Αρχές άφησαν ελεύθερους τους συλληφθέντες¹⁰⁴.

3.3. Η Ε.Ε.Β.Κ. την περίοδο 1946-1990

Μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η θέση της Ελλάδας στο πλευρό των νικητών, σε συνδυασμό με τη θέση της Αλβανίας στο πλευρό των ηττημένων, δημιούργησε τις προϋποθέσεις για να τεθεί εκ νέου προς συζήτηση το Βορειοηπειρωτικό ζήτημα και αυτό των νοτίων συνόρων της Αλβανίας, προς αποκατάσταση της αδικίας των Μεγάλων Δυνάμεων το 1913¹⁰⁵. Παρά την ευνοϊκή αυτή θέση το ζήτημα δεν κατέστη δυνατό να εισαχθεί προς συζήτηση ως νόμιμη διεκδίκηση.

Το κομμουνιστικό καθεστώς που εδραιώθηκε μετά το 1946 στην Αλβανία συνέχισε την ίδια πολιτική με τις προηγούμενες κυβερνήσεις έναντι του ελληνικού στοιχείου. Από τις πρώτες ενέργειές του ήταν να συρρικνώσει γεωγραφικά τη

¹⁰² ΑΥΕ, 1922, Α/5 (8), αρ. 5000 στο: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, (1922-1929)*, (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1997, τ. 3, σ. 73-74.

¹⁰³ ΑΥΕ, 1920, Α/5, αρ. 4457 στο: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, (1919-1921)*, (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1995, τ. 2, σ. 173-179.

¹⁰⁴ ΑΥΕ, 1923, Α/5 (8), αρ. 3408, στο: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, (1922-1929)*, (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1997, τ. 3, σ. 86-87.

¹⁰⁵ Εμμ. Πρωτοψάλτης, *Το Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα*, Αθήνα 1978, σ. 43-52.

«μειονοτική ζώνη», την οποία μονομερώς και αυθαίρετα είχε καθορίσει, εξαιρώντας από αυτήν και τις τρεις κοινότητες της Χειμάρρας¹⁰⁶.

Κατά την περίοδο του κομμουνιστικού καθεστώτος, οι Έλληνες βρισκόταν όμηροι και απομονωμένοι. Σε τομείς ζωτικής σημασίας εφαρμόστηκαν πολιτικές αποεθνικοποίησης που στόχευαν κυρίως στην εθνική ταυτότητα του ελληνικού πληθυσμού. Άλλοτε βίαια και άλλοτε μεθοδευμένα «δημοκρατικά» το αλβανικό κράτος πέτυχε την άμβλυνση ή την απώλεια της εθνικής συνείδησης από μερίδα του ελληνικού πληθυσμού και καθετί ελληνικό αντιμετωπιζόταν με καχυποψία και ως εν δυνάμει κίνδυνος για το Κομμουνιστικό Κόμμα Αλβανίας (στο εξής ΚΚΑ), μετέπειτα Κόμμα Εργασίας Αλβανίας (στο εξής ΚΕΑ) και για το αλβανικό κράτος. Σε αυτή τη συγκεκριμένη περίοδο οι Έλληνες αποδυναμώθηκαν μεθοδικά και αλλοιώθηκαν δημογραφικά και τους επιβλήθηκε και το αφήγημα του «μεταφερόμενου στα αλβανικά εδάφη» σε αντίθεση με τους Αλβανούς που ενισχύθηκαν εθνικά,¹⁰⁷. Η ιστορία της περιοχής ως τμήμα της ενιαίας Ηπείρου, τα τοπωνύμια και τα αρχαιολογικά ευρήματα, καθώς και οι μελέτες ξένων και Ελλήνων ιστορικών, καθιστούν το συγκεκριμένο αφήγημα ανυπόστατο. Η πολιτιστική κληρονομιά και οι ελληνοχριστιανικές παραδόσεις των Βορειοηπειρωτών αποτέλεσαν τα κύρια συστατικά της επιβίωσής τους κατά την κομμουνιστική δικτατορία όπως και σε άλλες δύσκολες περιόδους¹⁰⁸.

3.3.1. Δολοφονίες, εκτελέσεις, φυλακίσεις, διώξεις, εξορίες

Κατά την περίοδο του κομμουνιστικού καθεστώτος ο Βορειοηπειρωτικός Ελληνισμός βρισκόταν υπό συνεχή κρατική πίεση. Ο επιχειρησιακός αξιωματικός του στρατού, γνωστός ως «operativni» (=επιχειρησιακός) και ο αντίστοιχος της αστυνομίας, γνωστός ως «i plotfuqishmi» (= ο παντοδύναμος), αντιμετώπιζαν εν τη γενέσει κάθε μορφή εκδήλωσης που θεωρούσαν ως καταστρατήγηση της κομματικο-κρατικής γραμμής με τον γνωστό ακραίο τρόπο τους¹⁰⁹. Με βάση τα στοιχεία Βορειοηπειρωτικών Συλλόγων το 10 - 12% του πληθυσμού της «μειονοτικής ζώνης» είτε φυλακίστηκε, είτε εξορίστηκε, είτε μαρτύρησε στα κάτεργα του δικτατορικού

¹⁰⁶ Β. Κόντης, *Ενυπόθετες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 174.

¹⁰⁷ Κέντρο Έρευνας Μειονοτικών Ομάδων, *Η Ελληνική Μειονότητα της Αλβανίας*, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 262-263.

¹⁰⁸ Μ. Καρατζά, «Επιβιώνουμε με όπλο τον πολιτισμό μας», στο: δίγλωσσο ένθετο «Αργυρόκαστρο - Θρύλοι και Πραγματικότητα», *Λαϊκό Βήμα*, Αργυρόκαστρο 2002, σ. 103.

¹⁰⁹ Κ. Δημητρόπουλος, *Κοινωνική και Πολιτική Συγκρότηση*, ό. π.

καθεστώτος, ενώ το 25 - 42 % υπολογίζεται ότι μετεγκαταστάθηκε υποχρεωτικά σε αλβανόφωνες περιοχές της κεντρικής και βόρειας Αλβανίας για λόγους που αναλύονται στο επόμενο (Δ') κεφάλαιο. Άγνωστος παραμένει μέχρι σήμερα ο αριθμός εκείνων που δολοφονήθηκαν στα σύνορα στην προσπάθειά τους να διαφύγουν στην Ελλάδα. Ενδεικτικές περιπτώσεις βαρβαρότητας τη συγκεκριμένη περίοδο αποτελούν και οι παρακάτω:

α) Η σύλληψη 35 Ελλήνων της Χειμάρρας τον Νοέμβριο του 1945, επειδή απείχαν από τις εκλογές για την Εθνοσυνέλευση της 2.11.1945. Οι συλληφθέντες καταδικάστηκαν με δίκη παρωδία με εξοντωτικές ποινές όπως: θάνατος, ισόβια και πολυετής κάθειρξη. Πολλοί εκ των φυλακισθέντων, μαρτύρησαν στις αλβανικές φυλακές και τα λείψανα τους ακόμα σήμερα δεν έχουν βρεθεί, ενώ και τα μέλη των οικογενειών τους καθ' όλη τη διάρκεια της δικτατορίας, υπέστησαν συνέπειες όπως φυλακίσεις, εξορίες και εξαναγκασμό σε δύσκολες εργασίες¹¹⁰.

β) Η ιστορία του Μηνά Πάρα¹¹¹, ο οποίος αγωνίστηκε για εθνικά δικαιώματα, ατομικά και συλλογικά, απαιτώντας εφαρμογή των όσων διεθνώς είχε δεσμευτεί το αλβανικό κράτος για την ΕΕΒΚ. Την δράση του αυτή πλήρωσε με 46 χρόνια σε φυλακές και εξορίες οικογενειακώς, όσα δηλαδή τα έτη του κομμουνιστικού καθεστώτος. Ο βίος του Πάρα τον καθιστά «Νέλσον Μαντέλα» της Βορείου Ηπείρου.

γ) Η περίπτωση της δολοφονίας του Οδυσσέα Κοκόλη από τη Λιούγκαρη το 1987. Αφού δολοφονήθηκε στην Άνω Επισκοπή στην προσπάθειά του να διασχίσει τα σύνορα και να περάσει στην Ελλάδα, έδεσαν τη σορό του σε τρακτέρ την οποία σέρνοντάς τη την περιέφεραν σε πλατείες ελληνικών κοινοτήτων για παραδειγματισμό και για εκφοβισμό των κατοίκων¹¹².

δ) Η περίπτωση της δολοφονίας (11-12 Δεκεμβρίου 1990) των 4 νέων Βορειοηπειρωτών: Βαγγέλη Μήτρου από τη Γέρμα και Θύμιου Μάσιου, Θανάση Κώτση και του δεκαεξάχρονου Αηδώνη Ράφτη από το Αλύκο των Αγίων Σαράντα

¹¹⁰ *himara.gr*, Γιώργος Ζάχος, «2 Δεκεμβρίου 1945: Όταν η Χειμάρρα αντιστάθηκε στην εδραίωση του χοτζικού καθεστώτος», 2. 12. 2017, στο: <https://www.himara.gr/istoria/4507-2-12-45-himara-antistathike-sto-xotziko-kathestos> (πρόσβαση: 20. 5. 2020).

¹¹¹ «Η απίστευτη ιστορία του Βορειοηπειρώτη Μηνά Πάρα», στο *Προβολή*, τχ. 1 (Μάρτιος -Απρίλιος 1999), σ. 34-37, και «Το κύκνειο άσμα του Μηνά Πάρα», στο: *Προβολή*, τχ. 4 (Δεκέμβριος 2007), σ. 33-36.

¹¹² *himara.gr*, Ντίνος Καραμητρούσης, «Η αποστολή του ΠΑΟΚ το 1987 στο Αργυρόκαστρο», 8.3.2020, στο: <https://www.himara.gr/istoria/9505-apostoli-paok-argyrokastros-1987-ravasaki-vasana-eem> (πρόσβαση: 20. 5. 2020).

στην προσπάθειά τους να διασχίσουν τα σύνορα και να μεταβούν στην Ελλάδα¹¹³. Η χρονική στιγμή και ο τρόπος της δολοφονίας των τεσσάρων, όπως και στην προηγούμενη περίπτωση του Οδυσσέα Κοκόλη, αποτελούν όχι μόνο ισχυρές αποδείξεις της βαρβαρότητας της κομμουνιστικής δικτατορίας αλλά και του μίσους κατά των Βορειοηπειρωτών.

3.3.2. Απαγόρευση της θρησκείας

Η πολιτική του αλβανικού κράτους έναντι των θρησκευτικών κοινοτήτων επέφερε μεγάλο πλήγμα στην ΕΕΒΚ. Το ΚΚΑ αμέσως μετά την κατάληψη της εξουσίας (1946) προέβη σε ενέργειες για τον έλεγχο της δραστηριότητας και τον περιορισμό της επιρροής των θρησκευτικών κοινοτήτων στο ποίμνιο¹¹⁴. Με το Διάταγμα 743, 26.11.1949 «περί θρησκευτικών κοινοτήτων» δήμευσε την ακίνητη εκκλησιαστική και μοναστηριακή περιουσία, ενώ ο έλεγχος του κράτους στην εκκλησία έγινε πιο έντονος¹¹⁵. Έθεσε περιορισμούς στη θρησκευτική κατήχηση, καθώς και στον έλεγχο του θρησκευτικού έντυπου υλικού κ.ά. Οι κληρικοί που αντέδρασαν στα εξοντωτικά αυτά μέτρα συνελήφθησαν και υπέστησαν διαπόμπευση, φυλάκιση, εξορία, μέχρι και εκτέλεση¹¹⁶.

Το τελικό κτύπημα στους χώρους λατρείας ξεκίνησε το 1966¹¹⁷, στο πλαίσιο της Πολιτιστικής και Ιδεολογικής Επανάστασης και κορυφώθηκε μετά τον Φεβρουάριο του 1967, με την απαγόρευση άσκησης θρησκευτικής δραστηριότητας. Με το υπ' αρ. 4337 διάταγμα που δημοσιεύθηκε στις 22.11.1967¹¹⁸ το αλβανικό κράτος ανακοίνωσε το «θάνατο της θρησκείας». Ως μέσο προπαγάνδας για να απομακρύνει τους πιστούς από την εκκλησία και γενικά από τους χώρους λατρείας χρησιμοποίησε και τον κινηματογράφο. Ορθόδοξοι ιερείς εμφανιζόταν σε κινηματογραφικές ταινίες πάντα σε αρνητικό ρόλο, να χλευάζονται από τον λαό, ενώ παρουσιάζονταν ως κίνδυνος για τη σοσιαλιστική ευημερία της Αλβανίας. Επιπλέον,

¹¹³ Μ. Δαλιάνης, *ό. π.*, σ. 10-12.

¹¹⁴ Ομάδα 16 ιστορικών, *Historia e Popullit Shqiptar, Shqiptarët gjatë luftës se dytë Botërore dhe pas saj, 1939-1990*, v. IV, (=Ιστορία του αλβανικού λαού, Οι Αλβανοί κατά τη διάρκεια του Β' Π. Π. και μετά, 1939-1990), Tiranë 2008, τ. 4, σ. 286-287.

¹¹⁵ Θ. Μαλκίδης, *Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία*, Αλεξανδρούπολη 2007, σ. 82-84.

¹¹⁶ Γ. Χρηστίδης, *ό. π.*, σ. 32-34.

¹¹⁷ Ομάδα 16 ιστορικών, τ. 4, *ό. π.*, σ. 286-287.

¹¹⁸ *orthodoxalbania.org*, «Ιστορία της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Αλβανίας από τους αποστολικούς χρόνους έως σήμερα →», στο: <https://orthodoxalbania.org/2020/el/> (πρόσβαση: 23. 5. 2020).

τονίζοταν το αφήγημα πως ο κλήρος είχε σταθεί εμπόδιο στην εθνογένεση των Αλβανών κ.ο.κ.¹¹⁹.

Τον Οκτώβριο του 1990 ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών, Αντώνης Σαμαράς, επισκέφτηκε επίσημα την Αλβανία, λίγους μήνες πριν την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος και στο πλαίσιο αυτό και την ελληνική (μειονοτική) κοινότητα Δερβιτσιάνη στη Δερόπολη Αργυροκάστρου. Ο Έλληνας υπουργός, κατά παράβαση του πρωτοκόλλου, μετέβηκε στην εκκλησία του χωριού, όπου διαπίστωσε ιδίως όμμασι ότι λειτουργούσε ως αποθήκη λιπασμάτων του γεωργικού συνεταιρισμού.¹²⁰

Υπολογίζεται ότι περίπου 630¹²¹ Ορθόδοξοι ναοί κατεδαφίστηκαν ή μετατράπηκαν σε μηχανουργεία, στάβλους, αποθήκες, λέσχες κ.ά., ενώ το σύνολο των μονών κατεστράφησαν ή μετατράπηκαν σε στρατιωτικούς καταυλισμούς. Πολλοί κληρικοί φυλακίστηκαν, εξορίστηκαν ή εκτελέστηκαν¹²².

3.3.3. Ανθελληνική προπαγάνδα

Η ανθελληνική προπαγάνδα αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα μέσα που χρησιμοποίησε το καθεστώς για να απομακρύνει το ελληνικό στοιχείο από τη Ελλάδα και από την εθνική και θρησκευτική του ταυτότητα. Το σύνθημα για τη γραμμή που έπρεπε να ακολουθηθεί δινόταν από τον «ηγέτη» μέσω των έντυπων και ηλεκτρονικών μέσων μαζικής επικοινωνίας της εποχής. Στη συνέχεια ο κομματικός-κρατικός μηχανισμός προωθούσε τη γραμμή μέχρι και στον τελευταίο χωρικό, ο οποίος πολλές φορές λόγω έλλειψης γνώσεων δεν καταλάβαινε τα όσα υποχρεωτικά του διάβαζαν κατά τις πρωινές ενημερώσεις, πριν τη μετάβαση στον χώρο εργασίας. Ενδεικτικά για την εν λόγω προπαγάνδα αναφέρονται οι παρακάτω περιπτώσεις:

α) Στις 14.11.1961 ο δικτάτορας, Ενβέρ Χότζα, απευθυνόμενος προς τον λαό του Αργυροκάστρου, ανέφερε μεταξύ άλλων για την Ελλάδα: *«...εντός των συνόρων της χώρας μας δεν υπάρχει ούτε σπιθαμή ξένου εδάφους, αντιθέτως οι Έλληνες*

¹¹⁹ *youtube.com*, Κινηματογραφική ταινία «Udha e Shkronjave» (=Η πορεία των γραμμάτων), παραγωγή της Kinostudio Shqipëria e Re, Tiranë, 1978, στο: <https://www.youtube.com/watch?v=CXdkiHAMUwU> (πρόσβαση: 30.5.2020).

¹²⁰ *North Epirus online*, «Ο Αντώνης Σαμαράς και τα σύνορα που "δήθεν" άνοιξε...», 20. 4. 2012, στο: http://nepirusonline.blogspot.com/2012/04/blog-post_1781.html (πρόσβαση: 5. 5. 2020).

¹²¹ Γ. Χρηστίδης, *ό. π.*, σ. 38.

¹²² *orthodoxalbania.org*, *ό. π.*

κρατούν την Τσαμουργιά»¹²³, αναφορά η οποία έρχονταν σε αντίθεση με όσα ο Αλβανός Βασιλιάς Ζώγου είχε ομολογήσει σε συνέντευξή του.¹²⁴

β) Στις 17.11.1961 στη σύσκεψη της κομματικής Επιτροπής των Αγίων Σαράντα, ο Χότζα επιτέθηκε για δεύτερη φορά μέσα σε λίγες μέρες στην Ελλάδα αναφέροντας τα εξής: «...Οι σωβινιστές Έλληνες σύμφωνα με τη λογική τους φρονούν ότι για να δράσουν κατά της χώρας μας έχουν τη μειονότητα. Αυτή είναι μία κρίση αντιδραστική, σωβινιστική, διότι η πραγματικότητα στέκει ολότελα διαφορετική...¹²⁵».

«...Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα στέκει σε υγιείς βάσεις. Αυτές είναι συνδεδεμένες στενά μετά του αλβανικού λαού και όχι μόνο τώρα υπό το Λαϊκό Δημοκρατικό καθεστώς. Και από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όταν τα στρατεύματα του Βενιζέλου κατέλαβαν την Κορυτσά και το Αργυρόκαστρο, κατά την περίοδο του Ζώγου, με την ελληνική κατάληψη της Νοτίου Αλβανίας το 1940 και στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα, όπου η μειονότητα δεν έπεσε σε σωβινιστικές ελληνικές θέσεις...¹²⁶».

«...Η ελληνική προπαγάνδα χρησιμοποιεί χίλιες πανουργίες εκμεταλλευόμενη προπαντός το ραδιόφωνο, την ελληνική γλώσσα, και μουσική, πίσω από την οποία κρύβεται ο σκοπός της δηλητηρίασης του νου των ανθρώπων. Γι' αυτό θα πρέπει να επιδείξουμε πολλή φροντίδα για να διαφυλαχθούν οι άνθρωποι μας από την προπαγάνδα του εχθρού (σ.σ. Ελλήνων), κυρίως οι νεολαίοι...¹²⁷».

Στην ίδια ομιλία χαρακτήρισε τον Βορειοηπειρώτη αγωνιστή Βασίλειο Σαχίνη εκπρόσωπο σωβινιστικών ελληνικών θέσεων. Ο Σαχίνης είχε πρωτοστατήσει στην υπόθεση των ελληνικών σχολείων, στην προσφυγή και δικαίωση της Βορειοηπειρωτικής Κοινότητας στη Χάγη, επί βασιλείας Ζώγου και δολοφονήθηκε στο Αργυρόκαστρο το 1944 από Αλβανούς κομμουνιστές. Η περίπτωση Σαχίνη αποτελεί ισχυρή απόδειξη ότι για το αλβανικό κράτος οι Βορειοηπειρώτες που υπερασπίζονται με ειρηνικά μέσα, τα διεθνώς κατοχυρωμένα δικαιώματα της κοινότητάς τους, θεωρούνται το ίδιο επικίνδυνοι από το αλβανικό κράτος ανεξάρτητα από το πολίτευμα ή την ιδεολογία.

¹²³ E. Hoxha, *Vepra 22, tetor – dhjetor 1961*, (=Απαντα 22, Οκτώβριος – Δεκέμβριος 1961), Tiranë 1976, σ. 275, και «Η Ελληνική Μειονότης της Βορ. Ηπείρου στην Αλβανία» στο: *Πανηπειρωτικός Αγών /Panepirotic Struggle*, αρ. φ. 54 (Νοέμβριος – Δεκέμβριος 1976), Chicago (USA), σ. 4.

¹²⁴ Βλέπε υποενότητα 2.1.1., σ. 18-19.

¹²⁵ E. Hoxha, *ό. π.*, σ. 359

¹²⁶ E. Hoxha, *ό. π.*, σ. 359.

¹²⁷ E. Hoxha, *ό. π.*, σ. 359.

Η δημόσια ανθελληνική προπαγάνδα εξασθενίζει κατά την δεκαετία του 1970, μετά την αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων και την ανταλλαγή Πρεσβευτών. Κατά την επίσκεψή του στους Αγίους Σαράντα και στο Αργυρόκαστρο το 1978, ο Ενβέρ Χοτζά δεν προέβη άμεσα ή έμμεσα σε κάποια αναφορά εναντίον της Ελλάδας, όπως σε προηγούμενες επισκέψεις¹²⁸. Ο λόγος σχετίζεται με τις προσπάθειες του αλβανικού κράτους να επιδείξει αισθήματα φιλίας έναντι του ελληνικού λαού, επιδιώκοντας τη διεύρυνση των φιλικών και εμπορικών σχέσεων¹²⁹, σε αντίθεση με το εσωτερικό της χώρας όπου η ανθελληνική προπαγάνδα συνεχιζόταν έντονα τόσο στις αλβανικές περιοχές όσο και στις περιοχές που ζούσε το ελληνικό στοιχείο.

3.4. Η Ε.Ε.Β.Κ. μετά το 1991

Η μεταπολίτευση του 1991, η καθιέρωση του κοινοβουλευτισμού και ο δυτικός προσανατολισμός της χώρας, αναζωπύρωσαν τις προσδοκίες του ελληνικού πληθυσμού για αλλαγή στην πολιτική του αλβανικού κράτους και για καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Αμέσως μετά την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος ο Βορειοηπειρωτικός Ελληνισμός ήρθε αντιμέτωπος με το φαινόμενο της μαζικής φυγής προς την Ελλάδα και με την αλβανική πολιτική να παραμένει αγκυλωμένη σε πρακτικές του παρελθόντος σε θέματα που αφορούν τους Έλληνες. Η τάση επιστροφής των ξενιτεμένων Βορειοηπειρωτών για να αναπτύξουν οικονομική δραστηριότητα στη γενέτειρα, αποτράπηκε εξαιτίας των διώξεων της ηγεσίας των Ελλήνων του 1994, των ταραχών του 1997, των δολοφονιών που έλαβαν χώρα κατά την συγκεκριμένη περίοδο, της σωβινιστικής και ανθελληνικής προπαγάνδας κ.ά. Ενώ οι Βορειοηπειρώτες, εξαιτίας του κλίματος τρομοκρατίας, ξενιτεύονται, το αλβανικό κράτος προωθεί τον μαζικό εποικισμό της «μειονοτικής ζώνης» και των άλλων περιοχών στα παράλια του Ιονίου Πελάγους.

¹²⁸ Ένθετο «Populli e Partia thesaret më të mëdha», (= Ο λαός και το κόμμα οι μεγαλύτεροι θησαυροί), στην: *Zëri i Popullit*, Tiranë 1978, σ. 5-155.

¹²⁹ Θανάσης Βάσος, «Συνοδεύοντας τον Ντένις Καραγιάννη στους Αγίους Σαράντα», στο: δίγλωσσο ένθετο «Νέα Χιλιετηρίδα Ελληνοαλβανικής Φιλίας», *Λαϊκό Βήμα*, Tίρανα 2004, σ. 234-236.

3.4.1. Η οργάνωση της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας (ΕΕΜ)

Για να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους εντός του αλβανικού κράτους, οι Βορειοηπειρώτες ίδρυσαν (11.1.1991) τον πολιτικό τους φορέα, την οργάνωση Δημοκρατική Ένωση της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας ΟΜΟΝΟΙΑ (στο εξής ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ), ως αυθεντικό πολιτικό εκφραστή του Βορειοηπειρωτικού Ελληνισμού που αγωνίζεται για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων και ελευθεριών στο πλαίσιο των Διεθνών Συμβάσεων, που η χώρα έχει συνυπογράψει, καθώς και για τη διαφύλαξη και την καλλιέργεια της εθνικής του ταυτότητας και γλώσσας¹³⁰. Στις πρώτες πολυκομματικές εκλογές (1991) το αλβανικό κράτος περιόρισε την κάθοδο της ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ μόνο στη «μειονοτική ζώνη», όπου κατήλθε με πέντε υποψηφίους σε μονοεδρικές περιφέρειες, επί συνόλου επικράτειας τριακοσίων, και πέτυχε την εκλογή και των πέντε. Η επιτυχία και των πέντε υποψηφίων και η ανάδειξή της σε τρίτη κοινοβουλευτική δύναμη, ενώ ο κομματικό-κρατικός μηχανισμός έλεγχε ακόμα ζωτικούς τομείς του κράτους, ενόχλησε το αλβανικό κράτος. Τον Ιούλιο του 1991, το αλβανικό Κοινοβούλιο τροποποίησε τη νομοθεσία και απαγόρευσε την ίδρυση και λειτουργία πολιτικών κομμάτων με εθνική ή θρησκευτική βάση, αποκλείοντας τη ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ από τις εκλογικές διαδικασίες.

Ως εναλλακτική λύση ιδρύθηκε το Κόμμα Ένωσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (στο εξής ΚΕΑΔ) με αποστολή να καταστεί ο πολιτικός εκφραστής των μελών όλων των μειονοτήτων της Αλβανίας με την ΕΕΜ να διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο. Η ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ διατήρησε τον πρώτο λόγο στην ανάδειξη υποψηφιοτήτων σε εκλογικές αναμετρήσεις για λογαριασμό του ΚΕΑΔ στις περιοχές με παραδοσιακή παρουσία ελληνικού στοιχείου.

Μετά το 1991 η ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ και το ΚΕΑΔ, ως κατά κύριο λόγο εκπρόσωποι¹³¹, της ΕΕΒΚ θέτουν κατά καιρούς στην αλβανική ηγεσία και σε διεθνείς οργανισμούς τα ζητήματα που σχετίζονται με την ύπαρξή της όπως το ιδιοκτησιακό, η ασφάλεια, η εκπαίδευση, κ.ά. Ενδεικτικές περιπτώσεις είναι οι εξής:

¹³⁰ Δ. Κίκης, «ΟΜΟΝΟΙΑ - Η σύγχρονη μαρτυρία του Βορειοηπειρωτικού Ελληνισμού», στο: δίγλωσσο ένθετο «Αργυρόκαστρο-Θρύλοι και πραγματικότητα», *Λαϊκό Βήμα*, Αργυρόκαστρο 2002, σ. 75-76.

¹³¹ *mfa.gr* (Υπουργείο Εξωτερικών), «Ελληνική Εθνική Μειονότητα Αλβανίας», στο: <https://www.mfa.gr/elliniki-ethniki-meionotita-albanias/> (πρόσβαση: 20. 5. 2020).

α) Στη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ) στη Μόσχα (10/9 - 4/10/1991) οι εκπρόσωποι της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας υπέβαλαν Υπόμνημα¹³² 13 σελίδων, μέσω του οποίου οι μετέχοντες ενημερώθηκαν για την κατάσταση που επικρατεί στον βορειοηπειρωτικό χώρο και καταγγέλθηκε ο αλβανικός εποικισμός, οι μαζικές εκτοπίσεις, οι εξορίες, οι φυλακίσεις, οι εκτελέσεις, οι βασανισμοί, ο γεωγραφικός περιορισμός, η βίαιη εθνολογική αλλοίωση, ο πολιτιστικός αφελληνισμός, η στατιστική γενοκτονία, οι απαγορεύσεις της χρήσης της μητρικής γλώσσας στην ονοματοδοσία νεογέννητων κ.ά. Ταυτόχρονα απηύθυναν έκκληση προς τις 38 χώρες της ΔΑΣΕ που μετείχαν στη Διάσκεψη και τις ΜΚΟ που μετείχαν σε παράλληλες δραστηριότητες, να δοθούν κατάλληλες οδηγίες στην Αποστολή Έρευνας, που επρόκειτο να επισκεφθεί την Αλβανία ώστε να ζητούσε (α) την κατάργηση του νόμου που απαγόρευε τη σύσταση πολιτικών οργανώσεων και κομμάτων σε εθνική και θρησκευτική βάση (β) την επέκταση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας σε όλες τις ελληνόφωνες κοινότητες κ.ά.

β) Τον Μάιο του 1993 η οργάνωση ΟΜΟΝΟΙΑ με Ψήφισμα¹³³ που απηύθυνε στον Πρόεδρο Σαλί Μπερίσα, τον Πρωθυπουργό Αλεξάντερ Μέξη και τον Πρόεδρο του Κοινοβουλίου Πιέτερ Αρμπνόρι, απαίτησε: (α) δικαίωμα στη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας σε όλες τις βαθμίδες, στις περιοχές όπου τα μέλη της ΕΕΜ αποτελούν πλειοψηφία ή σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού (β) δικαίωμα διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς (γ) θρησκευτική ελευθερία (δ) διασφάλιση συμμετοχής των μελών της Μειονότητας σε όλες τις βαθμίδες της κεντρικής και δευτεροβάθμιας διοίκησης και (ε) δικαίωμα για ελεύθερη δήλωση της εθνικής καταγωγής κατά την απογραφή.

γ) Τα ίδια σχεδόν αιτήματα περιλαμβάνονται και στο Ψήφισμα της Νεολαίας της ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑΣ (ΔΕΝΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ) στο πρώτο Συνέδριο επανίδρυσης στους Αγίους Σαράντα (19 - 20.5.2001)¹³⁴ και στην έκθεση της ΔΕΕΕΜ

¹³² ΔΕΕΕΜ – ΟΜΟΝΟΙΑ, Υπόμνημα της ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑΣ στη Δ.Α.Σ.Ε., στο: <http://omonoia-deeem.org/vorios-ipiros/istoria/to-ypomnima-tis-omonoias-sti-d-a-s-e-to-1991/> (πρόσβαση: 20.5.2020).

¹³³ *Infognomon Politics*, «Το διαχρονικό ψήφισμα της ΟΜΟΝΟΙΑΣ του 1993 για τα δικαιώματα στη Βόρειο Ήπειρο», 27.5.2019, στο: <https://infognomonpolitics.gr/2019/05/1993-2-2/> (πρόσβαση: 20.5.2020).

¹³⁴ *Αρχείο ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ*, Δελτίο Τύπου ΔΕΝΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ αρ.1, 2001, βλ. Παράρτημα, εικόνα 38, σ. 138.

- ΟΜΟΝΟΙΑ στο UPR του ΟΗΕ με θέμα την κατάσταση της ΕΕΜ (Οκτώβριος 2018)¹³⁵.

Οι ανωτέρω περιπτώσεις αποτελούν απόδειξη της τακτικής του αλβανικού κράτους όχι μόνο να μην επιλύει τα προβλήματα που αφορούν την Εθνική Ελληνική Μειονότητα αλλά να δημιουργεί νέα, με σημαντικότερο το ιδιοκτησιακό.

3.4.2. Καλλιέργεια κλίματος τρομοκρατίας του ελληνικού στοιχείου

Ο τρόπος αντιμετώπισης της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας από το αλβανικό κράτος μετά το 1991 εμφανίζει ομοιότητες με πρακτικές και συμπεριφορές από το κομμουνιστικό καθεστώς. Ενδεικτικές περιπτώσεις αναφέρονται:

α) Η φυλάκιση ηγετικών στελεχών της ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ (1994), με ημερομηνία έναρξης της δίκης την 15.8.1994, για την αποφυλάκιση των οποίων, με περιοριστικούς όρους, υπήρξε κινητοποίηση της διεθνούς κοινότητας. Την ίδια περίοδο από τα κρατικά όργανα ανακρίθηκε σχεδόν το σύνολο της ηγεσίας της οργάνωσης σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο.¹³⁶

β) Η βία, η τρομοκρατία και οι εκτεταμένες παρατυπίες σε κάθε εκλογική διαδικασία, ιδίως στην περιοχή της Χειμάρρας, με πρωταγωνιστές κρατικούς υπαλλήλους και άτομα του υποκόσμου με την ενθάρρυνση του κράτους. Ενδεικτική περίπτωση είναι η εκλογική διαδικασία του Οκτωβρίου του 2000 στη Χειμάρρα, η οποία είχε χαρακτηριστεί από βία σε βάρος του ελληνικού στοιχείου, επειδή διαμαρτυρήθηκε ειρηνικά για τις εκτεταμένες παρατυπίες και νοθεία του εκλογικού αποτελέσματος¹³⁷. Οι αλβανικές Αρχές για να εκφοβίσουν τους Χειμαρριώτες συνέλαβαν τρεις νεαρούς με το πρόσχημα της μη εκπλήρωσης των στρατιωτικών τους υποχρεώσεων¹³⁸, λίγες μέρες πριν τη διεξαγωγή των εκλογών, ενώ την επόμενη μέρα ο Διευθυντής Προσωπικού και Οργάνωσης του Υπουργείου Άμυνας της

¹³⁵ ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ, «Έκθεση της ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ στο UPR του ΟΗΕ με εστίαση στην κατάσταση της ΕΕΕΜ» (Οκτώβριος 2018), στο: https://deem-omonioia.org/media/filer_public/5a/d7/5ad71837-6226-4a54-bee5-51bccbb2958d/ekthese_ooe_sta_ellenika.pdf (πρόσβαση: 20.5.2020).

¹³⁶ Κ. Κυριακού, *Ελεύθερος φυλακισμένος, Αναφορά στις συνθήκες ζωής των Ελλήνων της Βορείου Ηπείρου*, Αθήνα 1997. σ. 251-333.

¹³⁷ Ι. Γιάννης, «Εθνική Ελληνική Μειονότητα: Ο σεβασμός των δικαιωμάτων παράγοντας ενσωμάτωσης», (εισήγηση) στη: *Στρογγυλή Τράπεζα «Μειονότητες και Ενσωμάτωση»*, που διοργανώθηκε από το ΚΕΑΔ στα Τίρανα στις 10.12.2004.

¹³⁸ «Tre himariotë ne qeli, nuk kishin bërë ushtrinë» (=Τρεις Χειμαρριώτες στο κελί, δε είχαν υπηρετήσει τη στρατιωτική θητεία), στην: *Koha Jonë*, φ. 10.10.2000, και βλ. Παράρτημα, εικόνα 35, σ. 136.

Αλβανίας Συνταγματάρχη, Μαξίμ Σουμπάσι (Maksim Subashi), ανακοίνωσε ότι στο πλαίσιο στράτευσης νεοσυλλέκτων έχει σταλεί εγκύκλιος στις συνοριακές διαβάσεις για τη σύλληψη όσων δεν έχουν εκπληρώσει τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις¹³⁹. Τη χρονική στιγμή που συνέβησαν τα ανωτέρω, η χώρα δεν είχε συνέλθει από τα αιματηρά γεγονότα του 1997, αλλά και καμία ειδοποίηση - πρόσκληση για στράτευση είχε αποσταλεί. Ο σκοπός της εγκυκλίου ήταν ξεκάθαρος, εκφοβισμός και αποτροπή των νέων Βορειοηπειρωτών που σχεδίαζαν να μεταβούν από το εξωτερικό στη γενέτειρά τους για να ασκήσουν νόμιμα το εκλογικό τους δικαίωμα.

γ) Η ανατίναξη με εκρηκτικές ύλες (27.9.2004) από την Κρατική Αρχή Κατεδαφίσεων του Σταυρού στον Ι.Ν. Αγίου Δημητρίου στη Τζάρα των Αγίων Σαράντα¹⁴⁰.

δ) Η κατεδάφιση του παλαιού πέτρινου Ι.Ν. Αγίου Αθανασίου στους Δρυμάδες της Χειμάρρας, ξημερώματα στις 26.8.2015, εν αγνοία των εκκλησιαστικών Αρχών, παραβιάζοντας με τον τρόπο αυτό και το απαραβίαστο των χωρών λατρείας¹⁴¹ με σκοπούς: (α) την τρομοκράτηση του ελληνικού στοιχείου και (β) την ανάδειξη εθνικής ταυτότητας της περιοχής διαφορετικής από την ελληνική, μέσω κατασκευασμένων ιστορικών στοιχείων¹⁴². Στο σημείο αυτό δεν έχει εντοπιστεί τάφος Καθολικού ιερέα, ώστε στη συνέχεια να δικαιολογηθεί η σχεδιαζόμενη ανέγερση μνημείου των Καθολικών, όπως προϋδέαζε¹⁴³ από το 2003 ο Αλβανός «ιστορικός» Μοϊκόμ Ζέκιο (Moïkom Zeqo), σε περιοχή που δεν υπήρξε ποτέ καθολικό ποίμνιο.

ε) Οι δολοφονίες του Αριστοτέλη Γκούμα (2010) στη Χειμάρρα και του Κωνσταντίνου Κατσίφα στους Βουλιαράτες την ημέρα του εορτασμού της Εθνικής Επετείου (28.10.2018) στους Βουλιαράτες Δερόπολης. Ειδικά, από την εξέλιξή της, η υπόθεση του Κατσίφα συνιστά μια κραυγαλέα περίπτωση παραβίασης και

¹³⁹ «Mobilizimi i ushtarëve, lista edhe në Pikat kufitare» (Στράτευση νεοσυλλέκτων, λίστες και στις συνοριακές διαβάσεις), στην: *Koha Jonë*, φ. 11.10.2000 και βλ. Παράρτημα. εικόνα 36, σ. 137.

¹⁴⁰ *Forumi i Krishterë*, «Dinamit kryqit, dynamit Evropës» (=Δυναμίτης σε Σταυρό, δυναμίτης στην Ευρώπη), 27.9.2004, στο: <https://www.zerion.net/index.php?topic=2058> (πρόσβαση: 20.5.2020) και Θ. Μαλκίδης, *Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία*, Αλεξανδρούπολη 2007, σ. 116-117.

¹⁴¹ *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, Ερώτηση με θέμα: «Καταστροφή του Ιερού Ναού Αγίου Αθανασίου στους Δρυμάδες της Χειμάρρας», 27.8.2015, στο: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2015-012194_EL.html (πρόσβαση: 10.5.2020).

¹⁴² *protothema.gr*, «Ξανακτίζει την ορθόδοξη εκκλησία που κατεδάφισε στη Χειμάρρα ο Ράμα», 28.11.2017, στο: <https://www.protothema.gr/greece/article/735976/xanahtizei-tin-ellinorthodoxi-ekklisia-pou-katedafise-sti-heimarra-o-rama/> (πρόσβαση: 10.5.2020).

¹⁴³ Μ. Ζεφο, *Himara pa eklips* (=Η Χειμάρρα χωρίς έκλειψη), Tirane 2003, σ. 60.

καταστρατήγησης συστηματικά και κατακόρυφα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από το αλβανικό κράτος¹⁴⁴.

στ) Υποστολή και βεβήλωση κατά καιρούς της ελληνικής σημαίας από τα Γραφεία της ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ στους Αγίους Σαράντα ή από ιστορικές τοποθεσίες, με καταστροφή μνημείων ιστορικών προσωπικοτήτων, όπως η περίπτωση του μνημείου του Θύμιου Λώλη στην Κρασιά Αγίων Σαράντα¹⁴⁵.

ζ) Η προσαγωγή (5.4.2020) δέκα Χειμαρριωτών από την Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία της Αλβανικής Αστυνομίας, επειδή είχαν τοποθετήσει τον Τίμιο Σταυρό στην Ιερά Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου της Αϊθαλιώτισσας, κατόπιν συνεννόησης με την εκκλησιαστική Αρχή της περιοχής¹⁴⁶.

Το κλίμα που επικρατεί σήμερα στον βορειοηπειρωτικό χώρο αντικατοπτρίζεται από το περιεχόμενο της συνέντευξης τύπου του Πρόεδρου του ΚΕΑΔ Βαγγέλη Ντούλε στις 24.5.2019 με αφορμή συμβάντα σε βάρος μελών της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας: «...στο χώρο της (αλβανικής) πολιτικής και δυστυχώς και στη δικαιοσύνη υπάρχουν άτομα και ομάδες, που στοχεύουν να διατηρήσουν ζωντανά στερεότυπα και προκαταλήψεις - υπολείμματα του ολοκληρωτικού καθεστώτος έναντι των μελών της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας, να δημιουργήσουν κλίμα διώξεων και ανασφάλειας στις γραμμές της, να καλλιεργούν τεχνητά πνεύμα εθνικής αντιπαλότητας, πλήττοντας την αρμονική συμβίωση...¹⁴⁷».

¹⁴⁴ Μ. Σερβιτζόγλου, «Όσα οφείλει κανείς να γνωρίζει για την Εθνική Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία», στο: *Άρδην*, τχ. 114, Δεκέμβριος 2018 - Φεβρουάριος 2019, σ. 49-52.

¹⁴⁵ Υπουργείο Εξωτερικών, Ανακοίνωση του ΥΠΕΞ σχετικά με την ανατίναξη του Μνημείου του Θύμιου Λώλη στην Κρασιά του Δήμου Φοινίκης στην Αλβανία, 23.7.2019, στο: <https://www.mfa.gr/epikairota/diloseis-omilies/anakoynose-upourgeiou-exoterikon-skhetika-me-ten-anatinaxe-tou-mnemeiou-tou-thumiou-liole-sten-krania-tou-demou-phoinikes-sten-albania-23072019.html> (πρόσβαση: 20.5.2020).

¹⁴⁶ ΔΕΕΕΜ – ΟΜΟΝΟΙΑ, Δελτίο Τύπου: «Καταγγελία κρατικής παρεμβολής για καταστολή θρησκευτικής ελευθερίας», Άγιοι Σαράντα 5.4.2020.

¹⁴⁷ *himara.gr*, «Ντούλες: Ανακρίσεις - φάρσα κατά μελών της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας για τρομοκρατία», 25.9.2019, στο: <https://www.himara.gr/prosopa/8756-doules-anakriseis-farsa-mellon-eem-gia-tromokratia> (πρόσβαση: 20.5.2020).

Δ' Κεφάλαιο

Οι τρόποι αφελληνισμού και εξαλβανισμού

4.1. Γενικά

Το αλβανικό κράτος από την επόμενη μέρα της δημιουργίας του επιδόθηκε στην βίαιη και συστηματική αλβανοποίηση όλων των υπηκόων του. Αυτή η άνωθεν επιβολή της αλβανικής συνείδησης στους κατοίκους του κράτους αποτέλεσε την κυρίαρχη κρατική ιδεολογία, παρά τη διαδοχική εναλλαγή πολιτευμάτων, συστημάτων και προσανατολισμών. Με σειρά συνταγματικών, νομοθετικών και διοικητικών διατάξεων εφάρμοσε μακρόπνοο και μεθοδευμένο σχέδιο πλήρους αφανισμού του ελληνικού στοιχείου. Οι τρόποι αφελληνισμού που συνεχίζονται και σήμερα είναι πολύμορφοι, χρονικά παράλληλοι και αλληλοσυμπληρούμενοι ως προς τον επιδιωκόμενο στόχο, δηλαδή τον αφελληνισμό σε πρώτο στάδιο και τον πλήρη εξαλβανισμό στο τελικό των ελληνικής καταγωγής υπηκόων¹⁴⁸. Συγκεκριμένα οι τρόποι είναι οι εξής: εδαφικός, πληθυσμιακός, ληξιαρχικός, στατιστικός, ονοματοδοτικός, τοπωνυμικός, γλωσσικός, θρησκευτικός, ιστορικός, πολιτισμικός, πολιτικός, ιδεολογικός και ιδιοκτησιακός. Στη συνέχεια παρατίθενται, τεκμηριώνονται και αναλύονται οι 7 πρώτοι από αυτούς.

4.2. Εδαφικός αφελληνισμός και εξαλβανισμός

4.2.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920-1945)

Από τις πρώτες ενέργειες του αλβανικού κράτους μετά τη συγκρότησή του (1920), ήταν να περιορίσει εδαφικά την παρουσία του ελληνικού στοιχείου αναγνωρίζοντας ως ελληνικής εθνικότητας μόνον όσους κατάγονταν και κατοικούσαν σε μία μικρή περιοχή που ονόμασε «μειονοτική ζώνη». Εκτός από τον αυθαίρετο καθορισμό της «μειονοτική ζώνης», δημιούργησε εικονικούς αλβανόφωνους θύλακες εντός αυτής, διέσπασε τη γεωγραφική της συνέχεια μέσω διοικητικής αναδιάρθρωσης και αποδυνάμωσε τις ελληνικές κοινότητες, μέσω της υπαγωγής τους κάτω από διορισμένο από την κεντρική διοίκηση αξιωματούχο.

α) Η «μειονοτική ζώνη»

¹⁴⁸ Κ. Μάρης, «Ο αφελληνισμός διαχρονική πολιτική της Αλβανίας», στο: ένθετο αφιέρωμα «Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις και το Βορειοηπειρωτικό», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, αρ. φ. 7 (2232), 13.2.1997, Αθήνα, σ. 104.

Όπως αναφέρεται στην υποενότητα 2.1.1. του Β' Κεφαλαίου τα γεωγραφικά όρια της «μειονοτικής ζώνης»¹⁴⁹ προσδιορίζονται σαφέστατα στην υπ' αρ. 7/33/15.10.1937 έκθεση¹⁵⁰ του Αλβανού Επιθεωρητή των Ιδιωτικών (Κοινοτικών) Μειονοτικών Σχολείων, Κολ Κότσι.

Ο Αλβανός Επιθεωρητής στην έκθεση που συνέταξε για το σχολικό έτος 1936-1937 αναφέρει και στοιχεία για τον ελληνικό πληθυσμό της «μειονοτικής ζώνης» και τη γεωγραφική θέση της εντός της αλβανικής επικράτειας. Συγκεκριμένα γράφει: «...ελληνόφωνοι περιφέρειαι, αποτελούνται από 99-100 χωρία διατεταγμένα κατά τρόπον ώστε, πλην των χωρίων Σωπίκι, Παντελεήμων, Φράστανη και Λιούγκαρη, δεν παρεμβάλλεται μεταξύ αυτών, ουδέν αλβανόφωνον χωρίον. Όλοι αυτά μαζί, είναι μία συνέχεια των μερών, τα οποία ευρίσκονται εκείθεν των συνόρων μας. Τα δύο αυτά μέρη ένθεν και εκείθεν διακόπτονται μόνο υπό της γραμμής των συνόρων, έχουν σχεδόν την αυτήν και γεωγραφικήν και κοινωνικήν σύστασιν. Έχουν την αυτήν θρησκείαν, την αυτήν ιστορίαν, τα αυτά έθιμα, την ιδίαν ενδυμασίαν και είναι στενά συνδεδεμένα διά συγγενικών και πάσης φύσεως συμφερόντων. Το τμήμα, το εναπομείναν εντός των συνόρων μας, είναι ελληνόφωνον από απόψεως γλώσσης και ελληνικόν από απόψεως αισθημάτων. Είναι περισσότερον ελληνικόν από ό,τι το άλλο μέρος, επειδή το μέρος εκείθεν των συνόρων ησύχασεν από τον κίνδυνον που ηπείλει την γλώσσαν και την εθνικήν του ψυχήν, ενώ το μέρος το ένθεν των συνόρων, μη επιθυμούν να αναγνωρίση την γενομένην αλλαγήν, διετήρησεν, όπως πρώτα, το πνεύμα της αντιδράσεως....»

Από το ανωτέρω δημόσιο αλβανικό έγγραφο προκύπτει ότι ο Αλβανός Επιθεωρητής αναγνωρίζει τη γεωγραφική συνέχεια των ελληνικών κοινοτήτων με την ελληνική επικράτεια, τη γεωγραφική και κοινωνική σύσταση ως σχεδόν επέκταση των μεθοριακών κοινοτήτων της Ελλάδας, με τις οποίες έχουν ίδια θρησκεία, ιστορία, ενδυμασία, έθιμα, δεσμούς συγγένειας και πάσης φύσης συμφέροντα, καθώς και την ελληνικότητα του πληθυσμού αυτών των κοινοτήτων.

β) *Η δημιουργία εικονικών αλβανοφώνων θυλάκων εντός της «μειονοτικής ζώνης»*

Στην ίδια έκθεσή του, ο Αλβανός Επιθεωρητής εξαιρεί από τη «μειονοτική ζώνη» τις ελληνικές κοινότητες Φράστανης και Λιούγκαρης της Δερόπολης, καθώς

¹⁴⁹ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 22, σ. 123.

¹⁵⁰ Γ. Χ. Παπαδόπουλος, ό. π., σ. 126.

και του Σωπικίου των Αγίων Σαράντα όπως και την μουσουλμανική κοινότητα Παντελεήμονα. Οι κοινότητες Φράστανη και Λιούγκαρη γεωγραφικά βρίσκονται στο κέντρο της Δερόπολης¹⁵¹ και χαρακτηρίστηκαν ως αλβανόφωνες μετά το 1922, όταν το αλβανικό κράτος λειτούργησε (1922-1923) για πρώτη φορά σε αυτές αλβανικό σχολείο.¹⁵² Η ελληνικότητα των κατοίκων των χωριών εκτός από τη γεωγραφική τους θέση αποδεικνύεται και από τα στατιστικά στοιχεία της οθωμανικής διοίκησης και τις επισημάνσεις ιστορικών. Παρά τον χαρακτηρισμό τους, μητρική γλώσσα των κατοίκων και στις δύο κοινότητες παρέμεινε η ελληνική και το 1991, μετά από 69 χρόνια, επαναλειτούργησε ελληνικό σχολείο¹⁵³.

Οι γειτονικές μεταξύ τους κοινότητες Σωπίκι και Παντελεήμονας βρίσκονται εντός της «μειονοτικής ζώνης»,¹⁵⁴ στην περιοχή της Λιβαδειάς.¹⁵⁵ Το Σωπίκι αναφέρεται σε οθωμανικά κατάστιχα του 1431 ως τοπωνύμιο και σε κατάστιχα του 1582 αναφέρεται ως οικισμός με 50 οικογένειες που κατέβαλαν αντίστοιχο φόρο¹⁵⁶. Το 1896 αναφέρεται με 60 σπίτια και το 1913 με 350 κατοίκους Έλληνες¹⁵⁷, ενώ το 1927 καταγράφονται 511 κάτοικοι¹⁵⁸. Το ελληνικό σχολείο που λειτούργησε στο Σωπίκι το σχολικό έτος 1898-1899 αριθμούσε 60 μαθητές¹⁵⁹ και έκλεισε με απόφαση του αλβανικού κράτους το 1924. Από το σχολικό έτος 1924-1925 μέχρι σήμερα λειτουργεί μόνο αλβανικό¹⁶⁰. Στον Παντελεήμονα τη δεκαετία του 1920 εγκαταστάθηκαν έποικοι μουσουλμάνοι¹⁶¹ και το 1927 αριθμούσε 179 κατοίκους, μουσουλμάνους στο θρήσκευμα¹⁶².

γ) Η διοικητική αναδιάρθρωση

¹⁵¹ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 22, σ. 123.

¹⁵² Σύνδεσμος Συνταξιούχων Δασκάλων Νομού Αργυροκάστρου, *Τα Πανάρχαια Ελληνικά χωριά του Νομού Αργυροκάστρου*, Ιωάννινα 2009, σ. 250-252.

¹⁵³ Σύνδεσμος Συνταξιούχων Δασκάλων Νομού Αργυροκάστρου, *ό. π.*, σ. 250-252, 271.

¹⁵⁴ Γ. Χ. Παπαδόπουλος, *ό. π.*, σ. 126.

¹⁵⁵ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 22, σ. 123.

¹⁵⁶ Β. Παπαχρήστος, *Τα Ελληνοχώρια των Αγίων Σαράντα & Δελβίνου, (Μια σύντομη ιστορική, ετυμολογική, & πολιτιστικοκοινωνική αναδρομή)*, Ιωάννινα 2019, σ. 204-208.

¹⁵⁷ Γενικόν Στρατηγείον Ελληνικού Στρατού, *Εθνολογική Στατιστική της Βορείου Ηπείρου τω 1913 / Statistique Ethnologique de l' Epire du Nord en 1913*, Θεσσαλονίκη 1919.

¹⁵⁸ T. Selenica, *ό. π.*, σ. 545.

¹⁵⁹ «Στατιστική της εκπαιδευτικής κινήσεως των κατά την περιφέρειαν της Μητροπόλεως Παραμυθίας και Φιλιατών ελληνικών σχολείων κατά το σχολικόν έτος 1898-1899» στην: εφημ. *Αγών*, φ. 45, 28.8.1900, Αθήνα, σ. 3-4.

¹⁶⁰ Β. Παπαχρήστος, *ό. π.*, σ. 204-208.

¹⁶¹ *Top Channel tv*, Εκπομπή, «Gjurmë Shqiptare στο, «Skandali - Fshatrat shqiptare që po ju falen grekëve»», (=Σκάνδαλο – Αλβανικά χωριά που χαρίζονται στους Έλληνες), στο: <https://www.youtube.com/watch?v=ICyIUTëvZW0> (πρόσβαση: 30.4.2020).

¹⁶² T. Selenica, *ό. π.*, σ. 535.

Η τελευταία οθωμανική διαίρεση (1866) διατηρήθηκε και μετά την οργάνωση του αλβανικού κράτους (1920), με τη διαφορά ότι τα Σαντζάκια ονομάστηκαν Νομοί (Prefektura)¹⁶³. Ο συμπαγής ελληνικός πληθυσμός των βορείων επαρχιών της Ηπείρου περιλαμβανόταν διοικητικά στα Σαντζάκια Αργυροκάστρου και Κορυτσάς των Βιλαετιών Ιωαννίνων¹⁶⁴ και Μοναστηρίου¹⁶⁵ αντίστοιχα. Μετά το 1920, το κράτος οργανώθηκε διοικητικά σε 9 και μετέπειτα σε 10 Νομούς (Prefektura), 39 Υποδιοικήσεις/Υπονομαρχίες (Nënprefektura), σε Δήμους και Κοινότητες¹⁶⁶.

Μετά την πρώτη διοικητική διαίρεση την δεκαετία του 1920 ο ελληνικός πληθυσμός του Σαντζακίου Αργυροκάστρου κατακερματίζεται διοικητικά και η υπαγωγή των ελληνικών κοινοτήτων παρουσιάζεται στην πρώτη στατιστική του αλβανικού κράτους του 1927¹⁶⁷. Οι κοινότητες της Δερόπολης διαχωρίζονται μεταξύ Κέντρου Αργυροκάστρου και Υποδιοίκησης Λιμποχόβου, ενώ οι περιοχές του Βούρκου και των Ριζών διαχωρίζονται μεταξύ των Υποδιοικήσεων Δελβίνου και «Τσαμουργιάς». Η περιοχή της Χειμάρρας, στην οποία η Οθωμανική Αυτοκρατορία αναγνώριζε ειδικά προνόμια¹⁶⁸, αντί του Νομού Αργυροκάστρου, ως διάδοχη μονάδα του Σαντζακίου Αργυροκάστρου στο οποίο υπαγόταν, συμπεριλήφθηκε στον νεοδημιουργηθέντα Νομό Αυλώνα¹⁶⁹ και με τον τρόπο αυτό ο ελληνικός πληθυσμός της Χειμάρρας, αποκόπηκε διοικητικά από τις περιοχές με συμπαγή ελληνικό πληθυσμό του Νομού Αργυροκάστρου.

4.2.2. Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990)

Τα γεωγραφικά όρια της «μειονοτικής ζώνης» συρρικνώθηκαν¹⁷⁰ επί κομμουνιστικού καθεστώτος (1946) μετά την απόφαση της Λαϊκής Βουλής της Αλβανίας το 1946 να αφαιρέσει την περιοχή της Χειμάρρας από τη «μειονοτική

¹⁶³ ASHSH, ΙΗ, τ. 3, ό. π., σ. 30-31.

¹⁶⁴ Χάρτης των Χριστιανικών Σχολείων και Εκκλησιών του Βιλαετίου Ιωαννίνων, *Istituto Geografico de Agostini Roma* (περίπου 1908), βλ. Παράρτημα, εικόνες 2 και 3, σ. 103-104.

¹⁶⁵ Χάρτης των Χριστιανικών Σχολείων του Βιλαετίου Μοναστηρίου, *Istituto Geografico de Agostini Roma* (περίπου το 1908), βλ. Παράρτημα, εικόνα 4, σ. 105.

¹⁶⁶ ASHSH, ΙΗ, τ. 3, ό. π., σ. 30-31.

¹⁶⁷ T. Selenica, ό. π., σ. 274 και 496-598.

¹⁶⁸ Κ. Δέδες, *Δρυμάδες Χειμάρρας*, Αθήνα 1978, σ. 67-72.

¹⁶⁹ A. Bërxolli – Dh. Doka – H. Asche, *Atlas i Shqipërisë, Atlasi Gjeografik i Popullsisë së Shqipërisë / Atlas of Albania, Demographic Atlas of Albania / Atlas von Albanien, Bevölkerungsgeographischer Atlas von Albanien*, (=Ατλας της Αλβανίας, Δημογραφικός Άτλας της Αλβανίας), Tiranë 2003, σ. 15.

¹⁷⁰ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 23, σ. 123.

ζώνη»¹⁷¹ ως εκδίκηση για την αποχή των Χειμαρραίων από τις εκλογές (2.12.1945) για την Εθνοσυνέλευση.

Ως ελληνικής εθνικότητας συνέχισαν να θεωρούνται, πλην ελάχιστων εξαιρέσεων, μόνο οι καταγόμενοι και διαμένοντες εντός της «μειονοτικής ζώνης»,¹⁷² οι οποίοι και απολάμβαναν τα μειονοτικά δικαιώματα, όπως η λειτουργία ελληνόφωνων σχολείων. Δεν αναγνωρίζονταν μειονοτικά δικαιώματα σε όσους κατοικούσαν εκτός της «μειονοτικής ζώνης» ή σε όσους κατοικούσαν εντός αυτής αλλά κατάγονταν από άλλες περιοχές.

4.2.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991- 2020)

Μετά την αλλαγή του πολιτεύματος (1991), το κράτος οργανώθηκε διοικητικά μέσω νέας διαίρεσης. Με τον υπ' αρ. 7572/10.6.1992 νόμο «Περί οργάνωσης και λειτουργίας της τοπικής αυτοδιοίκησης» καθιερώθηκαν 36 Νομοί (rrethe), 44 Δήμοι και 313 Επαρχίες (komuna). Με την ίδρυση του Νομού Δελβίνου η «μειονοτική ζώνη» κατακερματίστηκε περαιτέρω, γεγονός το οποίο κατήγγειλε η ΔΕΕΕΜ – ΟΜΟΝΟΙΑ στη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη - ΔΑΣΕ (10/9 - 4/10/1992)¹⁷³.

Με τον υπ' αρ. 7608/22.9.1992 Νόμο «Περί Περιφερειών» ιδρύθηκαν 12 Περιφέρειες, με τον Περιφερειάρχη να διορίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο και έως το 2000 έγιναν και άλλες τροποποιήσεις. Το 2014 η Αλβανία ήταν οργανωμένη διοικητικά σε 12 Περιφέρειες, 65 Δήμους και 308 Επαρχίες¹⁷⁴. Μετά την τελευταία διοικητική διαίρεση του 2014 (η οποία εφαρμόστηκε το 2015), η χώρα χωρίστηκε σε 12 Περιφέρειες και 61 Δήμους¹⁷⁵. Οι 99 ελληνικές κοινότητες της «μειονοτικής ζώνης» μετά την τελευταία διοικητική διαίρεση υπάγονται διοικητικά σε 2 Περιφέρειες (Αυλώνος, Αργυρόκαστρου), σε 4 Υποπεριφέρειες (Αγίων Σαράντα, Δελβίνου, Αργυροκάστρου, Πρεμετής) και σε 6 Δήμους: Φοινίκης (49 Κοινότητες),

¹⁷¹ Κ. Μάρης, «Ο αφελληνισμός διαχρονική πολιτική της Αλβανίας», στο: ένθετο αφιέρωμα «Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις και το Βορειοηπειρωτικό», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, αρ. φ. 7 (2232), 13.2.1997, Αθήνα, σ. 104.

¹⁷² Α. Συρίγος, «Ελληνοαλβανικές σχέσεις και “τσάμικο” ζήτημα», ομιλία στην Άρτα, 13.10.2018.

¹⁷³ Θ. Μαλκίδης, *Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία*, Αλεξανδρούπολη 2007, σ. 90-91.

¹⁷⁴ A. Bërxolli – Dh. Doka - H. Asche, *ό. π.*, σ. 15.

¹⁷⁵ *Fletore Zyrtare*, Nr 137, 2014, Ligji Nr. 115, 2014 «Për ndarjen administrative-territoriale të Njësisive të Qeverisjes Vendore në Republikën e Shqipërisë» (=ΕτΚ, αρ. φ. 137, 2014, ν.115/2014, «Περί διοικητικο-εδαφικής διαίρεσης των Μονάδων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη Δημοκρατία της Αλβανίας»).

Δερόπολης (40 Κοινότητες), Αγίων Σαράντα (2 Κοινότητες), Κονίσπολης (1 Κοινότητα), Δελβίνου (5 Κοινότητες) και Τσαρτσιόβας ή Κεράσοβου (2 Κοινότητες).

Με την τελευταία αυτή διοικητική διαίρεση η Κοινότητα Τσούκας ενσωματώθηκε στον Δήμο των Αγίων Σαράντα με αποτέλεσμα ο μειονοτικός Δήμος Φοινίκης να μην έχει πρόσβαση στη θάλασσα.

4.3. Πληθυσμιακός αφελληνισμός και εξαλβανισμός

4.3.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920-1945)

Ο εποικισμός και η εγκατάσταση μουσουλμανικών πληθυσμών εντός της «μειονοτικής ζώνης» και στις παρυφές της, αποτέλεσε το μέσο συστηματικής εθνολογικής αλλοίωσης και της «μειονοτικής ζώνης» και άλλων περιοχών με ελληνικό πληθυσμό εκτός αυτής. Τρόποι και μορφές διαχρονικής πληθυσμιακής αλλοίωσης που εφαρμόστηκαν ή επιχειρήθηκαν να εφαρμοστούν είναι οι εξής:

α) *Εγκατάσταση μουσουλμανικών οικογενειών σε χωριά με αμιγή ελληνικό πληθυσμό εντός της «μειονοτικής ζώνης», όπως στο Άνω Μεσοπόταμο (1930) και στον Άγιο Ιωάννη (1930 και 1945) του Δελβίνου¹⁷⁶.*

β) *Ίδρυση νέων κοινοτήτων με μουσουλμανικούς πληθυσμούς στις παρυφές της «μειονοτικής ζώνης», όπως η Γκιάστα (1920), το Σελεγκάρι (δεκαετία του 1920), το Βάρφαϊ (δεκαετία 1920) και η Βρύνα (1927).*

Από την ιδιόχειρη αποτύπωση στο χάρτη¹⁷⁷ των ανωτέρω 4 νέων κοινοτήτων και τις εγκαταστάσεις μουσουλμανικών οικογενειών στις 2 ελληνικές κοινότητες, προκύπτει ότι το αλβανικό κράτος αποσκοπούσε και επέτυχε: (α) την εθνολογική αλλοίωση της περιοχής, (β) τον έλεγχο των οδικών αξόνων Δέλβινο - Άγιοι Σαράντα, Δέλβινο – Κονίσπολη, Άγιοι Σαράντα – Χειμάρρα και Άγιοι Σαράντα – Κονίσπολη, και (γ) τον γεωγραφικό κατακερματισμό της «μειονοτικής ζώνης», αφού διακόπηκε η γεωγραφική της συνέχεια και με τα αστικά κέντρα και ιστορικές κοινότητες των παραλίων με συνεισφορά αίματος στους εθνικούς αγώνες των Ελλήνων (Νίβιτσα, Άγιος Βασίλειος, κ.ά.) και με την περιοχή της Χειμάρρας.

γ) *Σχεδιασμός για μαζικό εποικισμό ελληνικών Κοινοτήτων της «μειονοτικής ζώνης» με μουσουλμανικές οικογένειες από το Κοσσυφοπέδιο.*

¹⁷⁶ Θ. Βάσος, *Το Δημογραφικό Ζήτημα της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία*, Τίρανα 2008, σ. 45-46.

¹⁷⁷ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 22, σ. 123.

Στον σχεδιασμό της πληθυσμιακής αλλοίωσης της «μειονοτικής ζώνης» και της ευρύτερης περιοχής της, το αλβανικό κράτος σχεδίαζε στα μέσα της δεκαετίας του 1930 μαζικό εποικισμό με εγκατάσταση αλβανόφωνων μουσουλμανικών οικογενειών από τις περιοχές Πριζρένης, Διακόβας και Ντίβρας της πρώην Γιουγκοσλαβίας¹⁷⁸.

Ο Νομάρχης Αργυροκάστρου Siri Leskoviku¹⁷⁹ με το υπ' αρ. H3/49/Rez.V/16 Μαΐου 1935 έγγραφο¹⁸⁰, υπέβαλε στο Υπουργείο Εσωτερικών της Αλβανίας, μετά από προφορική εντολή του Αλβανού Βασιλέα Ζώγου, καταστάσεις με τις εκτάσεις των εδαφών που βρίσκονται εντός της «μειονοτικής ζώνης» ή στις παρυφές αυτής, στις επαρχίες Δερόπολης, Λιμποχόβου, Αγίων Σαράντα, Δελβίνου και Κονίσπολης. Στο έγγραφό του ο Αλβανός Νομάρχης εισηγείται όπως: «... Σε περίπτωση που αποφασιστεί η εγκατάσταση μεταναστών στα εδάφη που περιέχονται στις προαναφερόμενες καταστάσεις, επιθυμούμε να εκφράσουμε την άποψή μας για τον τρόπο και την τοποθεσία από πού θα πρέπει να ξεκινήσει η εγκατάσταση των εποίκων, διότι είμαστε σε θέση να αξιολογήσουμε ως προς το πού θα προκαλέσει μεγαλύτερη εντύπωση η εγκατάσταση των εποίκων και ελπίζουμε οι Ελληνόφωνοι να μειώσουν τις απαιτήσεις τους στο θέμα των σχολείων...».

Στο εν λόγω έγγραφο επισυνάπτεται αναλυτική μελέτη που εκπονήθηκε από τον γεωπόνο Ruhi Dely¹⁸¹ για την εγκατάσταση περισσότερων των 375 οικογενειών, στην οποία περιγράφεται συνοπτικά η πληθυσμιακή και οικονομική κατάσταση κάθε κοινότητας, η ποιότητα και το ιδιοκτησιακό καθεστώς των εδαφών τους, καθώς και ο αριθμός οικογενειών των εποίκων που δύνανται να εγκατασταθούν ανά κοινότητα. Από τα παρακάτω αποσπάσματα της μελέτης του γεωπόνου «...επιπλέον, η γη αυτή είναι μακριά από τους Ελληνόφωνους και πιο κοντά στα χωριά της Ζαγοριάς, που αποτελούν την αλβανική ζώνη στην περιφέρεια Αργυροκάστρου...», καθώς και «...Όσο για τους πολλούς βοσκοτόπους που υπάρχουν στην περιφέρεια Κονίσπολης υπενθυμίζουμε ότι προς το παρόν δεν υπάρχει ανάγκη, διότι στο Βούρκο των Αγίων

¹⁷⁸ ΑΥΕ, 1933, Α/4/9/3, αρ. 20407, στο: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, (1930-1940)*, (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1997, τ. 4, σ. 230-232.

¹⁷⁹ *Gjirokastra online*, «Cilët ishin prefektët e Gjirokastrës nga viti 1912 deri ne vitin 1944!» (=Ποιοι ήταν οι Νομάρχες Αργυροκάστρου από το 1912 έως το 1944!), στο: <https://gjirokastraonline.com/histori/cilet-ishin-prefektët-e-gjirokastres-nga-viti-1912-deri-ne-vitin-1944/> (πρόσβαση: 30.5.2020).

¹⁸⁰ *A.Q.SH.*, f. 152, v .1935, d.316, (=Κεντρικό Κρατικό Αρχείο Αλβανίας, τμ. 152, έτος 1935, φακ. 316), βλ. Παράρτημα, εικόνα 18, σ. 118.

¹⁸¹ *A.Q.SH.*, f. 173, v .1935, d. 73, (=Κεντρικό Κρατικό Αρχείο Αλβανίας, τμ. 173, έτος 1935, φακ. 73), βλ. Παράρτημα, εικόνα 19, σ. 119 - 120.

Σαράντα και του Δελβίνου υπάρχουν ευρύτερα και κατάλληλα εδάφη για εποίκισμο...», αποκαλύπτεται το ενδιαφέρον του αλβανικού κράτους για τον εποίκισμο μόνο της «μειονοτικής ζώνης» ή ελληνικών κοινοτήτων που γειτνιάζουν με αυτήν και όχι περιοχών που κατοικούνται από αλβανόφωνο πληθυσμό, καθώς και το ενδιαφέρον του για εγκατάσταση σε θέσεις που βρίσκονται δίπλα στον οδικό άξονα Δέλβινου – Κονίσπολης.

Για να πετύχει το σχέδιο εποίκισμου, ο Αλβανός γεωπόνος πρότεινε την κάλυψη σε απόλυτο βαθμό όλων των αναγκών των εποίκων ως προς τη διατροφή, την κατοικία, την επάρκεια σε μέσα εργασίας για να ξεκινήσουν αμέσως την καλλιέργεια της γης και τον καθορισμό των αναγκαίων βοσκότοπων και λιβαδιών για τα ζώα, ενώ εκτίμησε ότι η διάθεση των προαναφερόμενων μέσων στους εποίκους θα συνέβαλε στην απόκτηση αδελφικής αγάπης μεταξύ γηγενών γεωργών και εποίκων, στοιχείο το οποίο έκρινε ως παράγοντα επιτυχίας του σχεδίου εποίκισμου. Η επάρκεια σε γεωργικά μέσα που σημειώνει ο Αλβανός γεωπόνος θα έθετε τους εποίκους σε πλεονεκτική θέση έναντι των γηγενών γεωργών και θα οδηγούσε σε εξάρτηση του γηγενούς ελληνικού πληθυσμού από τους εποίκους.

Ειδικότερα από τη μελέτη σημειώνεται η πρόταση προς εγκατάσταση 120-140 οικογενειών στη Δερόπολη (στις κοινότητες Γλίνα, Βραχογοραντζή, Άνω Επισκοπή, Κάτω Επισκοπή και Ραντάτες) και 350-375 οικογενειών στην περιοχή του Βούρκου των Αγίων Σαράντα και Δελβίνου (στις κοινότητες Αρδάσοβα, Κρασιά, Μητσιοπολίτη, Μουλαμουσά, Γέρμα, Κομμάτι, Παντελεήμονα και Τζάρα), ενώ για την περιφέρεια Κονίσπολης ο Αλβανός γεωπόνος δεν εισηγείται εγκατάσταση εποίκων, επειδή *«στον Βούρκο των Αγίων Σαράντα και Δελβίνου υπάρχουν ευρύτερα και κατάλληλα εδάφη για εποίκισμο...».*

Στη συνέχεια ο ίδιος υποδεικνύει και την τακτική που θα πρέπει να ακολουθηθεί για τον εποίκισμο των περιοχών του Βούρκου και της Δερόπολης, η οποία *«εξαιτίας της αναμενόμενης αντίδρασης του γηγενούς πληθυσμού, θα πρέπει να διαφέρει αρκετά από εκείνη που ακολουθήθηκε στην περίπτωση της πεδιάδας της Μουζεκιάς»* της Κεντρικής Αλβανίας, στην οποία, είχε ολοκληρωθεί το σχέδιο εγκατάστασης 1888 οικογενειών από το Κοσσυφοπέδιο.¹⁸² Η σύσταση αυτή του γεωπόνου ως προς την ακολουθητέα τακτική, εκφεύγει της επιστημονικής του ιδιότητας.

¹⁸² ASHSH, ΙΗ, τ. 3, ό. π., σ. 296-299.

Από την ιδιόχειρη αποτύπωση στον χάρτη¹⁸³ των τοποθεσιών που προτείνονται για εγκατάσταση των μουσουλμάνων εποίκων από το Κοσσυφοπέδιο, προκύπτει ότι το αλβανικό κράτος αποσκοπούσε: (α) στην εθνολογική αλλοίωση της «μειονοτικής ζώνης», (β) στη διακοπή της γεωγραφικής συνέχειας της Δερόπολης με το Πωγόνι, με την εγκατάσταση εποίκων στη Γλύνα, Βραχογοραντζή, Άνω και Κάτω Επισκοπή και Ραντάτες, (γ) στη δημιουργία μουσουλμανικών θυλάκων στο κέντρο του Βούρκου και επί του οδικού άξονα Δελβίνου – Κονίσπολης, και (δ) στην εθνολογική και θρησκευτική αλλοίωση των κοινοτήτων Τζάρας και Μουρσιών, οι οποίες βρίσκονται στις παρυφές της «μειονοτικής ζώνης».

Παράλληλα, με το ανωτέρω σχέδιο, Τουρκαλβανοί γαιοκτήμονες της Δερόπολης επιχείρησαν ανεπιτυχώς να εγκαταστήσουν μουσουλμανικές οικογένειες και σε άλλες κοινότητες αυτής της περιοχής. Η αποτυχία των σχεδίων τους οφείλεται στη ομόθυμη και σθεναρή στάση των γηγενών Ελλήνων κατοίκων, με σημαντικότερη την αντίσταση των κατοίκων της Γοραντζής¹⁸⁴.

Αποτρεπτικός παράγοντας στην υλοποίηση των ανωτέρω σχεδίων εποικισμού, εκτός από την αντίσταση των γηγενών Ελλήνων κατοίκων, υπήρξε η γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης για το Σχολικό Ζήτημα που δικαίωσε τους Βορειοηπειρώτες¹⁸⁵. Διότι κάθε προσπάθεια υλοποίησης του αλβανικού εποικιστικού σχεδιασμού θα χαρακτηριζόταν από την διεθνή κοινότητα όχι μόνο ως τιμωρία προς τους δικαιωθέντες Βορειοηπειρώτες, αλλά και ως αντίδραση προς την απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου, με απρόβλεπτες συνέπειες για την Αλβανία.

δ) *Εξαναγκασμός σε φυγή*

Η πίεση, η βία και η τρομοκρατία που ξεκίνησε, μετά την οργάνωση του αλβανικού κράτους, σε βάρος του ελληνικού πληθυσμού των βορείων επαρχιών της Ηπείρου, καθώς και οι μεθοδευμένες από τον κρατικό μηχανισμό δυσκολίες που αντιμετώπιζε το ελληνικό στοιχείο κατά την άσκηση επαγγελματικής, κοινωνικής και κάθε άλλης μορφής δραστηριότητας, οδήγησε σημαντικό αριθμό Βορειοηπειρωτών να εγκαταλείψει οριστικά τον χώρο. Το φαινόμενο της φυγής έπληξε κυρίως

¹⁸³ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 22, σ. 123.

¹⁸⁴ Θ. Βάσος, *Το Δημογραφικό Ζήτημα της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία*, Τίρανα 2008, σ. 34.

¹⁸⁵ Γ. Χ. Παπαδόπουλος, *ό. π.*, σ. 107-122.

προύχοντες, διανοούμενους, εμπόρους.¹⁸⁶ Όπως πληροφορούμαστε από τον ελληνικό τύπο της εποχής,¹⁸⁷ ειδικά την περίοδο του Σχολικού Ζητήματος (1934), εκατοντάδες Βορειοηπειρώτες υπήρξαν θύματα κρατικής βίας και τρομοκρατίας λόγω της σχολικής απεργίας που είχαν κηρύξει εξαιτίας της απαγόρευσης της λειτουργίας των ελληνικών σχολείων. Για την καταστολή της απεργίας τα τοπικά αστυνομικά τμήματα είχαν ενισχυθεί με 300 χωροφύλακες από τα Τίρανα και μεγάλο αριθμό στρατιωτών. Την περίοδο αυτή δεκάδες διανοούμενοι φυλακίσθηκαν και εξορίστηκαν στη βόρεια Αλβανία, μεταξύ των οποίων και ο Γραμματέας του Ελληνικού Προξενείου στο Αργυρόκαστρο, Γ. Παπαδόπουλος,¹⁸⁸ ενώ εκατοντάδες άλλοι εξαιτίας της κατάστασης αναγκάστηκαν να ξενιτευτούν.

4.3.2 Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990)

Μετά την εγκαθίδρυση του δικτατορικού καθεστώτος και την απομόνωση της χώρας, το αλβανικό κράτος, ελεύθερο πλέον από διεθνείς δεσμεύσεις και ελέγχους και αφού συνέτριψε κάθε πιθανή εσωτερική αντίσταση, έχοντας δηλαδή πλήρη ελευθερία κινήσεων συνέχισε την πολιτική του πληθυσμιακού αφελληνισμού με τις εξής παράλληλες ενέργειες:

α) Διασπορά των Ελλήνων στην κεντρική και βόρεια Αλβανία

Η διασπορά των Ελλήνων εκτός της «μειονοτικής ζώνης» αποτέλεσε ένα από τα μέσα της πληθυσμιακής αλλοίωσης. Οι Βορειοηπειρώτες υποχρεώνονταν να μετεγκατασταθούν εκτός της «μειονοτικής ζώνης» για τους εξής λόγους:

1) *Εξορία*. Κατ' αυτήν ο εκτοπισμένος συνοδευόταν υποχρεωτικά και από ολόκληρη την οικογένειά του. Στην εξορία οδηγούνταν επίσης και όσοι είχαν εκτίσει ποινές φυλάκισης για ιδεολογικούς, πολιτικούς ή εθνικούς λόγους. Εκτιμάται ότι το 10-12% του ελληνικού πληθυσμού υπέστη δίωξη αυτής της μορφής.

2) *Εργασία*. Εξειδικευμένο προσωπικό ελληνικής καταγωγής από τη «μειονοτική ζώνη» ενθαρρύνονταν και υποχρεωνόταν να μετοικήσει, ατομικά ή οικογενειακά, στην Βόρεια ή την Κεντρική Αλβανία για λόγους εργασίας, την οποία

¹⁸⁶ Θ. Βάσος *Το Δημογραφικό Ζήτημα της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία*, Τίρανα 2008, σ. 43.

¹⁸⁷ «Συνταρακτικά γεγονότα εν Αλβανία εις βάρος των Ελλήνων», στο: *Ελεύθερος Άνθρωπος*, αρ. φ. 1386, 3.10.1934, σ. 4 και «Το Αλβανικόν ράπισμα», στο: *Έθνος*, αρ. φ. 7218, 3.10.1934, σ. 1 και βλ. Παράρτημα, εικόνα 16, σ. 117.

¹⁸⁸ Γ. Χ. Παπαδόπουλος, *ό. π.*, σ. 103.

παρείχε μόνο το κράτος. Ενδεικτική είναι η περίπτωση των Δροβιανιτών. Από τους 122 αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μόνο οι 14 εργάστηκαν στην περιοχή τους. Οι υπόλοιποι υποχρεώθηκαν να μετοικήσουν μακριά από τη γενέτειρά τους. Την ίδια περίοδο, εξαιτίας των διωγμών από το χωριό, απομακρύνθηκαν περίπου 135 οικογένειες με αποτέλεσμα από τους 1.486 κατοίκους που αριθμούσε¹⁸⁹ το χωριό το 1913, ο πληθυσμός το 1990 να μειωθεί σε 780.¹⁹⁰

Χιλιάδες είναι οι Βορειοηπειρώτες από τη «μειονοτική ζώνη» που μετεγκαταστάθηκαν υποχρεωτικά για τους ανωτέρω λόγους αυτήν την περίοδο στο εσωτερικό της χώρας. Επίσημα στοιχεία για τον ακριβή αριθμό τους μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν. Βάσει εκτιμήσεων ο αριθμός τους είναι τουλάχιστον ίσως με τον αριθμό των Ελλήνων που διαμένουν στη «μειονοτική ζώνη».¹⁹¹

β) Μετεγκατάσταση ελληνικών κοινοτήτων της «μειονοτικής ζώνης»

Το παραμεθόριο ελληνικό χωριό Περδικάρι των Αγίων Σαράντα, του οποίου οι εναπομείνασες 13 οικογένειες¹⁹² το 1951 μέσα σε μία νύκτα διά της βίας φορτώθηκαν σε φορτηγά και μεταφέρθηκαν στην Κεντρική Αλβανία αρχικά στο Μπελς και μετέπειτα στο Τσερίκ του Ελμπασάν, επειδή το κράτος εκτίμησε ότι υπήρχαν αυξημένες πιθανότητες να δραπετεύσουν στην Ελλάδα και στη συνέχεια το χωριό ισοπεδώθηκε εντελώς¹⁹³.

Το παραμεθόριο ελληνικό χωριό Ρίπεση των Αγίων Σαράντα. Την ίδια περίοδο και για τον ίδιο λόγο με την προηγούμενη κοινότητα οι 15 οικογένειες αρχικά εκτοπίστηκαν στον Άγιο Βασίλειο των Αγίων Σαράντα και στη συνέχεια επειδή ήταν Έλληνες υπήκοοι απελάθηκαν στην Ελλάδα και το χωριό ισοπεδώθηκε¹⁹⁴.

Το επίσης παραμεθόριο ελληνικό χωριό Κατούνα της Άνω Δερόπολης, οι κάτοικοι του οποίου εκτοπίστηκαν σε άλλες περιοχές την ίδια περίοδο και για τον ίδιο λόγο με τις προηγούμενες δύο κοινότητες¹⁹⁵ και το χωριό μετατράπηκε σε στρατιωτικό συνοριακό τμήμα, ενώ τα σπίτια σε αποθήκες πυρομαχικών¹⁹⁶.

¹⁸⁹ Τ. Selenica, *ό. π.*, σ. 507.

¹⁹⁰ Θ. Μαλκίδης, *Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία*, Αλεξανδρούπολη 2007, σ. 75-76.

¹⁹¹ Πληροφορίες από τον Α. Ν.

¹⁹² Β. Παπαχρήστος, *ό. π.*, σ. 335.

¹⁹³ Θ. Βάσος, *Το Δημογραφικό Ζήτημα της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία*, Τίρανα 2008, σ. 21.

¹⁹⁴ Θ. Βάσος, *ό. π.*, σ. 21.

¹⁹⁵ Θ. Βάσος, *ό. π.*, σ. 21-22.

¹⁹⁶ Α. Ζαρμπαλάς, *Ο Άλλος Χάρτης*, Αθήνα 2004, σ. 167-68.

γ) *Ενθάρρυνση από το κράτος των μεικτών γάμων*

Εξαιτίας της εξαθλιωμένης ζωής στα χωριά και λόγω των εξευτελιστικών αποδοχών, οι Βορειοηπειρώτες αναζητούσαν τρόπους φυγής και εγκατάστασης στις πόλεις, αφού εκεί υπήρχαν περισσότερες «ανέσεις» για την εποχή, καλύτερες αποδοχές και πιο εύκολη καθημερινότητα από εκείνη του χωριού. Η μετακίνηση εγκρίνονταν μόνο από την εκτελεστική εξουσία. Οι μεικτοί γάμοι αποτελούσαν έναν εύκολο τρόπο για την επίτευξη αυτού του σκοπού και η έγκριση μετεγκατάστασης θεωρούνταν σχεδόν βέβαιη από τα αρμόδια όργανα στην περίπτωση των μεικτών γάμων, αφού έτσι επιτυγχανόταν η αποεθνικοποίηση του ελληνικού πληθυσμού. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι τη συγκεκριμένη περίοδο το 50% των γάμων στις πόλεις Αργυρόκαστρο, Άγιοι Σαράντα και Χειμάρρα ανήκουν στην κατηγορία των μεικτών γάμων¹⁹⁷.

δ) *Εγκατάσταση αλβανόφωνων στις ελληνικές κοινότητες*

Η εγκατάσταση αλβανόφωνων πληθυσμών σε κοινότητες εντός της «μειονοτικής ζώνης» αποτέλεσε έναν από τους τρόπους εθνολογικής αλλοίωσης. Με τη δικαιολογία της εργασίας, αλβανόφωνοι κρατικοί υπάλληλοι, εγκαταστάθηκαν στις κοινότητες Κακαβιά, Γεωργουτσάτες, Λόγγος, Λειβαδιά, Πολίτσιανη, Δερμίσι, Κρανιά, Βρυώνι, Βρωμερό κ.ά. Στα πέντε πρώτα χωριά εγκαταστάθηκαν οικογενειακώς κυρίως αξιωματικοί του Αλβανικού στρατού, ενώ στα υπόλοιπα εγκαταστάθηκαν υπάλληλοι κρατικών επιχειρήσεων, των οποίων, σε αντίθεση με την πρώτη κατηγορία, η εγκατάστασή τους δεν ήταν μόνιμη, πλην ελάχιστων εξαιρέσεων. Ενδεικτική περίπτωση είναι η Πολίτσιανη Πωγωνίου, η οποία το 1927 αριθμούσε 1.536 κατοίκους¹⁹⁸, ενώ το 1985 ο αριθμός μειώθηκε σε 585 και από τις 136 οικογένειες οι 23 ήταν Αλβανών αξιωματικών που εγκαταστάθηκαν κατά την κομμουνιστική περίοδο¹⁹⁹.

Η γεωγραφική τοποθεσία των ανωτέρω κοινοτήτων αποτυπώνεται ιδιόχειρα σε χάρτη του παραρτήματος²⁰⁰.

ε) *Ίδρυση νέων μουσουλμανικών κοινοτήτων ή με μεικτό πληθυσμό εντός της «μειονοτικής ζώνης» και στις παρυφές αυτής.*

¹⁹⁷ Β. Ζιώζιας, *Βόρειος Ήπειρος (χθες - σήμερα - αύριο)*, Τρίκαλα 2009, σ. 29 και Θ. Μαλκίδης, *Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία*, Αλεξανδρούπολη 2007, σ. 75.

¹⁹⁸ Τ. Selenica, *ό. π.*, σ. 538.

¹⁹⁹ Θ. Μαλκίδης, *Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία*, Αλεξανδρούπολη 2007, σ. 76.

²⁰⁰ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 23, σ. 123.

Η ίδρυση νέων κοινοτήτων εντός της «μειονοτικής ζώνης» και στις παρυφές αυτής δεν είναι μόνο φαινόμενο της εξεταζόμενης περιόδου. Ήδη την περίοδο 1920 - 1945 είχαν ιδρυθεί 4 νέες κοινότητες (Γκιάστα, Βρύνα, Βάρφαϊ και Σελεγκάρι). Την περίοδο του κομμουνιστικού καθεστώτος ιδρύθηκαν άλλες 15 νέες κοινότητες, 10 στον Νομό Αγίων Σαράντα και 5 στον Νομό Αργυροκάστρου, με τον εξής τρόπο:

Εντός της «μειονοτικής ζώνης» ιδρύθηκαν²⁰¹ 4 μεικτές Κοινότητες: (1) Ντόμπρας (1948-1950), οι κάτοικοι της οποίας μετοίκησαν το 1973 στη νέα κοινότητα Εξαμίλια, (2) Μπίστριτσας (τέλη της δεκαετίας 1950) και (3) Τσλιρίμ (1960) στον Νομό των Αγίων Σαράντα, ενώ στο Νομό Αργυροκάστρου ιδρύθηκε η Κοινότητα (4) Βρυσερά ως διοικητικό κέντρο της Άνω Δερόπολης με ελληνικές οικογένειες από τα ορεινά χωριά της περιοχής, πλην ελάχιστων εξαιρέσεων.

Στις παρυφές της «μειονοτικής ζώνης» ιδρύθηκαν²⁰² 3 μεικτές κοινότητες: (1) Σκάλα (δεκαετία του 1960), (2) Εξαμίλια (1973) στο νομό Αγίων Σαράντα και (3) Μπούλιο (1950) στο νομό Αργυροκάστρου.

Στις παρυφές της «μειονοτικής ζώνης» ιδρύθηκαν²⁰³ 8 αλβανόφωνες κοινότητες: (1) Φουσβερία (1945), (2) Μπάικαϊ (τέλος δεκαετίας 1940), (3) Κιαζίμ Πάλι (τέλος δεκαετίας 1940), (4) Στιάρι (δεκαετία 1950) και (5) Βάνα (δεκαετία του 1950), στο νομό Αγίων Σαράντα, όπως και (6) Ασίμ Ζενέλι (1946), (7) Αρσί Λένγκο (1954), (8) Βαλιαρέ (1955-1957) στο νομό Αργυροκάστρου.

Με την ίδρυση των ανωτέρω 5 κοινοτήτων στο νομό Αργυροκάστρου, διακόπηκε η γεωγραφική συνέχεια της Δερόπολης με την πόλη του Αργυροκάστρου και με την Λιντζουριά, δίγλωσση περιοχή με τεράστια προσφορά στους αγώνες τους ελληνικού Έθνους²⁰⁴ και τόπο καταγωγής μεγάλων Εθνικών Ευεργετών.²⁰⁵

Η γεωγραφική θέση όλων των ανωτέρω κοινοτήτων αποτυπώνεται ιδιόχειρα σε χάρτη του παραρτήματος²⁰⁶.

²⁰¹ Θ. Βάσος, *Το Δημογραφικό Ζήτημα της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία*, Τίρανα 2008, σ. 25-26.

²⁰² Θ. Βάσος, *ό.π.*, σ. 26-27.

²⁰³ Θ. Βάσος, *ό.π.*, σ. 25-28, και *Dita*, «Valareja, histori e vjetër dhe e re një qyteze të braktisur» (=Βαλιαρέ, παλαιά και νέα ιστορία μιας εγκαταλελειμμένης κομόπολης), 22.5.2016, στο: <http://www.gazetadita.al/valareja-histori-e-vjeter-dhe-e-re-nje-qyteze-te-braktisur/> (πρόσβαση: 20.5.2020)

²⁰⁴ Ι. Λίλλης, *Βορειοηπειρωτικές σελίδες: Η Λιούντζη (Ιστορικά, λαογραφικά, ήθη και έθιμα)*, Αθήνα, 1947, και Κ. Κίτσιος, *Τα Ζωγράφεια Διδασκαλεία (Κεσοράτι Αργυροκάστρου 1874-1891)*, Ιωάννινα, 1995, σ. 73-80.

²⁰⁵ *Α.Ε.Α.Δ.Ι.*, Ηπειρώτες Ευεργέτες, στο: <http://leadi.gr/hpeirotas-evergetes.html> (πρόσβαση: 30.5.2020).

²⁰⁶ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 23, σ. 123.

4.3.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991 - 2020)

Από το 1991 εφαρμόζεται νέο σχέδιο μαζικού εποικισμού της «μειονοτικής ζώνης» και περιοχών στις παρυφές της, κυρίως κατά μήκος της παραλιακής γραμμής από την Παλάσσα βόρεια έως τα σύνορα με την Ελλάδα νότια.

α) *Ίδρυση νέων κοινοτήτων και οικισμών κατά μήκος της παραλιακής γραμμής.*

Μπερντενέσι. Η πρώτη προσπάθεια εγκατάστασης έγινε πριν το 1997. Κατά την εξέγερση του 1997 στην Αλβανία, τα 1600 περίπου²⁰⁷ αυθαίρετα κτήρια και παραπήγματα που είχαν κατασκευαστεί από τους εποίκους – καταπατητές κατεδαφίστηκαν από τους γηγενείς κατοίκους και οι επήλυδες εγκατέλειψαν την περιοχή. Μετά το 1999 και τη σταθεροποίηση της κρατικής εξουσίας ξεκίνησε η νέα προσπάθεια εποικισμού της περιοχής, η οποία συνεχίζεται έως σήμερα. Αρχικά, έποικοι από τη Λιαμπουριά και στη συνέχεια από όλες τις περιοχές της χώρας, κυρίως μουσουλμάνοι και σε ορισμένες περιπτώσεις και καθολικοί στο θρήσκευμα, εγκαταστάθηκαν στη συγκεκριμένη περιοχή παρά την αντίσταση του Δήμου Αλύκου και της ελληνικής Κοινότητας Τσούκας, στην οποία διοικητικά υπαγόταν η παραλιακή περιοχή²⁰⁸. Στην άρνηση της δημοτικής Αρχής του Αλύκου να εγγράψει τους επήλυδες στα δημοτολόγια της Κοινότητας Τσούκας, οι αλβανικές Αρχές αρχικά καταχώρησαν τους εποίκους στα Δημοτολόγια των Αγίων Σαράντα, παραχωρώντας²⁰⁹ τους και εκλογικό δικαίωμα στον Δήμο και μετά τη νέα διοικητική διαίρεση της χώρας (2014) η ελληνική κοινότητα Τσούκα αφαιρέθηκε από τον πρώην Δήμο Αλύκου, ο οποίος συμπεριλήφθηκε στο Δήμο Φοινίκης, και ενσωματώθηκε στο Δήμο Αγίων Σαράντα²¹⁰.

Προφήτης Ηλίας (Shëndelli). Τον Μάρτιο του 1994 η αλβανική Κυβέρνηση αποφάσισε τη μετεγκατάσταση 760 οικογενειών της κοινότητας Izvor από το Τεπελένι στην τοποθεσία Προφήτη Ηλία²¹¹. Μετά από την αντίδραση γηγενών κατοίκων της περιοχής, η μετεγκατάσταση ματαιώθηκε προσωρινά, για να εγκατασταθούν αργότερα στην ίδια τοποθεσία καθολικές οικογένειες από τη

²⁰⁷ Κ. Δημητρόπουλος, *Επιτροπή για την Βόρειο Ήπειρο*, Αθήνα 2008, σ. 196.

²⁰⁸ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 24, σ. 124.

²⁰⁹ Προφορική μαρτυρία Ελευθερίας Παππά.

²¹⁰ Χάρτες με τα διοικητικά όρια των δήμων Αγίων Σαράντα και Φοινίκης που αναρτήθηκαν από την αλβανική Κυβέρνηση, αντίστοιχα, στους συνδέσμους: <https://www.vendime.al/wp-content/uploads/2018/12/Bashkia-Sarande.pdf> και <https://www.vendime.al/wp-content/uploads/2018/12/Bashkia-Finiq.pdf> (πρόσβαση: 20.5.2020)

²¹¹ Κ. Δημητρόπουλος, *Επιτροπή για την Βόρειο Ήπειρο*, Αθήνα 2008, ό. π., σ. 63.

Μιρντίτα της βόρειας Αλβανίας²¹² ιδρύοντας δική τους κοινότητα με την επωνυμία Shëndelli²¹³, που αποτελεί μετάφραση στην αλβανική της καθολικής εκδοχής της ονομασίας Προφήτης Ηλίας. Σήμερα οι έποικοι διεκδικούν από την τοπική κοινότητα και το αλβανικό κράτος να τους αναγνωριστεί κυριότητα στα περίπου 500 στρέμματα καλλιεργήσιμης αγροτικής γης που χρησιμοποιούν τα τελευταία χρόνια, η οποία ανήκει σε γηγενείς κατοίκους με τους οποίους βρίσκονται σε διαμάχη.

β) *Εγκατάσταση εποίκων σε αστικά κέντρα.* Αλβανόφωνες οικογένειες εγκαταστάθηκαν μαζικά μετά το 1992 στη μεικτή κωμόπολη Εξαμίλια, στην πόλη των Αγίων Σαράντα και στη Γκιάστα. Από τον Μάρτιο του 1996 μετά από παρότρυνση της αλβανικής Κυβέρνησης²¹⁴ και Αλβανών πολιτικών καταγράφεται μαζική εγκατάσταση κυρίως μουσουλμανικών οικογενειών από τα ορεινά χωριά των Νομών Αργυροκάστρου, Δελβίνου και Τεπελενίου²¹⁵, με αποτέλεσμα σήμερα ο πληθυσμός της πόλης των Αγίων Σαράντα, σε σύγκριση με τον πληθυσμό του 1991, σχεδόν έχει τριπλασιαστεί.²¹⁶ Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο ελληνικός πληθυσμός της πόλης από πλειοψηφία που αποτελούσε το 1991 να έχει μετατραπεί σε μειοψηφία²¹⁷.

γ) *Εγκατάσταση εποίκων εντός της «μειονοτικής ζώνης».* Μουσουλμανικές οικογένειες εγκαταστάθηκαν στις ελληνικές μειονοτικές κοινότητες Τσούκα, Μετόχι Κρανιά, στη μεικτή κοινότητα Τσλιρίμ και στην τοποθεσία Ντόμπρα, η οποία αναγνωρίστηκε ως κοινότητα²¹⁸.

Ενώ η εγκατάσταση εποίκων στην περιοχή των Αγίων Σαράντα μετά το 1991 ενθαρρύνεται και διευκολύνεται από τις κρατικές Αρχές, οι ελληνικές οικογένειες έχουν διαφορετική μεταχείριση. Απόδειξη αποτελεί η περίπτωση των 300 περίπου ελληνικών

²¹² *Shqiptarja.com*, Mirditorët “marrin” troje në Vrinë banorët i kërkujnë ndihmë policisë (= Οι Μιρδιτιώτες «παίρνουν» οικόπεδα στη Βρίνα, οι κάτοικοι ζητούν βοήθεια από την αστυνομία), 30.1.2020, στο: <https://shqiptarja.com/lajm/mirditor-eu-ml-t-quot-marrin-quot-nbsp-troje-nbsp-n-eu-ml-vrin-eu-ml-br-banor-eu-ml-t-i-k-eu-ml-rkojn-eu-ml-ndihm-eu-ml-policis-eu-ml-nbsp-br?r=app> (πρόσβαση: 23.5.2020)

²¹³ *RTV Ora News*, Sherri per pronat, përlplasje mes “të ardhurve” të Shëndëllisë me banorët e Vrinës, (=Καυγάς για ιδιοκτησίες, σύγκρουση μεταξύ των «ερχόμενων» του Προφήτη Ηλία με τους κατοίκους της Βρίνας), 30.1.2020, στο: <https://www.oranews.tv/article/sherri-pronat-perplasje-mes-te-ardhurve-te-shendellise-me-banoret-e-vrines> (πρόσβαση: 23.5.2020).

²¹⁴ Κ. Δημητρόπουλος, *Επιτροπή για την Βόρειο Ήπειρο*, Αθήνα 2008, σ. 63, 102, 118, 124.

²¹⁵ Κ. Δημητρόπουλος, *ό. π.*, σ. 159-160.

²¹⁶ *Saranda web*, «Sarandë Albania» (=Άγιοι Σαράντα Αλβανία), 4.5.2016, στο: sarandaweb.net/sarande-albania/ (πρόσβαση: 25.5.2020).

²¹⁷ «Εκθεση για την καταπάτηση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Εθνικής Ελληνικής Κοινότητας στην Αλβανία (Βόρειος Ήπειρος), βάσει της Σύμβασης – Πλαίσιο για την προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων του Συμβουλίου της Ευρώπης (Μάρτιος 2003), στο <http://www.telebit.gr/press/rss/files/almanak/1977-2007/BruxelsReportTelikogr.pdf> (πρόσβαση: 25.5.2020).

²¹⁸ Κ. Δημητρόπουλος, *ό. π.*, σ. 102, 118, 149.

οικογενειών από τις οποίες αφαιρέθηκαν (1999-2000) οι τίτλοι ιδιοκτησίας οικοπέδων εντός της πόλης που είχαν αποκτηθεί νόμιμα με βάση την ισχύουσα νομοθεσία την περίοδο 1995 - 1996²¹⁹, ενώ δεν αφαιρέθηκαν οι τίτλοι από τις 1500-2000 οικογένειες αλβανόφωνων εποίκων που τα είχαν αποκτήσει στην πόλη των Αγίων Σαράντα την ίδια περίοδο και με την ίδια διαδικασία. Η εξέλιξη αυτή λειτούργησε αποτρεπτικά στη συνέχεια για εκατοντάδες ομογενείς που σχεδίαζαν να επενδύσουν στην περιοχή στον τομέα του τουρισμού.

4.4. Ληξιαρχικός αφελληνισμός και εξαλβανισμός

4.4.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920-1945)

Ο Ληξιαρχικός αφελληνισμός ξεκίνησε με τη σύνταξη των πρώτων Ληξιαρχικών Βιβλίων του αλβανικού κράτους (1920). Σε αυτά τα κύρια ονόματα και επώνυμα των Ελλήνων καταχωρίστηκαν αλλοιωμένα, αφού κατά την απόδοσή τους στην αλβανική, αφαιρέθηκαν ή προστέθηκαν γράμματα (π.χ. το Παππός ως Ράρα ή Ράραj), άλλαξε ο τονισμός ή καταχωρίστηκαν με το υποκοριστικό (π.χ. ο Κωνσταντίνος Αναστάσης ως Κοσο Ταçi, ο Αριστοτέλης ως Teli, κ.ά.)²²⁰.

4.4.2 Κομμουνιστή περίοδος (1946-1990)

Ο Ληξιαρχικός αφελληνισμός συνεχίστηκε με έντονους ρυθμούς κατά την περίοδο του κομμουνιστικού καθεστώτος (1946-1990). Χιλιάδες Βορειοηπειρώτες από τη «μειονοτική ζώνη» τη συγκεκριμένη περίοδο μετακινήθηκαν υποχρεωτικά και μετεγκαταστάθηκαν σε αλβανόφωνες περιοχές στο εσωτερικό της χώρας για διάφορους λόγους. Η εξορία ή η υποχρεωτική μετακίνηση εκτός της «μειονοτικής ζώνης», πλην ελαχίστων περιπτώσεων, επέφερε αυτόματα και την απώλεια της ελληνικής εθνικότητας κατά τη μεταγραφή στα Ληξιαρχεία του τόπου εξορίας ή μετεγκατάστασης²²¹. Επίσης, τα τέκνα γονέων ελληνικής εθνικότητας που διέμεναν εκτός της «μειονοτικής ζώνης», κατά την γέννησή τους καταχωρούνταν με αλβανική

²¹⁹ «Έκθεση για την καταπάτηση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων», ό. π.

²²⁰ Βλ. Παράρτημα, εικόνες 18 και 19, σ. 127-130.

²²¹ Κ. Μάρης, «Ο αφελληνισμός διαχρονική πολιτική της Αλβανίας», στο: ένθετο αφιέρωμα «Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις και το Βορειοηπειρωτικό», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, αρ. φ. 7 (2232), 13.2.1997, Αθήνα, σ. 105.

εθνικότητα, όπως επίσης και τα τέκνα εκ μεικτών γάμων ακόμα και εντός της «μειονοτικής ζώνης»²²².

Ισχυρή απόδειξη των ανωτέρω μεθοδεύσεων αποτελεί η δήλωση – ομολογία του Βάσκε Τσιφλίγκου, πρώην νομικού Συμβούλου του τ. Προέδρου της Αλβανίας Ραμίζ Αλία: *«Τη δεκαετία του 1970 δόθηκε εντολή στα ληξιαρχικά γραφεία να καταχωρούν τους Έλληνες ως Αλβανούς»*²²³.

Τεκμήρια του εύρους του ληξιαρχικού αφελληνισμού που εφαρμόστηκε σε βάρος των Βορειοηπειρωτών, μέσω κρατικών παρεμβάσεων, αποτελούν οι εξής περιπτώσεις:

α) Της Βαρβάρας Τάτση του Κώτσου και της Βήτως από το Αργυρόκαστρο, η οποία αποδεικνύει τη μεθόδευση αφαίρεσης της ελληνικής εθνικότητας, από τέκνο γονέων ελληνικής εθνικότητας, που γεννήθηκε εκτός «μειονοτικής ζώνης». Σύμφωνα με τα Πιστοποιητικά Γέννησης, που εκδόθηκαν στις 10-1-1992, οι γονείς της Κώτσος και Βήτω, εμφανίζονται στα ληξιαρχικά βιβλία του 1974 (αρ. οικογενειακής μερίδας 8/68) με ελληνική εθνικότητα²²⁴, ενώ η θυγατέρα τους Βαρβάρα, που γεννήθηκε στα Τίρανα, στον Ληξιαρχικό κατάλογο με αρ. 15/38 έτους 1974 (όπως και στην υπ' αρ. NF Nr. 484403 / 22.1.1988 αλβανική ταυτότητα), εμφανίζεται με αλβανική εθνικότητα²²⁵. Σημειωτέον ότι τα ανωτέρω πιστοποιητικά εκδόθηκαν την ίδια μέρα από τον ίδιο Ληξίαρχο του αλβανικού κράτους.

β) Του Χριστόφορου Μπάμπη από το Δέλβινο, για τον οποίο η υπ' αρ. 555/6.4.2006 Απόφαση του Πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου Ελμπασάν²²⁶, μεταξύ άλλων διαπιστώνει: *«.....ο Χριστόφορος Μπάμπης, στον Βασικό Κατάλογο του νομού Δελβίνου, έτους 1950, εμφανίζεται με εθνικότητα ελληνική, ενώ στην Πράξη Γέννησης που χορηγήθηκε από το Ληξιαρχείο Δελβίνου στη στήλη εθνικότητας εμφανίζεται με την υποσημείωση «απουσιάζει»... και «...Στους καταλόγους του έτους 1974 στη στήλη εθνικότητα εμφανίζεται με εθνικότητα ελληνική...», ενώ «....το 1987.... στον ίδιο κατάλογο ο Χριστόφορος στη στήλη εθνικότητα εμφανίζεται με εθνικότητα αλβανική....».* Δηλαδή, ο Χριστόφορος Μπάμπης από το Δέλβινο, γεννήθηκε *«χωρίς*

²²² Βλ. Παράρτημα, εικόνες 28, 29 και 30, σ. 127 - 132.

²²³ Αρχείο Κόστα Αθ. Μάρη, *Shqip*, φ. 8. 8. 1993, Tiranë.

²²⁴ Βλ. Παράρτημα, εικόνες 28 και 29, σ. 128-130.

²²⁵ Βλ. Παράρτημα, εικόνες 30 και 31, σ. 131-133.

²²⁶ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 42, σ. 142-143.

εθνικότητα», το 1950 και το 1974 εμφανίζεται με ελληνική εθνικότητα, ενώ το 1987 η ελληνική εθνικότητα εξαφανίζεται και καταγράφεται με αλβανική.

γ) Των Παναγιώτη και Σοφίας Ζώτου, από το «μειονοτικό» χωριό Σωπική Αργυροκάστρου, στους οποίους, μετά την υποχρεωτική μετεγκατάστασή τους στο Ελμπασάν, άλλαξαν όχι μόνο την εθνικότητα από ελληνική σε αλβανική, αλλά και το θρήσκευμα, με αποτέλεσμα στις αλβανικές ταυτότητές τους (1959) εκτός από Αλβανικοί στην εθνικότητα να εμφανίζονται και ως μουσουλμάνοι²²⁷. Η αναφερομένη περίπτωση αλλαγής θρησκεύματος με τον συγκεκριμένο τρόπο, αποτελεί παγκόσμια μοναδικότητα.

4.4.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991 - 2020)

Μετά το 1991 οι κρατικές παρεμβάσεις ως προς το θέμα της εθνικότητας δεν εξαλείφθηκαν αλλά μειώθηκαν. Το φαινόμενο εμφανίζεται σήμερα με τους εξής τρόπους:

α) Καταχώριση με αλβανική εθνικότητα των τέκνων από μεικτούς γάμους.

β) Καταχώριση των ονομάτων των τέκνων Ελλήνων με τη μη παραδοσιακή μορφή του ονόματος, όπως απαιτούν οι γονείς. Το φαινόμενο αυτό συναντάται κυρίως σε δήμους εκτός της «μειονοτικής ζώνης».

γ) Καταχώριση ως αλβανικής εθνικότητας των τέκνων γονέων ελληνικής εθνικότητας, των οποίων η εθνικότητα είχε μετατραπεί σε αλβανική από το προηγούμενο καθεστώς. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Ιωάννας Μπάμπη (Jona Babi) του Χριστόφορου και της Ντρίτα, γεννηθείσας στις 28.11.1987 στο Ελμπασάν, η οποία προσέφυγε δικαστικώς με αίτημα την αλλαγή της εθνικότητάς της από αλβανική σε ελληνική με βάση το ν.8950/10.10.2002 «Περί Ληξιαρχείων», άρθρο 37/1, και τα σημεία 2 και 1 του ν.9029/13.03.2003 «Περί προσθηκών στο ν. 8950». Το Πρωτοβάθμιο Δικαστήριο του Ελμπασάν με την υπ' αρ. 555/6.4.2006 Απόφασή του απέρριψε το αίτημα - αγωγή της ενάγουσας Ιωάννας Μπάμπη κατά του Ληξιαρχείου του Νομού για αλλαγή της εθνικότητάς της από αλβανική σε ελληνική, επειδή ο πατέρας της εμφανίζεται το 1987 με αλβανική εθνικότητα και δεν έλαβε υπόψη του ότι τούτο είναι προϊόν παλαιότερης κρατικής

²²⁷ Βλ. Παράρτημα, εικόνες 26 και 27, σ. 125-126.

παρέμβασης, αφού, όπως προκύπτει από την ίδια απόφαση, το 1950 και το 1974 ο πατέρας της Χριστόφορος Μπάμπης εμφανίζεται με ελληνική εθνικότητα²²⁸.

4.5. Απογραφικός αφελληνισμός και εξαλβανισμός

4.5.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920-1945)

Ο πρώτος επίσημος αλβανικός αριθμός για τον ελληνικό πληθυσμό εντός της αλβανικής επικράτειας, που δόθηκε με την έκθεση (22.7.1922) του Υπουργού Εξωτερικών της Αλβανίας, Τζιαφέρ Ούπι (Xhafer Ypi), προς την Κ.τ.Ε., προσεγγίζει τις 16.000²²⁹. Ο αριθμός περιλαμβάνει μόνο τον ελληνικό πληθυσμό της «μειονοτικής ζώνης» όπως μονομερώς και αυθαίρετα καθορίστηκε από το αλβανικό κράτος την ίδια περίοδο και με βάση τα παρακάτω πληθυσμιακά στοιχεία προκύπτει αρκετά συρρικνωμένος:

α) Το 1913 ο πληθυσμός των ελληνικών κοινοτήτων, που μετέπειτα συμπεριλήφθησαν από το αλβανικό κράτος στη «μειονοτική ζώνη», ανέρχονταν σε 48.644 κατοίκους²³⁰.

β) Με βάση τα πρώτα επίσημα πληθυσμιακά στοιχεία του αλβανικού κράτους, το 1927 ο πληθυσμός των ελληνικών κοινοτήτων της «μειονοτικής ζώνης», στην οποία συμπεριλαμβανόταν και τρεις κοινότητες της Χειμάρρας, ανέρχονταν σε 38.858 κατοίκους²³¹, όταν ο συνολικός πληθυσμός της χώρας ανέρχονταν σε 828.593 χιλιάδες.

γ) Με βάση τα πληθυσμιακά στοιχεία που σημειώνει στην έκθεσή του για τα ελληνικά σχολεία ο Αλβανός Επιθεωρητής των Ιδιωτικών (Κοινοτικών) Σχολείων της Μειονότητας, Κολ Κότσι (Kol Koci), το 1937 ο πληθυσμός των 105 ελληνικών κοινοτήτων της «μειονοτικής ζώνης» ανέρχονταν σε 44.806 κατοίκους²³².

²²⁸ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 42, σ. 142-143.

²²⁹ ΑΥΕ, στο: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις (1922-1929)*, (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1997, τ. 3, σ. 13 - 14.

²³⁰ Γενικών Στρατηγείων Ελληνικού Στρατού, *Εθνολογική Στατιστική της Βορείου Ηπείρου τω 1913 / Statistique Ethnologique de l' Epire Du Nord en 1913*, Θεσσαλονίκη χ.χ., σ. 10-19.

²³¹ Γ. Χ. Παπαδόπουλος, *ό. π.*, σ. 44-47.

²³² Γ. Χ. Παπαδόπουλος *ό. π.*, σ. 48-51.

4.5.2. Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990)

Κατά τη συγκριμένη περίοδο πραγματοποιήθηκαν επτά απογραφές²³³, καμία, όμως, απογραφή δεν πληρούσε τα διεθνή πρότυπα ως προς το δικαίωμα των κατοίκων να δηλώσουν ελεύθερα την εθνική τους ταυτότητα. Ερώτημα για την εθνικότητα υπήρξε μόνον στις απογραφές του 1960, 1979 και 1989. Στοιχεία για τις μεταβολές του πληθυσμού τον οποίο το αλβανικό κράτος αναγνώριζε ως ελληνικής εθνικότητας και του συνολικού πληθυσμού της Αλβανίας απεικονίζονται στον υπ' αρ. 5 πίνακα του Παραρτήματος²³⁴.

Με βάση τα στοιχεία του πίνακα διαπιστώνεται ότι:

α) από το 1927 μέχρι το 1960 ο αριθμός, των κατοίκων που το κράτος αναγνώριζε με εθνικότητα ελληνική εμφανίζει αύξηση 4,06%, ενώ ο συνολικός πληθυσμός της χώρας την ίδια περίοδο εμφανίζει αύξηση 96,27%. Τη δεκαετία του 1930 ο Νομός Αργυροκάστρου, στον οποίο συμπεριλαμβάνεται και η «μειονοτική ζώνη», σημείωσε τη μεγαλύτερη αύξηση του πληθυσμού σε επίπεδο επικράτειας²³⁵, ενώ μεταπολεμικά δε διαπιστώνεται κάποια διαφοροποίηση στον δείκτη πληθυσμιακής αύξησης της «μειονοτικής ζώνης» από την υπόλοιπη Αλβανία²³⁶, ώστε να εξηγηθεί η εν λόγω πολύ μικρή αύξηση για το ελληνικό στοιχείο. Παράγοντας που επηρεάζει, αλλά που δεν δικαιολογεί, το μέγεθος της απόκλισης είναι ο πληθυσμός των τριών κοινοτήτων της Χειμάρρας (Χειμάρρα, Παλάσσα και Δρυμάδες), από τον οποίο το καθεστώς αφαίρεσε (1946) την ελληνική εθνικότητα. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του αλβανικού κράτους το 1927 ο πληθυσμός των τριών αυτών κοινοτήτων ανερχόταν σε 4.285 κατοίκους²³⁷.

β) από το 1960 μέχρι το 1989 ο αριθμός των κατοίκων που το κράτος αναγνώριζε με εθνικότητα ελληνική εμφανίζει αύξηση 57,60%, ενώ ο συνολικός πληθυσμός της χώρας εμφανίζει αύξηση 95,68%. Όπως προαναφέρθηκε, κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο ο δείκτης αύξησης του πληθυσμού στη «μειονοτική ζώνη» δε διαφοροποιείται από τον δείκτη αύξησης στην υπόλοιπη Αλβανία²³⁸.

²³³ INSTAT, *Shqipëri – Popullsia dhe dinamikat e saj – Horizontet e reja demografike?*, (=Αλβανία – Ο πληθυσμός και η δυναμική της – Νέοι δημογραφικοί ορίζοντες;), Τίρανα (Μάιος 2014), σ. 22.

²³⁴ Βλ. Παράρτημα, πίνακας 5, σ. 100.

²³⁵ A. Bërxolli – Dh. Doka – H. Asche, *ό. π.*, σ. 38, 43.

²³⁶ A. Bërxolli – Dh. Doka – H. Asche, *ό. π.*, σ. 40-41.

²³⁷ T. Selenica, *ό. π.*, σ. 507, 515 και 535.

²³⁸ A. Bërxolli – Dh. Doka – H. Asche, *ό. π.*, σ. 40-41.

γ) από το 1927 μέχρι το 1989 οι αναγνωρισμένοι από το αλβανικό κράτος ως ελληνικής εθνικότητας κάτοικοι σημειώνουν αύξηση 51,21%, ενώ ο συνολικός πληθυσμός της χώρας αυξάνεται κατά 284,07%.

Τα επίσημα στοιχεία που παρουσιάζονται από το αλβανικό κράτος ως στοιχεία απογραφών, δεν είναι αποτέλεσμα της ελεύθερης δήλωσης των απογραφομένων, αλλά αποτέλεσμα μεταφοράς στοιχείων από τους ληξιαρχικούς καταλόγους του κράτους. Στα βιβλία αυτά είχε ήδη παρέμβει το κράτος αλλοιώνοντάς τα κατά την εσωτερική μεταφορά ή κατά τη μεταγραφή και οποιοσδήποτε έλεγχός τους ήταν αδύνατος λόγω της μη δημοσίευσής τους αναλυτικά κατά κοινότητα, πόλη ή νομό²³⁹. Σε περίπτωση που κάποιος διαπίστωνε εκ των υστέρων μεταβολή των στοιχείων του ως προς την εθνικότητα, δεν τολμούσε να ζητήσει διόρθωση, φοβούμενος τις βαριές συνέπειες που θα ακολουθούσαν τόσο για τον ίδιο όσο και για τα μέλη της οικογένειάς του²⁴⁰.

Απόδειξη της ανακρίβειας των στοιχείων του αλβανικού κράτους ως προς τον ελληνικό πληθυσμό που υποχρεωτικά είχε εγκατασταθεί σε αστικά κέντρα της κεντρικής και βόρειας Αλβανίας, αποτελούν τα στοιχεία της απογραφής του 1989 σε αντιπαραβολή με τα στοιχεία από την καταγραφή ελληνικών οικογενειών εκτός της «μειονοτικής ζώνης», που πραγματοποίησε (1993-1994) η ΔΕΕΕΜ – ΟΜΟΝΟΙΑ. Από την απογραφή του πληθυσμού του 1989 προκύπτουν 58.758 κάτοικοι με ελληνική εθνικότητα εκ των οποίων οι 57.894 στους Νομούς Αγίων Σαράντα, Αργυροκάστρου και Πρεμετής, στους οποίους εκτείνεται η «μειονοτική ζώνη» και μόνο 1.864 διέμεναν στους υπόλοιπους 23 Νομούς της επικράτειας²⁴¹. Με βάση τα στοιχεία από την καταγραφή της ΔΕΕΕΜ – ΟΜΟΝΟΙΑΣ των ελληνικών οικογενειών εκτός της «μειονοτικής ζώνης» μέχρι το 1990 μόνο σε τρεις νομούς της Αλβανίας, από τους υπόλοιπους 23, καταγράφηκαν περισσότεροι από 3.000 πολίτες ελληνικής εθνικότητας (kombësi Greke), πρώτης και δεύτερης γενιάς, καταγόμενοι από ελληνικές κοινότητες της «μειονοτικής ζώνης» και την περιοχή της Χειμάρρας. Συγκεκριμένα στον Νομό Αυλώνας, εξαιρουμένης της περιοχής της Χειμάρρας,

²³⁹ Κ. Μάρης, «Ο αφελληνισμός διαχρονική πολιτική της Αλβανίας», στο: ένθετο αφιέρωμα «Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις και το Βορειοηπειρωτικό», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, αρ. φ. 7 (2232), 13.2.1997, Αθήνα, σ. 105.

²⁴⁰ Προφορική συνέντευξη Γ. Αναγνώστου.

²⁴¹ ACFC/SR/II (2007)004, «Δεύτερη έκθεση της Αλβανίας στο Συμβούλιο της Ευρώπης σύμφωνα με το άρθρο 25, παρ. 2 της Σύμβασης Πλαίσιο για την προστασία των Μειονοτήτων, Στρασβούργο, 18.5. 2007, στο: <https://rm.coe.int/168008b62b> (πρόσβαση: 29.5.2020) και βλ. Παράρτημα, πίνακα 6, σ. 101.

καταγράφονται 650 οικογένειες, που αντιστοιχούν σε άνω των 2.000 πολιτών. Στο Νομό Λιούσνιας καταγράφονται 546 πολίτες και στο Νομό Κουτσιόβας 618 εκ των οποίων οι 160 προέρχονται από την περιοχή της Χειμάρρας.²⁴² Σύμφωνα με στοιχεία της Ένωσης Χειμαρριωτών από την περιοχή της Χειμάρρας επί κομμουνιστικής δικτατορίας μόνο στις πόλεις Τίρανα, Δυρράχιο Αυλώνα, Φίερι και Λιούσνια είχαν μετεγκατασταθεί περίπου δέκα χιλιάδες πολίτες²⁴³.

Πρόσθετη απόδειξη της ανακρίβειας των επίσημων στοιχείων αποτελεί και ο αριθμός των πολιτών ελληνικής εθνικότητας που είχαν μετοικήσει στην πρωτεύουσα, τα Τίρανα, η οποία ήταν το μεγαλύτερο κέντρο μετεγκατάστασης Ελλήνων εκτός της «μειονοτικής ζώνης». Ενώ τα επίσημα στοιχεία της απογραφής του 1989 εμφανίζουν για τα Τίρανα μόνο 610 πολίτες με ελληνική εθνικότητα²⁴⁴, την ίδια περίοδο αριθμούνται περίπου 1800 πολίτες με ελληνική εθνικότητα που κατάγονται μόνο από οκτώ ελληνικές κοινότητες της «μειονοτικής ζώνης: Ελευθεροχώρι, Δρόβιανη, Κακοδίκι, Σχωριάδες, Σωτήρα, Γαρδικάκι, Δίβρη και Καλύβια του Πασά²⁴⁵.

4.5.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991 - 2020)

Μετά την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος, ο πολιτικός φορέας των Βορειοηπειρωτών ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ υποστήριξε ότι ο ελληνικός πληθυσμός της Αλβανίας πλησιάζει τις 300 χιλιάδες²⁴⁶. Παρόμοια εκτίμηση έκανε και μέλος της Διεθνούς Εταιρείας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που περιόδευσε στην Αλβανία το 1991²⁴⁷. Κατά καιρούς, αριθμητικά πληθυσμιακά στοιχεία, πολύ μεγαλύτερα από τα αντίστοιχα αλβανικά, έχουν δοθεί και από άλλες οργανώσεις και οργανισμούς. Όπως προαναφέρθηκε, όλα τα επίσημα στοιχεία για τον αριθμό των μελών των εθνικών μειονοτήτων που δίνονται από το αλβανικό κράτος ως αποτέλεσμα των απογραφών δε θεωρούνται έγκυρα.

Η ΕΕΒΚ απείχε από την απογραφή του πληθυσμού του 2001, την πρώτη που πραγματοποιήθηκε μετά το 1990, επειδή στο ερωτηματολόγιο δεν υπήρξε ερώτημα

²⁴² Βλ. παράρτημα, εικόνες 32, 33 και 34, σ. 134-136.

²⁴³ Θ. Μαλκίδης, *Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία*, Αλεξανδρούπολη 2007, σ. 76.

²⁴⁴ ACFC/SR/II (2007)004, *ό.π.*

²⁴⁵ Θ. Βάσος, *Το Δημογραφικό Ζήτημα της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία*, Τίρανα 2008, σ. 155.

²⁴⁶ ΔΕΕΕΜ – ΟΜΟΝΟΙΑ, Υπόμνημα της ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑΣ στη Δ.Α.Σ.Ε., *ό.π.*

²⁴⁷ *Η Φωνή της ΟΜΟΝΟΙΑΣ*, φ. 3.12.1991.

ως προς την εθνικότητα²⁴⁸. Για διαφορετικούς λόγους απείχε και από την απογραφή του 2011. Στην τελευταία, ενώ υπήρξε ερώτημα ως προς την εθνικότητα, η αλβανική Βουλή, λίγες μέρες πριν την διεξαγωγή της, ψήφισε νόμο με τον οποίο θα υπείχε ποινικές ευθύνες ο πολίτης που θα δήλωνε κατά την απογραφή διαφορετικά στοιχεία, ως προς την εθνικότητα, από εκείνα που αναγράφονται στα ληξιαρχικά βιβλία²⁴⁹, τα οποία όμως, δεν θεωρούνται έγκυρα εξαιτίας των αυθαίρετων κρατικών παρεμβάσεων σε προγενέστερο χρόνο.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, ως προς το θέμα της εθνικότητας και του θρησκευματος, έκρινε ότι το αποτέλεσμα αυτής της απογραφής δεν ανταποκρινόταν στα καθιερωμένα διεθνή πρότυπα και ότι τα στοιχεία που προέκυψαν από αυτήν θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν με τη «μέγιστη προσοχή». Παρά τις διεθνείς συστάσεις το αλβανικό κράτος συνεχίζει να χρησιμοποιεί τα στοιχεία της απογραφής ως επίσημα και διαμορφώνει πολιτικές με βάση αυτά²⁵⁰.

Οι πολιτικοί φορείς της ΕΕΒΚ κατ' επανάληψη έθεσαν στις αλβανικές αρχές το θέμα και ζήτησαν όπως κατά την απογραφή οι πολίτες να δηλώνουν ελεύθερα και χωρίς συνέπειες την εθνικότητα και το θρήσκευμά τους σύμφωνα με τα πρότυπα του Συμβουλίου της Ευρώπης²⁵¹. Η άρνηση του αλβανικού κράτους οδήγησε τη ΔΕΕΕΜ – ΟΜΟΝΟΙΑ να πραγματοποιήσει η ίδια απογραφή την περίοδο 2012 - 2013, το αποτέλεσμα, της οποίας δημοσιεύθηκε στις 10.12.2013. Σύμφωνα με αυτή, οι ελληνικής εθνικότητας αλβανοί πολίτες ανέρχονται σε 286.852, οι μισοί εκ των οποίων διαμένουν στην Ελλάδα²⁵².

4.6. Ονοματοδοτικός αφελληνισμός και εξαλβανισμός

4.6.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920-1945)

²⁴⁸ Ι. Γιάννης, *ό.π.*

²⁴⁹ ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ, «Εκθεση της ΔΕΕΕΜ-ΟΜΟΝΟΙΑ στο UPR του ΟΗΕ, *ό.π.*

²⁵⁰ Ορθόδοξος Αυτοκέφαλος Εκκλησία της Αλβανίας, «Τα στοιχεία της απογραφής του 2011 για τους Ορθόδοξους Χριστιανούς της Αλβανίας είναι εντελώς ανακριβή και απαράδεκτα», 3.4.2020, στο: <https://orthodoxalbania.org/2020/el/2020/04/03/2011-d10/> (πρόσβαση: 25.5.2020).

²⁵¹ Βαγγέλης Ντούλες, «Loja per Himaren» (=Το παιχνίδι για τη Χειμάρρα), στην: *Standard*, 20.5.2008, σ. 17-19.

²⁵² Βλαχόφωνοι Έλληνες, «Απογραφή ΟΜΟΝΟΙΑΣ: Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα απαριθμεί 286.852 μέλη!», 12 Δεκεμβρίου 2013, στο: <http://vlahofonoι.blogspot.com/2013/12/286852.html> (πρόσβαση: 25.5.2020).

Όπως προαναφέρθηκε²⁵³ μετά την οργάνωση του αλβανικού κράτους (1920) τα κύρια ελληνικά ονόματα και επώνυμα δεν καταχωρήθηκαν στους Ληξιαρχικούς καταλόγους με την παραδοσιακή ελληνική μορφή αλλά αλλοιωμένα και τη δεκαετία του 1930 η διαδικασία αλλοίωσης εφαρμόστηκε πιεστικά²⁵⁴. Το αλβανικό κράτος εφάρμοσε τις εξής μορφές αλλοίωσης:

α) *καταχώρηση του κύριου ονόματος και του επωνύμου με το υποκοριστικό* αντί της παραδοσιακής μορφής όπως: το Δημήτριος μετατράπηκε σε Μήτσο/Μίσο, το Χρήστος σε Κίτσιο/Κίσο, το Νικόλαος σε Κόλια/Kola, το Αναστάσης σε Τάτση/Τασι, το Παρασκευή σε Τσίβω/Ψίνο, το Θανάσης ή Αθανάσιος σε Νάσιο/Nasho, το Φίλιππος σε Λίπε/Lipe ή Πίπη/Pipi. Επίσης, το Σωτήριος μετατράπηκε σε Σωτήρ, το Γρηγόριος σε Γληγόρ, τα οποία ακουστικά δε διαφέρουν καθόλου από τα μουσουλμανικά Ταχίρ, Μαχίρ ή Μεντόρ, κ.λ.π.²⁵⁵ Τα υποκοριστικά Μιχαλάκης, Αντωνάκης κ.ά., καθιερώνονται ως κύρια²⁵⁶. Τα επώνυμα Καλυβόπουλος, Οικονόμου Παπαδόπουλος μετατράπηκαν σε Καλυβόπουλη/Kalivorulli²⁵⁷, Κονόμη/Konomi, Παπαντόπουλη/Papadoruli, κ.ά.

Από επίσημα έγγραφα του αλβανικού κράτους, που εκδόθηκαν στις 10-1-1992, προκύπτει ότι ο Κωνσταντίνος Αναστάσης, γεννηθείς στο ελληνικό μειονοτικό χωριό Δούβιανη του Αργυροκάστρου, στις 3.11.1904 εμφανίζεται καταχωρημένος στον Ληξιαρχικό κατάλογο του 1974 με αρ. οικογενειακής μερίδας 8/68, ως «Κοσο Τασι» (Κώτσο Τάτση) χωρίς το τελικό σίγμα και με τα υποκοριστικά τόσο στο κύριο όνομα όσο και στο επώνυμο²⁵⁸.

β) *υποχρεωτική επιλογή ονόματος σε νεογέννητο*. Το υπουργείο Παιδείας της Αλβανίας κατήρτισε (1937) με τη βοήθεια εκπαιδευτικών οργανώσεων πίνακα ονομάτων σχετιζομένων με την αλβανική ιστορία από τα οποία οι γονείς έπρεπε να επιλέξουν το όνομα του νεογέννητού τους²⁵⁹. Το μέτρο αυτό δεν εφαρμόστηκε λόγω

²⁵³ Βλ. υποενότητα 4.4.1., σ. 56.

²⁵⁴ ΑΥΕ, 1933, Α/4 αρ. 6385, στο: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις (1930-1940)*, (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1997, τ. 4, σ. 178.

²⁵⁵ Κ. Μάρης, «Ο αφελληνισμός διαχρονική πολιτική της Αλβανίας», στο: ένθετο αφιέρωμα «Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις και το Βορειοηπειρωτικό», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, αρ. φ. 7 (2232), 13.2.1997, Αθήνα, σ. 105.

²⁵⁶ Κ. Μάρης, *ό. π.*, σ. 105.

²⁵⁷ *Αγναντεύοντας*, «Ο Δροπολίτης γιατρός Αλέξανδρος Καλυβόπουλος», στο: <https://apenadi.blogspot.com/2019/08/o-dropolitis-giatros-alexandros-kalyvoroulos.html> (πρόσβαση: 20.5.2020).

²⁵⁸ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 28, σ. 127-128.

²⁵⁹ «Εγκύκλιος αλβανικού υπουργείου Παιδείας», στον: *Πελασγό Κορυτσάς*, αρ. φ. 786, 30.4.1937, Αθήνα, σ. 1 και βλ. Παράρτημα, εικόνα 17, σ. 117.

των εσωτερικών και εξωτερικών αντιδράσεων, όμως, εφαρμόστηκε με διαφορετική μορφή, από άλλη κυβέρνηση και με διαφορετικό πολίτευμα, τη δεκαετία του 1970, όπως επισημαίνεται και αναλύεται στην επόμενη (4.6.2) υποενότητα

Η εφαρμογή των ανωτέρω μορφών από το αλβανικό κράτος είχε λάβει κωμικοτραγικές διαστάσεις με χαρακτηριστικό παράδειγμα την περίπτωση που αναφέρει ο Έλληνας Πρόξενος Αργυροκάστρου, Α. Μηλιαρέσης, σε έγγραφο με το οποίο ενημερώνει (31.7.1933) την Πρεσβεία της Ελλάδας στα Τίρανα²⁶⁰ για τις επίμονες προσπάθειες των αλβανικών Αρχών προς εξαλβανισμό των ονομάτων και των επωνύμων των Βορειοηπειρωτών, μέσω της αφαίρεσης του τελικού σίγμα και σε ορισμένες περιπτώσεις ολόκληρης της κατάληξης. Οι ταχυδρομικοί υπάλληλοι των Γεωργουτσατών Δερόπολης εφάρμοζαν την οδηγία ακόμα σε επωνυμίες ξένων επιχειρήσεων ακρωτηριάζοντας την αναγραφόμενη διεύθυνση «...A. Frères...» ή «...Brothers...», σε «...A. Fre...» ή «...Brothe...».

4.6.2. Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990)

Η αλλοιωμένη μορφή και ο ακρωτηριασμός των κύριων ελληνικών ονομάτων και επωνύμων διατηρήθηκε και από το νέο καθεστώς, το οποίο συνέχισε τη διαδικασία αλλοίωσης με νομοθετικές διατάξεις. Στις 5-6.6.1975 το Προεδρείο του Υπουργικού Συμβουλίου της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας συνεδρίασε, με θέμα το Διάταγμα του Προεδρείου της Λαϊκής Βουλής για την αλλαγή των ονομάτων. Οι διεργασίες της συνεδρίασης αποτυπώνονται σε πρακτικό 35 σελίδων, στις οποίες περιέχεται και η σχετική έκθεση του Προεδρείου του Υπουργικού Συμβουλίου για το θέμα²⁶¹. Στη συνέχεια το Προεδρείο της Λαϊκής Βουλής ενέκρινε το υπ' αρ. 5339, 23.9.1975 Διάταγμά του «περί υποχρεωτικής αλλαγής ακατάλληλων ονομάτων και επωνύμων»²⁶², το οποίο κυρώθηκε με τον ν. 5354, 17.11.1975²⁶³. Επίσημη αιτιολογία ήταν «η διαφύλαξη και η ισχυροποίηση των προοδευτικών πολιτιστικών παραδόσεων δι' ονομάτων και επωνύμων με υγιές πολιτικό, ιδεολογικό και ηθικό περιεχόμενο». Στο Διάταγμα ορίζονται τα εξής: «Υπήκοοι έχοντες ονόματα ακατάλληλα από απόψεως πολιτικής, ιδεολογικής και ηθικής ως και επώνυμα

²⁶⁰ ΑΥΕ, 1933, Α/4 αρ. 6385, στο: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις (1930-1940)*, (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1997, τ. 4, και βλ. Παράρτημα, εικόνα 15, σ. 116.

²⁶¹ *Center for Openness and Dialogue*, inventari – 1975, στο: <http://cod.al/wp-content/uploads/2015/07/inventari-1975.pdf> (πρόσβαση: 11.5.2020).

²⁶² *Gazeta Zyrtare (=ΕτΚ)*, αρ. φ. 4, 11.11.1975, Tiranë.

²⁶³ *Gazeta Zyrtare (=ΕτΚ)*, αρ. φ. 5, 31.12.1975, Tiranë.

ακατάλληλα, υποχρεούνται να τα αλλάξουν. Η αλλαγή των ακατάλληλων ονομάτων και επωνύμων θα πρέπει να ολοκληρωθεί μέχρι στις 31 Δεκεμβρίου 1976. Δεν επιτρέπεται στον υπάλληλο του ληξιαρχείου να καταχωρεί στα ληξιαρχικά βιβλία νεογέννητο, για το οποίο ο δηλών ζητεί να δώσει όνομα ακατάλληλο από άποψης πολιτικής, ιδεολογικής ή ηθικής»²⁶⁴.

Μετά το προαναφερόμενο Διάταγμα (5339, 23.9.1975) στα ληξιαρχεία της χώρας είχε δοθεί κατάλογος ονομάτων από τον οποίο οι γονείς καλούνταν να επιλέξουν ένα από τα ονόματα κατά τη δήλωση του νεογέννητου²⁶⁵. Ονόματα και επώνυμα χιλιάδων Βορειοηπειρωτών που υποδήλωναν την παραδοσιακή, θρησκευτική και ελληνική τους καταγωγή θεωρήθηκαν «ακατάλληλα». Ο κατάλογος περιλάμβανε μόνο ονόματα που αποσκοπούσαν στη δημιουργία αλβανικής εθνικής συνείδησης. Ως τέτοια άλλαξαν υποχρεωτικά με κύρια ονόματα σε Ιλίρ, Αρμπέν, Ντρίτα, Έλβις, Ντόναντ κ.ά.²⁶⁶ Τα ονόματα Αρμπεν, Βαλμπόνα, Κοράμπ., Lindita, Dhurata, Albert, Shpetim και ιδίως τα ονόματα των τέκνων του δικτάτορα Ενβέρ Χότζα, Σοκόλ, Ιλίρ, Πρανβέρα, ήταν τα δημοφιλέστερα²⁶⁷.

Κατά την εφαρμογή του Διατάγματος, σπάνιες ήταν οι περιπτώσεις αντίρρησης από γονέα ως προς τα ονόματα του επιδεχθέντος καταλόγου κατά τη διαδικασία της εγγραφής του νεογέννητου στο Ληξιαρχείο. Οποιαδήποτε εκδήλωση διαφορετικής γνώμης από τον γονέα εκλαμβάνόταν ως εναντίωση στην «ιδεολογία και στη γραμμή του κόμματος και στον ηγέτη». Οι συνέπειες ήταν τέτοιου βαθμού που μπορεί να στοίχιζαν και την ζωή του «παραβάτη» και ανάλογα με την περίπτωση επεκτείνονταν και σε συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού. Οι συνέπειές της ασκούμενης πολιτικής από το αλβανικό κράτος στο θέμα παραμένουν ακόμα και σήμερα, γι' αυτό πολλοί Βορειοηπειρώτες εξακολουθούν να φέρουν ονόματα που δε συνάδουν με την ελληνική παράδοση²⁶⁸.

²⁶⁴ «Ο Βορειοηπειρωτικός Ελληνισμός δέχεται τον μεγαλύτερο των κινδύνων της ιστορίας του - Το Διάταγμα της αλλαξωνυμίας - Το νέο Σύνταγμα», στο: *Πανηπειρωτικός Αγών/Panepirotic Struggle*, φ. 48 (Δεκέμβριος 1975 – Ιανουάριος 1976), Chicago, σ. 1, 4.

²⁶⁵ Προφορική μαρτυρία Γ. Αναγνώστου.

²⁶⁶ Κ. Μάρης, «Ο αφελληνισμός διαχρονική πολιτική της Αλβανίας», στο: ένθετο αφιέρωμα «Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις και το Βορειοηπειρωτικό», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, αρ. φ. 7 (2232), 13.2.1997, Αθήνα, σ. 105.

²⁶⁷ Προφορική μαρτυρία Ε. Παππά.

²⁶⁸ Κ. Μάρης, «Ο αφελληνισμός διαχρονική πολιτική της Αλβανίας», στο: ένθετο αφιέρωμα «Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις και το Βορειοηπειρωτικό», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, αρ. φ. 7 (2232), 13.2.1997, Αθήνα, σ. 105.

4.6.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991 - 2020)

Μετά τις δημοκρατικές αλλαγές που έλαβαν χώρα στην Αλβανία το 1991 το φαινόμενο ακρωτηριασμού και αλβανοποίησης των κύριων ελληνικών ονομάτων και επωνύμων ατόνησε μεν, αλλά δεν εξαλείφθηκε. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 το αλβανικό κράτος ενώ προχώρησε σε μεταρρυθμίσεις για να εναρμονίσει τη νομοθεσία με την αντίστοιχη των κρατών της Δύσης, ουδεμία διάθεση έδειξε για αλλαγές στη νομοθεσία που αφορούσε τον τομέα των ανθρωπίνων και των μειονοτικών δικαιωμάτων προς αποκατάσταση των προηγούμενων επεμβάσεων, δηλαδή, συνέχισε να διατηρεί και να εφαρμόζει με ευλάβεια όσα κληρονόμησε από τα προηγούμενα καθεστώτα και αφορούσαν τους Έλληνες Βορειοηπειρώτες. Οι συνέπειες δε, του παρελθόντος, παραμένουν έως σήμερα.

Μετά το 2000 και υπό την πίεση των Διεθνών Οργανισμών βελτίωσε τη σχετική νομοθεσία, όμως αυτή πολύ δύσκολα εφαρμόζεται από το κατεστημένο.²⁶⁹ Με διάφορα τεχνάσματα, προσχήματα και μέσω προφορικών οδηγιών στους Ληξίαρχους, οποιαδήποτε προσπάθεια Βορειοηπειρώτη να «βελτιώσει» ή να διορθώσει το όνομα ή το επώνυμο που του είχε επιβληθεί, είναι εξαιρετικά δύσκολη έως και αδύνατη²⁷⁰. Η καταχώρηση του ονόματος του νεογέννητου με το τελικό σίγμα, κατ' απαίτηση των γονέων, ενώ νομικά επιτρέπεται, δεν εφαρμόζεται πάντα στην πράξη. Επιπλέον, συνεχίζεται η στοχοποίηση όσων αντιδρούν σε πιθανή άρνηση του Ληξιάρχου για να καταχωρίσει το όνομα με την ελληνική παραδοσιακή μορφή και ο διαμαρτυρόμενος υφίσταται συνέπειες, οι οποίες διαφέρουν από το προηγούμενο καθεστώς μόνο ως προς την μορφή.

4.7. Τοπωνυμικός αφελληνισμός και εξαλβανισμός

4.7.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920 - 1945)

Την ύπαρξη ελληνικών τοπωνυμίων, που συνδέονταν με τον αρχαίο ελληνικό και βυζαντινό πολιτισμό, το αλβανικό κράτος θεώρησε επικίνδυνη για την επιβίωσή του, γι' αυτό, αμέσως μετά την δημιουργία του, άρχισε τη σταδιακή αλβανοποίησή τους, την οποία εφάρμοσε με δύο μορφές: (α) την σιωπηρή αλλοίωση

²⁶⁹ ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ, «Έκθεση της ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ στο UPR του ΟΗΕ, ό. π.

²⁷⁰ Βλ. παράρτημα, εικόνα 42, σ. 142-143 και προφορική μαρτυρία Ε. Παππά.

αρχικά, και (β) την άνωθεν επιβολή της μετονομασίας με νομοθετικές διατάξεις στη συνέχεια, ως εξής:

α) Σιωπηρή μετονομασία των σημαντικότερων αστικών κέντρων.

Η συγκεκριμένη διαδικασία επιβλήθηκε σιωπηρά στον βορειοηπειρωτικό χώρο, κατά τη μεταβατική περίοδο της ιταλικής κατοχής της χώρας (1916-1920), μέχρι δηλαδή τη λειτουργία των δομών του κράτους (1920). Αναλυτικά οι αλλαγές των τοπωνυμίων των σημαντικότερων αστικών κέντρων του βορειοηπειρωτικού χώρου απεικονίζονται σε πίνακα του Παραρτήματος²⁷¹. Στον πίνακα απεικονίζονται: (α) οι παραδοσιακές ονομασίες σε ξένους χάρτες διαφόρων χρονικών περιόδων πριν την καθιέρωση της εξαλβανισμένης μορφής τους, και (β) οι εξαλβανισμένες ονομασίες που εμφανίζονται στην πρώτη στατιστική του αλβανικού κράτους (1927)²⁷², και που αποδίδονται στη γκέγκικη (βόρεια) διάλεκτο, επίσημη τότε γλώσσα του κράτους. Αργότερα με την καθιέρωση της τόσκικης (νότιας) διαλέκτου ως επίσημης, η εξαλβανισμένη μορφή των ονομασιών διατηρήθηκε προσαρμοσμένη στη νέα διάλεκτο.

β) Σιωπηρή αλλοίωση των ονομασιών των ελληνικών κοινοτήτων.

Παράλληλα με την παραπάνω αλλαγή των παραδοσιακών ονομασιών των προαναφερομένων αστικών κέντρων, σημειώθηκε σιωπηρή αλλαγή και στις παραδοσιακές ονομασίες των ελληνικών κοινοτήτων. Με την αλλοιωμένη ή την εξαλβανισμένη μορφή τους εμφανίζονται στην πρώτη στατιστική του αλβανικού κράτους (1927)²⁷³, και απεικονίζονται στην πρώτη στήλη της υπ' αρ. 753, 6.7.1938 Απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου²⁷⁴, με την ένδειξη «ονομασίες πριν την τροποποίηση».

Κατά την ίδια περίοδο δεν διαπιστώνεται αντίστοιχη μετονομασία αλβανοφώνων τοπωνυμίων.

γ) Γενικός εξαλβανισμός των ελληνικών τοπωνυμίων.

²⁷¹ Βλ. Παράρτημα, πίνακας 1, σ. 93.

²⁷² T. Selenica, *ό. π.*, σ. 496-558.

²⁷³ T. Selenica, *ό. π.*, σ. 496-558.

²⁷⁴ *Fletorja Zyrtare (=ΕτΚ)* αρ. φ. 64, 26.8.1938, Tiranë: Vendim i Këshillit Ministrues nr. 753, 6.7.1938, «Listë mbi ndryshimin e emnavet të katundevet», (=Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου αρ. 753, 6.7.1938, «Κατάλογος περί αλλαγής των ονομάτων των κοινοτήτων»). Βλ. Παράρτημα, πίνακας 2, σ. 94 - 97 και εικόνα 20, σ. 121.

Με την υπ' αρ. 753, 6.7.1938 Απόφαση το Υπουργικό Συμβούλιο του Αλβανικού Βασιλείου²⁷⁵ άλλαξαν οι παραδοσιακές ονομασίες των τοπωνυμίων όλης της επικράτειας, με συνέπεια στον βορειοηπειρωτικό χώρο και ειδικότερα στην «μειονοτική ζώνη» να εξαλβανιστεί το σύνολο σχεδόν των ελληνικών τοπωνυμίων. Σκοπός του εξαλβανισμού των τοπωνυμίων ήταν η διακοπή της ιστορικής συνέχειας και η αλλαγή της εθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας του χώρου, ώστε η Βόρειος Ήπειρος να εμφανίζεται πλέον με αλβανική ταυτότητα. Αριθμητική ανάλυση των αλλαγών που επήλθαν σε δύο Νομούς παρατίθεται στη συνέχεια:

Νομός Αργυροκάστρου: Διατηρήθηκε η εξαλβανισμένη ονομασία στη γκέγκικη διάλεκτο των πόλεων Αργυρόκαστρο (Γκινοκάστερ/Gjinokaster) και Δέλβινο (Ντελβίνα/Delvina), ενώ οι Άγιοι Σαράντα που ήδη είχαν μετονομαστεί (Σαράντε/Sarande) μετονομάστηκαν εκ νέου σε Ζόγκαϊ/Zogaj, προς τιμή του Αλβανού Βασιλιά Ζόγου (Zog). Από τις 103 ελληνικές κοινότητες που υπάγονταν στο Νομό τη συγκεκριμένη περίοδο μετονομάστηκαν οι 82, διατηρήθηκε η αλλοιωμένη – εξαλβανισμένη ονομασία που είχε επιβληθεί ήδη σιωπηρά 13 κοινοτήτων και διατηρήθηκε η παραδοσιακή ονομασία 8 κοινοτήτων. Δηλαδή με την συγκεκριμένη απόφαση επήλθε εξαλβανισμός των παραδοσιακών τοπωνυμίων σε ποσοστό 93,33%.

Νομός Αυλώνας: Διατηρήθηκε η εξαλβανισμένη ονομασία στη γκέγκικη διάλεκτο του Αυλώνα (Βλιόνε/Vlonë), διατηρήθηκε, επίσης, η εξαλβανισμένη ονομασία της ελληνικής κοινότητας Άρτα (Νάρτε/Nartë), ενώ εξαλβανίστηκε η παραδοσιακή ονομασία της κοινότητας Ζβερνέτς (Ρεθούγιεζα/Rrethujëza). Στην περιοχή της Χειμάρρας εξαλβανίστηκαν οι ονομασίες τριών κοινοτήτων, διατηρήθηκε η αλλοιωμένη μορφή που είχε ήδη επιβληθεί σιωπηρά στις παραδοσιακές ονομασίες άλλων τριών κοινοτήτων και παρέμεινε η παραδοσιακή ονομασία μίας κοινότητας. Δηλαδή με την συγκεκριμένη απόφαση επήλθε εξαλβανισμός των παραδοσιακών τοπωνυμίων σε ποσοστό 90%.

Επιπλέον, με την ίδια Απόφαση εξαλβανίστηκαν και 4 ιστορικά ελληνικά τοπωνύμια: η περιοχή της Δερόπολης μετονομάζεται σε Fusha e Drinit (=Πεδιάδα του Δρύνου), η τοποθεσία Βρυσερά σε Fushari (=καμπίσσιος), η ιστορική κοινότητα

²⁷⁵ Βλ. Παράρτημα, πίνακας 2, σ. 94 - 97 και εικόνα 20, σ. 121.

Λυκούρσι, που είχε καταστραφεί το 1878, μετονομάστηκε σε Lekurësa (=δερμάτινα) και τα Εξαμίλια σε Mulliri (=μύλος)²⁷⁶.

Η ανωτέρω απόφαση δεν αφορούσε μόνο τις περιοχές με ελληνικό πληθυσμό αλλά όλη την επικράτεια, διαπιστώνεται όμως ότι το ποσοστό εξαλβανισμού των τοπωνυμίων των ελληνικών κοινοτήτων στους Νομούς Αργυροκάστρου και Κορυτσάς είναι αναλογικά πολύ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο των άλλων Νομών του αλβανικού κράτους.

Η τελευταία άνωθεν επέμβαση στις ονομασίες προ του Β' Παγκόσμιου Πολέμου καταγράφηκε το 1939, μετά την προσωπική ένωση Ιταλίας - Αλβανίας, με την μετονομασία των Άγιων Σαράντα από Ζόγκαϊ σε Πόρτο Έντα (Porto Edda)²⁷⁷ προς τιμή της θυγατέρας του Μουσολίνι και συζύγου του Ιταλού Υπουργού Εξωτερικών Τσιάνο.

4.7.2 Κομμουνιστική περίοδος (1946-1990)

Η κομμουνιστική εξουσία που εγκαθιδρύθηκε στην Αλβανία μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, κατήργησε τη νομοθεσία των προηγούμενων Κυβερνήσεων που χαρακτήρισε προδοτική και έκρινε ιδεολογικά αντίθετη προς το νέο καθεστώς, με συνέπεια να καταργηθεί και η υπ' αρ. 753, 6.7.1938 Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου του Αλβανικού Βασιλείου που παρατέθηκε και αναλύθηκε στην προηγούμενη υποενότητα.

Όμως, η πολιτική του εξαλβανισμού των ελληνικών τοπωνυμίων συνεχίστηκε και κατά την κομμουνιστική περίοδο (1945-1990), πλην η όλη διαδικασία προωθούνταν από τον κομματικο - κρατικό μηχανισμό με το αιτιολογικό της «ακαταλληλότητας» των ονομάτων²⁷⁸ και μεθοδεύτηκε «δημοκρατικά». Δηλαδή η όλη διαδικασία προβάλλονταν ως «*πρωτοβουλία εκ των κάτω*» και η αλλαγή γίνονταν κατόπιν μεθοδευμένου αιτήματος των ίδιων των κατοίκων της κοινότητας που μετονομαζόταν.²⁷⁹

Η διαδικασία ξεκίνησε το 1969 με αποφάσεις του Προεδρείου της Λαϊκής Βουλής για τη μετονομασία κοινοτήτων, τοπωνυμίων, ιστορικών γεγονότων,

²⁷⁶ Βλ. Παράρτημα, πίνακας 2, σ. 94 – 97.

²⁷⁷ Βλ. Παράρτημα, πίνακας 1, σ. 93 και εικόνες 9 και 10, σ. 100 - 111.

²⁷⁸ «Ο Βορειοηπειρωτικός Ελληνισμός δέχεται τον μεγαλύτερο των κινδύνων της ιστορίας του - Το Διάταγμα της αλλαξωνυμίας - Το νέον Σύνταγμα», στο: *Πανηπειρωτικός Αγών/Panepirotic Struggle*, φ. 48 (Δεκέμβριος 1975 - Ιανουάριος 1976), Chicago, σ. 1, 4.

²⁷⁹ Προφορική μαρτυρία Γ. Αναγνώστου.

οικονομικών επιχειρήσεων κ.ά.²⁸⁰ Η εφαρμογή υλοποιήθηκε με την υπ' αρ. 225, 23.9.1975²⁸¹ Απόφαση του Προεδρείου της Λαϊκής Βουλής της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας για την αλλαγή ονομάτων μερικών κοινοτήτων²⁸², βάση της οποίας 17 παραδοσιακές ονομασίες κοινοτήτων άλλαξαν όπως απεικονίζονται σε πίνακα του Παραρτήματος²⁸³. Με την απόφαση αυτή, η οποία εκδόθηκε μετά την απαγόρευση της θρησκείας (1967), μετονομάστηκαν οι Κοινότητες που έφεραν κυρίως χριστιανικές ονομασίες, με συνέπεια ο χώρος να εμφανίζεται στο χάρτη χωρίς τη θρησκευτική του ταυτότητα.

Αξιοσημείωτο είναι ότι σε μία από τις κοινότητες του Νομού Αγίων Σαράντα, δόθηκε το όνομα του ελληνικής καταγωγής «ήρωα του λαού» (της Αλβανίας) Λευτέρη Τάλλιου, ενός ατόμου με αμφισβητούμενη συνεισφορά στον «εθνικοαπελευθερωτικό» αγώνα της Αλβανίας και αμφιλεγόμενες ιδέες, για τις οποίες, όπως προκύπτει από το ιδιόγραφο ημερολόγιό του, δεν είχε πείσει ούτε τον πατέρα του, πλην όμως το κομμουνιστικό καθεστώς τον παρασημοφόρησε και τον αναγνώρισε ως «ήρωα της Αλβανίας», είκοσι πέντε σχεδόν χρόνια (1969) μετά το θάνατό του²⁸⁴, και η μετονομασία του χωριού εξακολουθεί ακόμα και σήμερα.

Οι νέες ονομασίες που επιβλήθηκαν και εξακολουθούν να ισχύουν, εφαρμόζονται μόνο από τα κρατικά όργανα και στην επίσημη αλληλογραφία, αλλά δεν υιοθετήθηκαν από τους κατοίκους, οι οποίοι συνεχίζουν να χρησιμοποιούν για τα χωριά τους την ελληνική παραδοσιακή ονομασία.

4.7.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991 - 2020)

Κατά τη συγκεκριμένη περίοδο καταγράφεται μόνο εξαλβανισμός των ονομασιών των τοπωνυμίων στις περιοχές που εγκαθίστανται αλβανόφωνοι έποικοι. Σήμερα εξαιτίας της μη ακύρωσης της υπ' αρ. 225, 23.9.1975 απόφασης του Προεδρείου της Λαϊκής Βουλής, 17 κοινότητες στη «μειονοτική ζώνη» και στις παρυφές αυτής, καθώς και οι ονομασίες των κοινοτήτων άλλων περιοχών που είχαν

²⁸⁰ *Center for Openness and Dialogue*, inventari – 1969, στο: <http://cod.al/wp-content/uploads/2015/07/inventari-1969.pdf> (πρόσβαση 11.5.2020) και Θ. Βάσος, ό. π., σ. 62 - 69.

²⁸¹ *Gazeta Zyrtare* (=ΕτΚ), αρ. φ. 5339, 11.11.1975, Tiranë.

²⁸² «Ο Βορειοηπειρωτικός Ελληνισμός δέχεται τον μεγαλύτερο των κινδύνων της ιστορίας του - Το Διάταγμα της αλλαξωνομίας - Το νέον Σύνταγμα», στο: *Πανηπειρωτικός Αγών/Panepirotic Struggle*, φ. 48 (Δεκέμβριος 1975 - Ιανουάριος 1976), Chicago, σ. 1, 4.

²⁸³ Βλ. Παράρτημα, πίνακας 3, σ. 98.

²⁸⁴ Φ. Κυριαζάτης, «Ημερολόγιο του Λευτέρη Τάλλιου - Όταν η μνήμη είναι γκρίζα», στο: *Προβολή* (Μάιος - Ιούνιος 2008), τχ. 8, σ. 40-42.

μετονομαστεί, συνεχίζουν να φέρουν τις εξαλβανισμένες ονομασίες. Ενώ, η Αλβανική Βουλή επανέφερε (18.3.2013) την παλαιά ονομασία στη μειονοτική σλάβικη Επαρχία (Komuna) Pustec (Liqenas)²⁸⁵ των Πρεσπών, και αμέσως (17.4.2013) το Επαρχιακό Συμβούλιο του Pustec επανάφερε τις σλάβικες ονομασίες και των επτά κοινοτήτων της Επαρχίας²⁸⁶ που είχαν εξαλβανιστεί το 1973, το αλβανικό κράτος εξακολουθεί να διατηρεί τις εξαλβανισμένες ονομασίες των ελληνικών χωριών που είχαν επιβληθεί την ίδια επίσης περίοδο.

4.8. Γλωσσικός - εκπαιδευτικός αφελληνισμός και εξαλβανισμός

4.8.1. Περίοδος Δημοκρατίας - Μοναρχίας (1920-1945)

Ο ελληνικός πληθυσμός μετά το 1920 ήρθε αντιμέτωπος με απαγορεύσεις και εμπόδια που έθετε το αλβανικό κράτος στη λειτουργία ελληνικών σχολείων εντός και εκτός της «μειονοτικής ζώνης», καθώς και στη δημόσια χρήση της ελληνικής γλώσσας. Οι Έλληνες κάτοικοι αντέδρασαν στην απαγόρευση της λειτουργίας των ελληνικών σχολείων και ειδικότερα στην Κορυτσά η απαγόρευση, λόγω της ομόθυμης αντίστασης των κατοίκων, επιβλήθηκε διά της βίας²⁸⁷.

α) *Επεμβάσεις και απαγορεύσεις στην εκπαίδευση.*

Η πίεση που ασκούσε το αλβανικό κράτος προς την ελληνική εκπαίδευση αυξάνονταν σταθερά και βαθμιαία μέσω διοικητικών πράξεων. Με εγκύκλιο της αλβανικής Κυβέρνησης (5.5.1923)²⁸⁸ ενημερώθηκαν οι ελληνικές κοινότητες ότι έχουν το δικαίωμα να λειτουργήσουν σχολεία στη μητρική γλώσσα των κατοίκων, τα οποία όμως θα συντηρούνται ιδίαις δαπάνες, απαιτώντας παράλληλα (α) τα σχολεία να τηρούν κατά γράμμα το σχολικό σύστημα και το πρόγραμμα του κράτους, (β) να διδάσκεται υποχρεωτικά η επίσημη αλβανική γλώσσα, (γ) ο διορισμός των δασκάλων να γίνεται σύμφωνα με το σύστημα του Υπουργείου Παιδείας της Αλβανίας, (δ) οι δάσκαλοι θα εξαρτώνται κατευθείαν από τη Διεύθυνση Παιδείας, ε) τα Κοινοτικά

²⁸⁵ *Forum –Al*, «Parlamenti i Shqipërisë Liqenasin e bën Pustec» (=Το Αλβανικό Κοινοβούλιο το Λικένας το κάνει Πούστετς), 19.3.2013, στο: <https://www.forum-al.com/threads/parlamenti-i-shqip%C3%ABri%C3%ABs-liqenasin-e-b%C3%ABn-pustec.21347/> (πρόσβαση: 11.5.2020).

²⁸⁶ *Tema online*, «Pas ndryshimit të komunës Pustec, maqedonizohen edhe emrat e 8 fshatrave»/(=Μετά την αλλαγή της επαρχίας Πουστετς “μακεδονοποιούνται” οι ονομασίες 8 χωριών»), 17.4.2013, στο: <http://www.gazetatema.net/2013/04/17/pas-ndryshimit-te-komunes-pustec-maqedonizohen-edhe-emrat-e-8-fshatrave/> (πρόσβαση: 11.5.2020).

²⁸⁷ ASHSH, ΙΗ, τ. 3, ό. π., σ. 188-189.

²⁸⁸ ΑΥΕ, 1923, Β/33, αρ. 8023 στο: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις (1922-1929)*, (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1997, τ. 3, σ. 112-113.

Συμβούλια υποχρεούνται να ενημερώνουν τον Επιθεωρητή Παιδείας για την προέλευση των σχολικών κονδυλίων, στ) οι δάσκαλοι να γνωρίζουν υποχρεωτικά την αλβανική γλώσσα. Η εν λόγω εγκύκλιος αποτελεί το πρώτο βήμα για τον έλεγχο της ελληνικής εκπαίδευσης από το κράτος και την έναρξη πολιτικής σταδιακής υποβάθμισης της ελληνικής παιδείας με απώτερο σκοπό τον περιορισμό της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και τη βαθμιαία αντικατάστασή της με την αλβανική²⁸⁹.

Η απόφαση του αλβανικού κράτους να απαγορεύσει τη λειτουργία των ελληνικών σχολείων (1933) δημιούργησε το *Σχολικό Ζήτημα*. Ο ελληνικός πληθυσμός αντέδρασε σύσσωμος με καθολική απεργία κατοίκων, διδασκάλων και μαθητών με αποτέλεσμα να μη μπορούν να λειτουργήσουν αλβανικά σχολεία στην περιοχή. Με Υπόμνημα (2.1.1934) προς τον Γενικό Γραμματέα της ΚτΕ, το οποίο υπέγραψαν οι κάτοικοι των ελληνικών Κοινοτήτων, ζητήθηκε η παρέμβασή της για τον σεβασμό και την διασφάλιση των ελευθεριών της εκπαίδευσης του ελληνικού πληθυσμού από το αλβανικό κράτος, σύμφωνα με την από 2.10.1921 Δήλωση προσχωρήσεως της Αλβανίας. Στο Υπόμνημα γίνεται, επίσης, εκτενής αναφορά και στη γενική κατάσταση που είχε διαμορφωθεί στον βορειοηπειρωτικό χώρο εξαιτίας των απαγορεύσεων και της ασκούμενης κρατικής βίας σε βάρος του ελληνικού πληθυσμού²⁹⁰.

Με γνωμοδότησή του (18.1.1935) το Διαρκές Δικαστήριο της Διεθνούς Δικαιοσύνης της Χάγης, σχετικά με την απόφαση της αλβανικής Κυβέρνησης για την απαγόρευση της λειτουργίας των ελληνικών σχολείων, έκρινε ότι αυτή «δεν είναι συμβατή» με «το γράμμα και το πνεύμα των διατάξεων του άρθρου 5, παρ. Ι της από 2.10.1921 δήλωσης»²⁹¹. Μετά την ανωτέρω γνωμοδότηση το αλβανικό Υπουργείο Παιδείας υπέβαλε (30.8.1935) στην ΚτΕ το σχέδιο Νόμου για τα μειονοτικά σχολεία προς έγκριση το οποίο έγινε αποδεκτό στις 23.9.1935 και μέσω αυτού παρεχόταν το πλαίσιο για τη λειτουργία των μειονοτικών σχολείων²⁹².

Η δικαίωση των Βορειοηπειρωτών για το Σχολικό Ζήτημα, επέφερε την ανάπτυξη και βελτίωση της ελληνικής εκπαίδευσης από το σχολικό έτος 1935-1936,

²⁸⁹ ΑΥΕ, 1924, Β/33,4, αρ. 1543 στο: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις (1922-1929)*, (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1997, τ. 3, σ. 131-132.

²⁹⁰ Γ.Χ. Παπαδόπουλος, *ό. π.*, σ. 79-94.

²⁹¹ Γ.Χ. Παπαδόπουλος, *ό. π.*, σ. 107-121.

²⁹² Γ.Χ. Παπαδόπουλος, *ό. π.*, σ. 122-125.

η οποία δυστυχώς, διακόπηκε βίαια λόγω της ιταλικής επέμβασης (7.4.1939) και της προσωπικής ένωσης Ιταλίας - Αλβανίας με απόφαση της Αλβανικής Εθνοσυνέλευσης (12.4.1939)²⁹³.

β) Περιορισμοί και απαγορεύσεις στη δημόσια χρήση της ελληνικής γλώσσας

Παράλληλα με τις επεμβάσεις στη λειτουργία των ελληνικών σχολείων, εφαρμόστηκε και απαγόρευση στη δημόσια χρήση της ελληνικής γλώσσας. Ο Έλληνας Πρέσβυς στα Τίρανα ανέφερε (6.11.1929) στο Υπουργείο Εξωτερικών²⁹⁴ για επεμβάσεις της αλβανικής διοίκησης σχετικές με την απαγόρευση της ελληνικής γλώσσας σε δημόσιους χώρους και επιγραφές, από κρατικούς αξιωματούχους που ασκούσαν βία και τρομοκρατούσαν τον ελληνικό πληθυσμό. Συγκεκριμένα αναφέρεται στις εξής περιπτώσεις:

α) Άσκηση βίας σε ομιλούντες την ελληνική σε δημόσιους χώρους: Τρεις Ισραηλίτες έμποροι, Έλληνες υπήκοοι, συνελήφθησαν στην Άρτα Αυλώνος «...επειδή διαλαλούσαν στην Ελληνική τα εμπορεύματά τους...» και αφού ξυλοκοπήθηκαν από τον διορισμένο από την αλβανική Κυβέρνηση Πρόεδρο της Κοινότητας Νουμάν Λεπενίτσα, αφέθηκαν τελικά ελεύθεροι σε άσχημη σωματική κατάσταση.

β) Επιβολή απαγόρευσης από κρατικούς αξιωματούχους: Στις 17.9.1929 ο Νομάρχης Αργυροκάστρου, διαπιστώνοντας ότι το όνομα στο φέρετρο της θανούσης συζύγου του Ευσταθίου Τέλου στην πόλη του Αργυροκάστρου ήταν γραμμένο στην ελληνική, εμπόδισε την εκφορά της σορού της νεκρής μέχρις ότου αναγραφεί στην αλβανική. Παρόμοιες περιπτώσεις για τη συγκεκριμένη περίοδο όπως και αργότερα υπάρχουν πάμπολλες και μέχρι σήμερα μεταφέρονται προφορικά από ηλικιωμένους Βορειοηπειρώτες με μορφή ιστορικών διηγήσεων.

γ) Άσκηση πίεσης για αφαίρεση ελληνικών ονομασιών και επιτύμβιων επιγραφών και αντικατάστασή τους με αλβανικές: Τον Νοέμβριο του 1929 υπάλληλος του Δημαρχείου Δελβίνου ειδοποίησε τους κατοίκους της συνοικίας Λάκκας Δελβίνου να αφαιρέσουν από τους τάφους τις ελληνικές επιγραφές και να τις αντικαταστήσουν με αλβανικές.

δ) Απαγόρευση σε οτιδήποτε οι κρατικοί υπάλληλοι έκριναν ότι παρέπεμπε στην Ελλάδα και στον Ελληνισμό: Ο Προϊστάμενος του Συνδέσμου των Κοινοτήτων της περιοχής Γεωργουτσατών, ως ο ανώτερος διοικητικός υπάλληλος της περιοχής,

²⁹³ Ν. Αργυροκαστρίτης, *ό. π.*, σ. 72.

²⁹⁴ ΑΥΕ, 1929, Α/4/Ι. αρ. 12830, στο *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και ελληνοαλβανικές σχέσεις (1922-1929)*, (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα, 1997, τ. 3, σ. 437-438, βλ. Παράρτημα, εικόνα, 13, σ. 114.

αλλά πρώην βοηθός σοφέρ στο επάγγελμα, τον Ιούνιο του 1929 υποχρέωσε τους κατοίκους να αλλάξουν τον χρωματισμό των οικιών και των καταστημάτων τους, ισχυριζόμενος ότι το λευκό χρώμα σε συνδυασμό με το κυανό των παραθύρων, συμβόλιζε την ελληνική σημαία. Την ίδια τακτική ακολουθούσαν και άλλοι Αλβανοί έπαρχοι ελληνόφωνων περιοχών²⁹⁵.

4.8.2. Περίοδος κομμουνιστικής δικτατορίας (1946-1990)

Η ελληνική εκπαίδευση και η ελληνική γλώσσα αποτέλεσαν την περίοδο της κομμουνιστικής δικτατορίας βασικό στόχο της στρατηγικής αποεθνικοποίησης των Ελλήνων. Οι προθέσεις της πολιτικής που θα ακολουθούσε το καθεστώς έναντι των Ελλήνων στο εκπαιδευτικό ζήτημα, αποκαλύφθηκαν στην περιοχή της Χειμάρρας αμέσως μετά τις εκλογές (2.12.1945) για την αλβανική Εθνοσυνέλευση. Επειδή οι κάτοικοι της περιοχής της Χειμάρρας απείχαν σύσσωμοι από την εκλογική διαδικασία, το αλβανικό κράτος τους τιμώρησε με κατάργηση των μειονοτικών δικαιωμάτων τους και με συνέπεια το κλείσιμο των ελληνικών σχολείων²⁹⁶.

α) Διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας

Τα λεγόμενα «μειονοτικά» σχολεία ήταν τετρατάξια ή οκτατάξια. Η ελληνική διδάσκονταν με περιορισμούς μόνο στην αναγνωρισμένη από το αλβανικό κράτος «μειονοτική ζώνη». Στο δεύτερο τετρατάξιο, γνωστό ως οκτατάξιο, τα ελληνικά διδάσκονταν ως ξένη γλώσσα²⁹⁷ και η διδασκαλία ήταν προαιρετική και περιοριζόνταν μόνο σε τέσσερις ώρες την εβδομάδα: δύο Γραμματική - Συντακτικό και δύο Λογοτεχνία. Στα νέα χωριά που ιδρύθηκαν εντός της «μειονοτικής ζώνης» και σ' εκείνα που οι Έλληνες ήταν μειοψηφία δε λειτουργούσαν μειονοτικά σχολεία²⁹⁸.

Ελληνικά μειονοτικά σχολεία δε λειτουργούσαν στις πόλεις Άγιοι Σαράντα, Αργυρόκαστρο, Δέλβινο, Κορυτσά, καθώς και σε άλλες στο εσωτερικό της Αλβανίας όπου είχε εγκατασταθεί υποχρεωτικά σημαντικός αριθμός Ελλήνων²⁹⁹. Ελληνικό Γυμνάσιο δεν υπήρχε. Στην Παιδαγωγική Ακαδημία Αργυροκάστρου (που

²⁹⁵ ΑΥΕ, 1933, Α/4 αρ. 6385, στο: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις (1930-1940)*, (επιμ. Β. Κόντης), σ. 178, Αθήνα 1997, τ. 4, σ. 178.

²⁹⁶ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 41, σ. 141.

²⁹⁷ Β. Κόντης, *Ενυπόθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 174.

²⁹⁸ Προφορική μαρτυρία Ε. Παππά.

²⁹⁹ Θ. Μαλκίδης, *Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία*, Αλεξανδρούπολη 2007, σ. 79 - 80.

εισάγονταν όσοι είχαν λάβει οκτατάξια εκπαίδευση) από το 1956 λειτούργησε τμήμα της ελληνικής γλώσσας, οι απόφοιτοι του οποίου διορίζονταν στα μειονοτικά σχολεία, δηλαδή οι δάσκαλοι των μειονοτικών σχολείων ήταν απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τόσο η Γραμματική και το Συντακτικό όσο και η Λογοτεχνία, διδάσκονταν κυρίως από κείμενα Βορειοηπειρωτών και Αλβανών ποιητών και συγγραφέων και σπάνια από ομοϊδέατες προς το κομμουνιστικό καθεστώς Ελλαδίτες συγγραφείς³⁰⁰.

Οι μαθητές διδάσκονταν μόνο την αλβανική ιστορία και βρίσκονταν αποκομμένοι από οτιδήποτε είχε σχέση με την Ελλάδα³⁰¹. Η στελέχωση των «μειονοτικών» σχολείων αποκλειστικά από δασκάλους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και η έλλειψη σχολικών εγχειριδίων, σε αντίθεση με τα αλβανικά σχολεία, οδήγησε στην υποβάθμιση της ελληνικής παιδείας. Ισχυρή ένδειξη της κατάστασης στην οποία βρισκόταν η ελληνική γλώσσα αποτελεί η γλώσσα της μοναδικής ελληνόφωνης εφημερίδας «Λαϊκό Βήμα»³⁰², που εκδιδόταν στο Αργυρόκαστρο και αποτελούσε το όργανο προώθησης της προπαγάνδας τους καθεστώτος στους ελληνικής εθνικότητας υπηκόους.

β) Χρήση της ελληνικής γλώσσας

Η χρήση της ελληνικής γλώσσας απαγορευόταν παντελώς κατά την επικοινωνία των κατοίκων με τις δημόσιες υπηρεσίες. Μεταξύ των Ελλήνων δεν απαγορευόταν, αλλά το κλίμα που είχε καθιερωθεί καθιστούσε την χρήση της ελληνικής σχεδόν απαγορευτική και γενικά έθετε τους ομιλούντες διαφορετική γλώσσα από την αλβανική σε μειονεκτική θέση. Κατά τη δεκαετία του 1980 είχε εδραιωθεί τέτοιο κλίμα που πολλές φορές στο άκουσμα της Ελληνικής, οι αλλοεθνείς εκδήλωναν εμπάθεια κυρίως με τις φράσεις «Iaka-Iaka» (=λάκα-λάκα), παράφραση του «καλά- καλά» ή και με την γνωστή «kaur i derrit» (= γουρούνι χριστιανέ), φράση ρατσιστική, σωβινιστική και αντιχριστιανική³⁰³.

4.8.3. Κοινοβουλευτική περίοδος (1991 - 2020)

Η μεταπολίτευση της Αλβανίας (1991) δεν επέφερε κάποια αλλαγή στη στάση του αλβανικού κράτους έναντι της ελληνικής εκπαίδευσης. Πολλά ελληνικά

³⁰⁰ Προφορική μαρτυρία Ε. Παππά.

³⁰¹ Β. Κόντης, *Ενυπόθετες Ισορροπίες*, ό. π., σ. 174.

³⁰² Β. Κόντης, *Ενυπόθετες Ισορροπίες*, ό. π., σ. 174.

³⁰³ Προφορικές μαρτυρίες Ε. Παππά και Γ. Αναγνώστου.

σχολεία έκλεισαν, ενώ τα σχολικά βιβλία συνεχίζουν να αποτελούν μετάφραση των αντίστοιχων αλβανικών και από αυτά απουσιάζει οποιαδήποτε αναφορά σχετικά με την ελληνική καταγωγή των Βορειοηπειρωτών, την ιστορία, τον πολιτισμό τους κ.ά. Τα προβλήματα του γλωσσικού - εκπαιδευτικού τομέα στον βορειοηπειρωτικό χώρο ετέθησαν σε στρογγυλή τράπεζα που διοργανώθηκε (2004) στα Τίρανα από τους φορείς της ΕΕΒΚ, ΔΕΕΕΜ – ΟΜΟΝΟΙΑ και ΚΕΑΔ. Τα σημαντικότερα θέματα που συζητήθηκαν ήταν τα εξής: (α) η παροχή χαμηλού επιπέδου παιδείας στα μειονοτικά σχολεία, (β) οι σωβινιστικές αναφορές στα σχολικά κείμενα και προσβολή του εθνικού αισθήματος των Ελλήνων, (γ) η αγνόηση από τα σχολικά εγχειρίδια της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς των Βορειοηπειρωτών, (δ) η μη διδασκαλία στα σχολεία της ελληνικής ιστορίας και της γεωγραφίας κ.ά.³⁰⁴. Αδιαμφισβήτητα η αδυναμία πρόσβασης σε μειονοτικά σχολεία των τέκνων ελληνικής εθνικότητας που διαμένουν εκτός της «μειονοτικής ζώνης» είναι από τα σημαντικότερα ζητήματα.

α) Λειτουργία μειονοτικών σχολείων σε αστικά κέντρα και νέες μεικτές κοινότητες εντός της «μειονοτικής ζώνης».

Στις 8.7.1991 το Γενικό Συμβούλιο της ΔΕΕΕΜ- ΟΜΟΝΟΙΑ με επιστολή του προς την ηγεσία της Αλβανίας ζήτησε να επιτραπεί η επαναλειτουργία ελληνικών σχολείων στις πόλεις Άγιοι Σαράντα, Αργυρόκαστρο και Δέλβινο, η λειτουργία των οποίων είχε απαγορευτεί μετά το 1945. Επιπλέον, ζήτησε το ίδιο και για τα μεικτά χωριά που είχαν ιδρυθεί κατά τη διάρκεια της κομμουνιστικής δικτατορίας εντός της «μειονοτικής ζώνης». Επειδή οι αλβανικές Αρχές αγνόησαν το αίτημα, οι Βορειοηπειρώτες διοργάνωσαν (1991-1992) συλλαλητήρια στους Αγίους Σαράντα, το Δέλβινο και το Αργυρόκαστρο³⁰⁵.

Μετά από δεκαπενθήμερη αποχή των Ελληνοπαίδων από τα σχολεία τον Σεπτέμβριο του 1992, επιτράπηκε το άνοιγμα 7 σχολείων σε μεικτά χωριά και ένα χρόνο αργότερα λειτούργησαν οι πρώτες τάξεις και στις πόλεις των Αγίων Σαράντα και του Δελβίνου όχι όμως και στο Αργυρόκαστρο, στο οποίο άνοιξε αργότερα. Την περίοδο 1993-1994 οι αλβανικές Αρχές με νομοθετικές ρυθμίσεις έκλεισαν τα σχολεία των Αγίων Σαράντα και του Δελβίνου, τα οποία επαναλειτουργήσαν μετά το 1996, όχι όμως ως ανεξάρτητες σχολικές μονάδες, αλλά ως μειονοτικές τάξεις

³⁰⁴ Ι. Γιάννης, *ό. π.*

³⁰⁵ Β. Παπαχρήστος, «Η δικαίωση του αγώνα για ελληνικά σχολεία Α. Σαράντα, Δελβίνου και Αργυροκάστρου» στο: ένθετο «Αργυρόκαστρο - Θρύλοι και πραγματικότητα», *Λαϊκό Βήμα*, Αργυρόκαστρο 2002, σ. 85-86.

αλβανικών σχολείων³⁰⁶. Ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα για τους μαθητές των μειονοτικών σχολείων είναι η έλλειψη βιβλίων ή η μη έγκαιρη παράδοσή τους για τα οποία είναι υπεύθυνο το αλβανικό κράτος.

Κατά καιρούς προβάλλονται εμπόδια στην ομαλή λειτουργία των μειονοτικών σχολείων ή σε αιτήματα για την ίδρυση νέων. Με την υπ' αρ. 396/22.8.1994 Απόφαση το Υπουργικό Συμβούλιο της Αλβανίας καθιέρωσε ως προϋπόθεση για την ίδρυση νέου σχολείου ελάχιστο αριθμό 30 μαθητών για την πρώτη τάξη. Επιπλέον την υποβολή της σχετικής αίτησης από τους γονείς των μαθητών έξι μήνες πριν την έναρξη του σχολικού έτους³⁰⁷. Ακόμα και στην περίπτωση που οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις εξασφαλίζονται, οι αλβανικές Αρχές με διάφορα προσκόμματα απορρίπτουν τα αιτήματα για επαναλειτουργία ή ίδρυση σχολείων. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των γονέων μαθητών της Χειμάρρας οι οποίοι ζήτησαν την επαναλειτουργία του μειονοτικού ελληνικού σχολείου, το οποίο έκλεισε το αλβανικό κράτος το 1945.

β) Ελληνικό Σχολείο Χειμάρρας

Με βάση την από 2.10.1921 δήλωση του εκπροσώπου του αλβανικού κράτους στην Κ.τ.Ε., στη Χειμάρρα και άλλα δύο χωριά της περιοχής αυτής αναγνωρίστηκαν εκπαιδευτικά μειονοτικά δικαιώματα και τα σχολεία της Χειμάρρας, Παλάσσας και Δρυμάδων υπάγονταν στην Διεύθυνση Παιδείας Αργυρόκαστρου³⁰⁸. Το αλβανικό κράτος απαγόρευσε τη λειτουργία τους το 1946. Μετά το 1991 οι Χειμαρριώτες απαίτησαν την αποκατάσταση της αδικίας και την επαναλειτουργία του ελληνικού σχολείου. Στις 13.8.1998 η Αλβανική Κυβέρνηση απέρριψε την αίτηση 26 γονέων της Χειμάρρας τα τέκνα των οποίων επρόκειτο να φοιτήσουν στην πρώτη τάξη, για επαναλειτουργία του ελληνικού σχολείου. Ο Διευθυντής Οκτατάξιων Σχολείων του Υπουργείου Παιδείας στην απάντησή του ανέφερε: *«Σχετικά με το αίτημά σας και μερικών κατοίκων της πόλης της Χειμάρρας προς το Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών με ημερομηνία 16.8.1998 σας διευκρινίζουμε: Το αίτημά σας για το άνοιγμα πρώτης τάξης στην ελληνική γλώσσα στην πόλη της Χειμάρρας δε στηρίζεται σε καμιά απόφαση ή Διάταγμα του Υπουργικού Συμβουλίου. Στη Χειμάρρα και στα άλλα γειτονικά χωριά των παραλίων δεν υπήρξε ελληνική μειονότητα και κατά συνέπεια ούτε ελληνικό σχολείο στην ελληνική γλώσσα. Η ένταξη της ελληνικής ως*

³⁰⁶ Θ. Μαλκίδης, *Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία*, Αλεξανδρούπολη 2007, σ. 100-101.

³⁰⁷ Θ. Μαλκίδης, *ό. π.*, σ. 104-105.

³⁰⁸ Γ. Χ. Παπαδόπουλος, *ό. π.*, σ. 47.

ξένης γλώσσας επιλογής για την εκπλήρωση του αιτήματος μερικών μειονοτικών με διαμονή στη Χειμάρρα παραμένει στα υπόψη για το μέλλον³⁰⁹».

Στις 17.4.2002 ο Γρηγόρης Σκούρας, Πρόεδρος του Παραρτήματος ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ Χειμάρρας, απευθύνει την υπ' αριθ. 11/3 επιστολή προς τον Αλβανό Πρωθυπουργό, Παντελή Μάικο, στην οποία επισυνάπτει νέα αίτηση της Επιτροπής γονέων τέκνων της Ελληνικής Κοινότητας της Χειμάρρας, για την επαναλειτουργία του ελληνικού σχολείου³¹⁰. Η αίτηση συνοδεύεται από τις υπογραφές των 34 γονέων των τέκνων και απευθύνεται και προς τον Αλβανό Υπουργό Παιδείας, τον Πρόεδρο της Επιτροπής του Κοινοβουλίου για θέματα Παιδείας και Πολιτισμού, ενώ κοινοποιείται και στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, τον Πρόεδρο του Κοινοβουλίου, τον Συνήγορο του Πολίτη, στον Πρέσβη των ΗΠΑ στα Τίρανα, στον Πρέσβη της Ελλάδας και σε άλλους ξένους εκπροσώπους.

Η Υπεύθυνη του Τομέα Δημοσίων Σχέσεων του Υπουργικού Συμβουλίου με την υπ' αρ. 3/2, 8.7.2002 απαντητική επιστολή³¹¹ προς τον Γρηγόρη Σκούρα, «διευκρινίζει» ότι «από τα στοιχεία του Ληξιαρχείου του Δήμου προκύπτει ότι τα παιδιά που θα εγγραφούν στην πρώτη τάξη του δημοτικού εμφανίζονται με αλβανική εθνικότητα και βάσει της αλβανικής νομοθεσίας θα ακολουθήσουν το υπάρχον σχολείο στην αλβανική γλώσσα». Δηλαδή η αλβανική πλευρά επίσημα αποδέχεται την αυθαιρεσία που διαπράχθηκε στη Χειμάρρα το 1945, την αφαίρεση της ελληνικής εθνικότητας από τον γηγενή πληθυσμό, για την ελληνική καταγωγή του οποίου σπάνια αναφέρονται αλβανικά μέσα μαζικής επικοινωνίας³¹².

Το 2005, με πρωτοβουλία της Ελλάδας και μετά από εξήντα χρόνια, επαναλειτούργησε στη Χειμάρρα ελληνικό σχολείο, αλλά με καθεστώς «αδιωτικού σχολείου» και όχι ως μειονοτικό όπως απαιτούσαν οι Χειμαρριώτες, οι δαπάνες λειτουργίας του οποίου καλύπτονται εξ ολοκλήρου από το ελληνικό δημόσιο.

γ) Χρήση της ελληνικής γλώσσας

Τα συμβάντα και τα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα κατά καιρούς αποτελούν αδιάψευστο μάρτυρα της άρνησης του αλβανικού κράτους να εφαρμόσει τις

³⁰⁹ Φ. Μαλκίδης, «Η σημερινή κατάσταση και οι προοπτικές του Ελληνισμού της Αλβανίας» στο: <https://ojs.lib.uom.gr/index.php/ValkanikaSymmeikta/article/viewFile/539/546> (πρόσβαση: 20.5.2020).

³¹⁰ Βλ. Παράρτημα, εικόνα 39, σ. 139.

³¹¹ βλ. Παράρτημα, εικόνα 40, σ. 140.

³¹² «Gjendje e tensionura ne Himarë në prag të balotazhit» (=Κατάσταση έντασης στη Χειμάρρα ενόψει του δεύτερου γύρου), στην: 24 *ORË*, φ. 11.10.2000, και βλ. Παράρτημα, εικόνα αρ. 37, σ. 137.

δεσμεύσεις που απορρέουν από διεθνείς συμβάσεις ως προς τη χρήση της γλώσσας και των εθνικών συμβόλων των μελών της Εθνικής Ελληνικής Βορειοηπειρωτικής Κοινότητας. Ενδεικτικές περιπτώσεις είναι οι εξής: (α) η καταστροφή ή η απαγόρευση χρησιμοποίησης δίγλωσσων πινακίδων στο σύνολο των ελληνικών κοινοτήτων, καθώς και σε εκείνες όπου διαμένει σημαντικός αριθμός μελών της σύμφωνα με το άρθρο 10 της Σύμβασης Πλαίσιο περί Προστασίας Εθνικών Μειονοτήτων³¹³, και (β) η περίπτωση της καταδίκης ερήμην των Χειμαρριωτών, επειδή διαμαρτυρήθηκαν ειρηνικά με τα εθνικά σύμβολα για τη βία που ασκήθηκε σε βάρος τους στις δημοτικές εκλογές (2000), για τις παρατυπίες στην εκλογική διαδικασία και για τη νοθεία του τελικού αποτελέσματος στο Δήμο τους.³¹⁴

³¹³ *Kathimerini.gr*, «Αλβανία: Αντίδραση της ελληνικής μειονότητας για την αφαίρεση δίγλωσσων πινακίδων», 5.5.2019, στο: <https://www.kathimerini.gr/1022521/article/epikairothta/kosmos/alvania-antidrash-ths-ellhnikhs-meionohtas-gia-thn-afairesh-diglwsswn-pinakidwn> (πρόσβαση: 20.5.2020).

³¹⁴ Ι. Γιάννης, *ό.π.*

Επίλογος

Η Αλβανία δημιουργήθηκε με τη Συνθήκη του Λονδίνου (17/30.5.1913) και τα νότια σύνορά της καθορίστηκαν με το Πρωτόκολλο της Φλωρεντίας (4/17.12.1913). Στο νεοσύστατο αλβανικό κράτος περιελήφθη και το βόρειο τμήμα της Ηπείρου, έκτοτε ονομάστηκε *Βόρειος Ήπειρος*, που είχε ήδη απελευθερωθεί κατά τον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο (1912-1913) από τον Ελληνικό Στρατό. Επειδή οι κάτοικοι της περιοχής ήταν Έλληνες, αντέδρασαν στην απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων που αγνόησε τόσο την εθνική τους ταυτότητα όσο και την εκπεφρασμένη βούλησή τους για ένωση με την Ελλάδα. Επαναστάτησαν και δημιούργησαν την ανεξάρτητη Πολιτεία της Αυτονόμου Ηπείρου (17/2/1914) με τελευταίο νομικό εκβάν την υπογραφή του Πρωτοκόλλου της Κέρκυρας που παραχωρούσε πλήρες καθεστώς Αυτονομίας στους Νομούς Αργυροκάστρου και Κορυτσάς.

Παρότι το αλβανικό κράτος δημιουργήθηκε το 1913 οργανώθηκε και λειτούργησε μετά το 1920. Για να γίνει δεκτό στην ΚτΕ το νέο κράτος αναγνώρισε την ύπαρξη ελληνικής μειονότητας και δεσμεύθηκε (2.10.1921) να σεβαστεί τα δικαιώματά της. Τεράστιο χάσμα (μορφωτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, οικονομικό) υπήρχε μεταξύ των βορείων, κατά πλειονότητα μουσουλμανικών, περιοχών του κράτους και των νοτιών, κατά πλειονότητα χριστιανικών, Νομών Αργυροκάστρου και Κορυτσάς.

Επειδή το αλβανικό κράτος θεώρησε την οικονομική και την πνευματική κυριαρχία του ελληνικού στοιχείου επικίνδυνη για τη διατήρησή του, σχεδίασε και εφάρμοσε, με συνέπεια και συνέχεια, μακροχρόνιο σχέδιο αφελληνισμού στην αρχή και εξαλβανισμού στη συνέχεια της Βορειοηπειρωτικής Κοινότητας. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε περιελάμβανε τους εξής τρόπους: εδαφικό, πληθυσμιακό, ληξιαρχικό, στατιστικό, ονοματοδοτικό, τοπωνυμικό, γλωσσικό, εκπαιδευτικό, ιστορικό, πολιτισμικό, θρησκευτικό, πολιτικό, ιδεολογικό, και μετά το 1991, ιδιοκτησιακό αφελληνισμό.

α) Με τον εδαφικό αφελληνισμό το αλβανικό κράτος σκόπευσε και πέτυχε αφενός τη διάσπαση της γεωγραφικής συνέχειας των ελληνικών κοινοτήτων της «μειονοτικής ζώνης», μέσω της διοικητικής αναδιάρθρωσης, και αφετέρου την αποδυνάμωσή τους, μέσω της διοικητικής υπαγωγής τους υπό διορισμένο από την κεντρική διοίκηση αξιωματούχο.

β) Μέσω του εποικισμού της «μειονοτικής ζώνης» με αλλοεθνείς και αλλόθρησκους και παράλληλα της υποχρεωτικής μετακίνησης των Ελλήνων εκτός αυτής, πέτυχε την εθνολογική, δημογραφική και θρησκευτική αλλοίωση της περιοχής.

γ) Εξαιτίας των διαχρονικών κρατικών παρεμβάσεων χιλιάδες Έλληνες εμφανίζονται στα ληξιαρχικά βιβλία με αλβανική εθνικότητα. Κάθε απόπειρα διόρθωσης των στοιχείων, παρά την σχετική νομοθετική πρόβλεψη, είναι εξαιρετικά δύσκολη έως και αδύνατη.

δ) Τα πληθυσμιακά στοιχεία, που χρησιμοποιεί ακόμα και σήμερα η Αλβανία ως επίσημα, μέχρι και την απογραφή του 1989, δεν ήταν αποτέλεσμα απογραφής και ελεύθερης δήλωσης των απογραφομένων, αλλά προϊόν μεταφοράς των ήδη αλλοιωμένων στοιχείων στα ληξιαρχεία του κράτους, ο δε έλεγχός τους είναι αδύνατος, επειδή δε δημοσιεύονται αναλυτικά κατά διοικητική μονάδα.

ε) Στην αγωνιώδη προσπάθεια να δημιουργήσει υπηκόους με αλβανική εθνική συνείδηση, το αλβανικό κράτος επέβαλε την αλλαγή των κύριων ονομάτων και των επωνύμων των Βορειοηπειρωτών και κατά καιρούς περιόρισε και την επιλογή ονόματος για τα νεογέννητα, η ονοματοδοσία των οποίων γινόταν από κατάσταση με ονόματα άσχετα με την ελληνική παράδοση.

στ) Με νομοθετικές και διοικητικές πράξεις, άλλαξε τις ιστορικές ονομασίες σχεδόν του συνόλου σχεδόν των ελληνικών κοινοτήτων και των ιστορικών τοπωνυμίων, ώστε ο χώρος να εμφανίζεται με αλβανική ταυτότητα.

ζ) Με επεμβάσεις στη λειτουργία και στο πρόγραμμα των ελληνοφώνων σχολείων, καθώς και με απαγορεύσεις στη δημόσια χρήση της ελληνικής γλώσσας, σκόπευσε να αποκόψει τη νέα γενιά Ελλήνων από την εθνική τους καταγωγή.

Πηγές και Βιβλιογραφία

A. Πηγές

1) Αδημοσίευτες Πηγές

Αρχείο ΔΕΕΕΜ – ΟΜΟΝΟΙΑ.

Αρχείο Κώστα Αθ. Μάρη.

Αρχείο Μητροπόλεως Αργυροκάστρου.

Arkivi Qëndror Shtetëror (=Κεντρικό Κρατικό Αρχείο), Τίρανα.

2) Δημοσιευμένες Πηγές

Αρχείο Κωνσταντίνου Σκενδέρη (IBE)

Αρχείο ΕΛΙΑ – ΜΙΕΤ.

Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων.

Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος, τχ. Α΄, αρ. φ. 70, 7.4.1916, Αθήνα.

Fletorja Zyrtare (=ΕτΚ), nr. 64, 26.8.1938, Tiranë.

Gazeta Zyrtare (=ΕτΚ), nr. 4, 11.11.1975, Tiranë.

Gazeta Zyrtare (=ΕτΚ), nr. 5, 31.12.1975, Tiranë.

Fletore Zyrtare (=ΕτΚ), nr. 137, 2014, Tiranë.

Χάρτες:

α) Ευρωπαϊκή Τουρκία, Henrich Kiepert (1853).

β) Χριστιανικά Σχολεία και Εκκλησίες του Βιλαετίου Ιωαννίνων, Istituto Geografico de Agostini Roma, χ.χ.

γ) Χριστιανικά Σχολεία του Βιλαετίου Μοναστηρίου, Istituto Geografico de Agostini Roma, χ.χ.

δ) Γενικός Χάρτης της Χερσονήσου της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, Henrich Kiepert (1914).

ε) Πληθυσμιακός χάρτης Βορείου Ηπείρου, Θράκης και Μικράς Ασίας, H. Pidot (1920).

στ) Αλβανία, Κοσσυφοπέδιο και λοιπά Εθνικά Αλβανικά Εδάφη – Διοικητική Διαίρεση, Gjoka (2008).

γ) Προφορικές μαρτυρίες

A.N.

Αναγνώστου Γ.

Χ. Θ.

Παππά Ε.

δ) Εφημερίδες

Αγών, αρ. φ. 45, 28.1.1900, Αθήνα.

Βορειοηπειρωτικός Αγών, αρ. φ. 144, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1997, Αθήνα.

Έθνος, αρ. φ. 7218, 3.10.1934, Αθήνα .

Ελεύθερος Άνθρωπος, αρ. φ. 1386, 3.10.1934, Αθήνα.

Η Ελληνική, αρ. φ. 2176, 15.3.1931, Αθήνα.

Η Φωνή της ΟΜΟΝΟΙΑΣ, φ. 3.12.1991, Αργυρόκαστρο.

Ήπειρος, αρ. φ. 40, 18.9.1913, αρ. φ. 41, 19.9.1913 και αρ. φ. 52, 2.10.1913, Ιωάννινα.

Λαϊκό Βήμα, αρ. φ. 498, 20.9.2017 και αρ. φ. 499, 24.10.2017, Αργυρόκαστρο.

Πανηπειρωτικός Αγών / Panepirotic Struggle, αρ. φ. 48, Δεκέμβριος 1975 – Ιανουάριος 1976 και αρ. φ. 54, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 1976, Chicago.

Πελασγός Κορυτσάς, αρ. φ. 786, 30.4.1937, Αθήνα.

24 ORE, φ. 11.10.2000, Tiranë.

Koha Jone, φ. 10.10. 2000 και φ. 11.10.2000, Tiranë.

Standard, φ. 20.5.2008, Tiranë.

Shqip, φ. 8.8.1993, Tiranë.

ε) Περιοδικά

Άρδην, τχ. 114 (Δεκέμβριος 2018 - Ιανουάριος 2019), Αθήνα.

Δίγλωσσο ένθετο «Αργυρόκαστρο - Θρύλοι και Πραγματικότητα», στο: *Λαϊκό Βήμα*, Αργυρόκαστρο 2002.

Δίγλωσσο ένθετο «Νέα Χιλιετηρίδα Ελληνοαλβανικής Φιλίας», στο: *Λαϊκό Βήμα*, Tiranë 2004.

Ένθετο «Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις και το Βορειοηπειρωτικό», στο: *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, αρ. φ. 7 (2232), 13.2.1997, Αθήνα.

Ένθετο, «Raport i GSHDNJ mbi situatën e pakicave në Shqipëri» στο: *Minoritetet: E tashmja dhe e ardhmja* (=«Εκθεση της Αλβανικής Ομάδας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την κατάσταση των μειονοτήτων στην Αλβανία» στο: *Μειονότητες: Το παρόν και το μέλλον*), Tiranë 2003.

Ένθετο «Populli e Partia thesaret më të mëdha», (=Η Φωνή του Λαού, Ο λαός και το κόμμα οι μεγαλύτεροι θησαυροί), στη: *Zëri i Popullit*, Tiranë 1978.

Ηπειρωτική Εταιρεία, τχ. 314 (Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2009), Αθήνα.

Ο Νέος Κουβαράς, Ετήσιος Ηπειρωτικός Χρονογράφος, έτος 2, Αθήνα 1962.

Προβολή, τχ. 1 (Μάρτιος -Απρίλιος 1999), τχ. 4 (Δεκέμβριος 2007), τχ. 8 (Μάιος-Ιούνιος 2008) και τχ. 11 (Ιανουάριος - Μάρτιος 2009), Άγιοι Σαράντα και Αθήνα.

στ) Διαδυκτιακές Πηγές

<https://www.liberal.gr/arthro/232565/amyna--diplomatia/2018/ta-protokolla-kai-oi-sumfonies-pou-kathORIZOUN-ta-ellinoalbanika-sunora-.html> (πρόσβαση: 8.5.2020).

<https://www.himara.gr/istoria/7678-to-mytheyma-tis-pronomiakis-metaxeirisis-tis-ellinikis-meionotitas-stin-alvania> (πρόσβαση: 30.5.2020).

<https://www.himara.gr/istoria/4507-2-12-45-himara-antistathike-sto-xotziko-kathestos> (πρόσβαση: 20.5.2020).

<https://www.himara.gr/istoria/9505-apostoli-paok-argyrokastros-1987-ravasaki-vasana-eem> (πρόσβαση: 20.5.2020).

<https://orthodoxalbania.org/2020/el/2020/04/03/2011-d10/> (πρόσβαση: 25.5.2020).

<https://www.youtube.com/watch?v=CXdkiHAMUwU> (πρόσβαση: 30.5.2020)

http://nepirusonline.blogspot.com/2012/04/blog-post_1781.html (πρόσβαση: 5.5.2020).

<https://www.mfa.gr/elliniki-ethniki-meionotita-albanias/> (πρόσβαση: 20.5.2020).

<http://omonoia-deem.org/vorios-ipiros/istoria/to-ypomnima-tis-omonoias-sti-d-a-s-e-to-1991/> (πρόσβαση: 20.5.2020).

<https://infognomonopolitics.gr/2019/05/1993-2-2/> (πρόσβαση: 20.5.2020).

https://deem-omonoia.org/media/filer_public/5a/d7/5ad71837-6226-4a54-bee5-51bccbb2958d/ekthese__oe_sta_ellenika.pdf (πρόσβαση: 20.5.2020).

<https://www.zerion.net/index.php?topic=2058> (πρόσβαση: 20.5.2020).

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2015-012194_EL.html (πρόσβαση: 10.5.2020).

<https://www.protothema.gr/greece/article/735976/xanahtizei-tin-ellinorthodoxi-ekklisia-pou-katedafise-sti-heimarra-o-rama/> (πρόσβαση: 10.5.2020).

<https://www.mfa.gr/epikairota/diloseis-omilies/anakoinose-upourgeiou-exoterikon-skhetika-me-ten-anatinaxe-tou-mnemeiou-tou-thumiou-liole-sten-krania-tou-demou-phoinikes-sten-albania-23072019.html> (πρόσβαση: 20.5.2020).

<https://www.himara.gr/prosopa/8756-doules-anakriseis-farsa-mellon-eem-gia-tromokratia> (πρόσβαση: 20.5.2020).

<https://www.youtube.com/watch?v=ICyIUTevZW0> (πρόσβαση: 30.5.2020).

<https://www.kathimerini.gr/1022521/article/epikairothta/kosmos/alvania-antidrash-ths-ellhnikhs-meionohtas-gia-thn-afairesh-diglwsswn-pinakidwn> (πρόσβαση: 20.5.2020).

<https://gjirokastraonline.com/histori/cilet-ishin-prefektet-e-gjirokastres-nga-viti-1912-deri-ne-vitin-1944/> (πρόσβαση: 30.5.2020).

<http://www.gazetadita.al/valareja-histori-e-vjeter-dhe-e-re-nje-qyteze-te-braktisur/> (πρόσβαση: 20.5.2020).

<http://leadi.gr/hpeirotos-evergetes.html> (πρόσβαση: 30.5.2020).

<https://shqiptarja.com/lajm/mirditor-euml-t-quot-marrin-quot-nbsp-troje-nbsp-n-euml-vrin-euml-br-banor-euml-t-i-k-euml-rkojn-euml-ndihm-euml-policis-euml-nbsp-br?r=app> (πρόσβαση: 30.5. 2020).

<https://www.vendime.al/wp-content/uploads/2018/12/Bashkia-Sarande.pdf> (πρόσβαση: 20.5.2020)

<https://www.vendime.al/wp-content/uploads/2018/12/Bashkia-Finiq.pdf> , (πρόσβαση: 20.5.2020)

<https://www.oranews.tv/article/sherri-pronat-perplasje-mes-te-ardhurve-te-shendellise-me-banoret-e-vrines> (πρόσβαση: 30.5.2020).

sarandaweb.net/sarande-albania/ (πρόσβαση: 25.5.2020).

<http://www.telebit.gr/press/rss/files/almanak/1977-2007/BruxelsReportTelikogr.pdf> (πρόσβαση: 25.5.2020).

<http://cod.al/wp-content/uploads/2015/07/inventari-1969.pdf> (πρόσβαση: 11.5.2020).

<http://cod.al/wp-content/uploads/2015/07/inventari-1975.pdf> (πρόσβαση: 11.5.2020).

<https://www.forum-al.com/threads/parlamenti-i-shqip%C3%ABri%C3%ABs-liqenasin-e-b%C3%ABn-pustec.21347/> (πρόσβαση: 11.5.2020).

<http://www.gazetatema.net/2013/04/17/pas-ndryshimit-te-komunes-pustec-maqedonizohen-edhe-emrat-e-8-fshatrave/> (πρόσβαση: 11.5.2020).

<https://apenadi.blogspot.com/2019/08/o-dropolitis-giatros-alexandros-kalyvoroulos.html> (πρόσβαση: 20.5.2020).

<https://ojs.lib.uom.gr/index.php/ValkanikaSymmeikta/article/viewFile/539/546> (πρόσβαση: 20.5.2020).

<https://rm.coe.int/168008b62b> (πρόσβαση: 29.5.2020).

<http://vlahofonoι.blogspot.com/2013/12/286852.html> (πρόσβαση: 25.5.2020).

https://www.davidrumsey.com/luna/servlet/detail/RUMSEY~8~1~298945~90070220:South-West-Sheet-General-Karte-von-?sort=Pub_List_No_InitialSort%2CPub_Date%2CPub_List_No%2CSeries_No&qvq=q%3AEuropean%20Turkey%3Bsort%3APub_List_No_InitialSort%2CPub_Date%2CPub_List_No%2CSeries_No%3Blc%3ARUMSEY~8~1&mi=38&trs=131&fbclid=IwAR3rkbQQGUHA6KU0iUzbZW0M-y0OGq0ikyQVeJr5z6srQ9a62kOrmI3FRfM (πρόσβαση: 13.6.2020)

B. Βιβλιογραφία

Αντωνόπουλος Η., *Ελλάδα, Αλβανία, Κοσσυφοπέδιο, 1912-1998, Σύντομη Χρονολογική Ανασκόπηση*, Αθήνα 1999.

Αργυροκαστρίτης Ν., *Οι υιοί των μισθοφόρων, Ο Σλαυοκομμουνισμός εις την Αλβανίαν (Βόρειος Ήπειρος-Κόσσοβον) 1877-1946*, Αθήνα 1956, τ. 1.

Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις (1897-1918), (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1995, τ. 1.

Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις (1919-1921), (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1995, τ. 2.

Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις (1922-1929), (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1997, τ. 3.

Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις (1930-1939), (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1997, τ. 4.

Βάσος Θ., *Το Δημογραφικό Ζήτημα της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία*, Τίρανα 2008.

Βάσος Θ., «Συνοδεύοντας τον Ντένις Καραγιάννη στους Αγίους Σαράντα», δίγλωσσο ένθετο «Νέα Χιλιετηρίδα Ελληνοαλβανικής Φιλίας» στο: *Λαϊκό Βήμα*, Τίρανα 2004.

Βλασίδης Β., *Τα Μέσα Ενημέρωσης στα Βαλκάνια*, Θεσσαλονίκη, 2001.

Γενικό Επιτελείο Στρατού – Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, *Ο Βορειοηπειρωτικός Αγώνας*, Αθήνα 1997.

Γενικόν Στρατηγείον Ελληνικού Στρατού, *Εθνολογική Στατιστική της Βορείου Ηπείρου τω 1913 / Statistique Ethnologique de l' Epire du Nord en 1913*, Θεσσαλονίκη 1919.

Γιάννης Ι., «Εθνική Ελληνική Μειονότητα: Ο σεβασμός των δικαιωμάτων παράγοντας ενσωμάτωσης», (εισήγηση) στη: *Στρογγυλή Τράπεζα «Μειονότητες και Ενσωμάτωση»*, που διοργανώθηκε από το ΚΕΑΔ στα Τίρανα 10.12.2004.

Δαλιάνης Μ., *Οι μέρες της μεγάλης ανατροπής*, Τίρανα 2006.

Δέδες Κ., *Δρυμάδες Χειμάρρας*, Αθήνα 1978.

Δημητρόπουλος Κ., *Κοινωνική και Πολιτική Συγκρότηση του Βορείου Ηπειρωτικού Ελληνισμού (Περίοδος Ραμίζ Αλία 1985-1990)*, Δ.Δ., Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2010.

Δημητρόπουλος Κ., *Επιτροπή για την Βόρειο Ήπειρο*, Αθήνα 2008.

Διαμαντής Α., «Η στάση των Μεγάλων Δυνάμεων και της Ελλάδας στο Ζήτημα της Αυτονομίας της Βορείου Ηπείρου το 1914», ένθετο «1914: Η Αυτονομία της Βορείου Ηπείρου» στην: *Ελευθεροτυπία*, Αθήνα Ιούνιος 2011.

Δρίνος Γ. Α., *Χρονικά του Βορειοηπειρωτικού Αγώνος 1914*, Αθήνα 1966.

Ζαρμπαλάς Α., *Ο Άλλος Χάρτης*, Αθήνα 2004,

Ζιώζιας Β., *Βόρειος Ήπειρος (χθες – σήμερα - αύριο)*, Τρίκαλα 2009.

Καστελάν Ζ., *Η Ιστορία των Βαλκανίων*, (μετάφραση Βασιλική Αλιφέρη), χ.τ. 1991.

Καρατζά Μ., «Επιβιώνουμε με όπλο τον πολιτισμό μας», δίγλωσσο ένθετο «Αργυρόκαστρο - Θρύλοι και Πραγματικότητα», στο: *Λαϊκό Βήμα*, Αργυρόκαστρο 2002.

Κόντης Β., *Ο Βενιζέλος και το ζήτημα της Κορυτσάς*, Θεσσαλονίκη 2018.

Κόντης Β., *Ενυπόθητες Ισορροπίες, Ελλάδα και Αλβανία στον 20^ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 1994.

Κέντρο Έρευνας Μειονοτικών Ομάδων, *«Η Ελληνική Μειονότητα της Αλβανίας*, Θεσσαλονίκη 2003.

Κίκης Δ., «ΟΜΟΝΟΙΑ - Η σύγχρονη μαρτυρία του Βορειοηπειρωτικού Ελληνισμού», δίγλωσσο ένθετο «Αργυρόκαστρο-Θρύλοι και πραγματικότητα», στο: *Λαϊκό Βήμα*, Αργυρόκαστρο 2002.

Κίτσιος Κ., *Τα Ζωγράφεια Διδασκαλεία (Κεστοράτι Αργυροκάστρου 1874-1891)*, Ιωάννινα 1985.

Κυριαζάτης Φ., «Ημερολόγιο του Λευτέρη Τάλλιου - Όταν η μνήμη είναι γκρίζα», στο: *Προβολή*, τχ. 8 (Μάιος - Ιούνιος 2008).

Κυριακού Κ., *Ελεύθερος Φυλακισμένος, Αναφορά στις συνθήκες ζωής των Ελλήνων Βορειοηπειρωτών*, Αθήνα 1997.

Λίλλης Ι., *Βορειοηπειρωτικές σελίδες: Η Λιούντζη (Ιστορικά, λαογραφικά, ήθη και έθιμα)*, Αθήνα 1947,

Μαλκίδης Θ., *Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία*, Αλεξανδρούπολη 2007.

Μαλκίδης Θ., *Όψεις του εθνικού αλβανικού ζητήματος*, Ιωάννινα 2006.

Μαντά Ε., *Όψεις της Ιταλικής Επίδρασης στη Διαμόρφωση των Ελληνοαλβανικών Σχέσεων κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου*, Δ. Δ., Θεσσαλονίκη 2005.

Μάρης Κ., «Ο αφελληνισμός διαχρονική πολιτική της Αλβανίας», ένθετο αφιέρωμα «Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις και το Βορειοηπειρωτικό», στο: *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, αρ. φ. 7 (2232), 13.2.1997, Αθήνα.

Μάρης Κ., «6 Δεκεμβρίου 1915, Οι πρώτες και οι τελευταίες εκλογές στη Βόρειο Ήπειρο», στην: *Ηπειρωτική Εταιρεία*, τχ. 314, (Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2009).

Μάρης Κ., «Ο Αχμέτ Ζώγου για την Ελληνικότητα της Βορείου Ηπείρου», στο: *Προβολή*, τχ. 11 (Ιανουάριος - Μάρτιος 2009).

Μάρης Κ., «Το Ελληνικό Προξενείο Κορυτσάς», στο: *Λαϊκό Βήμα*, αρ. φ. 498, 20.9.2017 και αρ. φ. 499, 24.10.2017, Αργυρόκαστρο.

Ντούλες Β., «Loja per Himarën» (=Το παιχνίδι για τη Χειμάρρα), στην: *Standard*, φ. 20.5.2008.

Ορθόδοξος Αυτοκέφαλος Εκκλησία της Αλβανίας, «Τα στοιχεία της απογραφής του 2011 για τους Ορθοδόξους Χριστιανούς της Αλβανίας είναι εντελώς ανακριβή και απαράδεκτα», 3.4.2020.

Παπαδόπουλος Γ., *Η Εθνική Ελληνική Μειονότητα εις την Αλβανίαν και το σχολικόν αυτής ζήτημα, Ιστορικόν Αρχείον 1921-1979*, Ιωάννινα 1981.

Παπαχρήστος Β., *Τα Ελληνοχώρια των Αγίων Σαράντα & Δελβίνου, (Μια σύντομη ιστορική, ετυμολογική, & πολιτιστικοκοινωνική αναδρομή)*, Ιωάννινα 2019.

Παπαχρήστος Β., «Η δικαίωση του αγώνα για ελληνικά σχολεία Α. Σαράντα, Δελβίνου και Αργυροκάστρου», δίγλωσσο ένθετο «Αργυρόκαστρο - Θρύλοι και πραγματικότητα», στο: *Λαϊκό Βήμα*, Αργυρόκαστρο 2002.

Πρωτοψάλτης Εμμ., *Το Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα*, Αθήνα 1978.

Σερβιτζόγλου Μ., «Όσα οφείλει κανείς να γνωρίζει για την Εθνική Ελληνική Μειονότητα στην Αλβανία», στο: *Άρδην*, τχ. 114 (Δεκέμβριος 2018 - Φεβρουάριος 2019), Αθήνα.

Σκενδέρης Κ., *Βορειοηπειρωτικός Αγών (1914)*, Αθήνα 1929.

Σφέτας Σπ., *Εισαγωγή στη Βαλκανική Ιστορία από τον Μεσοπόλεμο στη λήξη του Ψυχρού Πολέμου (1919-1989)*, Θεσσαλονίκη 2011, τ. 2.

Σύνδεσμος Συνταξιούχων Δασκάλων Νομού Αργυροκάστρου, *Τα Πανάρχαια Ελληνικά χωριά του Νομού Αργυροκάστρου*, Ιωάννινα 2009.

Συρίγος Ά., «Ελληνοαλβανικές σχέσεις και “τσάμικο” ζήτημα», ομιλία στην Άρτα 13.10.2018.

Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, *Ήπειρος Θεών, Ανθρώπων και Ηρώων*, Αθήνα 2001.

Φράσσαρη Σ., *Η Αλβανία τι ήτο, τι είνε και τι πρέπει να είνε*, μετενεχθείσα εκ του αλβανικού υπό του Γέροντος της Νεμέρτζκας, Σόφια 1907.

Χρηστίδης Γ., *Τα κομμουνιστικά Βαλκάνια - Εισαγωγή στην εσωτερική και εξωτερική Πολιτική στην Αλβανία, Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία, και Ρουμανία την περίοδο 1945-1989*, Θεσσαλονίκη 2003.

Χρήστου Θ., «Απόπειρα του Νικολάου Βοΐλα για ελληνοαλβανική συνεννόηση στις παραμονές του πρώτου παγκοσμίου πολέμου», στα: *Πρακτικά του ΙΒ΄*

Πανελλήνιου Ιστορικού Συνεδρίου (Μάιος 1991) της Ελληνικής Ιστορικής Εταιρείας, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 432-449.

Akademia e Shkencave e RPS të Shqipërisë, Instituti i Historisë, *Historia e Shqipërisë (1912-1914)*, v. III, (=Ακαδημία Επιστημών της ΛΣΔ της Αλβανίας, Ινστιτούτο Ιστορίας, *Ιστορία της Αλβανίας (1912-1914)*), Tiranë 1984, τ. 3,.

Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Historisë, *Historia e Popullit Shqiptar*, (v.) II, *Rilindja Kombëtare Vitet 30 të sh. XIX - 1912* / (= Ακαδημία Επιστημών Αλβανίας, Ινστιτούτο Ιστορίας, *Ιστορία του Αλβανικού λαού, Εθνική Αναγέννηση, δεκαετία του 1930 -1912*), Tiranë 2002, τ. 2.

Akademia e Shkencave e Shqipërisë, *Historia e Popullit Shqiptar*, (v.) III, *Periudha e Pavarësisë 28 Nëntor 1912 - 7 Prill 1939* / (= Ακαδημία Επιστημών Αλβανίας, *Ιστορία του Αλβανικού Λαού, Η περίοδος της Ανεξαρτησίας, 28 Νοέμβριου 1912 - 7 Απριλίου 1939*), Tiranë 2007, τ. 3.

Bërxolli A. - Doka Dh. - Asche H., *Atlas i Shqipërisë, Atlasi Gjeografik i Popullsisë së Shqipërisë / Atlas of Albania, Demographic Atlas of Albania / Atlas von Albanien, Bevölkerungsgeographischer Atlas von Albanien* (=Άτλας της Αλβανίας, *Δημογραφικός Άτλας της Αλβανίας*), Tiranë 2003.

Bërxolli A., *Minoritetet ne Shqipëri - Studim Demografik* (= *Οι Μειονότητες στην Αλβανία - Δημογραφική Μελέτη*), Tiranë 2005.

(Ομάδα 16 ιστορικών) *Historia e Popullit Shqiptar, Shqiptarët gjatë luftës së dytë Botërore dhe pas saj, 1939-1990*, (= *Η Ιστορία του αλβανικού λαού κατά το Β' Π. Π. και μετά, 1939-1990*), Tiranë 2008, τ. 4.

Hoxha E., *Vepra 22, tetor – dhjetor 1961*, (= *Άπαντα 22, Οκτώβριος – Δεκέμβριος 1961*), Tiranë 1976.

INSTAT, *Shqipëri – Popullsia dhe dinamikat e saj – Horizonte të reja demografike?*, (=Ινστιτούτο Στατιστικών, *Αλβανία – Ο Πληθυσμός και η δυναμική της – Νέοι δημογραφικοί ορίζοντες?*), Tiranë Μάιος 2014.

Louis H., *ALBANIEN, Eine Landeskunde vornehmlich auf grund eigener reisen* (= *Αλβανία: Γεωφυσική, γεωγραφική, μορφολογική, κλιματολογική περιγραφή*), Stuttgart 1927.

Pierpont Stickney E., *Southern Albania or Northern Epirus in European International Affairs 1912-1923*, Standford University Press (USA) 1926, (μετάφραση στην Αλβανική) *Shqipëria e Jugut ose Epiri i Veriut në Cështjet*

Europlane Ndërkombëtare 1912-1923, (=Η Νότια Αλβανία ή Βόρειος Ήπειρος στις Ευρωπαϊκές Διεθνείς Υποθέσεις 1912-1923), Universiteti Standford, Kaliforni 1998.

Puaux R., *Δυστυχισμένη Βόρειος Ήπειρος (La malheureuse Épire)*, Οδοιπορικό 1913-Απελευθέρωση-Αυτονομία, Μετάφραση Α. Αχ. Λαζάρου, Αθήνα χ.χ.,

Republika Popullore Socialiste e Shqipërisë, Komisioni i Planit të Shtetit, Drejtoria e Statistikës, *Vjetari Statistikor i vitit 1983* (=Λαϊκή Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Αλβανίας, Επιτροπή Κρατικού Σχεδιασμού, Διεύθυνση Στατιστικής, *Στατιστική Επετηρίδα έτους 1983*), Tiranë χ.χ.

Schmitt O., «Nuk ka vijimësi iliro-shqiptare, mungojnë faktet» (=Δεν υφίσταται ίλλυρο-αλβανική συνέχεια, απουσιάζουν τα τεκμήρια), στο: ένθετο *Milosao*, *Gazeta Shqiptare*, φ. 10.2.2013.

Selenica T., *Shqipëria më 1927, L'Albanie en 1927*, (= Η Αλβανία το 1927), Tiranë 1928.

Toleva Th., *La influencia del Imperio austro-húngaro en la construcción nacional albanesa, 1896-1908*, Δ. Δ., Βαρκελώνη 2008, ελληνική μετάφραση: *Η επιρροή της Αυστροουγγαρίας στη διαμόρφωση του αλβανικού έθνους 1896-1908*, Αθήνα 2018.

Universiteti Shtetëror i Tiranës, Instituti i Historise dhe i Gjuhësise Sektori i Arkeologjise, *Shqipëria Arkeologjike*, (=Κρατικό Πανεπιστήμιο Τιράνων, Ινστιτούτο Ιστορία και Γλωσσολογίας, Τμήμα Αρχαιολογίας, *Αρχαιολογική Αλβανία*), Tiranë 1971.

Vaina E., *La Nazione Albanese* (=Το αλβανικό έθνος), Catania 1917.

Vjetari Statistikor i Shqipërisë 1991/ Statistical Yearbook of Albania, (=Στατιστική Επετηρίδα της Αλβανίας 1991), Tiranë 1991.

Zeqo M., *Himara pa eklips* (=Η Χειμάρρα χωρίς έκλειψη), Tiranë 2003.

Παράρτημα

Α) Πίνακες

Πίνακας 1								
Ενδεικτικός πίνακας μετονομασίας αστικών κέντρων στον Βορειοηπειρωτικό χώρο								
Πηγή: Συντάχθηκε με βάση τα στοιχεία από παλαιούς χάρτες και την πρώτη επίσημη στατιστική του αλβανικού κράτους								
α/α		Αργυρόκαστρο	Άγιοι Σαράντα	Δέλβινο	Χειμάρρα και Δρυμάδες	Πρεμετή	Κορυτσά και Μοσχόπολις	Αυλών και Άρτα
1	Χάρτης της Ευρωπαϊκής Τουρκίας, H. Kiepert (1853) (βλ. εικ. αρ.1)	Argyrokastro	H.[agii] Saranda	Delvino	Chimara -	-	-	-
2	Χάρτες Βιλαετιών Ιωαννίνων και Μοναστηρίου - Istituto Geografico de Agostini Roma περίπου 1908. (βλέπε εικ. αρ. 2,3,4)	Argyrokastro	Santi Quaranta Aghii Saranda	Delvino	Himara Drymades	Premeti	Korytza (Gjordza) Moschopolis (Voskopoj)	Valona (Avlon) Arta
3	Χάρτης Χερσονήσου της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (1914) (βλέπε εικόνα αρ. 5)	Argyrokastro	Hagii Saranda	Delvino	Chimara -	Premeti	Korytza Gortsena Moschopolis	Avlona Arta
4	Πληθυσμιακός χάρτης Βορείου Ηπείρου, Θράκης και Μικράς Ασίας, (1914) (βλέπε εικόνα αρ.6)	Ergeri (Argyrokastron)	-	Delvino	Himara -	Premeti	Korytza Moschopolis	Valona Arta
5	Χάρτης της Αλβανίας - Istituto Geografico de Agostini (1917) (βλέπε εικόνα αρ.7)	Argyrokastro	Santi Quaranta	Delvinon	Chimara -	Premeti	Coritsa Gorcia -	Valona Arta
6	Πρώτη επίσημη στατιστική του αλβανικού κράτους ³¹⁵ (1927)	Gjinokastr	Saranda	Delvina	Himara Dhërmi	Përmeti	Korça Voskopoja	Vlora Narta
7	Χάρτης από το βιβλίο του Γερμανού Herbert Louis (1927) (βλέπε εικόνα αρ.8)	Gjinokastr	Saranda	Delvina	Himara -	Premet	Korça -	Vlora Arta
8	Ιταλικός χάρτης της Αλβανίας του 1939 (βλέπε εικόνα αρ.9)	Argirokastro (Gjinokastre)	Porto Edda	Delvino (Delvine)	Chimara (Himara) Dhërmi	Prëmet	Coritza (Korça) Moschopolis (Voskopoj)	Valona (Vlona) Arta
9	Χάρτης στον Gvida d'Italia della Consociazione Tnristica Italiana, ALBANIA (1940) (βλέπε εικόνα αρ.10)	Gjinokaster (Argirokastro)	Porto Edda (Sarande)	Delvino	Himara Dhrimades	Përmeti	Coriza (Korça) -	Valona Arta

³¹⁵ T. Selenica, *Shqipria me 1927, L'Albanie en 1927*, (=Η Αλβανία το 1927), Tiranë 1928, σ. 496-558.

<p>Πίνακας 2</p> <p>Πίνακας όλων των ελληνικών (μειονοτικών) κοινοτήτων των Νομών Αργυροκάστρου και Αυλώνας όπως μετονομάστηκαν το 1938</p> <p>Πηγή: Συντάχθηκε με βάση τα στοιχεία της υπ' αριθ. 753, 6.7.1938 Απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου της Αλβανίας³¹⁶</p>			
Διοικητικές μονάδες τη δεκαετία του 1930 α/α	Διαχρονική ονομασία ελληνικών κοινοτήτων ³¹⁷	Απόφαση 753, 6.7.1938 του Υπουργικού Συμβουλίου της Αλβανίας	
		Αλβανική απόδοση των ονομάτων πριν	Εξαλβανισμένη μορφή μετά
Νομαρχία Αργυροκάστρου/Prefektura e Gjinokastrës			
1	Αργυρόκαστρο	Gjinokastre	Gjinokastra
2	Δερβιτσιάνη	Dervician	Kukel
3	Δουβιάνη	Dhuvjan	Pronjat
4	Φραστανή	Frashtan	Arbëri
5	Καλογοραντζή	Goranxi	Gur i Zi
6	Γορίτσα	Gorice	Bregas
7	Γράψη	Grapshi	Gravë
8	Χάσκοβο	Haskovë	Drangue
9	Λιούγκαρη	Lugari	Lugar
10	Σωφράτικα	Sofratika	Shufrati
11	Τεριαχάτες	Terihati	Terihati
12	Βάνιστα	Vanista	Vëneshta
13	Καρόκι	Karoq	Karoqe
14	Περδικάρι	Perdhikar	Fëllenzor
15	Γράβα	Grave	Lajthizë
16	Γριάσδανη	Grazhdan	Drrizë
17	Χαντηραγά	Hader Agai	Hajdaraj
18	Χότζα	Hoxhaj	Hoxhaj
19	Καλτσάταις	Kalcat	Kalaj
20	Καλύβια του Πασά	Kalivepashaj	Kasollaj
21	Κομμάτι	Komat	Kamata

³¹⁶ *Fletorja Zyrtare (=ΕτΚ)*, αρ. φ. 64, 26.8.1938, Vendim i Këshillit Ministrues nr. 753, 6.7.1938, "Listë mbi ndryshimin e emrave të katundevet", (=Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου αρ. 753, 6.7.1938, «Κατάλογος αλλαγής των ονομάτων των χωριών»).

³¹⁷ Γ.Χ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 40-51. Στατιστικές της εκπαιδευτικής κινήσεως ελληνικών σχολείων κατά το σχολικόν έτος 1898-1899, που δημοσιεύθηκαν στην: *Αγών*, αρ. φ. 45, 28.1.1900, Αθήνα, σ. 3-4. Αποφάσεις Υπουργών Εξωτερικών, Οικονομικών, Εθνικής Άμυνας, Εσωτερικών, Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη (*ΕτΚ*, τχ. Β', αρ. φ. 119, 21.1.2015 και *ΕτΚ*, τχ. Β', αρ. φ. 243, 17.2.2015).

22	Κουλουρίτσα	Kullurice	Kulperi
23	Λαζάτι	Llazati	Lazëri
24	Μάλτσανη	Malçani	Malçani
25	Μεμούσμπει	Memush bej	Memushaj
26	Καινούριο	Qenurjo	Rinia
27	Καισαράτη	Qesarati	Qesarati
28	Άγιος Ανδρέας	Shendeu	Shëndreu
29	Σμίνετσι	Zmineci	Dimnori
30	Θεολόγος	Theollogo	Rapëza
31	Βαγγαλιάτες/Ευαγγελάτες	Vagalati	Vlaga
32	Βραϊλιάτι	Brailat	Brrylaj
33	Φοινίκη	Finiq	Finiqi
34	Κακοδίκι	Kakodhiq	Mërinoti
35	Γαρδικάκι	Kardhikaq	Kerthias
36	Καραχάτζι	Karahaxh	Pemza
37	Κώσταρι	Kostar	Kostari
38	Ελευθεροχώρι	Lefterohor	Liria
39	Μαυρόπουλο	Mavropulli	Zezar
40	(Κάτω) Μεσοπόταμος	Mesopotam i poshtëm	Meslumaj i Poshtëm
41	(Άνω) Μεσοπόταμος	Mesopotam i Sipërm	Meslumaj i Sipërme
42	Πετσά	Pece	Pecaj
43	Συρκάτες	Sirakat	Siraka
44	Άνω Δρόβιανη	Dhrovjan i Sipërme	Kastriot i Sipërme
45	Κάτω Δρόβιανη	Dhrovjan i Poshtem	Kastriot i Poshtem
46	Άνω Λεσινίτσα	Leshnic e Sipërme	Lajthize e Sipërme
47	Κάτω Λεσινίτσα	Leshnic e Poshtëme	Lajthize e Poshtme
48	Γιαννητσάτες	Janicat	Gjonati
49	Λουψάτες	Llupsat	Llupës
50	Τσερκοβίτσα	Cerkovice	Rethinë
51	Βελιάχοβο	Velahove	Vllazer
52	Κρόγγοι	Krongj	Kronaj
53	Μουζίνα	Muzine	Muzinë
54	Αρδάσοβα	Ardhasova	Ardhë-as
55	Δερμίσι	Dermish	Dermaj
56	Δίβρη	Dhivri	Dibri
57	Γέρμα	Jerma	Jerma
58	Κρασιά	Krana	Krana
59	Λίβενα	Livina	Linoj
60	Μεμόραχη	Memoraqaj	Memaj
61	Ρωμάντζια Ρουμαντζά	Rumanza	Rumanza
62	Υμεραφέντη ή Μαραφέντι	Ymer Efendi	Omertaj
63	Άγιοι Σαράντα	Saranda	Zogaj

64	Τσούκα	Çuke	Çukë
65	Αλύκο	Alikaj	Alikaj
66	Μετόχι	Metog	Metaj
67	Τρέμουλη	Trembull	Tremburi
68	Καραλήμπεη	Karalibej	Likaj
69	Κασίμ Αλημπέη	-	-
70	Βρυώνι	Virjon	Vrima
71	Καλύβια του Σούση	Kalive Shushi	Sheshi
72	Τσαούσι	Çaush	Reshter
73	Πάλη	Palë	Palë
74	Βρωμερό	Vermero	Kalinë-a
75	Χάλιου	Halo	Halo
76	Βιοβίζντα/ Βαλοβίστα	Biovishta	Çacaj
77	Βλαχοϋψηλότερα	Vllahopsina	Rrumbullake
78	Γλόνα	Glina	Gline-a
79	Ανω Επισκοπή	Peshkëpi e Sipërme	Peshkëpi e Sipërme
80	Κάτω Επισκοπή	Peshkëpi e Poshtme	Peshkëpi e Poshtme
81	Ραντάτες	Radati	Radhasi
82	Βλαχογοραντζή	Vllaho Goranxi	Gurez-a
83	Άγιος Νικόλαος	Ajnikolla	Shenkoll-i
84	Βόδριστα	Bodrishte	Barishte
85	Βουλιαράτι	Bulgarati	Bujaras-i
86	Γιωργουτσάτι	Jorgucati	Gjergjaj
87	Κακαβιά	Kakavja	Kaloje
88	Κακογοραντζή	Kako Goranxi	Gurkuq-i
89	Κατούνα	Katuna	Katundi
90	Κρά	Kerre	Grykë
91	Κλεισάρι	Klishari	Klithma
92	Κοσοβίτσα	Koshovica	Kora
93	Λόγγος	Llongo	Pyllezë-a
94	Λουβίνα	Llrvine	Luginë-a
95	Πέπελη	Pepeli	Pepel-i
96	Σελειό	Selo	Selaj
97	Σωτήρα	Sotira	Sotiraj
98	Βοδίνο	Vodhina	Krojaj
99	Ζερβάτι	Zervati	Zanor
100	Τσάτιστα	Çatista	Rasë-a
101	Χλωμός	Hllomoja	Zbetinë-a
102	Μαυρόγερος	Mavrojeri	Plagzi
103	Πολίτσανη	Poliçani	Palca
104	Σχωριάδες	Skoreja	Blerinë-a
105	Σοπική	Sopiku	Sop-i

Μετονομασία περιοχών /ιστορικών τοπωνυμίων			
106	Δερόπολη	Dropull	Fusha e Drint
107	Βρυσερά	Visera	Fushari
108	Λυκούρσι	Lekures	Lekurësa
109	Εξαμήλια	Ksamile	Mulliri
Νομαρχία Αυλώνας/ Pefektura e Vlonës			
1	Άρτα	Nartë	Nartë
2	Ζβερνέτσι	Zvernece	Rrethujëze
3	Χειμάρα	Himarë	Himarë
4	Κούδεσι	Kudhës	Kudhës-i
5	Πύλιουρι	Pilur	Pilur-i
6	Κηπαρό ή Κεπαρό	Qeparo	Gjinovlash-i
7	Δρυμάδες	Dhermi	Gjolekaj
8	Παλάσσα	Palasa	Palasa
9	Βουνό ή Βούνο	Vuno	Malaj

<p style="text-align: center;">Πίνακας 3</p> <p style="text-align: center;">Ελληνικές ονομασίες Κοινοτήτων όπως μετονομάστηκαν εκ νέου το 1975</p> <p style="text-align: center;">Πηγή: Συντάχθηκε με βάση τα στοιχεία της υπ' αριθ. 225, 23.9.1975 Απόφασης του Προεδρείου της Λαϊκής Βουλής της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλβανίας (ΕτΚ, αρ. φ. 5339, 11.11.1975)</p>			
Νομός (Rrethi))	α/α/	Μετονομασία	
		από	σε
Αγίων Σαράντα (Sarandë)	1	Παλιαυλή	Κιαφε-ντάρδαϊ (αυχένας της αχλαδιάς)
	2	Άγιος Βασίλειος (Σενβασίλ)	Περπαρίμ (πρόδος)
	3	Μαυρόπουλο	Μπουρόνια (πηγή)
	4	Άγιος Ιωάννης (Σενγιάνι)	Μπλερίμας(πράσινο)
	5	Βρωμερό	Μπρέγκας (όχθη)
	6	Φανάρι	Ντρίτας (φως)
	7	Καινούργιο	Βούργκου ι ρι (Νέος Βούρκος)
	8	Κασεμλάμπεη	Νεοχώρι
	9	Μεμούσμπη	Πλάκα
	10	Καλύβια του Πασά	Κόντρα (λόφος)
	11	Καλύβια του Σούση	Ραχούλα
	12	Υμεραφέντη ή Μαραφέντη	Φιτόρια (νίκη)
	13	Χότζα	Λιβαδειά
	14	Χαντήραγά	Λευτέρη Τάλλιο
	15	Άγιος Ανδρέας ή Αγιαντριάς	Παρτιζάνι
Αργυροκάστρου (Gjirokastër)	16	Άγιος Νικόλαος ή Άη Νικόλας	Ντρίτας (φως)
	17	Κακογοραντζή	Κρυονέρι,

Πίνακας 4

Στατιστικά στοιχεία μορφωτικού και οικονομικού επιπέδου τη δεκαετία του 1920.

Πηγή: Συντάχθηκε με βάση τα επίσημα στατιστικά στοιχεία που δημοσίευσε ο T. Selenica στο *Shqipria me 1927, L'Albanie en 1927, (= Η Αλβανία το 1927), Tiranë 1928.*

α/α	Νομός (Prefektura)	Πληθυσμός	Αναλφάβητοι	Απόφοιτοι			Κρατικά έσοδα (χρυσά φράγκα)
				Δημοτικού	Γυμνασίου	Πανεπιστημίου	
1	Αργυροκάστρου	127.894	27%	21.118	406	246	3.313.069
2	Αυλώνας	43.784	70%	7.468	183	51	1.721.039
3	Δυρραχίου - Τιράνων	93.158	85%	1.132	57	18	2.769.199
4	Ελμπασάν	82.402	85%	646	31	6	969.870
5	Κορυτσάς	131.570	65%	17.021	892	92	3.392.819
6	Μπερατίου	116.670	87%	1.262	63	13	2.466.868
7	Ντίμπρας	83.714	97%	1.721	12	2	1.399.187
8	Σκόδρας	114.308	87%	9.338	104	18	2.378.257
9	Τροπόγιας	40.117	98%	176	25	0	208.043
	Σύνολο	833.617	-	59.882	1.773	446	18.618.351

Πίνακας 5		
Κάτοικοι της «μειονοτικής ζώνης» με ελληνική εθνικότητα		
Πηγή: Συντάχθηκε με βάση στατιστικά στοιχεία από επίσημες αλβανικές στατιστικές και άλλες πηγές που αναφέρονται στις παραπομπές		
Έτος	Επίσημα στοιχεία πληθυσμού με «ελληνική εθνικότητα»	Συνολικός πληθυσμός Αλβανίας
1927	38.858 ³¹⁸	828.593
1930	40.846 ³¹⁹	833.850
1937	40.521 ³²⁰	1.040.400
	44.806 ³²¹	
1945	26.535 ³²²	1.122.044
1950	28.997 ³²³	1.218.900
1955	34.281 ³²⁴	1.388.876
1960	37.282 ³²⁵	1.626.300
1979	49.307 ³²⁶	2.590.600
1989	58.758 ³²⁷	3.182.400
2001	35.829 ³²⁸	3.069.275

³¹⁸ Γ. Χ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 44-47. Ο αριθμός αφορά μόνο τον ελληνόγλωσσο πληθυσμό στο Νομό Αργυροκάστρου και τριών ελληνόγλωσσων χωριών επαρχίας Χειμάρρας.

³¹⁹ A. Bërxolli, *Minoritetet ne Shqiperi - Studim Demografik (= Οι Μειονότητες στην Αλβανία - Δημογραφική Μελέτη)*, Tiranë, 2005. (Πληθυσμός εντός της «μειονοτικής ζώνης»).

³²⁰ A. Bërxolli, *ό.π.*

³²¹ Γ. Χ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 48-51. Ο αριθμός αφορά μόνο τον ελληνόγλωσσο πληθυσμό στη Νομαρχία Αργυροκάστρου και τριών ελληνόγλωσσων χωριών επαρχίας Χειμάρρας.

³²² A. Bërxolli, *ό.π.*

³²³ ACFC/SR/II (2007)004, «Δεύτερη έκθεση της Αλβανίας στο Συμβούλιο της Ευρώπης σύμφωνα με το άρθρο 25, παρ. 2 της Σύμβασης Πλαίσιο για την προστασία των Μειονοτήτων, Στρασβούργο, 18 Μαΐου 2007, στο: <https://rm.coe.int/168008b62b> (πρόσβαση: 29.5.2020).

³²⁴ A. Bërxolli, *ό.π.*

³²⁵ ACFC/SR/II (2007)004, *ό.π.*

³²⁶ *Vjetari Statistikor i Shqipërisë 1991* (= Στατιστική Επετηρίδα της Αλβανίας, 1991), σ. 370.

³²⁷ *Vjetari Statistikor i Shqipërisë 1991*, *ό.π.*

³²⁸ A Bërxolli, *ό.π.*

Πίνακας 6		
Κάτοικοι με ελληνική εθνικότητα ανά νομό, βάσει της αλβανικής απογραφής (1989).		
Πηγή: ACFC/SR/II (2007)004, «Δεύτερη έκθεση της Αλβανίας στο Συμβούλιο της Ευρώπης...» (2007), στο https://rm.coe.int/168008b62b (πρόσβαση, 29.5.2020).		
α/α	Νομός (Rrethi)	Κάτοικοι ελληνικής εθνικότητας
1	Αγίων Σαράντα	36.531
2	Αργυρόκαστρου	19.921
3	Μπερατίου	49
4	Φιέρι	123
5	Γκράμσι	13
6	Κολώνιας	20
7	Κορυτσάς	158
8	Λούσνιας	51
9	Πρεμετής	442
10	Πόγραδετς	19
11	Σκραπάρι	16
12	Τεπελένι	57
13	Αυλώνος	202
14	Ντίμπρας	17
15	Ελμπασάν	131
16	Δυρραχίου	192
17	Κρούγιας	17
18	Κούκσι	17
19	Λέζιας	15
20	Λιμπράζντι	33
21	Μάτι	22
22	Μιρντίτας	16
23	Πούκας	17
24	Σκόδρας	53
25	Τιράνων	610
26	Τροπόγιας	16
	Σ Υ Ν Ο Λ Ο	58.758

B) Εικόνες

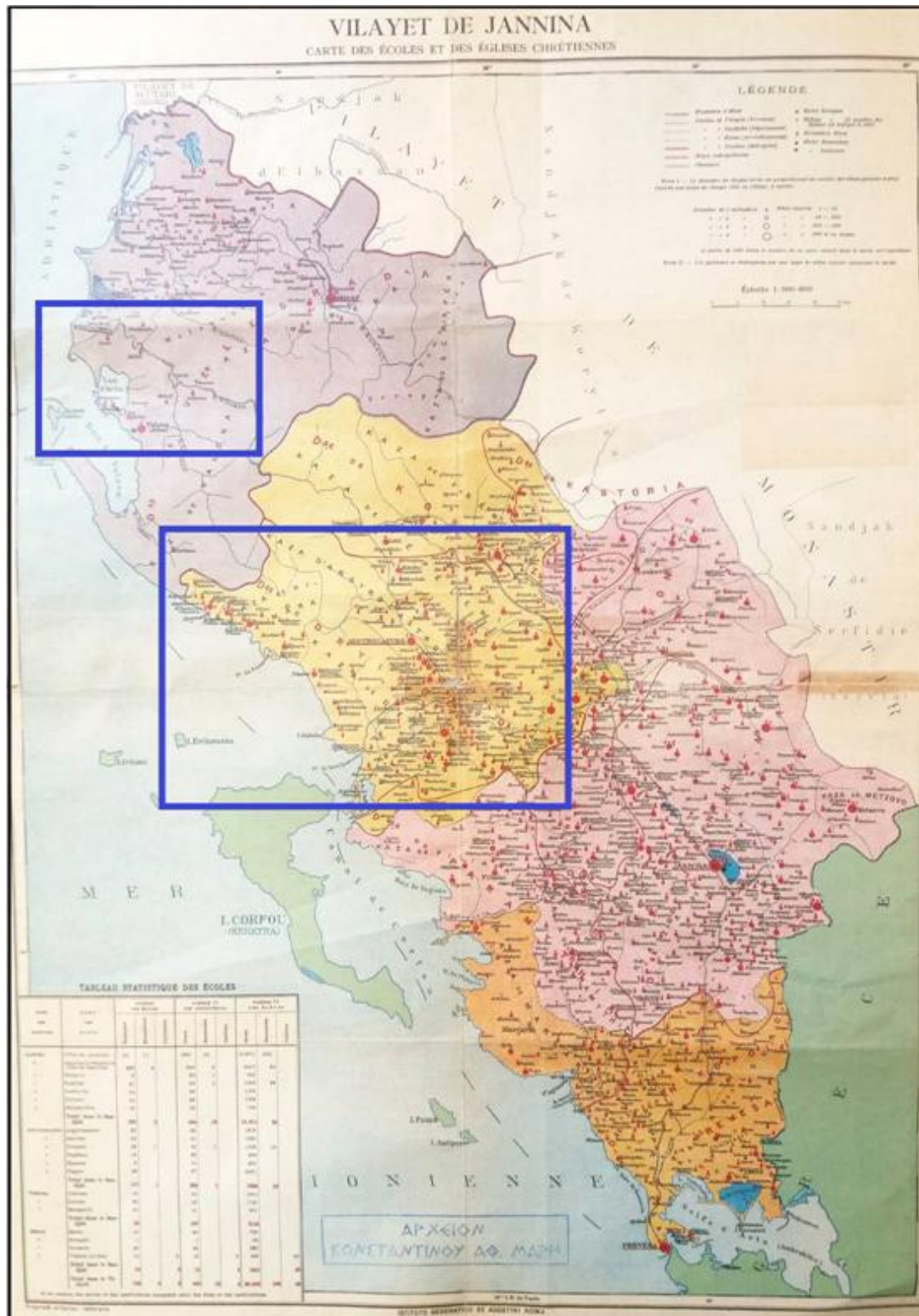

Εικόνα 1

Τμήμα χάρτη της Ευρωπαϊκής Τουρκίας του Heinrich Kiepert, έτους **1853**, και σε μεγέθυνση τμήμα του (Βόρειος Ήπειρος) με επισημειωμένες τις ονομασίες ορισμένων αστικών κέντρων με τη διαχρονική τους ονομασία.

Πηγή: *David Rumsey Map Collection*, στο:

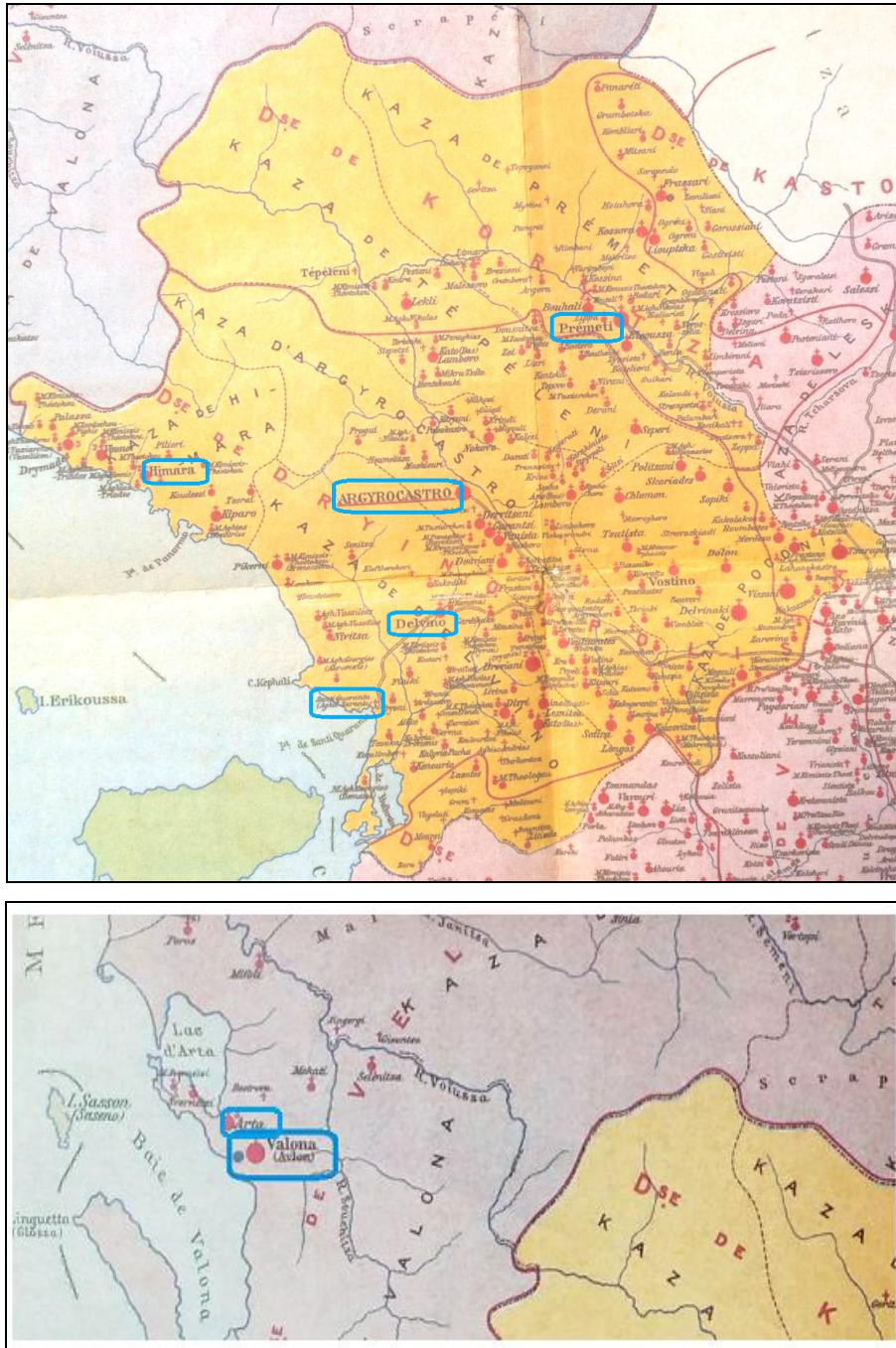
https://www.davidrumsey.com/luna/servlet/detail/RUMSEY~8~1~298945~90070220:South-West-Sheet-General-Karte-von-?sort=Pub_List_No_InitialSort%2CPub_Date%2CPub_List_No%2CSeries_No&qvq=q%3AEuropean%20Turkey%3Bsort%3APub_List_No_InitialSort%2CPub_Date%2CPub_List_No%2CSeries_No%3B%3ARUMSEY~8~1&mi=38&trs=131&fbclid=IwAR3rkbQQGUHA6KU0iUsbZW0M-y0OGq0ikyQVeJr5z6srQ9a62kOrmI3FRfM (πρόσβαση: 13.6.2020)

Εικόνα 2

Χάρτης των Χριστιανικών Σχολείων και Εκκλησιών του Βιλαετίου Ιωαννίνων του *Istituto Geografico de Agostini Roma* (περίπου 1908). Σαφέστατα προσδιορίζεται ότι η νήσος Σάσων περιλαμβάνεται στην επικράτεια του Βασιλείου της Ελλάδος.

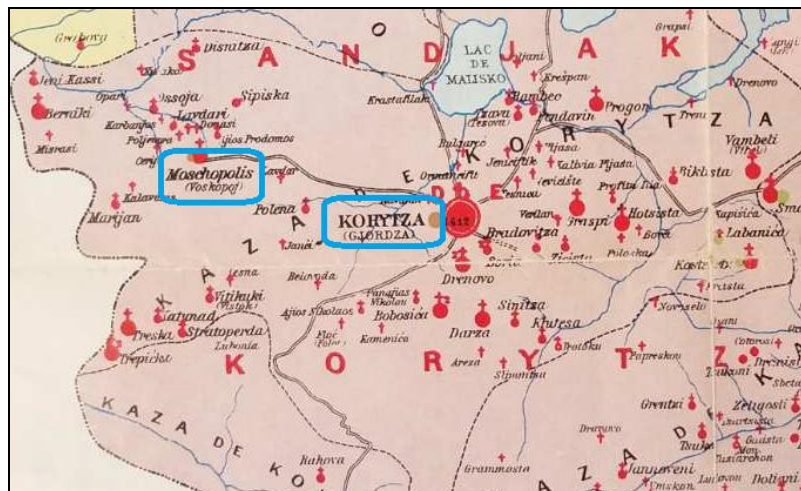
Πηγή: *Αρχείο Κώστα Αθ. Μάρη*

Εικόνα 3

Σε μεγέθυνση τμήματα του προηγούμενου χάρτη:

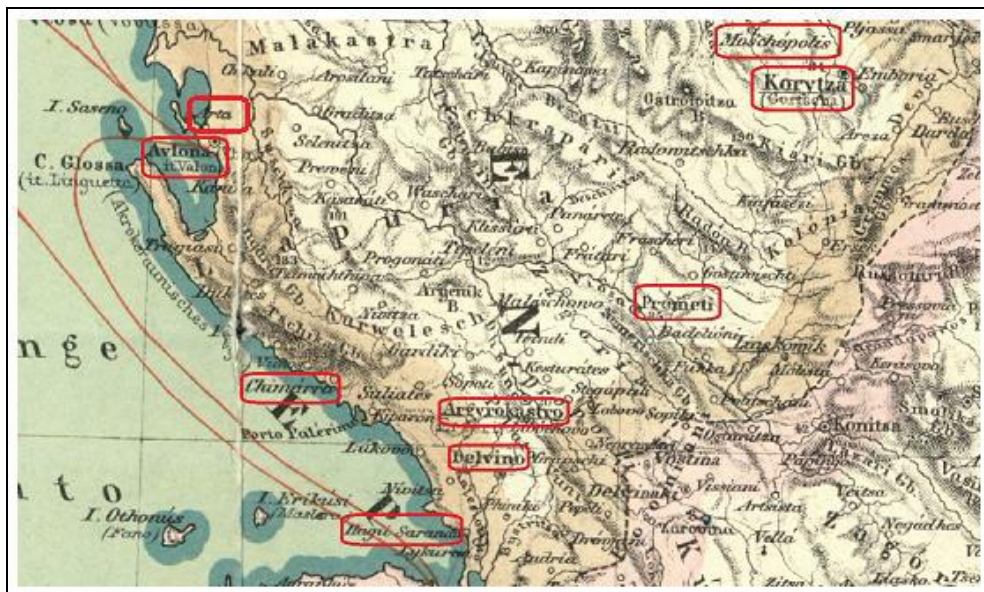
το Σαντζάκι (Νομός) Αργυροκάστρου και ο Καζάς (Επαρχία) Αυλώνας με επισημειωμένες τις ονομασίες ορισμένων αστικών κέντρων με τη διαχρονική ονομασία τους.

Εικόνα 4

Χάρτης των Χριστιανικών Σχολείων του Βιλαγιέτιο Μοναστηριού του *Istituto Geografico de Agostini Roma* (περίπου το 1908) και σε μεγέθυνση το Σαντζάκι (Νομός) Κορυτσάς με επισημειωμένες τις ονομασίες ορισμένων αστικών κέντρων με τη διαχρονική ονομασία τους.

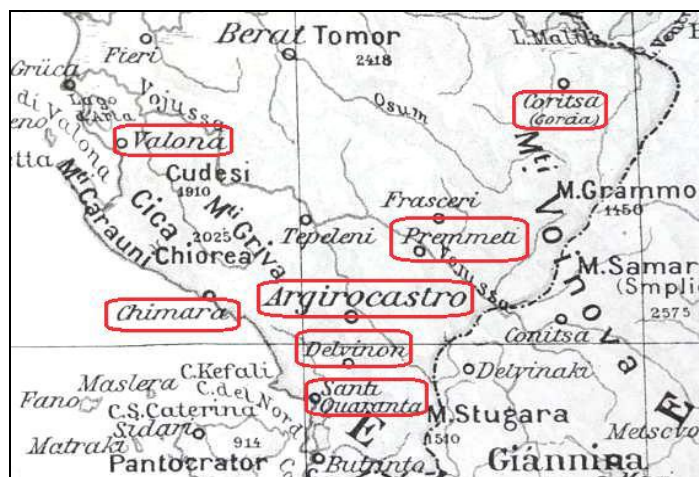
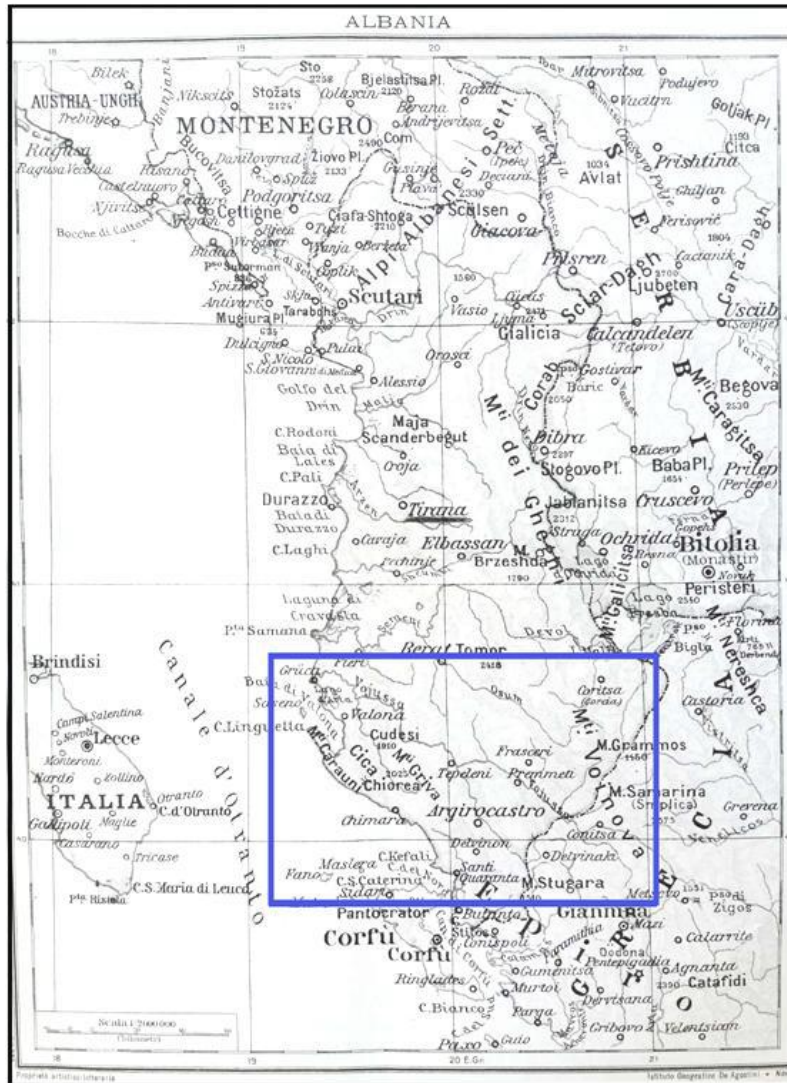
Πηγή: Αρχείο Κώστα Αθ. Μάρη

Εικόνα 5

Γενικός Χάρτης της Χερσονήσου της Νοτιοανατολικής Ευρώπης του Heinrich Kiepert (1914) και σε μεγέθυνση τμήμα του (Βόρειος Ήπειρος) με επισημειωμένες τις ονομασίες ορισμένων αστικών κέντρων με τη διαχρονική ονομασία.

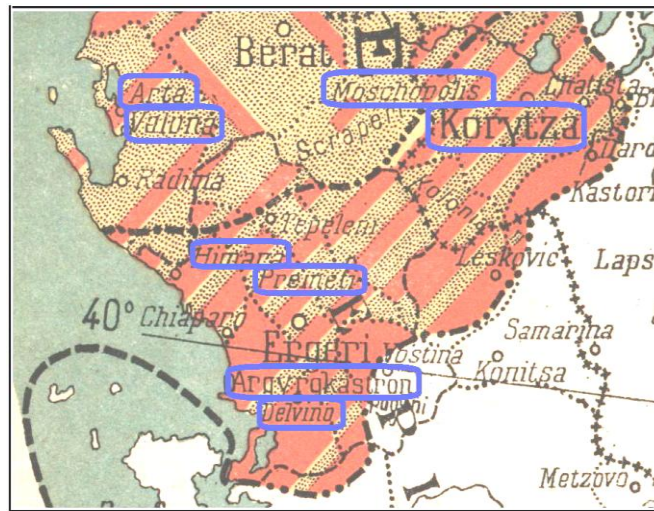
Πηγή: EAlA-MIET

Εικόνα 6

Χάρτης της Αλβανίας (1917) του Ιταλικού Istituto Geografico de Agostini και σε μεγέθυνση τμήμα του (Βόρειος Ήπειρος) με επισημειωμένες τις ονομασίες ορισμένων αστικών κέντρων με τη διαχρονική ονομασία τους.

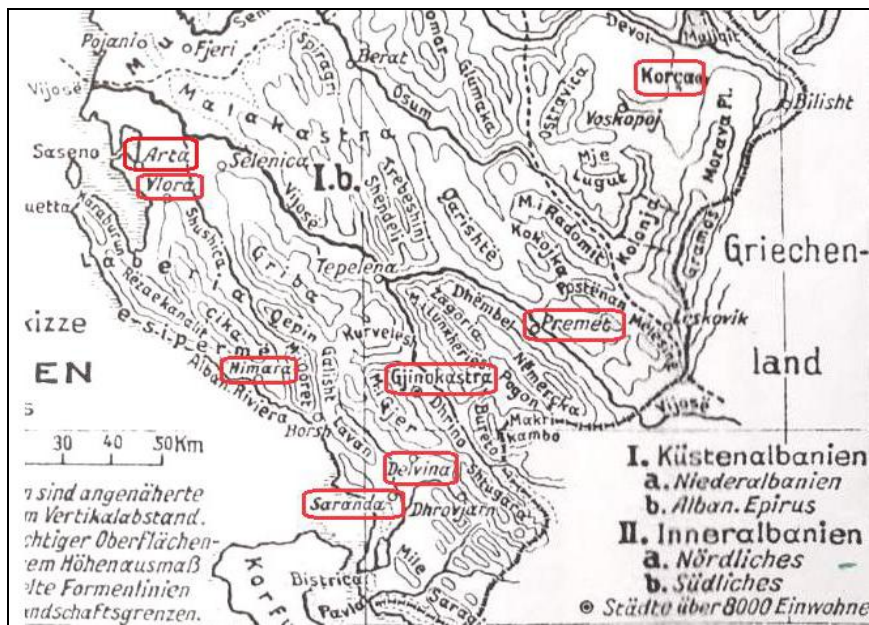
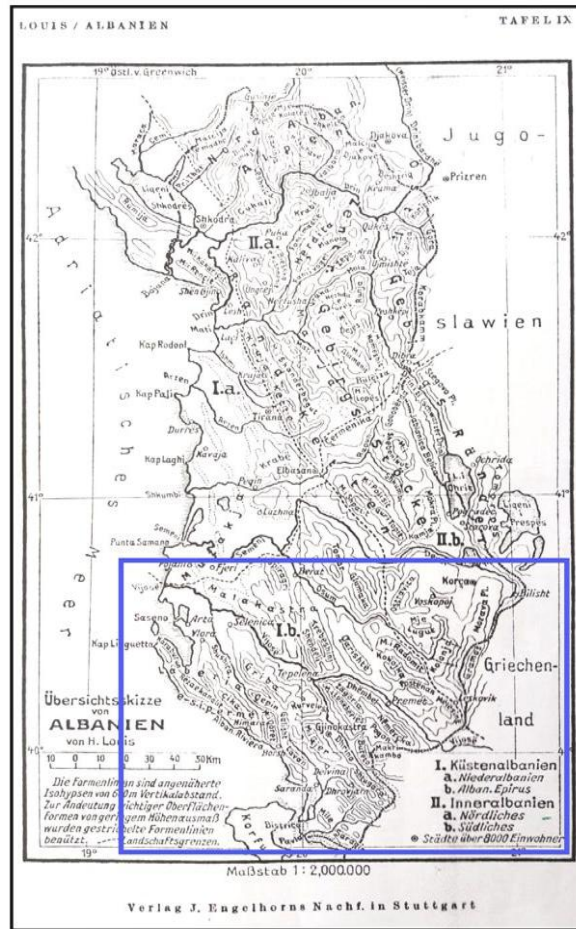
Πηγή: Eugenio Vaina, *La Nazione Albanese* (=Το αλβανικό έθνος), Catania, 1917.

Εικόνα 7

Χάρτης Βορείου Ηπείρου, Θράκης και Μικράς Ασίας (H. Pidot, Paris, 1920) και σε μεγέθυνση και οριοθετημένη η επικράτεια της Αυτονόμου Ηπείρου.

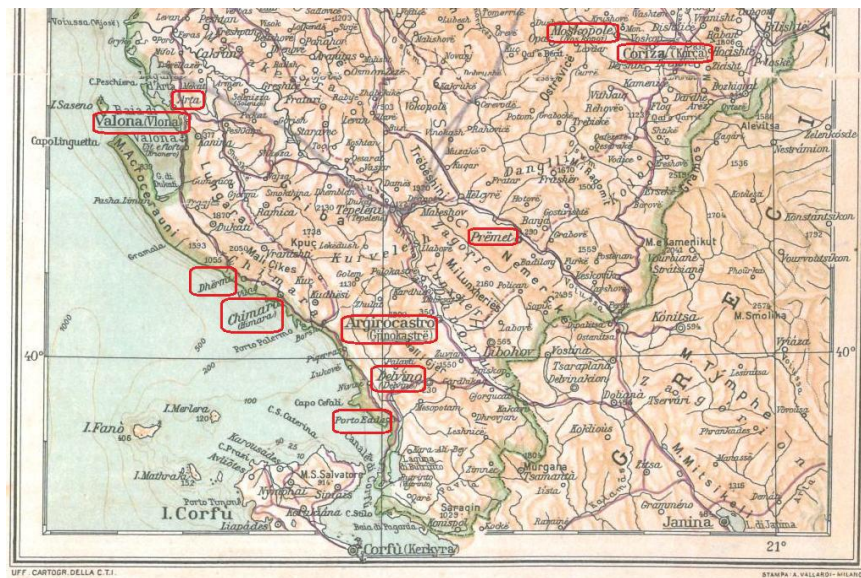
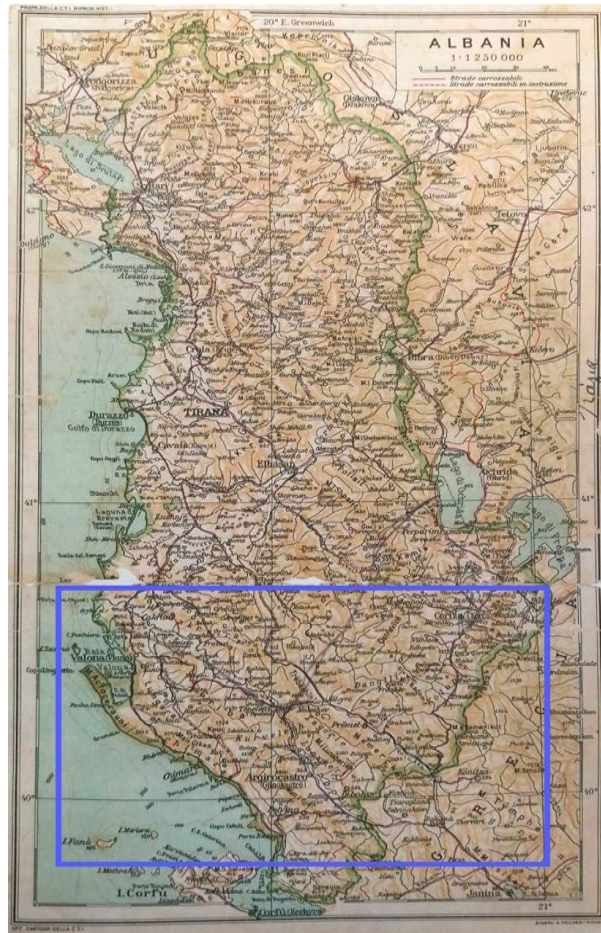
Πηγή: ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ

Εικόνα 8

Χάρτης τη Αλβανίας και σε μεγέθυνση τμήμα του (Βόρειος Ήπειρος) Στο υπόμνημα ο χώρος με την επισημείωση Ib χαρακτηρίζεται αλβανική Ήπειρος.

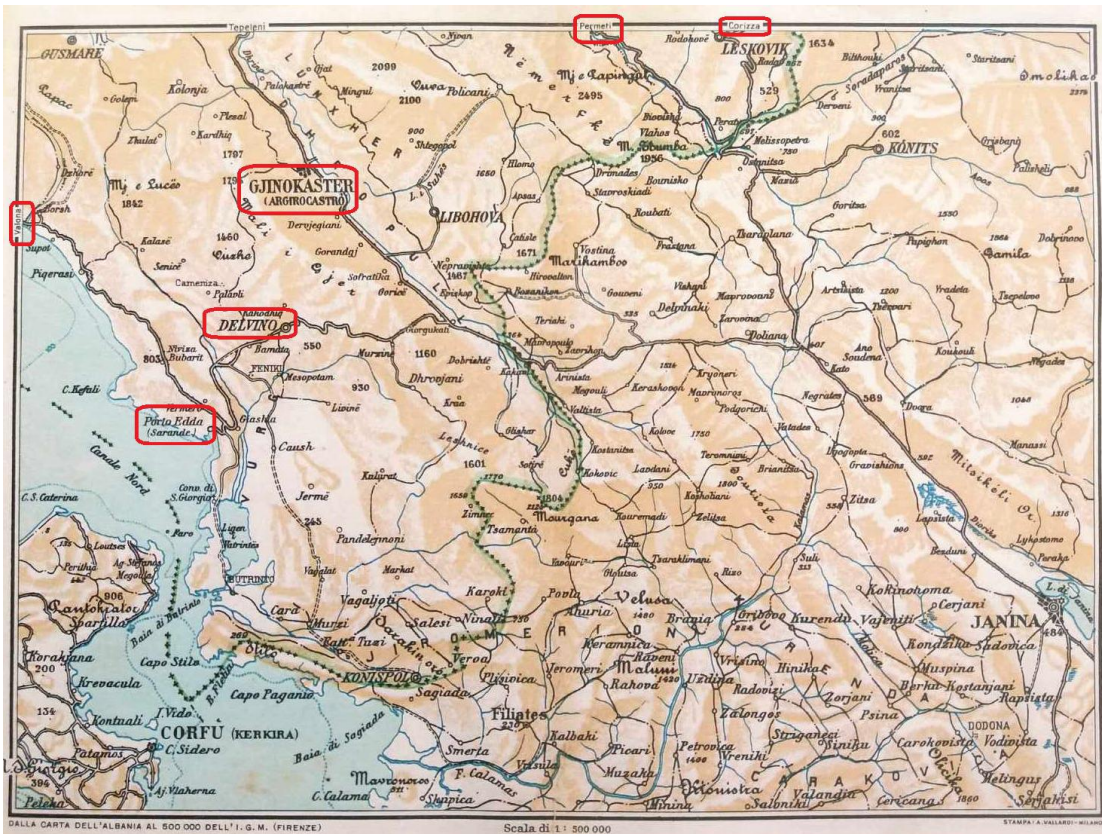
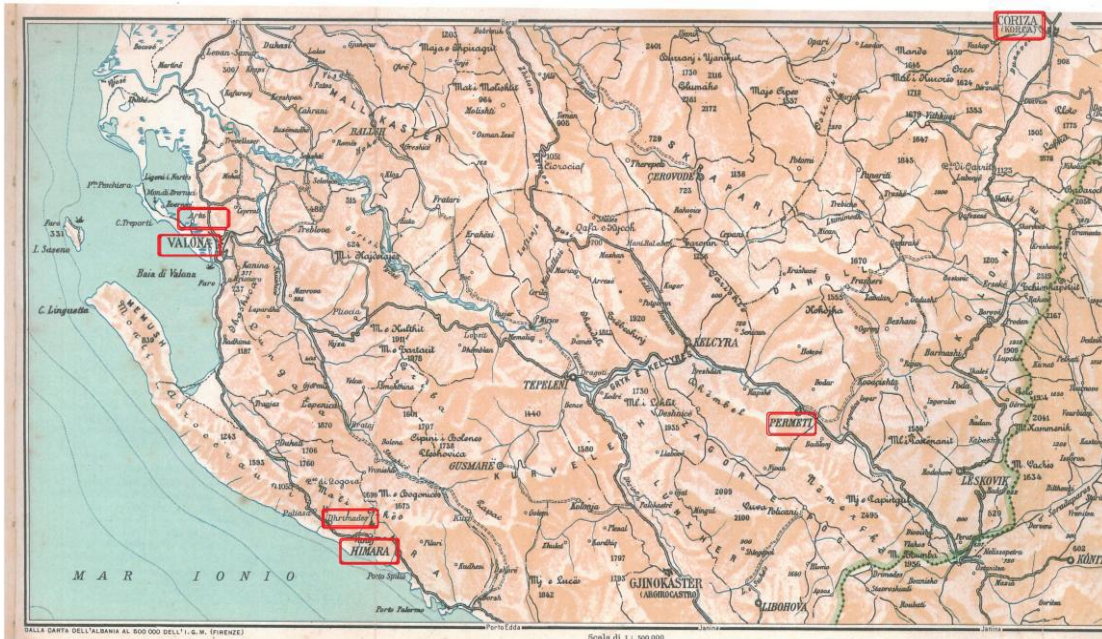
Πηγή: Dr Herbert Louis, *ALBANINIEN, Eine Landeskunde vornehmlich auf grund eigener reisen* (=Αλβανία: Γεωφυσική, γεωγραφική, μορφολογική, κλιματολογική περιγραφή), Stuttgart, 1927.

Εικόνα 9

Ιταλικός χάρτης της Αλβανίας της δεκαετίας του 1930 και σε μεγεθυσμένη τμήμα του:
 οι Νομοί (Prefekturat) Κορυτσάς, Αργυροκάστρου και Αυλώνας.

Πηγή: *Guida d'Italia della Consociazione Turistica Italiana, ALBANIA* (=Οδηγός της Ιταλίας του Ιταλικού Τουριστικού Οργανισμού, ALBANIA), Milano 1940, (XVIII)

Εικόνες 10

Ιταλικοί τουριστικοί χάρτες της Αλβανίας (1940).

Πηγή: *Guida d'Italia della Consociazione Turistica Italiana*, Milano 1940, (XVIII)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΣ

Διά τα Ήνωσίνης Δρ. 20
 Διά το Κράτος » 25
 Διά το Εργασίον » 40
 Διά την Διεύθυνσιν Δολ. 8

Περιλαμβανόμενα καὶ κέρματα
 διανεμηθέντα.

Η ΗΜΕΡΑ

Αν στίλβει τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Ὅσον προσημασθὲν διὰ τὴν ἀνομιλίαν
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

ΠΟΛΙΤΙΚΑ

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Ἡ Ἐν Ἄλ Καταστ.

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Σελ. 2

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝ

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

ΜΕΛΙΤΑ ΛΟΓΙΑ.

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

ΕΞ ΑΓΑΘΩΣ

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Ἡ Νέα Ἑλλάς

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

ΓΑΜΟΙ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Ἡ Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Ἡ Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Ἡ Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Ἡ Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

ΣΤΗΡΙΧΙΟΝ ΦΑΡΜΑΚΟΝ

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Ἡ Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Ἡ Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Ἡ Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Ἡ Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Ἡ Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην

Ἐπισημασθὲν τὴν ἀνομιλίαν ἐκείνην
 προεβλεπόμενον διὰ τὴν γυμνάσιον
 καὶ ἐπισημασθὲν τὴν ἱστορικὴν συμ-
 φωνίαν.

Εικόνα 12

Δημοσίευμα στην *Ἡμερα* (αρ. φ. 41, 19.9.1913, σ. 2) για την κατάληψη των Ελληνικών σχολείων της Ελληνικής Κοινότητας Αυλώνας από την αλβανική Κυβέρνηση ενώ προμηνύεται ίδια τύχη να έχει και το σχολείο της Αρτας.

Πηγή: Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων.

ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΙΡΑΝΩΝ ΠΡΟΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Α.Υ.Ε., 1929, Α/4/Ι, αρ. 12830

Τύρανα, 6 Νοεμβρίου 1929

Ἐχω τήν τιμήν νά φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι, κατά πληροφορίαν τοῦ Ὑποπροξενείου Ἀγίων Σαράντα, ὑπάλληλος τοῦ Δημαρχείου Δελβίνου εἰδοποίησε πρό τινος τούς κατοίκους τῆς συνοικίας Λάκκας Δελβίνου νά ἐξαλείψωσι τάς ἐπί τῶν τάφων ἐπιτυμβίους ἑλληνικάς ἐπιγραφάς μετατρέποντες αὐτάς εἰς ἀλβανικάς. Οἱ κάτοικοι Δελβίνου ἠρνήθησαν νά ὑπακούσωσιν εἰς τήν διαταγήν ταύτην, ἐδήλωσαν δέ εἰς τάς ἀλβανικάς ἀρχάς ὅτι, ἂν θέλωσιν αὐταί νά ἀλλάξωσι τάς ἐπιγραφάς, δύνανται μόναι τῶν νά πράξωσι τοῦτο.

Ἡ κατά τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης νέα αὕτη ἀλβανική ἐνέργεια δέν φαίνεται ἀτυχῶς νά εἶναι μεμονωμένη.

Τήν 17ην Σεπτεμβρίου ἐν Ἀργυροκάστρῳ, προκειμένου νά λάβῃ χώραν ἡ ἐκφορά τῆς θανούσης συζύγου κατοίκου τινός τῆς πόλεως Εὐσταθίου Τέλου, ὁ Νομάρχης Ἀργυροκάστρου, ὅστις κατά τύχην διήρχετο τήν στιγμήν ἐκείνην ἐξωθεν τῆς οἰκίας τῆς θανούσης, ἰδών τό ὄνομα αὐτῆς γεγραμμένον κατά τάς αὐτόθι συνηθείας ἐπί τοῦ φερέτρου ἑλληνιστί διέταξε χωροφύλακα νά ἀπαγορεύσῃ τήν ἐκφοράν τοῦ νεκροῦ, πρὶν ἢ ἀντικατασταθῶσι τά ἑλληνικά γράμματα δι' ἀλβανικῶν. Πράγματι παρά τάς διαμαρτυρίας τῶν οἰκείων, οἵτινες σημειωτέον ἦσαν καί ἀλβανόφωνοι, καί τάς ἐνεργείας παρατυχόντος χριστιανοῦ νομαρχιακοῦ συμβούλου, ἡ κηδεῖα δέν ἠδυνήθη νά λάβῃ χώραν εἰ μὴ μετὰ τήν ἀντικατάστασιν τῶν γραμμῶν.

Ἐπίσης πρό τινος τρεῖς Ἰσραηλίται, Ἕλληνες ὑπήκοοι, οἱ Σαμουέλ καί Χαίμ Μπατίνο καί ὁ Χανέν Ἰσχακῆ, διαλαλοῦντες ἑλληνιστί τά ἐμπορεύματά των εἰς Ἄρταν (Αὐλώνος), ὅπου συνήθως μετέβαινον πρὸς ἐμπορίαν, συνελήφθησαν καί ἤχθησαν πρὸ τοῦ προέδρου τῆς κοινότητος, ὅστις δριμύτως ἐπέπληξεν αὐτοῦς διότι ἐχρησιμοποίησαν τήν ἑλληνικὴν. Εἰς παρατήρησίν των δέ ὅτι πάντοτε ὁσάκις μετέβαινον εἰς Ἄρταν ἐχρησιμοποίησαν τήν ἑλληνικὴν, ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος Νουμάν Λεπενίτσας παρωργίσθη καί ἐπετέθη ἐναντίον ἐνός ἐξ αὐτῶν, ὃν ἐκτύπησε διὰ τῆς ράβδου του. Ἐν κακῇ καταστάσει δέ οὗτος μετεφέρθη εἰς παρακείμενον φαρμακεῖον.

Τόσον ὁ ἀναπληρωτής τοῦ Ὑποπροξενείου κ. Ζέρβας ὅσον καί ἐγὼ διεμαρτυρήθημεν ἐντόνως διὰ τήν ἀνήκουστον ταύτην συμπεριφοράν. Πράγματι δέ ὁ Λεπενίτσας ἐδικάσθη ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου Αὐλώνος καί κατεδικάσθη εἰς πρόστιμον 200 φρ. χρ. Τήν ἐπαύριον ὁμῶς τῆς δίκης ὁ Χανέν Ἰσχακῆς ἐκλήθη καί πάλιν ὑπὸ τοῦ Νουμάν Λεπενίτσα, ὅστις τοῦ ἐδήλωσεν ὅτι ἐφόσον αὐτός ἦτο πρόεδρος τῆς κοινότητος δέν θά ἐπέτρεπεν εἰς οὐδένα Ἕλληνα νά ἐμπορευῆται εἰς Ἄρταν, διέταξε δέ τούς χωροφύλακας νά τόν ἀπομακρύνωσι τοῦ χωρίου.

Χαρακτηριστικόν τῶν κρατουσῶν διαθέσεων εἶνε ὅτι κατά τήν δίκην τοῦ Λεπενίτσα ὁ συνήγορος αὐτοῦ Ἀβδούλ Κούτσης εἶπε μεταξύ ἄλλων ὅτι δέν εἶνε ὀρθόν νά καταδικασθῆ εἰς πρόεδρος κοινότητος διότι ἔδειρεν ἕναν Ἕλληνα.

Εἰς τά ἀνωτέρω προσθέτω ὅτι πρό τινων ἡμερῶν ἡ ἀστυνομία Δυρραχίου διέταξε τόν αὐτόθι πράκτορα τῆς ἑλληνικῆς ἀτμοπλοίας νά ἀφαιρέσῃ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ πρακτορείου τά ἑλληνικά γράμματα, καθ' ἣν στιγμήν καί εἰς αὐτό τό σερβικόν πρακτορεῖον ἐπιτρέπεται νά φέρῃ διπλῆν ἐπιγραφὴν ἀλβανιστί καί σερβιστί. Δέν θά λείψω νά διαμαρτυρηθῶ διὰ τήν ἀνωτέρω ἐνέργειαν τῆς ἀστυνομίας Δυρραχίου.

Εὐπειθέστατος
Λ. Β. ΜΕΛΑΣ

Εικόνα 13

Ἐκθεση του Πρεσβευτῆ της Ελλάδας στα Τύρανα στην οποία αναφέρονται οι αλβανικές ενέργειες ἐναντίον της χρήσης της ἑλληνικῆς γλώσσας.

Πηγή: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και ελληνοαλβανικές σχέσεις (1922-1929)*, (επιμ. Β. Κόντης), Αθήνα 1997, τ. 3, σ. 437-438.

ΥΠΟΠΡΟΞΕΝΕΙΟ ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΥ ΠΡΟΣ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΙΡΑΝΩΝ

Α.Υ.Ε., 1933, Α/4, άρ. 6385

Έν Άργυροκάστρω, τῆ 31ῆ Ἰουνίου 1933

Έχω τήν τιμήν νά φέρω εἰς γνώσιν Ἰμῶν τάς κάτωθι πληροφορίας ἵν' ἀπλῶς διατελῆτε ἐν γνώσει αὐτῶν:

Ἐπίμονοι προσπάθειαι καταβάλλονται παρά τῶν ἀλβανικῶν ἀρχῶν ὅπως μεταβάλλονται ἐπί τό ἀλβανικόν τά ἑλληνικά ὀνόματα καί ἐπίθετα τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς τοῦ Ἰποπροξενείου τούτου ἀποκοπτομένου τοῦ τελικοῦ (ς) ἤ καί ὀλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς καταλήξεως. Πρός τούτοις πληροφοροῦμαι ὅτι οἱ ταχυδρομικοί ὑπάλληλοι τοῦ ταχυδρομικοῦ γραφείου τοῦ χωρίου Γιωργουτσατῶν σβύνουν ὅλας τάς ἑλληνικάς καταλήξεις τῶν ἐπιστολῶν καί τηλεγραφημάτων. Μοί ἀνεκοινώθη μάλιστα ὅτι ὁ τρόπος τῆς ἐφαρμογῆς λαμβάνει ἐν πολλοῖς κωμικόν χαρακτήρα διότι οἱ ἐν λόγῳ ὑπάλληλοι μή δυνάμενοι νά κάμουν διάκρισιν μεταξύ ἑλληνικῶν καί ξένων ὀνομάτων ἀποκόπτουν ἀπό τάς ἐπιστολάς τάς ἀπευθυόμενας πρός ἐταιρείας ἤ ἐπιχειρήσεις ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τήν κατάληξιν φανταζόμενοι ὅτι διά τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ τούτου τῶν διευθύνσεων διακηρύττουν ἀνά τόν κόσμον τήν ἀλβανικότητα τῆς περιοχῆς ταύτης. (Αἱ διευθύνσεις Α. Frères ἤ Β. Brothers κατόπιν τῆς περιέργου ταύτης λογοκρισίας καθίστανται Α. Fre ἤ Β. Brothe).

Ἐπίσης πληροφοροῦμαι ὅτι ὁ προϊστάμενος τοῦ συνδέσμου τῶν κοινοτήτων τῆς περιφέρειας Γιωργουτσατῶν, ὅστις τυγχάνει ὁ ἀνώτερος διοικητικός ὑπάλληλος τῆς περιοχῆς, πρῶην δέ βοηθός σωφέρ, ὑποχρεοῖ τούς κατοίκους νά μεταβάλλουν τόν χρωματισμόν τῶν οἰκιῶν καί καταστημάτων των ἰσχυριζόμενος ὅτι τό λευκόν χρῶμα ὕπερ μεταχειρίζονται οὔτοι ἐν συνδυασμῷ μέ κυανᾶ παράθυρα εἶναι τό χρῶμα τῆς ἑλληνικῆς σημαίας. Τήν τελευταίαν τακτικήν ἀκολουθοῦν καί ἄλλοι Ἄλβανοί ἑπαρχοὶ ἑλληνοφώνων περιοχῶν.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Ἰποπρόξενος
ΑΡ. ΜΗΛΙΑΡΕΣΗΣ

Εικόνα 15

Αναφορά του Ἑλληνα Προξένου Αργυροκάστρου προς την Πρεσβεία στα Τίρανα, με την οποία περιγράφει τις ενέργειες των αλβανικών αρχών για την αλβανοποίηση των ονομάτων και επωνύμων των Βορειοηπειρωτών, καθώς και τις πιέσεις που ασκούν ακόμη και για την αλλαγή του χρωματισμού των οικιών και καταστημάτων τους.

Πηγή: *Ελληνισμός της Βορείου Ηπείρου και Ελληνοαλβανικές Σχέσεις, (1930-1940)*, (επιμ. Β. Κόντης),

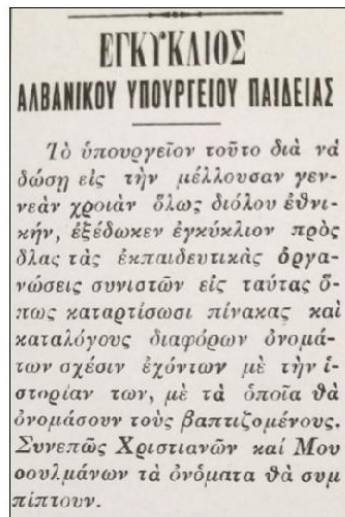
Αθήνα 1997, τ. 4, σ.178.

Εικόνα 16

Δημοσίευμα στις εφημερίδες *Ελεύθερος Άνθρωπος* (αρ. φ. 1386, 3.10.1934, σ. 4) και *Έθνος* (αρ. φ. 7218, 3.10.1934, σ. 1), που αναφέρονται στη συμπεριφορά των αλβανικών αρχών και στις διώξεις Βορειοηπειρωτών κατά την περίοδο του Σχολικού Ζητήματος.

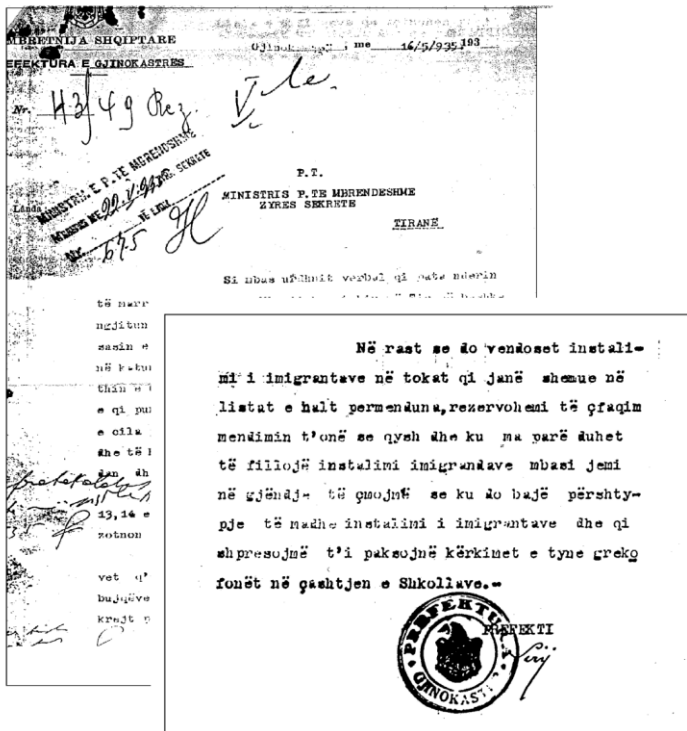
Πηγή: *Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων*

Εικόνα 17

Πελασγός Κορυτσάς (αρ. φ. 786, 30.4.1937). Το υπουργείο Δημοσίας Εκπαίδευσης της Αλβανίας ζήτησε από τις εκπαιδευτικές δομές του κράτους να καταρτίσουν καταλόγους με ονόματα που θα σχετίζονται με την αλβανική ιστορία και από τους οποίους θα επιλέγονται τα ονόματα των νεογέννητων.

Πηγή: *Αρχείο Κωνσταντίνου Σκενδέρη (IBE)*

Εικόνα 18

Αδημοσίευτο έγγραφο. Σε μεγέθυνση η εισήγηση του Νομάρχη Αργυροκάστρου, προς το υπουργείο Εσωτερικών της Αλβανίας, με την οποία προτείνει τον τρόπο που πρέπει να ακολουθηθεί κατά την εγκατάσταση μουσουλμάνων εποίκων από το Κοσσυφοπέδιο στη «μειονοτική ζώνη».

Πηγή: *A.Q.SH.*, f. 152, v. 1935, d.316.

ALBANIKO BASILIEIO

NOMARXIA ARGYROKASTROU

Αριθ. Η 3/49 Rez. V

Αργυρόκαστρο, 16/5/1935

(ΠΡΟΣ)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ

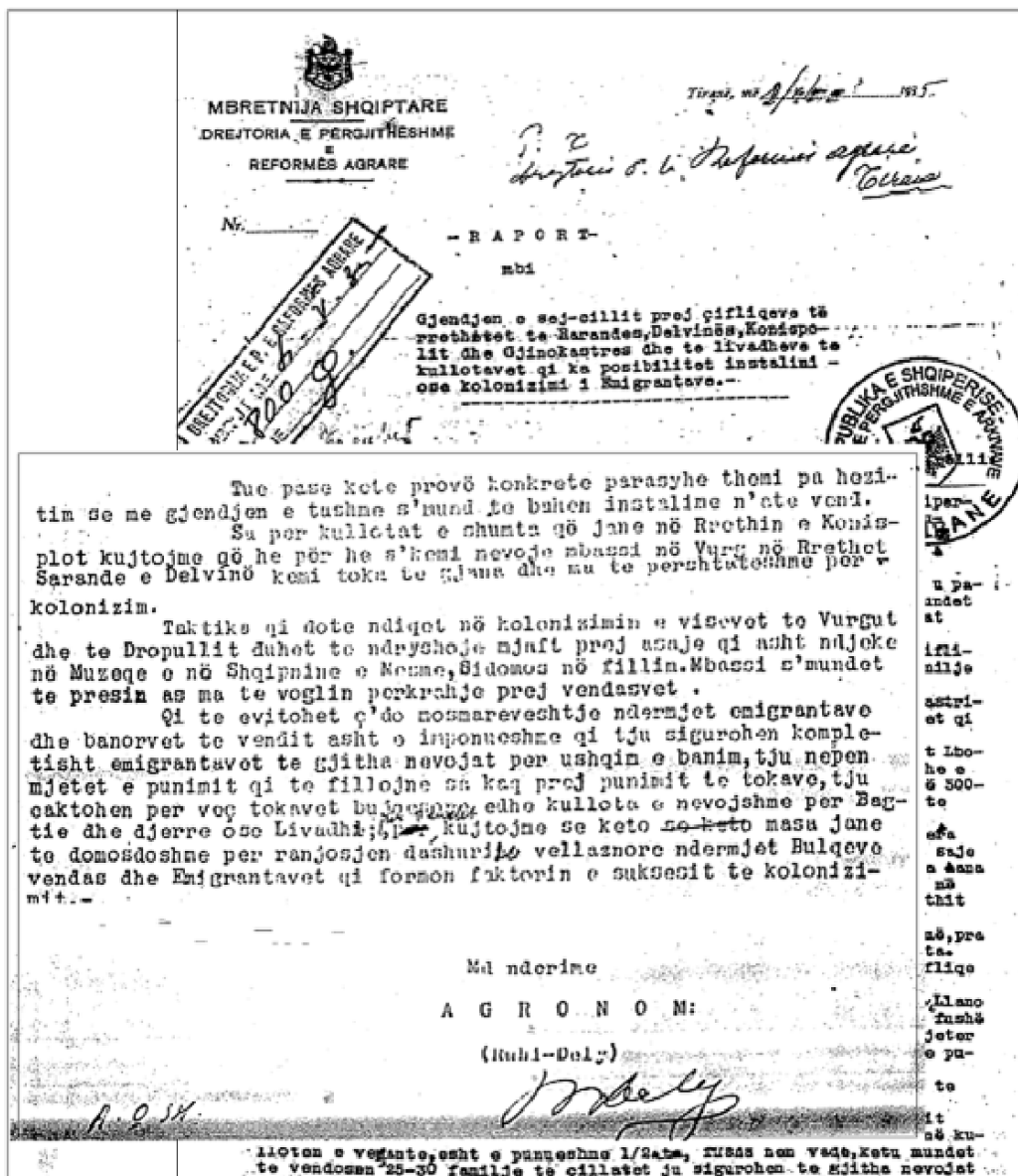
TIRANA

Σύμφωνα με την προφορική εντολή, που είχα την τιμή να λάβω από την Α.Μ. τον Βασιλέα, όταν συναντηθήκαμε στα Τίρανα, έχουμε την τιμή να σας διαβιβάσουμε, συνημμένα, τις καταστάσεις με τις αγροτικές περιουσίες

.... Σε περίπτωση που αποφασιστεί η εγκατάσταση εποίκων στα εδάφη που έχουν σημειωθεί στις προαναφερόμενες καταστάσεις, επιφυλασσόμαστε να εκφράσουμε την άποψή μας για τον τρόπο και την τοποθεσία από όπου θα πρέπει να ξεκινήσει η εγκατάσταση των εποίκων, διότι είμαστε σε θέση να αξιολογήσουμε για το πού θα προκαλέσει μεγαλύτερη εντύπωση η εγκατάσταση των εποίκων και ελπίζουμε οι Ελληνόφωνοι να μειώσουν τις απαιτήσεις τους για την υπόθεση των σχολείων.

Ο Νομάρχης (Τ.Υ-Σ)

Μετάφραση της εισήγησης του Νομάρχη Αργυροκάστρου.

Εικόνα 19

Αδημοσίευτο έγγραφο. Απόσπασμα της έκθεσης του γεωπόνου Ruhit Dely με αναλυτικά στοιχεία των εδαφών εντός και στις παρυφές της «μειονοτικής ζώνης», προς εγκατάσταση μουσουλμάνων εποίκων από το Κοσσυφοπέδιο, η οποία επισυνάπτεται στο προηγούμενο έγγραφο του Νομάρχη Αργυροκάστρου.

Πηγή: A.Q.SH., f. 173, v. 1935, d. 73.

ΑΛΒΑΝΙΚΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ

Αριθ. _____

Τίρανα, 2/5/1935

ΕΚΘΕΣΗ

σχετικώς

με την κατάσταση του κάθε τσιφλικιού στις επαρχίες των Αγίων Σαράντα, Δελβίνου, Κονίσπολης και Αργυροκάστρου και των λιβαδιών-βοσκοτόπων προς εγκατάσταση ή εποικισμό Μεταναστών.

.....

...Όσο για τους πολλούς βοσκότοπους που υπάρχουν στην επαρχία της Κονίσπολης υπενθυμίζουμε ότι προς το παρόν δεν υπάρχει ανάγκη, διότι στην (περιοχή) Βούρκου, των επαρχιών Αγίων Σαράντα και Δελβίνου, υπάρχουν ευρεία και κατάλληλα εδάφη για εποικισμό.

Η τακτική που θα ακολουθηθεί για τον εποικισμό των περιοχών του Βούρκου και της Δερόπολης θα πρέπει να διαφέρει αρκετά από εκείνη που ακολουθήθηκε στη Μουζεκιά και στη Μέση Αλβανία, κυρίως στην αρχή, διότι ουδεμία συμπαράσταση θα έχουμε από τους γηγενείς.

Προς αποφυγή οποιασδήποτε αντιπαράθεσης μεταξύ εποίκων και γηγενών κατοίκων επιβάλλεται η κάλυψη σε απόλυτο βαθμό όλων των αναγκών των εποίκων με διατροφή και κατοικία, να τους δοθούν τα μέσα εργασίας για να ξεκινήσουν αμέσως την καλλιέργεια της γης. Εκτός από τη γη να τους καθοριστούν και τα αναγκαία βοσκοτόπια ή λιβάδια για τα ζώα. Υπενθυμίζομαι ότι τα μέτρα αυτά κρίνονται απαραίτητα και για την απόκτηση αδελφικής αγάπης μεταξύ γηγενών γεωργών και εποίκων, στοιχείο το οποίο αποτελεί τον παράγοντα επιτυχίας του εποικισμού.

Μετά τιμής

Ο Γ Ε Ω Π Ο Ν Ο Σ

(Ruhi Dely)

(T. Y)

Μετάφραση του συμπεράσματος της έκθεσης του γεωπόνου Ruhi Dely.

FLETORJA ZYRTARE Gusht 1938 27

FLETORJA ZYRTARE Gusht 1938

Emni q ka katundi sot

34. Dhivri
35. Jerma
36. Krana
37. Livina
38. Memorsqal
39. Navarica
40. Rumanza
41. Ymer Efendi

Nënprelektura

1. Saranda
2. Nivic Bubar
3. Çuke
4. Alikaj
5. Metoq
6. Trembull
7. Gjashte
8. Karalibej
9. Virjon
10. Kalive Shushi
11. Brodash
12. Çaush
13. Pale
14. Vermero
15. Çiftlika Vana
16. Hilo
17. Lekures
18. Ksamile
19. Pigeras
20. Borsh
21. Sasej
22. Lukove
23. Hundecove
24. Shen-Vasil

Nënprelektura

1. Përmeti
2. Mejdin (Lugie)
3. Sulltan Pajazit
4. Kovaç
5. Shurkabe
6. Lagja e Lumit
7. Shen e Premle
8. Shenkoll

vjetri i XVII.

Tiranë, 26 Gusht 1938 Nr. 64

MBRETNIA

Fletorja

SHQIPTARE

Zyrtare

Botohet prej Ministris së P. të Mbrendëshme

Këshilli Ministrer

Vendim Nr. 753 me 6-7-938

Këshilli Ministrer në mbledhjen e Tij të sotme të mbajtur në Kryesinë e Z. Falk Shatku, Zv. Kryeministri e Ministri i Drejtësisë, me anëtar Z. Ekrem Libohova, Ministri i P. Jashtëme, Musa Jaka, Ministri P. Mbrendëshme e Zv. Ministri i P. Botores, Kol Theoçi, Ministri P. Financave, Abdurahman Dibra, Ministri i Arsimit, Rrok Gera, Ministri i Ekonom. Kombëtare, si studjoi dosjen q ka ban tjetër mbi ndryshimin e emrave të disa katundeve e lagjeve, në konformitet me ligjen datë 5 Majë 1937 mbi ndryshimin e emrave të disa qyteteve, katundeve, lagjeve, lumenjve etj. e shpallur në Fletoren Zyrtare Nr. 34 d. 11. Majë 1937, ndryshime të cilat janë studjuar prej Këshillave të formueme për këtë qëllim në vendet përkatëse të Mbretinis ashtu edhe prej Komisioneve të ndryshme të formuem me vendimet Nr. . . . d. e Nr. d. të këtij Këshilli e q tregohen në listat e paraqitura me shkresën d. 6-XI-1937 të Kryetarit të Komisionit të formuem me vendimin e fundit të këtij Këshilli Nr. 1172 datë 21-10-1937 Z. Ajet Libohova,

Vendosi:

aprovimin e listave në fjalë, dhe autorizoi Ministrin e P. Mbrendëshme për vumjen e tyre në zbatim, të cilat i lidhen këtij vendimi e q bajnë pjesë të pa udame të tij.

Emni q ka katundi sot

1. Bilça
2. Bistrovica
3. Çorbaxhias
4. Duhanasi
5. Dobroniku
6. Dushniku
7. Galina
8. Gjoroveni
9. Kamçishi
10. Kulaahut
11. Lapardha
12. Mboreshova
13. Moolan
14. Mbreshtan
15. Morava
16. Paltali
17. Palikeshti
18. Remanica
19. Sadovica
20. Sinarovë
21. Uznova
22. Velabishti
23. Veteriku
24. Virjoni
25. Balibardha
26. Driza

Emni q do të marrin

Shuller
Keshijellëze
Shterpas
Duhanasi
Bukuranie
Projasi
Galina
Malliolak
Kembëza
Lahuta
Lapardha
Bletanje
Bajmas
Mbreshtan
Fushëze
Paltali
Palsi
Reman
Drangonjas
Krerasi
Pushgjata
Defrim-i
Dardbanj
Virion-i
Balibardha
Driza

Emni q do të marrin

71. Memush Bej
72. Pandelejmoni
73. Qeburlo

Emni q ka katundi sot

Memushaj
Lëmi
Rinia
Qesarati
Boikocq
Shendreu
Dimnori
Rapia
Vlaga
Vrima

Nënprelektura e Delvinës

Berrylaj
Flaqiq
Kërcinoli
Klas
sh
za
ari
as
gaj
Lekaj
Manalari
Topullej
Kushtrim
Teqe
Kastrioti
Shpataj
Teuta
Buzimi
Shuller
Plake
Çlake
Tregu i Vjetër
Shoshaj
Gjinokastër

Emni q do të marrin

a e Gjinokastër

Letit të Gjinokastër

Lekaj
Manalari
Topullej
Kushtrim
Teqe
Kastrioti
Shpataj
Teuta
Buzimi
Shuller
Plake
Çlake
Tregu i Vjetër
Shoshaj
Gjinokastër

Emni q do të marrin

Kukel
Dashkor
Pronat
Erindi
Arberi
Gur i Zi
Bregas
Gravë
Drangue
Humelic
Miraj
Karijan
Kellez
Kriqë
Luzrat
Lugar
Mashkullora
Mingull
Nokova
Palokastër
Qestorati
Gjeroni

Emni q ka katundi sot

88. Sakrapar
89. Skrofolinë
90. Trevllazen
91. Zgura

Emni q do të marrin

Sopi
Trevllazen
Zgura

Nënprelektura e Himarës.

1. Himarë
2. Kudhës
3. Pllur
4. Qeparo
5. Dhermi

Emni q do të marrin

Himarë
Kudhës-i
Pllur-i
Gjinovlash-i
Gjolekaj

Εικόνα 20

Το υπ' αρ. 64 φ., 26.8.1938 της Fletorja Zyrtare (=ΕτΚ), στο οποίο δημοσιεύτηκε η Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου της Αλβανίας «Κατάσταση αλλαγής των ονομάτων των κοινοτήτων», βάσει της οποίας μετονομάστηκαν οι ελληνικές κοινότητες.

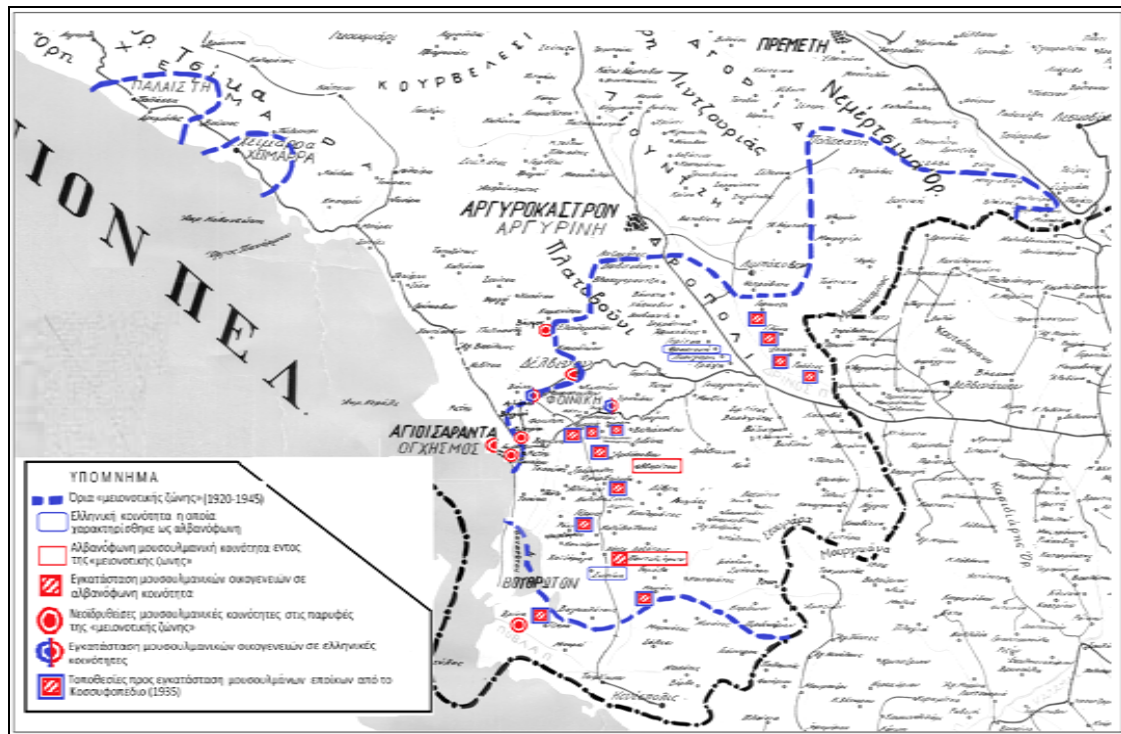
Πηγή: *Biblioteka Kombëtare e Shqipërisë (=Εθνική Βιβλιοθήκη της Αλβανίας)*

Εικόνα 21

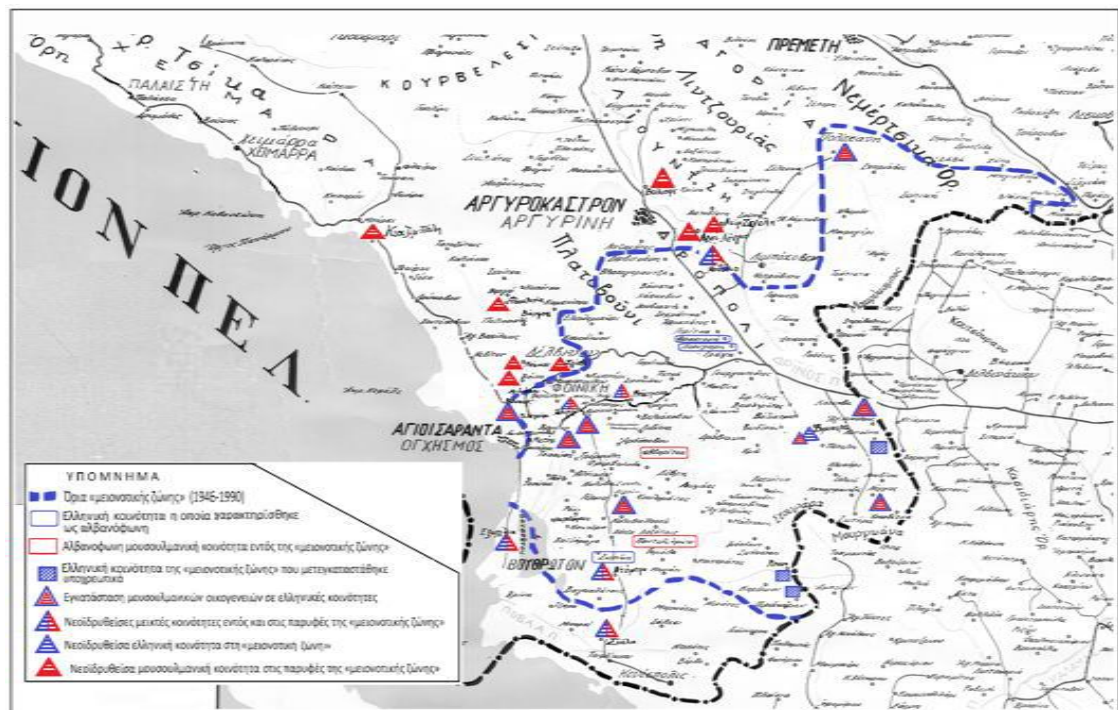
Αρχαιολογικός χάρτης της Αλβανίας στον οποίο αρχαίες ελληνικές πόλεις και Βυζαντινά κάστρα παρουσιάζονται ως Ιλλυρικά.

Πηγή: Universiteti Shtetëror i Tiranës, Instituti i Historisë dhe i Gjuhësise Sektori i Arkelogjise, *Shqipëria Arkeologjike*, (=Κρατικό Πανεπιστήμιο Τυράνων, Ινστιτούτο Ιστορία και Γλωσσολογίας, Τμήμα Αρχαιολογίας, *Αρχαιολογική Αλβανία*), Tiranë, 1971.

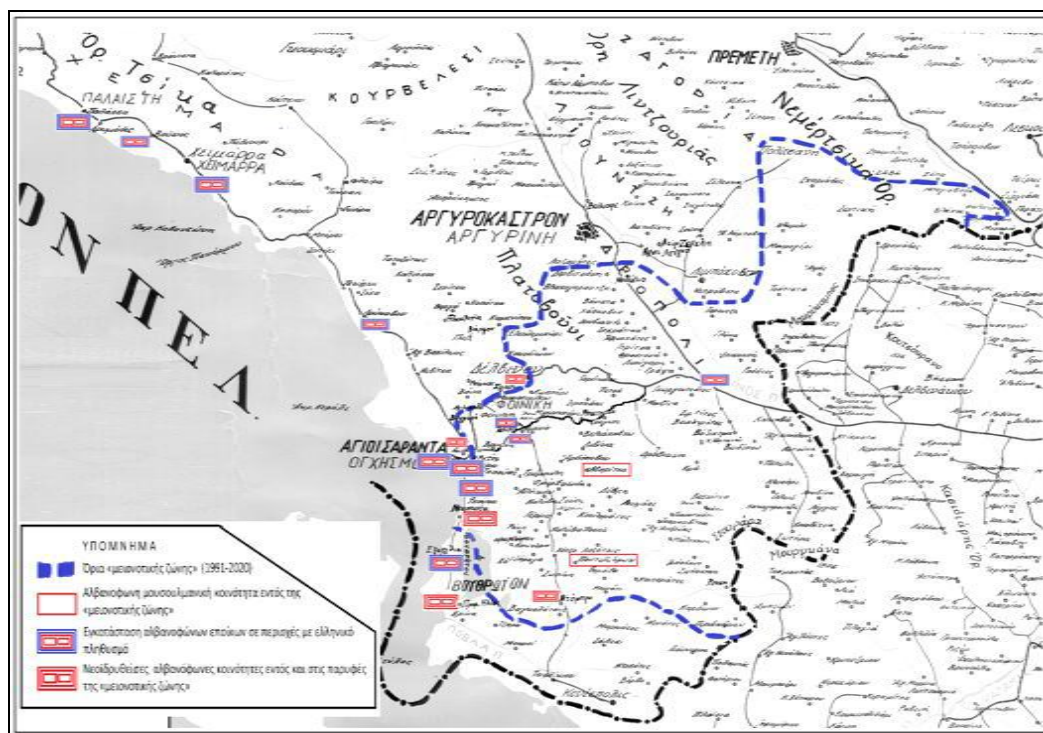
Εικόνα 22

Ιδιόχειρη αποτύπωση στο χάρτη των ενεργειών του αλβανικού κράτους (1920-1945) για πληθυσμιακή αλλοίωση της «μειονοτικής ζώνης».

Εικόνα 23

Τα συρρικνωμένα πλέον (1946) όρια της «μειονοτικής ζώνης» και ιδιόχειρη αποτύπωση στο χάρτη των ενεργειών του αλβανικού κράτους (1946-1990) για πληθυσμιακή αλλοίωσή της.

Εικόνα 24

Ιδιόχειρη αποτύπωση στο χάρτη των ενεργειών του αλβανικού κράτους (1991-2020) για πληθυσμιακή αλλοίωση της «μειονοτικής ζώνης».

REPUBLIKA POPULLORE SOCIALISTE E SHQIPERISE
KOMISIONI I PLANIT TE SHPETIT
DIREKTORIA E STATISTIKES

Për përdorim të brendshëm

**VJETARI STATISTIKOR
I VITIT 1983**

8. Përzierja e deputetëve të Kuvendit Popullor sipas grup-moshave në përqindje

Data e zgjedhjeve	Deri në 30 vjeç	31-40	41-60	61 vjeç e lart
3 qershor 1962	3,8	36,9	57,0	2,1
20 shtator 1970	18,2	28,8	49,2	3,8
6 tetor 1974	10,4	39,8	44,8	5,2
12 shtator 1978	6,8	48,4	38,8	6,0
14 nëntor 1982	11,6	42,8	39,2	6,4

15. Përzierja e deputetëve të Kuvendit Popullor sipas shkallës arsimore në përqindje

Data e zgjedhjeve	Me arsim të lartë	Me arsim të mesëm	Me arsim të ulët	Pa arsim tërënjohur
3 qershor 1962	44,4	22,9	18,2	14,5
20 shtator 1970	44,4	22,9	18,2	14,5

Εικόνα 25

Σελίδα από την Στατιστική Επετηρίδα της Αλβανίας (1983), στην οποία αναφέρεται ότι το 1962 το 14,5 % των μελών της Λαϊκής Βουλής δεν είχε ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Πηγή: *Vjetari Statistikor i vitit 1983*, Tiranë, 1983, σ. 40.

Εικόνα 26

Η αλβανική ταυτότητα του Παναγιώτη Ζώτου.

Πηγή: Αρχείο Κώστα Αθ. Μάρη

Αρ. 029520	ΣΕΙΡΑ Β.Ε.	Αρ. 029520	ΣΕΙΡΑ Β.Ε.
<p>Διάρκεια ισχύος: Δέκα έτη Μέχρι την ημερομηνία: 21 Μαρτίου 1969</p> <p>1. Όνομα: Παναγιώτης (Panajot) 2. Επώνυμο: Ζώτος (Zoto) 3. Όνομα πατρός: Θεοφάνης (Theofan) 4. Όνομα Μητρός: Πινελόπη (Pinelop) 5. Ημερομηνία γέννησης: 29 Ιουλίου 1934. 6. Τόπος γέννησης: Σωπική Αργυροκάστρου 7. (φωτογραφία και υπογραφή κατόχου)</p>		<p>8. Εθνικότητα: Αλβανική 9. Θρήσκευμα: Μουσουλμάνος 10. Κοινωνική κατάσταση:..... 11. Εκδούσα Αρχή: Τμήμα Εσωτερικών Ελμπασάν 12. Βάσει ποιου εγγράφου: Ταυτότητα με αριθ. 442659 Σειρά L.... (Σφραγίδα, όνομα και υπογραφή του Προισταμένου Ταυτοτήτων) Ημερομηνία έκδοσης: 21^η Μαρτίου 1959</p>	

Μετάφραση της αλβανικής ταυτότητας του Παναγιώτη Ζώτου

Εικόνα 27

Η αλβανική ταυτότητα της Σοφίας Ζώτου.

Πηγή: Αρχείο Κώστα Αθ. Μάρη

Αρ. 030529	ΣΕΙΡΑ Β.Ε.	Αρ. 030529	ΣΕΙΡΑ Β.Ε.
<p>Διάρκεια ισχύος: Δέκα έτη Μέχρι την ημερομηνία: 21 Μαρτίου 1969</p> <p>1. Όνομα: Σοφία (Sofije) 2. Επώνυμο: Ζώτου (Zoto) 3. Όνομα πατρός: Αθανάσιος (Thanas) 4. Όνομα Μητρός: Καλιάνθη (Kalianthi) 5. Ημερομηνία γέννησης: 6 Αυγούστου 1935 6. Τόπος γέννησης: Σωπική Αργυροκάστρου 7. (φωτογραφία και υπογραφή κατόχου)</p>		<p>8. Εθνικότητα: Αλβανική 9. Θρήσκευμα: Μουσουλμάνοι 10. Κοινωνική κατάσταση:..... 11. Εκδούσα Αρχή: Τμήμα Εσωτερικών Ελμπασάν 12. Βάσει ποιου εγγράφου: Ταυτότητα με αριθ. 516090 Σειρά L ... (Σφραγίδα, όνομα και υπογραφή του Προϊσταμένου Ταυτοτήτων) Ημερομηνία έκδοσης: 21 Μαρτίου 1959</p>	

Μετάφραση της αλβανικής ταυτότητας της Σοφίας Ζώτου

REPUBLIKA POPULLORE SOCIALISTE E SHQIPERISE
KOMITETI EKZEKUTIV I KESHILLIT POPULLOR
 Zyra e Gjendjes Civile

Tiranë, më 10-1-1992

CERTIFIKATË

Në bazë të regjistrit Muhametar, Le Shitaku të vitit 1974 vërtetohet se gjendja civile e Kosovë Tati përbëhet si më poshtë:

Gjeneralitetet	
Emri dhe mbiemri	<u>Kosovë Tati</u>
Atësia	<u>Zoto</u>
Mëmësia	<u>Aixani</u>
Datëlindja	<u>3 Nëntor 1904 (Zero katër)</u>
Vendlindja	<u>Gjirkostas (Shujari)</u>
Vendbanimi	<u>Gjirkostas</u>
Shtetësia	<u>Shqiptare</u>
Kombësia	<u>Gjete</u>
Sexi	<u>masullor</u>
Gjendja civile	<u>7 muksuar</u>
Data e regjistrimit të aktit	<u>te vdekjes 19 Qershor 1979, Shitaku detyrohet</u>
Vendi i regjistrimit të aktit	

GJENDJA FAMILJARE

Nr.	Emri e mbiemri	Sexi	Atësia	Mëmësia	Relacioni	Datëlindja	Vendlindja	Gjendja civile
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								

Kjo certifikatë lëshohet për t'u përdorur jashtë shtetit

 Nënshkrimi i Gjendjes Civile
[Signature]

Εικόνα 28

Φωτοαντίγραφο του Πιστοποιητικού Γέννησης του Κώστου Τάτση στο οποίο καταγράφεται με εθνικότητα ελληνική

Πηγή: Αρχείο Κώστα Αθ. Μάρη

ΛΑΪΚΗ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ
 ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
 Ληξιαρχείο Τίρανα, 10.1.92

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΓΕΝΝΗΣΗΣ

Βάσει του Βασικού Καταλόγου των πολιτών του Ληξιαρχείου, με αριθ. 8/68, του έτους 1974, βεβαιώνεται ότι η αστική κατάσταση του Κώτσο Τάτση έχει ως εξής:

Όνοματεπώνυμο: **Κώτσο Τάτση**

Όνομα Πατρός: Ζώτος

Όνομα Μητρός: Ουρανία

Ημερομηνία Γέννησης: 2 Νοεμβρίου 1904 (μηδέν τέσσερα)

Τόπος Γέννησης: Αργυρόκαστρο (Δούβιανη)

Τόπος Κατοικίας: Αργυρόκαστρο

Υπηκοότητα: Αλβανική

Εθνικότητα: **Ελληνική**

Φύλο: Άρρεν

Ληξιαρχική κατάσταση: Έγγαμος

Ημερομηνίας καταχωρησης πράξης: Απεβίωσε στις 19 Ιουνίου 1978 (εβδομήντα οκτώ)

.....

.....

.....

(Σφραγίδα, όνομα και υπογραφή του υπαλλήλου του Ληξιαρχείου)

Μετάφραση του Πιστοποιητικού Γέννησης του Κώτσο Τάτση

 REPUBLIKA POPULLORE SOCIALISTE E SHQIPERISE
 KOMITETI EKZEKUTIV I KESHILLIT POPULLOR
 Zyra e Gjendjes Civile

Tirane, me 10.1. 1992

CERTIFIKATE - Lushë
 Në bazë të regjistrimit *Themelluar të Shtetasve* *F.G. Civile*
 Nr. *8/68* të vitit *1984* vitetotites se gjendja civile e *Vito Tasi*
 përshihet si më poshtë:

Gjeneraletet	
Emri dhe mbiemri	<i>Vito Tasi</i>
Atesia	<i>Teli</i>
Memësia	<i>Athina</i>
Datëlindja	<i>5 Janar 1912 (dymbëdhjet)</i>
Vendlindja	<i>Gjirokastër (Konic)</i>
Vendbanimi	<i>Gjirokastër</i>
Shtetësia	<i>Shqiptare</i>
Lembsësia	<i>Greke</i>
Sexi	<i>Meshkull</i>
Gjendja civile	<i>E ve</i>
Data e regjistrimit të aktit	<i>të vdekjes 3 Nendox 1983 (tetëdhjetë)</i>
Vendi i regjistrimit të aktit	

GJENDJA FAMILJARE

Nr.	Emri e mbiemri	Sexi	Atesia	Memësia	Relacioni	Datë-lindja	Vend, lindja	Gjendja civile
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								

Kjo certifikatë lëshohet për t'u përdorur jashtë shtetit

Nr. *8/68* i gjendjes civile

Radua, Rrethi
Shq

654

Εικόνα 29

Φωτοαντίγραφο του Πιστοποιητικού Γέννησης της Βήτως Τάτση, στο οποίο καταγράφεται με εθνικότητα ελληνική

Πηγή: Αρχείο Κόστα Αθ. Μάρη

ΛΑΪΚΗ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ
 ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
 Ληξιαρχείο Τίρανα, 10.1.92

Π Ι Σ Τ Ο Π Ο Ι Η Τ Ι Κ Ο Γ Ε Ν Ν Η Σ Η Σ

Βάσει του Βασικού Καταλόγου των πολιτών του Ληξιαρχείου, με αριθ. 8/68, του έτους 1974, βεβαιώνεται ότι η αστική κατάσταση της Βήτως Τάτση έχει ως εξής:

Όνοματεπώνυμο: **Βήτω Τάτση**

Όνομα Πατρός: Τέλης

Όνομα Μητρός: Αθηνά

Ημερομηνία Γέννησης: 5 Ιανουαρίου 1912 (δώδεκα)

Τόπος Γέννησης: Αργυρόκαστρο

Τοπος Κατοικίας: Αργυρόκαστρο

Υπηκοότητα: Αλβανική

Εθνικότητα: **Ελληνική**

Φύλο: Θήλυ

Ληξιαρχική κατάσταση: Χήρα

Ημερομηνίας καταχωρησης πράξης: Απεβίωσε στις 3 Νοεμβρίου 1983 (ογδόντα τρία)

.....

.....

.....

(Σφραγίδα, όνομα και υπογραφή του υπαλλήλου του Ληξιαρχείου)

REPUBLIKA E SHQIPERISE
KOMITETI EKZEKUTIV I KESHILLIT POPULLOR
 Zyra e Gjendjes Civile

(Birraro) më 10. 1. 1992.

CERTIFIKATË
 Në bazë të regjistrit Kromellari të Shkollës të 2 G. Civilerit
 Nr. 15/38 të vitit 1994 vërtetohet se gjendja civile e Vanarës Taci
 përbëhet si më poshtë:

Gjeneralitetet	
Emri dhe mbiemri	<u>Vanara Taci</u>
Atësia	<u>Koco</u>
Mëmësia	<u>V. 70</u>
Datilindja	<u>11. Dhjetor 1942 (shyqerim)</u>
V. lindja	<u>Birraro</u>
Vendbanimi	<u>Birraro</u>
Shtetësia	<u>Shqiptare</u>
Kombësia	<u>Shqiptare</u>
Sexi	<u>Femër</u>
Gjendja civile	<u>E pavarësuar</u>
Data e regjistrimit të aktit	
Vendi i regjistrimit të aktit	

GJENDJA CIVILE TË TËNJËRE

Nr.	Emri e mbiemri	Sexi	Atësia	Mëmësia	Relacioni	Datilindja	Vendilindja	Gjendja civile
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								

Kjo certifikatë lëshohet për t'u përdorur jashtë shtetit
 Nëpunësi i gjendjes civile
Luigj R. Riri

Εικόνα 30

Φωτοαντίγραφο του Πιστοποιητικού της Βαρβάρας Τάση, στο οποίο καταγράφεται με διαφορετική εθνικότητα από των γονέων της.

Πηγή: Αρχείο Κόστα Αθ. Μάρη

ΛΑΪΚΗ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ
 ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
 Ληξιαρχείο Τίρανα, 10.1.92

Π Ι Σ Τ Ο Π Ο Ι Η Τ Ι Κ Ο

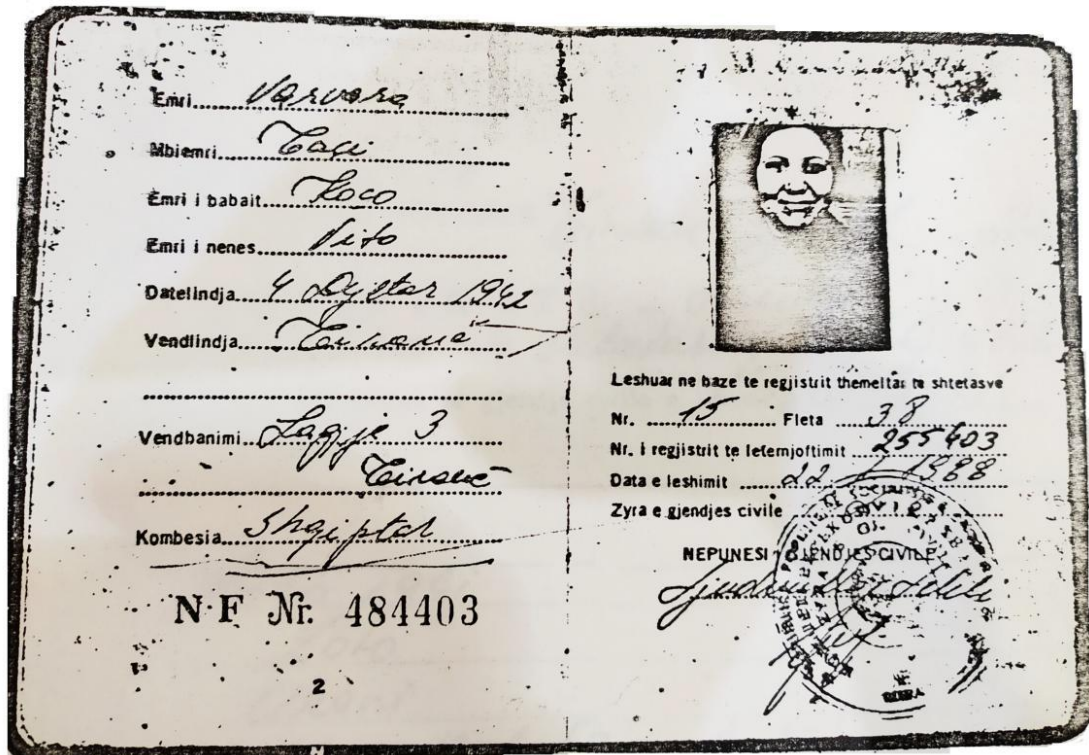
Βάσει του Βασικού Καταλόγου των πολιτών του Ληξιαρχείου, με αριθ. 15/38, του έτους 1974, βεβαιώνεται ότι η αστική κατάσταση της Βαρβάρας Τάτση έχει ως εξής:

Όνοματεπώνυμο: **Βαρβάρα Τάτση**
 Όνομα Πατρός: **Κώτσος**
 Όνομα Μητρός: **Βήτω**
 Ημερομηνία Γέννησης: 4 Δεκεμβρίου 1942 (σαράντα δύο)
 Τόπος Γέννησης: Τίρανα
 Τόπος Κατοικίας: Τίρανα
 Υπηκοότητα: **Αλβανική**
 Εθνικότητα: **Αλβανική**
 Φύλο: Θήλυ
 Ληξιαρχική κατάσταση: Διαζευγμένη

.....

(Σφραγίδα, όνομα και υπογραφή του υπαλλήλου του Ληξιαρχείου)

Μετάφραση του Πιστοποιητικού της Βαρβάρας Τάτση

Εικόνα 31

Η αλβανική ταυτότητα της Βαρβάρας Τάση στην οποία αναγράφεται με διαφορετική εθνικότητα από των γονέων της.

Πηγή: Αρχείο Κώστα Αθ. Μάρη

<p>Όνομα: Βαρβάρα (Varvara) Επώνυμο: Τάση (Taci) Όνομα πατρός: Κώτσιος (Kocso) Όνομα Μητρός: Βήτω (Vito) Ημερομηνία γέννησης: 4 Δεκεμβρίου 1942 Τόπος γέννησης: Τίρανα Τόπος κατοικίας: Συνοικία 3 Τίρανα Εθνικότητα: Αλβανική NF Αριθ. 484403</p>	<p>(Φωτογραφία)</p> <p>Εκδόθηκε με βάση τον βασικό ληξιαρχικό κατάλογο. Αριθ. 15. Σελίδα 38. Αριθ. καταχώρησης της ταυτότητας: 255403 Ημερομηνία έκδοσης: 22.1.1988 Ληξιαρχείο..... (Σφραγίδα, όνομα και υπογραφή του υπαλλήλου του Ληξιαρχείου)</p>
---	---

Μετάφραση από την αλβανική της ταυτότητας της Βαρβάρας Τάση

Γραμμάριον Συμπατριότητος (Συμπρωτογενής Αλιεία)				Γραμμάριον Πλεροπέδου (ΔΕΕΕΜ - Κωστά)			
Ν/Α	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ
1	ΑΡΧΙΛΛΙ	ΑΡΧΙΛΛΙ	ΝΙΚΟΛΑ	1955	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
2	-	ΝΕΡΙ	ΖΟΙ	1955	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
3	-	ΑΝΤΩΝΙΔ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1901	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
4	ΖΩΤΗ	ΖΩΤΗ	ΑΧΙΜΙΤΣ	1959	ΣΟΦΟ-ΣΤΡΑΤΙ	ΣΟΦΟ-ΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
5	-	ΕΛΕΝΙ	ΠΑΝΑΓΙΩΤ	1959	ΣΟΦΟ-ΣΤΡΑΤΙ	ΣΟΦΟ-ΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
6	-	ΑΡΧΑΝΓ	ΖΩΤΗ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
7	-	ΟΡΕΣΤΙ	-	1955	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
8	-	ΑΧΙΜΙΤΣ	ΖΩΤΗ	1956	ΣΟΦΟ-ΣΤΡΑΤΙ	ΣΟΦΟ-ΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
9	-	ΑΡΧΑΝΓ	ΑΧΙΜΙΤΣ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
10	ΖΩΤΗ	ΖΩΤΗ	ΝΙΚΟΛΑ	1956	ΣΟΦΟ-ΣΤΡΑΤΙ	ΣΟΦΟ-ΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
11	-	ΚΡΙΣΤΑΝΙ	ΑΡΧΑΝΓ	1956	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
12	ΖΩΤΗ	ΠΑΝΑΓΙΩΤ	ΠΑΝΑΓΙΩΤ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
13	-	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
14	-	ΠΕΤΡΟΣ	ΠΑΝΑΓΙΩΤ	1957	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
15	-	ΣΑΡΑΝΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
16	-	ΖΩΤΗ	ΠΑΝΑΓΙΩΤ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
17	-	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
18	ΖΩΤΗ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
19	-	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
20	ΖΩΤΗ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
21	-	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
22	-	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
23	-	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
24	-	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
25	-	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
26	-	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
27	-	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
28	-	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
29	-	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ
30	-	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	1959	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ	ΕΥΣΤΡΑΤΙ

Εικόνα 32

Αδημοσίευτο έγγραφο. Κατάσταση με ελληνικές οικογένειες (αμειγρές και μικτές) στο Νομό (Rrethi) Λούσνιας, καταγόμενες από την «μειονοτική ζώνη» που καταγράφηκαν στην απογραφή που πραγματοποιήσε η ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ (1993-1994).

Πηγή: Αρχείο Δ.Ε.Ε.Ε.Μ.- ΟΜΟΝΟΙΑ

Αριθμ. Οικογ.	ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝ ΠΑΤΡΟΣ	ΗΜ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ	ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ	ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ	ΚΑΤΑΣΤΗ	
α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ	
1	1	ΑΣΘΗΝΙ	ΝΟΦΟΚΛΙ	ΣΤΑΥΡΟ	1934	ΣΑΤΙΣΤΑ	VLORE	GREKE	ΣΑΤΙΣΤΑ
2		ΑΣΘΗΝΙ	ΣΤΑΜΑΤΟ	ΖΟΡΓΟ	1929	ΣΑΤΙΣΤΑ	VLORE	GREKE	ΣΑΤΙΣΤΑ
3		ΑΣΘΗΝΙ							
4	2	ΑΣΘΗΝΙ							
5		ΑΣΘΗΝΙ							
6	3	ΑΝΘΩΣΕΛΙ							
7	4	ΑΝΘΩΣΕΛΙ							
8	4	ΑΝΘΩΣΕΛΙ							
9		ΑΝΘΩΣΕΛΙ							
10		ΑΝΘΩΣΕΛΙ							
11		ΑΝΘΩΣΕΛΙ							
12	5	ΑΝΘΩΣΕΛΙ							
13		ΑΝΘΩΣΕΛΙ							
14		ΑΝΘΩΣΕΛΙ							
15		ΑΝΘΩΣΕΛΙ							
16	6	ΑΡΑΠΑΣΗ							
17		ΑΡΑΠΑΣΗ							

α	β	γ	δ	ε	ς	ζ	η	θ
2124	646	ΛΙΑΜΣΟ (ΑΡΑΠΑΣΗ) ΕΦΤΙΜΙΑ	ΠΑΝΔΕΛΙ	21.1.1956	ΣΑΤΙΣΤΕ	VLORE	SHRIPTARE	ΒΟΙΡΟΚΑΠΙΤΕΡ
2125	647	ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΚΟΣΤΑΝΔΙΝ	FILIP	1949	SELENICE	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHITERE
2126		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΒΑΝΩΣΕΛΙ	LLAZAR	1960	LUSHNJE	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHILL
2127		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΜΙΛΚΟΒΑΡ	ΚΟΣΤΑΝΔΙΝ	1949	SELENICE	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHILL
2128		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΣΙΛΒΑΝΑ	ΚΟΣΤΑΝΔΙΝ	20.4.1974	SELENICE	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHILL
2129		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ	ΚΟΣΤΑΝΔΙΝ	1985	SELENICE	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHILL
2130	648	ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΝΙΚΟΛΛΑ	ΖΟΡΓΟ	5.10.1926	VLLAHOPSHILL	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHILL
2131		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΝΙΝΑ	ΚΟΛΑ	1930	VLORE	SELENICE	SHRIPTARE	VLORE
2132		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΑΝΔΡΕΑ	ΝΙΚΟΛΛΑ	1955	SELENICE	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHITERE
2133		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΑΡΣΕΝ	ΝΙΚΟΛΛΑ	1985	SELENICE	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHILL
2134	649	ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΦΙΛΙΠ	ΖΟΡΓΟ	5.1.1926	VLLAHOPSHILL	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHITOTEK
2135		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΒΑΝΩΣΕΛΙ	ΒΑΓΟ	13.7.1924	VLLAHOPSHILL	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHITOTEK
2136		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΖΟΡΓΟ	FILIP	2.1.1962	SELENICE	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHITOTEK
2137		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΕΛΕΝΙ	ΚΑΔΡΙ	13.6.1969	SELENICE	SELENICE	SHRIPTARE	SELENICE
2138		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΤΖΟΑΝ	ΖΟΡΓΟ	23.8.1993	SELENICE	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHITOTEK
2139		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΝΙΚΟΛΕΤΑ	ΖΟΡΓΟ	3.9.1994	SELENICE	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHITOTEK
2140	650	ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΣΤΑΥΡΙ	FILIP	3.10.1950	SELENICE	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHITOTEK
2141		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΦΙΛΙΠ	ΜΕΜΟ	5.10.1953	VLORE	SELENICE	SHRIPTARE	VLORE
2142		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΑΔΜΙΡ	ΣΤΑΥΡΙ	3.2.1978	SELENICE	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHITOTEK
2143		ΚΑΡΑΖΑΝΙ ΕΡΙΟΝ	ΣΤΑΥΡΙ	10.7.1906	SELENICE	SELENICE	GREKE	VLLAHOPSHITOTEK

Γραμματέας Παραρτήματος (Παραρτήμα Μίνεως) Αθήνας

Πρόεδρος Παραρτήματος (Παράρτημα) Αθήνας

Εικόνα 33

Αδμοσίευτο έγγραφο. Κατάσταση με ελληνικές οικογένειες (αμιγείς και μικτές) στο Νομό (Rrethi) Αυλώνας, καταγόμενες από την «μειονοτική ζώνη» που καταγράφηκαν στην απογραφή που πραγματοποίησε η ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ (1993-1994).

Πηγή: Αρχείο Δ.Ε.Ε.Ε.Μ. - ΟΜΟΝΟΙΑ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΝΟΜΟΥ ΚΟΥΤΣΙΩΒΑΣ							
ΤΕΛΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ	ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΡΟΣ	ΗΜ/ΝΙΑ ΓΕΝΝ.	ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣ.	
1	BILLA	ILIA	VANGJEL	RENELLOPI	1932	PALAS	
2	-"-	MELPOMENI	AVJERO	SOFIE	1935	DHERMI	
3	-"-	PETRAQ	ILIA	MELPOMENI	1964	KUCOVE	
4	-"-	EDMOND	ILIA	MELPOMENI	1969	KUCOVE	
5	-"-	SOKOL	ILIA	MELPOMENI	1971	KUCOVE	
6	-"-	KOSTANDIN	ILIA	MELPOMENI	1955	HIMARE	
8	-"-	HYSNIE	TAJAR	SHERINE	1957	KUCOVE	SHQIPTARE
9	-"-	THANAS	ILIA	MELPOMENI	1958	TEPELENE	
10	-"-	KRISTAQ	ILIA	MELPOMENI	1967	KUCOVE	
11	-"-	ELPINIQI	ILIA	MELPOMENI	1961	KUCOVE	

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΝΟΜΟΥ ΚΟΥΤΣΙΩΒΑΣ							
ΤΕΛΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ	ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΡΟΣ	ΗΜ/ΝΙΑ ΓΕΝΝ.	ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣ.	
156	TANKU	ENDRIT	KRISTAQ	VIOLETA	08.10.1966	BERAT	
157	NISHANI	KASTIOT	DAUT	MURIE	1956	KUCOVE	SH
158	-"-	ELI	VANGJEL	ZOICA	1957	KUCOVE	
159	HASANBELLIU	ARTUR	FATMIR	BAEBA	1960	KUCOVE	SH
160	-"-	ANILDA	VANGJEL	ZOICA	1965	KUCOVE	

Εικόνα 34

Αδημοσίετο έγγραφο. Κατάσταση με ελληνικές οικογένειες στον Νομό (Rrethi) Κουτσιώβας, καταγόμενες από την «μειονοτική ζώνη» που καταγράφηκαν στην απογραφή που πραγματοποίησε η ΔΕΕΕΜ - ΟΜΟΝΟΙΑ (1993-1994).

Πηγή: Αρχείο Δ.Ε.Ε.Ε.Μ. - ΟΜΟΝΟΙΑ

Policia do të bllokojë të gjithë ata që kanë detyrime ligjore
Tre himariotë në qeli, nuk kishin bërë ushtrinë

Kanë përfunduar në qel-
 të e policisë tre persona, të
 cilët shkuan në Himarë për
 të qenë prezent në zgjedhjet
 e 1 tetorit, me autobusë të
 vënë në dispozicion nga shteti
 fqinjë për votimet. Ata
janë ndaluar nga policia për
moskryerjen e detyrimit ush-
tarak në vendin e tyre. Po
ashtu, policia ka vazhduar
kontrolle edhe për shumë të
tjerë që vijnë nga shteti fqin-
jë vetëm për zgjedhjet, por
që kanë detyrime në shtetin
 amë.

Por edhe këtë të diel Him-
 mara do të përfshihet nga
 zgjedhjet, pasi balotazhi i 1
 tetorit nuk arriti t'i përfun-
 donte ato. Në balotazh gjendet
 kandidati i Partisë për të
 Drejtat e Njeriut dhe kandidati
 i Partisë Socialiste. Më
 shumë se kurrë në këto
 zgjedhje ka dalë në pah na-
 cionalizmi i atyre banorëve
 që jetojnë në treva shqiptare.
 Për herë të parë ata kanë ar-
 ritur në balotazh, mes një

kandidati i cili mbrohet inter-
 esat e shtetit amë dhe një
 kandidati që pretendon të
 marrë statusin e minoritarit.
 Gara ishte e vështirë, por më
 i madh ishte presioni i bërë
 nga shteti fqinjë, me sjelljen
 e autobuzëve të tërë me
 himariotë për të votuar për
 kandidatin që mbrohet interesat
 greke në një tokë shqiptare.
Kësaj tradhe është
mobilizuar edhe policia.
Nuk do të lejohen incidentet,
por nuk do të lejohen të

kalojnë më kufirin edhe ata
shqiptarë që vijnë të votojnë
e që kanë detyrime ndaj shtetit.
Madje këto kontrolle
do të vazhdojnë edhe përgjatë
kësaj të diele votimesh për
kryetarin e ri të Bashkisë së
Himarës. "Nuk do të
 lejohet të largohet përsëri
 në Greqi çdo qytetar i lindur
 në Shqipëri dhe me banim
 Greqi, që ka detyrime ndaj
 shtetit tonë", tha dje një
 nga shefat e policisë rajonale.

Koha Jonë, 10 tetor 2000

Εικόνα 35

Η σύλληψη τριών Χειμαρριωτών με το πρόσχημα της μη εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητεία αποτελεί σημαντική είδηση για τα αλβανικά μέσα μαζικής επικοινωνίας ενόψει των Δημοτικών Εκλογών του 2000. Οι νεαροί Χειμαρριώτες είχαν μεταβεί από την Ελλάδα για να ασκήσουν το εκλογικό δικαίωμα στις δημοτικές εκλογές του 2000.

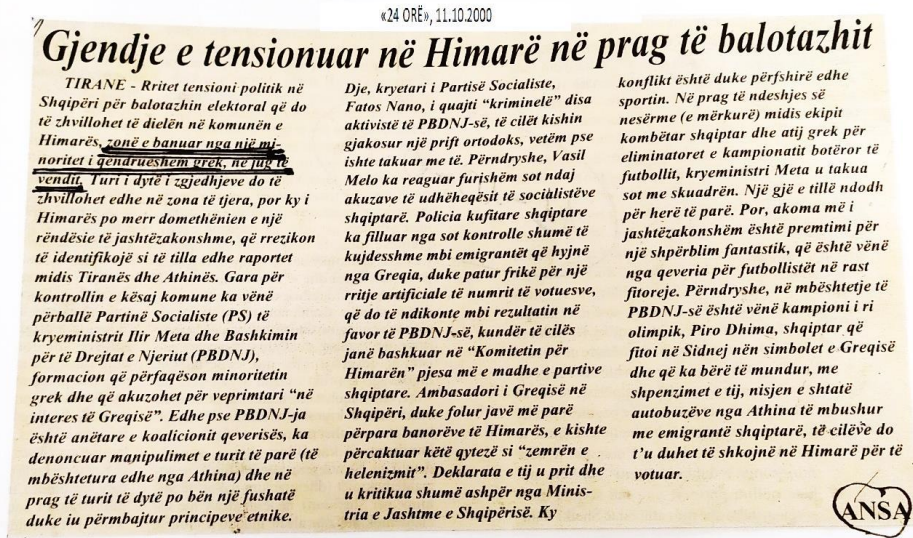
Πηγή: Ημερήσια εφ. *Koha Jone*, 10.10.2000

Εικόνα 36

Την επομένη της σύλληψης των Χειμαρριωτών τα αλβανικά μέσα μαζικής επικοινωνίας φιλοξενούν δηλώσεις του Συνταγματάρχη Maksim Subashi, περί αποστολής εγκυκλίου στις συνοριακές διαβάσεις για σύλληψη όσων δεν έχουν εκπληρώσει τη στρατιωτική θητεία. Είναι προφανές ότι η χρονική στιγμή αποσκοπεί στην αποτροπή νέων Βορειοηπειρωτών και κυρίως Χειμαρριωτών για να μεταβούν από την Ελλάδα στη γενέτειρά τους για να ασκήσουν νόμιμα το εκλογικό δικαίωμα στις Δημοτικές Εκλογές του 2000.

Πηγή: Ημερήσια εφ. Koha Jone, 11.10.2000

Εικόνα 37

Αλβανικό δημοσίευμα με αναφορά στη Χειμάρρα ως «... περιοχή που κατοικείται από μία σταθερή ελληνική μειονότητα, στο νότο της χώρας»

Πηγή: Ημερήσια εφ. 24 ORË, 11.10.2000

Δ.Ε.Ν.Ε.Ε.Μ.
ΟΜΟΝΟΙΑ

Αρ.Πρ. 1/2001

Αργυρόκαστρο, Τρίτη 22 Μαΐου 2001

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Η Δημοκρατική Ένωση Νέων της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας «ΟΜΟΝΟΙΑ» περάτωσε τις εργασίες του Α' Συνεδρίου της επανίδρυσής της στις 19 και είναι η πόλτον μαινό της ΟΜΟΙ από μυστι ου της Δ.Ε

ΨΗΦΙΣΜΑ Α' ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ Δ.Ε.Ν.Ε.Ε.Μ. «ΟΜΟΝΟΙΑ»

Οι σύνεδροι κατά τη διάρκεια των εργασιών ενέκριναν το παρακάτω ψήφισμα:

1. **Κ** Εμείς, οι Έλληνες Νέοι της βορείου Ηπείρου νιώθουμε τον πόνο των αδικημένων αδερφών μας και αφιερώνουμε το συνέδριό μας στους ηρωικούς Ποιντίους. Υποκλινόμαστε στις θυσίες τους και δηλώνουμε συμπαραστάτες στην πορεία τους για την αναγνώριση της γενοκτονίας που υπέστησαν από τον σφαγήα των λαών της Μικράς Ασίας Μουσταφά Κεμάλ.
2. **Σ** Γνωρίζουμε πως διαλέξαμε ένα μονοπάτι δύσκολο και τριζύ. Το μονοπάτι του αγώνα και της επιβίωσης. Φιλοδοξούμε όμως, ώστε το Α' Συνέδριο της Νεολαίας της ΟΜΟΝΟΙΑΣ να αποτελέσει αφετηρία για γόνιμο διάλογο γύρω από τα ζητήματα του λαού μας και με τελικό σκοπό γίνει αφορμή για βελτίωση της θέσης του Ελληνισμού.
3. **Δ** Η διπλοπροσωπία δεν μας ταιριάζει. Απαιτούμε τον σεβασμό των δικαιωμάτων μας από το Αλβανικό κράτος και ζητούμε από την επίσημη Ελλάδα αλλά και όλο το έθνος μας να σταθούν αρωγοί σε αυτή μας την προσπάθεια.
4. **Κ** Τα Τίρανα οφείλουν να πάνον να μας θεωρούν «εσωτερικό εχθρό». Αντιπροσωπεύουμε έναν λαό ειρηνικό και φιλοπρόοδο. Δεν αποτελούμε απειλή για κανέναν μα δεν είμαστε διατεθειμένοι να κλείσουμε τα μάτια και να υποταχθούμε σε οποιαδήποτε βία.

Θέλουμε να γίνει κατανοητό πως:

1. **Κ** Δεν είμαστε απλά «μειονοτικοί - μειονεκτικοί», αλλά μια επίσημα αναγνωρισμένη Εθνική Μειονότητα και απαιτούμε να προσαγορευθουν με το όνομα μας, «Έλληνες».
2. **Σ** Τα ελληνικά πρέπει να αναγνωριστούν ως δεύτερη επίσημη γλώσσα στις δημόσιες υπηρεσίες.
3. **Δ** Θεωρούμε τον θεσμό των «Μειονοτικών Ζωνών» ως ένα ρατσιστικό μέτρο που οδήγησε στην γκετοποίηση και τον περιορισμό της Ελληνικής Κοινότητας και των δικαιωμάτων μας.
4. **Κ** Διεκδικούμε Ελληνική Εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες και χωρίς προϋποθέσεις. Απαραίτητη είναι η επαναλειτουργία των ελληνικών σχολείων στις περιοχές της Χιμάρας και της Άρτας, καθώς και στην Κορυτσά, Πρεμετή, Λεσκοβίκι, Ερσέκα κ.ά.
5. **Κ** Οι πολιτικές βίαιης αφομοίωσης και της καλλιέργειας του εσθβινισμού έχουν ως επίκεντρο την εκπαιδευτική διαδικασία. Οι ανθελληνικές αναφορές, η ωμή παραχάραξη της ιστορίας και τα σημεία που απειλούν την διεθνή ειρήνη πρέπει να αφαιρεθούν από τα αλβανικά σχολικά εγχειρίδια.
6. **Κ** Ζητούμε να γίνονται σεβαστά και να αποκατασταθούν επίσημα τα ονοματεπώνυμα και τα τοπωνύμια μας.
7. **Κ** Η εξουσία οφείλει να απομακρύνει τον υπερβολικό αριθμό στρατιωτικών μονάδων, να κλείσει τις εγκαταστάσεις των μυστικών υπηρεσιών και να απενεργοποιήσει το δίκτυο των πληροφοριοδοτών στις περιοχές που παραδοσιακά ζει ο Ελληνισμός.
8. **Κ** Η Νεολαία να λεί το γιό μας μα...

Καταδασ στο Αι κυρίου Νι άγγελος, ο Λαγός Β., Τσιώλη Μ δης Σπ., ο μέρους το λιστέ) κα μα», Ιατρο 'Επ' ι πίσκοπος και Πρόνο

Εικόνα 38

Ψήφισμα της Δημοκρατικής Ένωσης Νέων της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας ΔΕΝΕΕΜ-ΟΜΟΝΟΙΑ, στο Συνέδριο επανίδρυσης (Άγιοι Σαράντα, 19-20.5.2001.

Πηγή: Αρχείο Δ.Ε.Ε.Ε.Μ. - ΟΜΟΝΟΙΑ

**BASHKIMI DEMOKRATIK I MINORITETIT ETNIK GREK «OMONIA»
DEGA HIMARE**

Nr. Pr. 11/3 Himarë, 17.04.2002

Z. Pandeli Majko

Komisioni i Prindërve të nxënësve të Komunitetit Grek të Himarës
Himarë, 17.04.2002

Lënda: Kërkesë për rihapjen e shkollës në Gjuhën Greke në Himarë

Z. Pandeli Majko
Kryetar i Këshillit të Ministrave

Z. Luan Memushi
Ministër i Arsimit

Z. Bardhyl Londo
Kryetar i Komisionit Parlamentar të Arsimit dhe Kulturës

Përditësi:

Z. Rexhep Mejdani
President i Republikës

Z. Namik Dokle
Kryetar i Kuvendit të Republikës

Z. Ermir Dobjani
Avokat i Popullit

Z. Joseph Li
Ambasador

Z. Dhimitrie
Ambasador

Z. Geert Ali
Ambasador

Z. Finn Thel
I Ngarkuari

Z. Jorgen G
I Dërguari S

Z. Guid de F
I Ngarkuari

Z. Eugen Fr
E.U.M.M

Ne, 34 prindërit e nxënësve të vitit të parë të vitit

irve të nxënësve të Komunitetit Grek të
klasën e parë të vitit shkollor 2002-
Gjuhën Greke, me besimin se do të
ësimin e kësaj të drejte elementare dhe
dhe obligim të vendit tonë që rrjedh si
dhe nga konventat ndërkombëtare të

Kryetari
Grigor Skura

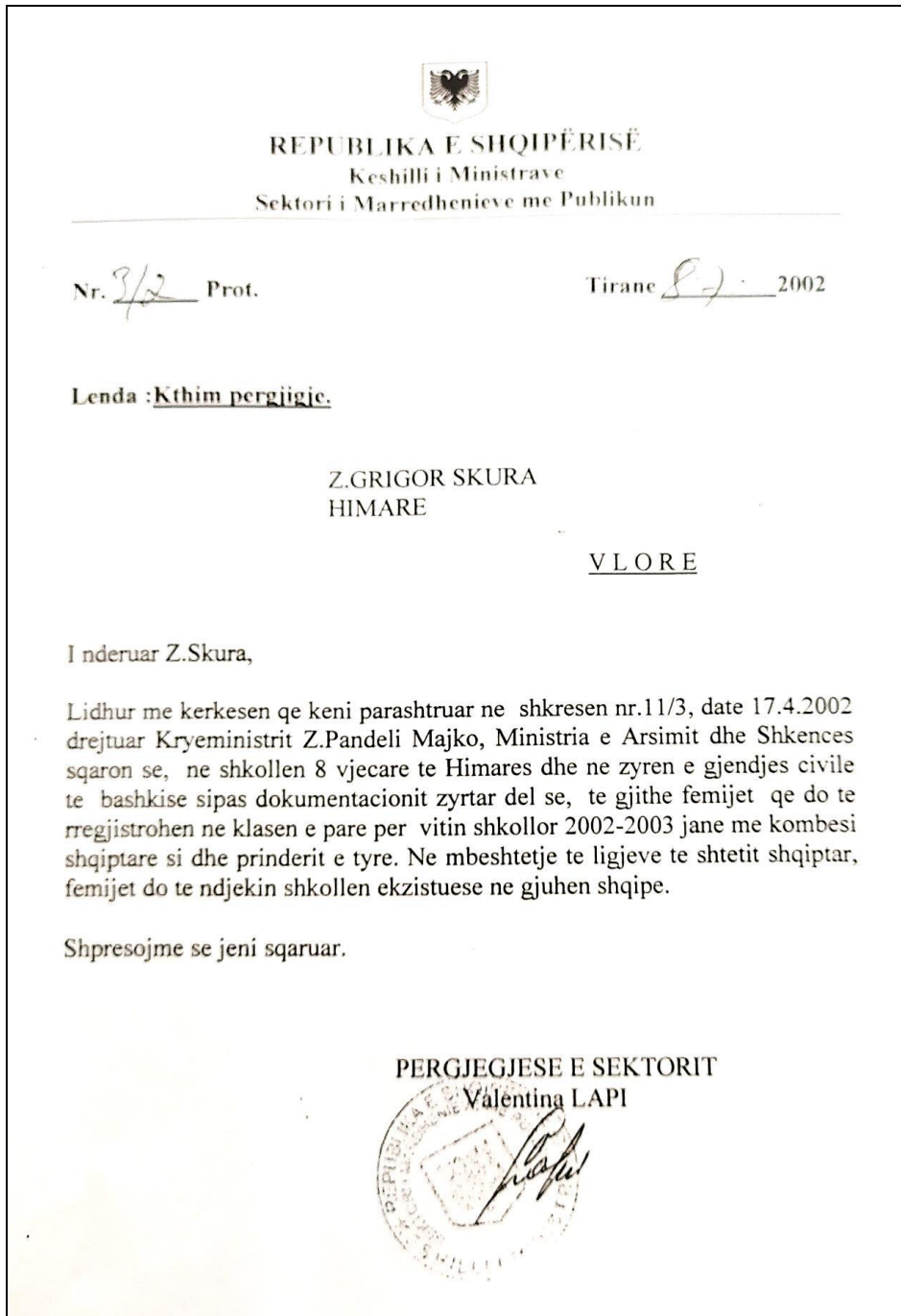
Për rihapjen e shkollës në gjuhën tonë amtare. Shkolla në Gjuhën Greke në Himarë ka funksionuar normalisht nën komandën të të Drejtës Ndërkombëtare të të Drejtës të Parisit Komuniste të Shkupit në popullin të Himarës.

Nr.	Emri i Familjes	A	Nr.	Emri i Familjes	A	Nr.	Emri i Familjes	A	Nr.	Emri i Familjes	A	Nr.	Emri i Familjes	A	Nr.	Emri i Familjes	A
16	Vangjel	Ullam	17	Atina	Slefo	18	Vergo	Sver	19	Dhimira	Thomas	20	Reini	Thomas	21	Sero	Thomas
22	Sera	Jani	23	Vasil	Thomas	24	Nestor	Esa	25	Kostandin	Sava	26	Andrea	M	27	Vangjelo	P
28	Dhimiri	Ki	29	Dhimiri	Ki	30	Petro	P	31	Vangjel	K	32	Andreas	lli	33	Jorge	M
34	Dhimira	Jai	35	Kostandin	An	36	Vasilia	Gj	37	Kristina	Sar	38	Kristina	An	39	Marieta	Jan

Εικόνα 39

Α δημοσίευτα έγγραφα. Αίτημα του Προέδρου της ΟΜΟΝΟΙΑΣ Χειμάρρας και οι υπογραφές των γονέων τέκνων που εισέρχονται στην πρώτη τάξη, που απηύθυναν (17.4.2002) στην αλβανική ηγεσία και σε ξένες Διπλωματικές Αρχές στα Τίρανα, για την επανέναρξη της λειτουργίας του ελληνικού σχολείου στη Χειμάρρα, προς αποκατάσταση της αυθαιρεσίας του 1946.

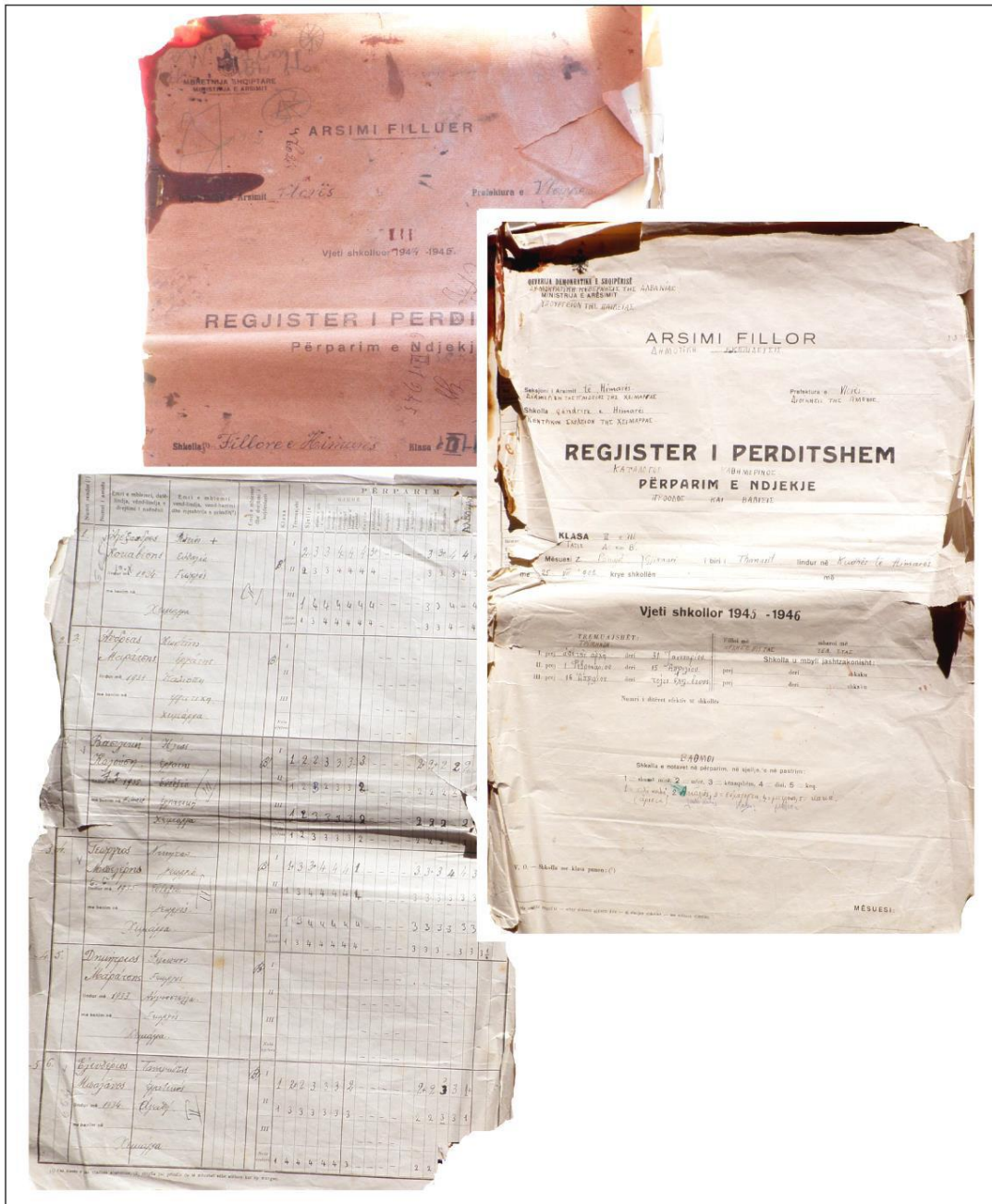
Πηγή: Αρχείο Δ.Ε.Ε.Ε.Μ. - ΟΜΟΝΟΙΑ

Εικόνα 40

Αδημοσίευτο έγγραφο. Η απορριπτική απάντηση του Υπουργικού Συμβουλίου της Αλβανίας στο από 17.4.2002 αίτημα του Προέδρου της ΟΜΟΝΟΙΑΣ Χειμάρρας και γονέων τέκνων για την επανέναρξη της λειτουργίας του ελληνικού σχολείου στην πόλη.

Πηγή: Αρχείο Δ.Ε.Ε.Ε.Μ.- ΟΜΟΝΟΙΑ

Εικόνα 41

Εξώφυλλο, πρώτη και μία σελίδα του μαθητολογίου του ελληνικού σχολείου της Χειμάρρας το τελευταίο σχολικό έτος 1945-1946 πριν την οριστική απαγόρευση της λειτουργίας του. Τα ονοματεπώνυμα των μαθητών και λοιπά στοιχεία στο εσωτερικό είναι γραμμένα στην ελληνική.

Πηγή: Αρχείο Δ.Ε.Ε.Ε.Μ. - ΟΜΟΝΟΙΑ

REPUBLIKA E SHQIPERISE GJYKATA E RRETHIT GJYQSOR ELBASAN NR.REGJ.THEM 555 NR.VENDIMI 509	
VENDIM „NE EMER TE REPUBLIKES”	
Gjykata e Rrethit Gjyqsor Elbasan GJYQTARE ROZETA MINO	
Sot dt. 06/04/2006, ne séance gjyqsore ne prani te sekretares Alma Dushku mori ne shqyrtim:	
<p>PADITESE: Jona Babi, lindur dt.28/11/1987, lindur rrethit „Mustafa Skuqi“ P.4</p> <p>ANA E PADI Elbasan perfaqesuar nga</p> <p>OBJEKTI: Ndr. „Per gjendjen civile“, i disa shitesa ne ligjin 89/92</p> <p>Ne perfundim te qe te vendosej sipas kerkeses se</p> <p>Sikunder verteto nga Zyra e Gjendjes Civile regjistruar ne ribriken kombesive</p> <p>Ajo ka paraqitur ndryshimin e kombesise dt.10/10/2002 „Per gjendjen civile“ dt.13/03/2003 „Per disa shitesa“</p> <p>Nga provat e adhequra</p> <p>Vertetohej se baze Themeltare te v.1950 te ne akt-lindjen e tij te lesli rubriken kombesi me shitesa</p> <p>Ne regjistrat e me</p>	<p>Duke u nisur nga kjo e dhene paditesaja kerkon te ndryshoje kombesine e saj.</p> <p>Vetem kjo e dhene nuk mund te shërbeje si prove e plote per te pranuar kerkesen e paditeses Jona Babi e per te ndryshuar kombesine e saj nga shqiptare ne greke.</p> <p>Nga nje fotokopje e njesuar me originalin ne regjistrat e akt-lindjeve te v.1987, me nr.akti 489 qe i takon paditeses, rezulton se ajo lindur ne dt.28 Nentor 1987 dhe regjistrimi i saj ne regjistrat e lindjes eshte bere nga babai i saj Kristofor Babi</p> <p>Ne ate regjister persa i perket rubrikave kombesi si babai i saj Kristofor ashtu edhe nena e saj Drita figurojne ne rubriken kombesi shqiptare.</p> <p>Regjistrimi i lindjes eshte mbajtur nga sherbimi i gjendjes civile i rregullt sipas dates te deklarimit dhe eshte nenshkruar nga vete deklaruesi qe ne rastin konkret ka gene babai i paditeses Kristofor Babi.</p> <p>Ne procesverbalin e mbajtur ne kete rast rezulton qe vete babai i kerkuases ka deklaruar kombesine shqiptare, pa pasur asnje konflikt apo mosmarreshje midis tij dhe regjistruarit.</p> <p>Per sa me lart gjykate cmon se kerkesa-padia e paraqitur duhej te rrezohet si e pabazuar.</p> <p style="text-align: center;">PER KETO ARSYE Duke pare n.306 K.Pr.C</p> <p style="text-align: center;">V E N D O S I</p> <p>Rrezimin e kerkeses-padies te paraqitur nga paditesja Jona Babi kunder anes se paditur Zyra e Gjendjes Civile Rrethit me objekt ndryshim kombesie nga shqiptare ne greke.</p> <p>Shpenzimet gjyqsore paditeses.</p> <p>Kunder vendimit mund te behet ankim ne Gjykatën e Apelit Durrës brenda 15 diteve nga e nesemja e shpalljes.</p> <p>U shpall 06/04/2006 Elbasan.</p> <p style="text-align: right;">GJYQTARE /ROZETA MINO/</p> <p>Shpenzimet gjyqsore 1800 leke</p> <p style="text-align: center;">SEKRETARE /ALMA DUSHKU/</p>

Εικόνα 42

Α δημοσίευτο έγγραφο. Η υπ' αρ. 509/6.4.2006 απόφαση του Πρωτοδικείου Ελμπασάν, η οποία απορρίπτει το αίτημα της Ιωάννας Μπάμπη (Jona Babi) για αλλαγή της εθνικότητάς της από αλβανική σε ελληνική. Το αίτημα της ενάγουσας βασίστηκε στον ν.8950/10.10.2002 «Περί Ληξιαρχείων» και στο άρθρο 37/1, σημεία 2 και 1, του ν.9029/13.03.2003 «Περί προσθηκών στο ν. 8950».

Πηγή: Αρχείο Δ.Ε.Ε.Ε.Μ. - ΟΜΟΝΟΙΑ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ
 ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΕΛΜΠΙΑΣΑΝ
 ΑΡΙΘ.ΒΑΣ. ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ: 555
 ΑΡΙΘ. ΑΠΟΦΑΣΗΣ: 509

ΑΠΟΦΑΣΗ
 «ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ»

.....

«....Όπως βεβαιώνεται από το πιστοποιητικό Πράξη – Γέννησης, με ημερομηνία 21.03.2006, που χορηγήθηκε από το Ληξιαρχείο του Νομού Ελμπασάν, η ενάγουσα Ιωάννα Μπάμπη εμφανίζεται στη στήλη εθνικότητας καταχωρημένη με εθνικότητα «αλβανική».

.....

Από τα στοιχεία που εξετάστηκαν κατά τη συνεδρίαση βεβαιώθηκαν τα παρακάτω:

Βεβαιώθηκε ότι ο πατέρας της ενάγουσας, Χριστόφορος Μπάμπης στον Βασικό Κατάλογο του έτους 1950, του νομού Δελβίνου, εμφανίζεται με ελληνική εθνικότητα, ενώ στην πράξη γέννησης που χορηγήθηκε από το Ληξιαρχείο Δελβίνου στη στήλη εθνικότητας εμφανίζεται με την σημείωση «απουσιάζει».

Μετέπειτα στους καταλόγους του έτους 1974 στη στήλη εθνικότητας εμφανίζεται με ελληνική.....

..... Στον ίδιο κατάλογο τόσο ο πατέρας της Χριστόφορος όσο και η μητέρα της Ντρίτα στην στήλη εθνικότητας εμφανίζονται με εθνικότητα αλβανική.

Η καταχώρηση της γέννησης έγινε από την υπηρεσία του Ληξιαρχείου κανονικά, βάσει της ημερομηνίας δήλωσης και υπογράφηκε από τον ίδιο τον δηλώσαντα, όπου στη προκειμένη περίπτωση είναι ο πατέρας της ενάγουσας Χριστόφορος Μπάμπης.

Στο πρακτικό που συντάχτηκε με την ευκαιρία αυτή, προκύπτει ότι ο ίδιος ο πατέρας της αιτούσας δήλωσε την αλβανική εθνικότητα, χωρίς να υπάρξει κάποια διένεξη ή διαφωνία εκείνου με τον υπάλληλο του Ληξιαρχείου.

Σχετικά με τα προαναφερόμενα το δικαστήριο αξιολογεί ότι το αίτημα-αγωγή που παρουσιάστηκε πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

(κατά το άρθρο 306 του ΚΠΔ)

ΑΠΟΦΑΣΙΣΕ

Την απόρριψη του αιτήματος - αγωγής που παρουσιάστηκε από την ενάγουσα Ιωάννα Μπάμπη κατά του Ληξιαρχείου του Νομού με αντικείμενο την αλλαγή της εθνικότητας από αλβανική σε ελληνική.....»

Μετάφραση του σκεπτικού και του διατακτικού της προηγούμενης απόφασης του Πρωτοδικείου

Ελμπασάν

Εικόνα 43

Ο χάρτης *Αλβανία, Κοσσυφοπέδιο και λοιπά Εθνικά Αλβανικά Εδάφη - Διοικητική Διαίρεση*, που απεικονίζει τη «Μεγάλη Αλβανία», διανεμήθηκε το 2008 από το Υπουργείο Παιδείας της Αλβανίας ως βοηθητικό διδακτικό μέσο για τα μαθήματα της Ιστορίας και της Γεωγραφίας στα αλβανικά οκτατάξια σχολεία. Στον χάρτη απεικονίζεται, επίσης, η σημερινή διοικητική διαίρεση της Αλβανίας σε επίπεδο Περιφερειών και Νομών, καθώς και οι Ελληνικές περιφέρειες Ηπείρου και Δυτικής Μακεδονίας με τους νομούς τους ως αλβανικά εδάφη.

Πηγή: Αρχείο Δ.Ε.Ε.Ε.Μ. - ΟΜΟΝΟΙΑ

Περίληψη

Η απόφαση (1913) των ευρωπαϊκών Μεγάλων Δυνάμεων να περιλάβουν στο νεοσύστατο αλβανικό κράτος τις βόρειες επαρχίες της Ηπείρου, παρά την εκπεφρασμένη βούληση των κατοίκων τους, δημιούργησε το Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα. Μετά την οργάνωση και λειτουργία της (1920), η Αλβανία αναγνώρισε ως ελληνικής καταγωγής μόνο τον ελληνικό πληθυσμό της «μειονοτικής ζώνης», την οποία αυθαίρετα καθόρισε. Έκτοτε επιδόθηκε στην βίαιη και συστηματική αλβανοποίηση των ελληνικής εθνικότητας υπηκόων της. Η επιβολή αλβανικής εθνικής συνείδησης, αποτέλεσε την κυρίαρχη κρατική ιδεολογία, παρά τη διαδοχική εναλλαγή πολιτευμάτων, συστημάτων και προσανατολισμών. Με σειρά συνταγματικών, νομοθετικών και διοικητικών διατάξεων εφάρμοσε διαχρονικά μεθοδευμένο σχέδιο πλήρους αφανισμού της Βορειοηπειρωτικής Κοινότητας.